

วตวา"ติ. "อิทํ นาม ภานเต"ติ.
"อุปชฎาเยน ปน เต ก็ วุตตนุ"ติ.
"น กิณฺจึ ภานเต"ติ.

ตี สุตวา ภิกฺขุ ธมฺมสภายํ กถํ
สมฺภูจาเปสฺสุ "อาวโส อจฺฉริยา วต
สวริปฺตตตฺเถรสฺส คุณา, เอวณฺนามสฺส
มาตริ อุกโกสนติยา โภจนมตฺตํปิ
นาหิสี"ติ. สตุถา อาคฺนุตวา "กาย
นุตถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย
สนฺนิสิณฺนา"ติ. ปุจฺฉิตฺวา "อิมาย
นามา"ติ. วุตเต, "ภิกฺขเว ชีณาสวา
นาม อุกโกธนา ว โหนตี"ติ. วตวา
อิมํ คาถมาห

๔๐๐. "อุกโกธนํ วตฺตวณฺตี
สึลวณฺตี อนุสฺสทํ
ทณฺตี อนุตฺติมสวริ
ตมฺหํ พฺรุมิ พฺราหฺมณนุ"ติ.

อย่างไร". พระราหุลกราบทูลว่า "พระ-
เจ้าข้า ยาด่าอุปชฎาจารย์ข้าพระองค์".
พระศาสดาตรัสถามว่า "ยาด่าว่า
อย่างไร". พระราหุลกราบทูลว่า "ด่าว่า
ถ้อยคำชื่อนี้ พระเจ้าข้า". พระศาสดา
ตรัสถามว่า "ก็อุปชฎาจารย์เธอว่าอย่างไร".
พระราหุลกราบทูลว่า "ไม่พูดอะไรเลย
พระเจ้าข้า".

พวกภิกษุฟังคํานั้นแล้ว สนทนากันใน
โรงธรรมว่า "ผู้มีอายุทั้งหลาย พระ
สารีบุตรมีคุณนําอัศจรรย์หนอ. เมื่อ
มารดาตาอยู่ ชื่ออย่างนี้ ท่านไม่ได้มีแม่
เพียงความโกรธ". พระศาสดาเสด็จมา
ตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ พวก
เธอนั่งสนทนาเรื่องอะไรกัน" เมื่อภิกษุ
กราบทูลว่า "เรื่องชื่อนี้" จึงตรัสว่า "ภิกษุ
ทั้งหลาย ธรรมดาว่าพระชีณาสพไม่
โกรธเลย" ตรัสพระคาถานี้ว่า

๔๐๐. "เราเรียกคนไม่โกรธ มีวัตร มีศีล
ไม่มีตณฺหาเครื่องฟูขึ้น ผู้ฝึกแล้ว
มีสรีระในที่สุดนั้น ว่าเป็น
พราหมณ".

ตตถ วตฺตวณฺตฺตุนฺติ ฐตฺตวตฺตเตน
 สมนฺนาคตฺติ จตฺตปาริสฺสทฺธิสฺสีเลน สีสฺสวณฺตฺติ
 ตณฺนหาอุสฺสทาภาเวน อนุสฺสทฺติ
 จพินฺนทฺริยทมนเนน ทนฺตฺติ โภกฺกียํ จิตฺเตน
 อตฺตภาเวน อนุตฺติมสฺสรีริ ตมหนํ พุราหฺมณฺณํ
 วทามิตฺติ อตฺตเถ.

เทสฺสนาวสาเน พนฺนุ โสตาปตฺตติ-
 ผลาทินิ ปาปฺปณฺนิสฺสูติ.

สาริปฺตฺตตฺตเถรวตฺตถุ สตฺตตรสมฺม.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ผู้มีวัตร
 เป็นต้น ความว่า เราเรียกผู้ที่ประกอบ
 ด้วยวัตรคือธุดงค์ ผู้มีศีลด้วยปาริสุทธิศีล
 ๕ ชื่อว่า ไม่มีต้นหาเครื่องฟุ้งขึ้น เหตุ
 ไม่มีเครื่องฟุ้งคือต้นหา ชื่อว่าฝีกแล้ว เหตุ
 ฝีกอินทรีย์ ๖ ชื่อว่า มีสรีระในที่สุด เหตุ
 มีอรรถภาพตั้งในที่สุดนั้น ว่าเป็นพราหมณ์.

เวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมาก
 บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล.

เรื่องพระสารีบุตรเถระ เรื่องที่ ๑๗ จบ.

๑๘. อุปุปถมนุณาเถรีวตถุ

๔๐๑. วาริ ไปกุขรปตเตว
 อารคุเคริว สาสไป
โย น ลิปปติ กามesu
 ตมหิ พุรัมมิ พุราหมณิ.

๑๘. เรื่องพระเถรีชื่อ อุบลวรรณ

๔๐๑. เราเรียกผู้ไม่ติดในกาม เหมือนน้ำ
 ไม่ติดอยู่บนใบบัว เหมือนเมล็ด
 พันธุ์ผักกาด ไม่ตั้งอยู่บนปลาย
 เหล็กแหลม ฉะนั้น ว่าเป็น
 พราหมณ์.

๑๘. อุปปลวณฺณาเถรีวตฺถุ

วาริ โปกฺขรปตฺเตวาทิ อิมิ
 ฐมฺมทฺสณฺโณ สตฺถา เขตฺตวเน วิหรนฺตุโต
 อุปปลวณฺณาเถรี อารพฺภ กเถสิ.
 วตฺถุ "มธฺว มณฺณติ พาโล"ติ
 คาถาวณฺณนาย วิตฺถาริตเมว. วตฺถุ
 หิ ตตฺถ

อปเรน สมเยน มหาชนโน
 ฐมฺมสภายํ กถํ สมฺภูจาเปสิ "ชีณาสวาปิ
 มณฺณเณ กามํ เสวณฺติ, กิ น เสวิสุสนฺติ,
 น เหนต โกฬิปปรฺกฺษา น จ วมฺมิกา
 อลฺลมฺสสรีรา ว, ตสฺมา เอเตปิ
 กามสุขํ สาทิยนฺติ"ติ. สตฺถา อาคนฺตุวา
 "กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย
 สนฺนิสินฺนา"ติ ปุจฺจิตฺวา "อิมาย
 นามา"ติ วตฺเต, "น ภิกฺขเว ชีณาสวา
 กามสุขํ สาทิยนฺติ น กามเสวณฺติ,
 ยถา หิ ปทฺมปตฺเต ปติโต อุกทพิณฺทุ
 น ลิมฺปติ น สณฺจติ, วินิวตฺติตฺวา
 ปน ปตฺเตว, ยถา จ อารคฺเค
 สาสเป น อุปฺลิมฺปติ น สณฺจติ,
 วินิวตฺติตฺวา ปน ปตฺเตว, เอว

๑๘. เรื่องพระเถรีชื่ออุบลวรรณา

พระศาสดาประทับ ณ พระเชตวัน
 ทรงปรารภพระเถรีชื่อ อุบลวรรณา ตรัส
 พระธรรมเทศนานี้ว่า เหมือนน้ำไม่ติด
 บนใบบัว เป็นต้น. ข้าพเจ้ากล่าวเรื่อง
 อย่างพิสดารในการพรรณนาพระคาถาว่า
 "คนโง่ สำคัญบาปว่ามีรสหวาน" เป็นต้น.
 จริงอยู่ ที่นั่น ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ว่า

สมัยอื่น มหาชนสนทนากันใน
 โรงธรรมว่า "ชะรอย แม้พระชีณาสพ
 คงยังเสพกาม ทำไม่ถึงจักไม่เสพเพราะ
 ท่านเหล่านั้น ไม่ใช่ไม้ผุ ไม่ใช่จอมปลวก
 มีเนื้อและสรีระเปลี่ยนแปลง เหตุนี้ แม้ท่าน
 เหล่านั้น จึงยังยินดีสุขเกิดจากกาม".
 พระศาสดาเสด็จมา ตรัสถามว่า "ภิกษุ
 ทั้งหลาย บัดนี้ พวกเธอนั่งประชุมสนทนา
 เรื่องอะไรกัน" เมื่อภิกษุเหล่านั้นกราบทูล
 ว่า "เรื่องชื่อนี้", จึงตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย
 เหล่าพระชีณาสพ ไม่ยินดีกามสุข ไม่
 เสพกาม กามทั้ง ๒ ไม่ติด ไม่ตั้งอยู่ในจิต
 พระชีณาสพ เหมือนหยาดน้ำตกลงบน
 ใบบัว ไม่ติดไม่ค้างอยู่ แต่กลิ้งตกไปเลย
 ที่เดียว และเหมือนเมล็ดพันธุ์ผักกาด

ซีณาสวสุส จิตฺเต ทฺวิโรปี กาโม น
 ลิมฺปติ น สณฺหาตี"ติ วตฺวา อนุสนฺธิ
 สมฺมุตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ
 พฺราหฺมณวคฺเค คาถมาห

๔๐๑. "วาริ โปกฺขรปฺตเตว
 อารคฺเคริว สาสไป
 โย น ลิมฺปติ กาเมสุ
 ตมห์ พฺรุมิ พฺราหฺมณนฺ"ติ.

ตตถ โย น ลิมฺปตีติ เอวเมว
 โย อพฺภนฺตเร ทฺพฺพิเชปี กาเม น
 อฺปลิมฺปติ ตสฺมี กาเม น สณฺหาตี
 ตมห์ พฺราหฺมณํ วทามิตี อตฺถ.

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺติ-
 ผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ.

อุปลลวณฺณาเถรีวตฺถุ อฏฺฐารสมํ.

ไม่ติด ไม่ตั้งอยู่บนปลายเหล็กแหลม แต่
 กลิ้งตกไปที่เดียว ฉะนั้น" เมื่อทรงสืบต่อ
 อนุสนธิ แสดงธรรม จึงตรัสพระคาถานี้
 ในพราหมณวรรคว่า

๔๐๑. "เราเรียกผู้ไม่ติดในกาม เหมือนน้ำ
 ไม่ติดอยู่บนใบบัว เหมือนเมล็ด
 พันธุ์ผักกาด ไม่ตั้งอยู่บนปลาย
 เหล็กแหลม ฉะนั้น ว่าเป็น
 พราหมณ์".

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ไม่
 ติดอยู่ ความว่า เราเรียกผู้ไม่ติดอยู่
 ในกามแม้ทั้ง ๒ ในภายในคือไม่ตั้งอยู่
 ในกามนั้นอย่างนี้แล ว่าเป็นพราหมณ์.

เวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมาก
 บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล.

เรื่องพระเถรีชื่ออุบลวรรณา เรื่องที่ ๑๘

จบ.

๑๙. อถุณตฺรพฺรหฺมณวตฺถุ

๔๐๒. โย ทุกฺขสฺส ปชานาติ
อิธฺว ขยมตฺตโน,
ปนฺนภาริ วิสํยุตฺตํ
ตมฺหิ พุริมิ พฺรหฺมณํ.

๑๙. เรื่องพราหมณ์คนใด คนหนึ่ง

๔๐๒. เราเรียกผู้รู้ชัด ความสิ้นทุกข์
ของตน ในศาสนานี้ ผู้ปลงภาระ
ลงแล้ว ผู้พราภแล้ว ว่าเป็น
พราหมณ์.

๑๙. อัญชลิตพราหมณวตถุ

โย ทฤษฏสาติ อิมิ ธมฺมเทสนํ
 สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต อัญชลิตํ
 พฺราหมณํ อารพฺภ กเถสิ.

ตสฺส กิเวโก ทาโส อปฺปญฺญตฺเต
 สิฏฺขาปเท ปลายิตฺวา ปพฺพชิตฺวา
 อรหตฺตํ ปาปุณิ. พฺราหมโณ ตํ
 โอโลเกนฺโต อทิสฺวา เอกทิวสํ สตุถารา
 สทฺธิ ปิณฺฑาทาย ปวิสนฺตํ ทวารนฺตเร
 ทิสฺวา จีวรํ ทพฺหิ อคฺคเหสิ. สตุถา
 นิเวตฺติตฺวา “กิ อิทํ พฺราหมณา”ติ
 ปุจฺฉิ. “ทาโส เม โภ โคตมา”ติ.
 “ปณฺณาโร เอส พฺราหมณา”ติ.
 “ปณฺณาโร”ติ จ วุตฺเต, พฺราหมโณ
 “อรหา”ติ สลฺลภฺเขสิ. ตสฺมา ปุณฺปี
 เตน “เอวํ โภ โคตมา”ติ วุตฺเต,
 สตุถา “อาม พฺราหมณ ปณฺณาโร”ติ
 วตฺวา อิมิ คาถมาห

๑๙. เรื่องพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง

พระศาสดาประทับ ณ พระเชตวัน
 ทรงปรารภพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง ตรัส
 พระธรรมเทศนานี้ว่า **ผู้รู้ชัดความ
 สิ้นทุกข์** เป็นต้น.

ทราบว่า ทาสคนหนึ่งของพราหมณ์
 นั้น เมื่อพระศาสดาไม่ทรงบัญญัติ
 สิฏขาบท หนีไปบวช บรรลุอรหัตผล.
 พราหมณ์ค้นหาเขาไม่พบ วันหนึ่ง พบ
 ท่านเข้าไปบิณฑบาตกับพระศาสดา
 ระหว่างประตุ จึงยึดจีวรไว้อย่างมั่นคง.
 พระศาสดาเสด็จกลับ ตรัสถามว่า
 “นี่อะไรกัน พราหมณ์”. พราหมณ์
 กราบทูลว่า “พระโคดมผู้เจริญ ภิกษุนี้
 คือทาสข้าพระองค์”. พระศาสดาตรัสว่า
 “พราหมณ์ ภิกษุนี้ปลงภาระแล้ว”. เมื่อ
 พระศาสดาตรัสว่า “ปลงภาระแล้ว”
 พราหมณ์กำหนดว่า “เป็นพระอรหันต์”.
 เหตุนั้น เมื่อพราหมณ์นั้นกราบทูลแม่อีก
 ว่า “อย่างนั้นหรือ พระโคดมผู้เจริญ”.
 พระศาสดาจึงตรัสว่า “ถูกแล้ว พราหมณ์
 ภิกษุนี้ปลงภาระแล้ว” ตรัสพระคาถานี้
 ว่า

๔๐๒. "โย ทุกขสุส ปชานาติ
อิธเว ขยมตฺตโน
ปณฺณการํ วิสฺยุตฺตํ
ตมหนํ พฺรุมิ พฺราหฺมณนุ"ติ.

ตตฺถ ทุกฺขสุสชาติ ขนฺธทุกฺขสุส.
ปณฺณการนฺติ โอิโรหิตขนฺธการํ จตฺุหิ
โยเคหิ สพฺพกิเลสฺหิ วา วิสฺยุตฺตํ
ตมหนํ พฺราหฺมณํ วทามิตี อตฺุโถ.

เทสนาวसानเน โส พฺราหฺมณเณ
โสตาปตฺติผลเ ปตฺติจฺหิ. สมฺปตฺตานํปิ
สาตฺตุทิกา เทสนา อโหสิตี.

อญฺญตฺรพฺราหฺมณวตฺถุ เอญฺญวิสฺติมํ.

๔๐๒. "เราเรียกผู้รู้ชัด ความสิ้นทุกข์
ของตน ในศาสนานี้ ผู้ปลงภาระ
ลงแล้ว ผู้พรากรแล้ว ว่าเป็น
พราหมณ์".

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ทุกข์
ได้แก่ ทุกข์ในชั้นนี้. คำว่า ปลงภาระลง
เป็นต้น ความว่า เราเรียกคนปลงภาระ
คือชั้นนี้ลง พรากรจากโยคะ ๔ หรือจาก
สรรพกิเลส ว่าเป็นพราหมณ์.

เวลาจบเทศนา พราหมณ์ตั้งอยู่ใน
โสตาปัตติผล. เทศนาเกิดประโยชน์แก่ชน
ผู้ประชุมกันแล้ว ดังนี้แล.

เรื่องพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง เรื่องที่ ๑๙

จบ.

๒๐. เขมาภิกษุณีวัตถุ

๔๐๓. คมภีรปณณํ เมธาวิ
มคฺคามคฺคสฺส โภวิทํ
อุตฺตมตฺถํ อานุปฺตตํ
ตมห์ พุรุมิ พุราหฺมณ.

๒๐. เรื่องภิกษุณีชื่อเขมา

๔๐๓. เราเรียกผู้มีปัญญาลึกซึ้ง เป็น
นักปราชญ์ ฉลาดในทางและมีไต่
ทาง บรรลุประโยชน์สูงสุด ว่า
เป็นพราหมณ์.

๒๐. เขมาภิกษุณีวัตถุ

คัมภีรปณฺณติ อิมํ ธมฺมเทศนํ
 สตุถา คิชฺฌกฺกุญฺญ ปพฺพเต วิหรนฺโต
 เขมํ ภิกฺขุณี อารพฺภ กเถสิ.

เอกทิวสํ หิ ปจฺมยามสมนฺนุตเร
 สกฺโก เทวราชา เทวปริสาย สหฺริ
 อาคนฺตุวา สตุถุ สนฺติเก สาราณียํ
 ธมฺมกถํ สุนฺนฺโต นิสฺสีทิ. ตสฺมี ขณฺเ
 เขมา ภิกฺขุณี "สตุถารํ ปสฺสิสฺสสามิ"ติ
 อาคนฺตุวา สกฺกํ ทิสฺสุวา อากาเส จิตา
 ว สตุถารํ วนฺทิตฺวา นิวตฺติ. สกฺโก
 ตํ ทิสฺสุวา "กา เอสา ฆนฺเต
 อาคจฺจมานา อากาเส จิตา ว
 วนฺทิตฺวา นิวตฺตี"ติ ปุจฺฉิ. สตุถา
 "เอสา มหาราช มม ธีตา เขมา นาม
 มหาปณฺณา มคฺคามคฺคฺสฺส โกวิทา"ติ
 วตฺวา อิมํ คาถมาห

๔๐๓. "คัมภีรปณฺณํ เมธาวิ

มคฺคามคฺคฺสฺส โกวิทํ
 อุตฺตมตฺถํ อณฺุปฺตตํ
 ตมหนํ พุรุมิ พุราหฺมณฺน"ติ.

๒๐. เรื่องภิกษุณีชื่อเขมา

พระศาสดา ประทับ ณ ภูเขา
 คิชฌกุกฺกุญฺญ ทรงปรารภภิกษุณีชื่อเขมา
 ตรัสพระธรรมเทศานี้ว่า ผู้มีปัญญา
 ลึกซึ้ง เป็นต้น

ความพิสดารว่า วันหนึ่ง ระหว่าง
 ปฐมยาม ท้าวสักกเทวราชเสด็จมาพร้อม
 เทพบริษัท ประทับนั่งสดับธรรมกถา
 เครื่องระลึกลในสำนักพระศาสดา. ขณะนั้น
 ภิกษุณีชื่อเขมา มาด้วยดำริว่า "จักเฝ้า
 พระศาสดา" เห็นท้าวสักกะแล้ว ยืน
 กลางอากาศ ถวายบังคมพระศาสดาแล้ว
 กลับไป. ท้าวสักกะทอดพระเนตรเห็น
 พระนางเขมาแล้ว ทูลถามว่า "พระเจ้าข้า
 ภิกษุณีนั่นชื่ออะไร มายืนถวายบังคม
 กลางอากาศ แล้วกลับไป". พระศาสดา
 ตรัสว่า "มหาบพิตร ภิกษุณีนั่นเป็นธิดา
 อาตมา ชื่อเขมา มีปัญญามาก ฉลาด
 ในทางและมีไช้ทาง" ตรัสพระคาถานี้ว่า

๔๐๓. "เราเรียกผู้มีปัญญาลึกซึ้ง เป็น
 นักปราชญ์ ฉลาดในทางและมีไช้
 ทาง บรรลุประโยชน์สูงสุด ว่า
 เป็นพราหมณ์".

ตตถ คมฺภีรฺปนฺนุณฺติ คมฺภีเรสุ
 ขนฺธาทิสฺส ปวตฺตตาย ปณฺณาย
 สมนฺนาคตฺติ ธมฺโมชฺปนฺณาย สมนฺนาคตฺติ
 เมธาวิ "อัยฺยํ ทฺวคฺคตฺติยา มคฺโค, อัยฺยํ
 สฺวคฺคตฺติยา มคฺโค, อัยฺยํ นิพฺพานสฺส มคฺโค,
 อัยฺยํ อมคฺโค"ติ เอวํ มคฺเค จ อมคฺเค
 จ เขกตฺตาย มคฺคามคฺคสฺส โภวิทฺถิ
 อรหตฺตสงฺฆาตฺติ อุตฺตมตฺถิ อณฺุปฺตตฺติ
 ตมฺหิ พฺราหฺมณฺิ วทามิตฺติ อตฺถโถ.

เทสฺนาวสฺสเน พฺหุ โสตาปตฺติ-
 ผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ.

เขมาภิกฺษุณีวตฺถุ วิสฺติมฺิ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ผู้มี
 ปัญญาลึกซึ้ง เป็นต้น ความว่า เราเรียก
 ผู้ประกอบด้วยปัญญาเป็นไปในขั้นเป็นต้น
 อันลึกซึ้ง เป็นปราชญ์ ประกอบด้วย
 ปัญญารุ่งเรืองในธรรม ชื่อว่าฉลาดในทาง
 และมีไช้ทาง เพราะฉลาดในทางและมีไช้
 ทางอย่างนี้ว่า "นี่ เป็นทางทุกคติ นี่เป็น
 ทางสุคติ นี่เป็นทางพระนิพพาน นี่มีไช้
 ทาง" ผู้บรรลุประโยชน์สูงสุด คือ
 พระอรหันต์ ว่าเป็นพราหมณ์.

เวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมาก
 บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล.

เรื่องภิกษุณีชื่อว่าเขมา เรื่องที่ ๒๐ จบ.

๒๑. ปพภารวาสิติสตฺเถระ-
วตฺถุ

๔๐๔. อสฺสฎฺฐจํ คหฎฺฐเจหิ
อนาคาเวหิ จุภยํ
อโนกสาริ อปฺปิจุจํ
ตมหนํ พุฎฺฐมิ พุราหฺมณฺ.

๒๑. เรื่องพระติสฺสเถระ
ผู้อยู่เงื่อมเขา

๔๐๔. เราเรียกบุคคลผู้ไม่ข้องเกี่ยวกับชน
๒ จำพวก คือ คฤหัสถ์.๑ บรรพชิต
๑ ไม่มีอาลัยเที่ยวไป ปรรารถนา
น้อย ว่าเป็นพราหมณ์.

๒๑. ปพุการวาสิติสฺสตุเถรวตฺถุ

อัสสฎฺจนฺติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ
สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต ปพุการ-
วาสิติสฺสตุเถรํ อารพฺภา กเถสิ.

โส กิร สตุถุ สนฺติเก
กมฺมฎฺจนํ คเหตุวา อรณฺณํ ปวิสิตฺวา
สปุปายเสนาสนํ โอลิเกนฺโต เอกํ
เลนปพุการํ ปาปุณิ. สมฺปตฺตกุ-
ชนเยวสุส จิตฺตํ เอกคฺคตํ ลภิ. โส
“อหํ อธิ วสนฺโต ปพุชิตกิจฺจํ
นิปฺพาเทตฺถํ สกฺขิสฺสามิ”ติ จินฺตฺสิ.
เลนเป อธิวตฺถา เทวตา “สีลวา ภิกฺขุ
อาคโต, อิมินา สทฺธิ อุกฺกจาเน
วสิตฺถุ ทุกฺขํ, อยํ ปน อธิ เอกรตฺติเมว
วสิตฺถวา ปกฺกมิสฺสตี”ติ จินฺตฺตฺวา ปุตฺเต
อาทาย นิภฺขมิ. เถโร ปุนทิวเส ปาโต
ว โคจรคามํ ปิณฺฑทาย ปาวิสิ. อถ
นํ เอกา อุปาสิกา ทิสฺวา ปุตฺตสิเนหํ
ปฏฺฐิตฺวา เคเห นิสฺสาเปตฺวา โภเชตฺวา
อตฺตานิ นิสฺสาย เตมาสํ วสนฺตฺถาย
ยาจิ.

๒๑. เรื่องพระทิสฺสเถระ

ผู้อยู่เฝ้ามเห

พระศาสดาประทับ ณ พระเชตวัน
ทรงปรารภพระทิสฺสเถระ ผู้อยู่เฝ้ามเห
ตรัสพระธรรมเทศานี้ว่า ผู้เฝ้าเฝ้าเกี่ยวข้อง
เป็นต้น.

ทราบว่ พระเถระนั้น เรียน
กัมมฏฺฐาน ในสำนักพระศาสดา เข้าป่า
ตรวจดูเสนาสนะที่สบาย ถึงเฝ้ามเห
แห่งหนึ่ง. ขณะที่ถึงนั้นแล จิตของท่าน
ได้ความเป็นจิตแน่วแน่. ท่านคิดว่า
“เราอยู่ที่นี่ สามารถทำกิจบรรพชิตให้
สำเร็จได้”. เทพดาซึ่งสิงอยู่แม้ที่เฝ้า คิดว่า
“ภิกษุผู้มีศีลมา การอยู่ในที่เดียวกันกับ
ภิกษุนั้น นำทุกข์มาให้, ก็ภิกษุนี้ คงอยู่
ในที่นี้คืนเดียวเท่านั้น ก็จักหนีไป”
จึงพาบุตรออกไป. เข้าตรู่วันรุ่งขึ้น
พระเถระเข้าไปยังโคจรคามเพื่อบิณฑบาต.
ครานั้น อุปาสิกาคนหนึ่งเห็นท่านแล้ว
กลับได้ความรักประหนึ่งบุตร นิมนต์ให้นั่ง
ฉันในเรือน อ้อนวอนเพื่อประโยชน์แก่
การอยู่อาศัยตน ๓ เดือน.

โสปี "สกุกา มยา อิมิ นิสฺสาย
ภวนิสฺสธรมิ กาทนุ"ติ อธิวาเสตฺวา
ตเมว เสนิ อคฺมาสิ. เทวตา ตํ
อาคจฺจนฺตํ ทิสฺวา "อทุธา เกนจิ
นิมนฺตฺติโต ภวิสฺสติ, เสฺว วา ปเร วา
คมิสฺสตี"ติ จินฺตฺสิ.

เอวํ อทุตฺตมาสมตฺตเต อติกฺกนฺตเต
"อโย อิวเว มนฺตฺตเว อนฺตฺตวสฺสํ วสฺสฺสตี,
สิลฺลวตา ปน สทฺธิ อิกฺกฺกฺกานเ
ปฺตฺตเกหิ สทฺธิ วสฺสํ ทุกฺกํ, อิมฺมจ
'นิกฺขมา'ติ วตฺตํ น สกุกา, อตฺถิ น
ไซ อิมฺมสฺส สิลฺล ขลิตนุ"ติ ทิพฺเพน
จกฺขนา โอลิเกนฺตฺติ อฺปฺสฺมปฺทกาลโต
ปฺกฺกฺกาย ตสฺส สิลฺล ขลิตํ อทิสฺวา
"ปฺริสฺสทฺธมฺมสฺส สิลฺล, กิณฺนิจิเทวสฺส กตฺวา
อยสฺมํ อฺปฺปาเทสฺสสามิ"ติ อฺปฺกฺกฺกากฺกฺก
อฺปฺปาสิกาย เชนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน
อธิมฺมจฺจิตฺวา คีวํ ปฺริวตฺเตสิ. ตสฺส
อกฺขิณี นิกฺขมฺมิสฺส. มุขโต เขฬิ ปคฺขมฺรติ.
อฺปฺปาสิกา ตํ ทิสฺวา "กิ อิทนุ"ติ วิรวิ.

อถ นํ เทวตา อทิสฺสฺสมานรฺูปา เอวมาห
"มยา เอส คหิตฺโต, พลิกฺกมฺเมเนปิ เม

ฝ้ายท่านก็รับด้วยคิดว่า "เราอาศัย
อุบาสิกานี้ จึงสามารถที่จะออกจากภพ
ได้" แล้วกลับคืนถ้ำนั้นนั่นเอง. เทพดา
เห็นท่านกำลังเดินมา คิดว่า "ใคร ๆ
คงนิมนต์ท่านไว้แน่แท้, พรุ่งนี้ หรือมะรืน
ท่านคงไป".

เมื่อล่วงไปเพียงถึงเดือนด้วยอาการ
อย่างนี้ เทพดาคิดว่า "ภายในฤดูฝน
ภิกษุนี้คงอยู่ที่นี้, เราพร้อมบุตรอยู่ร่วม
ในที่เดียวกันกับผู้ทรงศีล ทำได้ยาก, อนึ่ง
ไม่อาจพูดกับท่านว่า 'จงออกไป', ความ
พลั้งพลาดในศีลของภิกษุนี้มีไหมหนอ"
ใช้จักษุทิพย์ตรวจดู ตั้งแต่อุปสมบท
ไม่เห็นความพลั้งพลาดในศีลของท่าน จึง
คิดว่า "ท่านมีศีลบริสุทธิ์, เราจักทำเหตุ
บางอย่าง ให้ความเสื่อมเสียเกิดขึ้น
แก่ท่านให้ได้" เข้าไปสิงร่างบุตรคนใหญ่
ของอุบาสิกาในตระกูลอุปัฏฐาก บิดคอ
แล้ว. นัยน์ตา ๒ ข้างของเขาเหลือกออก.
น้ำลายไหลจากปาก. อุบาสิกาเห็นบุตรนั้น
แล้ว ร้องว่า "นี่อะไรกัน".

ครานั้น เทพดาไม่ปรากฏรูป กล่าวกับ
อุบาสิกานั้น อย่างนี้ว่า "เราจับบุตรท่าน

อตฺถิ นตฺถิ, ตุมฺหากํ ปน กุลุปกตฺถเร
 ลฺภฺจิมชฺฐํ ยาจิตฺวา เตน เตลฺลํ ปจฺจิตฺวา
 อิมสฺส นตฺถุโต เทถ, เอวาทิ อิมํ
 มุญฺหิสิสฺสามิ"ติ. "นสฺสตุ วา เอส มรตฺ
 วา, นาสกฺขิสิสฺสามหิ อยฺยํ ลฺภฺจิมชฺฐํ
 ยาจิตฺนุ"ติ. "สเจ ลฺภฺจิมชฺฐํ ยาจิตฺ
 น สกฺโกถ, นาสิกายสฺส หิงฺคฺจฺจนฺณํ
 ปกฺขิปิตฺตํ วเทถา"ติ.

"อิทํปิ วตฺตํ น สกฺโกมา"ติ. "เตนหิสิสฺ
 ปาทโรวฺนุทกํ สีเส อาสิญฺจถา"ติ.
 อุปาสิกา "สกฺกา อิทํ กาทฺนุ"ติ เวลา
 อาคตํ เถรํ นิสีทาเปตฺวา ยาคฺชชฺชกํ
 ทตฺวา อนุตฺราภตฺเต นิสิญฺนสฺส ปาท
 โรวิตฺวา อุทกํ คเหตุวา "ภนฺเต อิทํ
 อุทกํ ทารกสฺส สีเส อาสิญฺจามา"ติ
 อาปฺจุจิตฺวา เตน "อาสิญฺจถา"ติ วตฺเต
 ตถา กริสิ. สว เทวตา ตาวเทว ตํ
 มุญฺหิจิตฺวา คนฺตฺวา เลนทฺวาเร อญฺจาสิ.

นั้นไว้, เราไม่ต้องการแม้ด้วยพลีกรรม,
 ท่านจงขอชะเอมเครื่องกับพระเถระผู้เข้าถึง
 ตระกูลท่าน เอาชะเอมเครื่องนั้นทอดน้ำมัน
 ให้บุตรนี้ โดยวิธีนี้ตฤ์เกิด ทำเช่นนี้แล้ว
 เราจักปล่อยบุตรนี้". อุปาสิกาแล้วว่า
 "บุตรนั้นจะฉิบหาย หรือตายก็ตาม ฉัน
 ไม่อาจขอชะเอมเครื่องกับพระคุณเจ้าได้".
 เทพดากล่าวว่า "ถ้าไม่อาจขอชะเอมเครื่อง
 ท่านก็บอกใส่ผงหิงคฺลงในจุมุกของบุตรนั้น
 เกิด".

อุปาสิกาแล้วว่า "ไม่อาจกล่าวคำแม่
 เช่นนี้". เทพดากล่าวว่า "ถ้าอย่างนั้น
 จงเหล้าล้างเท้าพระเถระนี้ ลงบนศีรษะ
 บุตรเกิด". อุปาสิกาแล้วว่า "ข้อนี้
 อาจทำได้" นิมนต์พระเถระผู้มาตามเวลา
 ให้นั่ง ถวายข้าวยาและของเคี้ยว
 ล้างเท้าพระเถระผู้นั่งระหว่างภัตตรองน้ำไว้
 เรียนให้ทราบว่ "ท่านผู้เจริญ ฉันจะ
 รดน้ำนี้บนศีรษะเด็ก" เมื่อท่านอนุญาต
 ว่า "รดเกิด" ได้ทำเช่นนั้นแล้ว. ขณะนั้น
 นั้นเอง เทพดานั้น ปล่อยเด็กนั้น ไปยืนที่
 ประตูถ้า.

เถโรปี ภาตตกิจจาวัสสาเน เวลาเสร็จภัตกิจ ฝ่ายพระเถระ
 อัญญาสาสนา อวิสุตฺตญานมมฺญานตายน ลุกจากอาสนะ เพราะท่านไม่ละเลย
 ทวตฺตีสากาโร สชฺชฌายนฺโต ว ปกุกามิ. กัมมัญฐาน จึงส่ายอาการ ๓๒
 อถ นึ เลนทวาริ สมฺปตฺตกาเล สา หลีกไป. ครานั้น เวลาถึงประตูถ้า
 เทวตา "มหาเวชฺช มา อธิ ปวิสสา"ติ เทพดากล่าวกับท่านว่า "พ่อหมอใหญ่
 อาห. โส ตตฺถเว จตฺวา "กาสิ อย่าเข้ามาที่นี่". ท่านยืน ณ ที่นั้น
 ตวนฺ"ติ อาห. "อหิ อธิ อธิวตฺถา กล่าวไว้ว่า "ท่านเป็นใคร". เทพดาตอบว่า
 เทวตา"ติ. "ข้าพเจ้าเป็นเทพดาสิงอยู่ที่นี้".

เถโร "อตฺถิ นุ โข มยา เวชฺชกมฺมสุส พระเถระคิดว่า "มีที่ซึ่งเราทำเวชกรรม
 กตฺตญานนฺ"ติ อุปสมฺปทกาลโต ปญฺญาชย หรือหนอแล" ตรวดดู เริ่มแต่อุปสมบท
 โอลิเกนฺโต อตฺตโน สีเล ติลกั วา ไม่เห็นความเศร้าหมอง หรือต่างพร้อย
 กาทัก วา อทิสฺวา "อหิ มยา ในศีลของตน จึงกล่าวว่า "อาตมาไม่เห็น
 เวชฺชกมฺมสุส กตฺตญานนํ น. ปสฺสามิ, ที่ที่อาตมาทำเวชกรรมเลย เหตุไรท่าน
 กสฺมา เอวํ วเทสี"ติ อาห. "น จึงกล่าวเช่นนั้น". เทพดาถามว่า "ท่าน
 ปสฺสสี"ติ. "อาม น ปสฺสามิ"ติ. "เตนหิ ไม่เห็นหรือ". พระเถระตอบว่า "จะ
 อาจิกฺขามิ เต"ติ. "อาม อาจิกฺขานี"ติ. อาตมาไม่เห็น". เทพดากล่าวว่า "อย่างนั้น
 "ติฏฺฐตฺตฺ ตาว พุเร กถา, อชฺชเวท ข้าพเจ้าจะบอกท่าน". พระเถระกล่าวว่า
 ตยา อมฺนุสฺสคฺคิตฺตสุส อุปฺนฺจากปฺตฺตสุส "เชิญท่านบอก". เทพดากล่าวว่า "การ
 ปาทโรวนอุทกั สีเส อาสิตฺตํ, พุดถึงเรื่องไกล ๆ จงยกไว้ก่อน, วันนี้เอง
 นาสิตฺตนฺ"ติ. "อาม อาสิตฺตนฺ"ติ. ท่านรดน้ำล้างเท้าบนศิรชะของบุตร
 อุปฺนฺจาก ผู้อันอมมนุษย์สิ่งแล้ว หรือไม่ได้
 รด". พระเถระตอบว่า "ใช่ อาตมารด".

"ก็ เอตํ น ปสฺสสี"ติ. "เอตํ สนฺธาย
ตฺวํ วทสฺสี"ติ. "อาม เอตํ สนฺธาย
วทามิ"ติ.

เถโร จินฺตฺสึ "อโห วต เม
สมฺมาปณฺหิตฺ อตฺตา, สาสนฺสฺส หิ
อนฺรูปี ว เม จริตฺ, เทวตาปี มม
จตุปาริสฺสุทฺธิสฺสีเล ติลกํ วา กาทกํ วา
อทิสฺวา ทารกฺสฺส สฺสีเส อาสิตฺตํ
ปาทโรวณมตฺตํ อทฺทสา"ติ. ตสฺส สฺสีลํ
อารพฺภ พลวปีติ อฺปฺปชฺชึ. โส ตํ
วิกฺขมฺภตฺวา ปาทฺทธารปี อกตฺวา
ตตฺเถว อรหตฺตํ ปตฺวา "มาทิสฺ
ปาริสฺสุทฺธสมณํ ทฺุเสสฺสิ, มา อึธ วนฺสณฺฑเฑ
วสิ, ตฺวเมว นิกฺขมา"ติ เทวตํ
โอวทฺนฺโต อิมํ อฺุทานํ อฺุทาเนสิ

"วิสุทฺโธ วต เม วาโส
นิมฺมลํ มํ ตปสฺสสินํ
มา ตฺวํ วิสุทฺธํ ทฺุเสสฺสิ,
นิกฺขม ปวณา ตฺวณฺ"ติ.

โส ตตฺเถว เตมาลํ วสิตฺวา
วฺตุถวสฺโส สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา ภิกฺขุหิ
"ก็ อาวุโส ปพฺพชิตฺกิจฺจนฺเต มตฺถกํ

เทพตากล่าวว่า "นั่น ท่านไม่เห็นหรือ".
พระเถระถามว่า "ท่านพูดหมายเอาเหตุ
นั่นหรือ". เทพดาตอบว่า "ใช่ ฉันกล่าว
หมายเอาเหตุนั่น".

พระเถระคิดว่า "โอหนอ เราตั้งตนไว้
ชอบแล้ว เราประพฤติสมควรแก่ศาสนา
แล้ว แม้เทพดาก็มิได้เห็นความเศร้าหมอง
หรือต่างพร้อย ในปาริสฺสุทฺธิศีล ๔ ของเรา
เห็นเพียงน้ำล้างเท้า ซึ่งเรารดบนศีรษะ
ทารก". เพราะปรารถนาถึงศีล ท่านเกิดปีติ
อย่างมาก. ท่านข่มปีตินั้นแล้วไม่ทำแม้
การยกเท้าขึ้น บรรลุอรหัต ฌ ที่นั่นนั่นเอง
กล่าวว่า "ท่านประทุษร้ายสมณะปาริสฺสุทฺธิ
เช่นเรา ท่านอย่าอยู่ป่าช้านี้ ท่านเท่านั้น
ออกไปเสียเถิด" เมื่อสอนเทพดา จึง
เปล่งอุทานนี้ว่า

"การอยู่ของเรา ปาริสฺสุทฺธิแล้วหนอ
ท่านอย่าประทุษร้ายเรา ผู้ไม่มี
มลทิน มีตบะ ปาริสฺสุทฺธิแล้ว ท่าน
จงออกจากป่าใหญ่เสียเถิด".

ท่านพำนัก ณ ที่นั้น ตลอด ๓ เดือน
ออกพรรษาแล้ว ไปสำนักพระศาสดา
ถูกพวกภิกษุถามว่า "ผู้มีอายุ กิจแห่ง

ปาปิตนุ"ติ ปฏฺฐโจ ตสฺมี เลเนวสุสุป-
 คมนโต ปฏฺฐาย สพฺพนตฺติ ปวตฺตตี
 ภิกฺขุณฺโณ อาโรเจตฺวา "อาวุโส ตวํ
 เทวตาย เอวํ วุจฺจมาโน น กุชฺฌสึ"ติ
 วุตฺเต "น กุชฺฌามึ"ติ อาห. ตํ
 ตถาคตสฺส อาโรเจสฺสุ "ภนฺเต อัย-
 ภิกฺขุ อญฺญํ พุยากรโธติ, เทวตาย อิมํ
 นาม วุจฺจมาโนปิ 'น กุชฺฌามึ'ติ
 วทตี"ติ. สตฺถา เตสํ กถํ สุตฺวา
 "เนว ภิกฺขเว มม ปฺตฺโต กุชฺฌติ
 เขตฺตสฺส หิ คิหึหิ วา ปพฺพชิตฺเทหิ วา
 สํสคฺโค นาม นตฺถิ, อสํสฺมฺญโจ เอส
 อปฺปิจฺโจ สนฺตฺมฺญโจ"ติ วตฺวา ธมฺมํ
 เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

๔๐๔. "อสํสฺมฺญจํ คหฺมฺเจหิ
 อนาคาเรหิ จฺมฺยํ
 อโนกสาริ อปฺปิจฺจํ
 ตมหนํ พุริมิ พุราหมณฺนุ"ติ.

ตตฺถ อสํสฺมฺญจฺนฺติ ทสฺสนสฺวณ-
 สมฺมุลฺลนปริโภคกายสํสคฺคานํ อภาเว
 อสํสฺมฺญจํ. อญฺญนฺติ คิหึหิ จ อนาคาเรหิ
 จาติ อญฺเยหิปิ อสํสฺมฺญจํ. อโนกจารินฺติ

บรพชิตของท่านถึงที่สุดแล้วหรือ" จึงเล่า
 เรื่องนั้นทั้งหมด เริ่มแต่เข้าจำพรรษาในถ้ำ
 นั้นแก่พวกภิกษุ เมื่อพวกเขาบอกว่า
 "ผู้มีอายุ ท่านถูกเทพดากล่าวอย่างนี้
 ไม่โกรธหรือ" ก็ตอบว่า "ไม่โกรธ". ภิกษุ
 ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระตถาคต
 ว่า "พระเจ้าข้า ภิกษุนี้ พยากรณ์
 อรหัตผล, แม้ถูกเทพดากล่าวหาเช่นนั้น
 กลับกล่าวว่า 'ผมไม่โกรธ'. พระศาสดา
 ทรงดับถ้อยคำภิกษุเหล่านั้นแล้ว ตรัสว่า
 "ภิกษุทั้งหลาย บุตรของเราไม่โกรธ บุตร
 ของเรานั้น ไม่มีความเกี่ยวข้องกับคฤหัสถ์
 หรือบรพชิต เธอไม่ข้องเกี่ยว ปราธนา
 น้อย สันโดษ" เมื่อทรงแสดงธรรม จึง
 ตรัสพระคาถานี้ว่า

๔๐๔. "เราเรียกบุคคลผู้ไม่ข้องเกี่ยวกับชน
 ๒ จำพวก คือ คฤหัสถ์ ๑ บรพชิต
 ๑ ไม่มีอาลัยเที่ยวไป ปราธนา
 น้อย ว่าเป็นพราหมณ์".

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ไม่
 ข้องเกี่ยว ความว่า ชื่อว่าไม่ข้องเกี่ยว
 เพราะไม่มีความข้องเกี่ยว ทั้งการดู
 การฟัง การสนทนา การบริโภคและ

อนาลยจารี. เอวรูปี อหิ พุราหุณฺณ
 วทามิตี อตุโถ.

ทางกาย. คำว่า ๒ จำพวก ได้แก่
 ไม่ข้องเกี่ยวแม้กับชน ๒ จำพวก คือ
 คฤหัสถ์ ๑ บรรพชิต ๑. คำว่า ไม่มีอาลัย
 เทียวไป คือ ปราศจากอาลัยเทียวไป
 อธิบายว่า เราเรียกบุคคลเห็นปานนั้น
 ว่าเป็นพราหมณ์.

เทสนาวसानเน พหุ โสตาปัตติ-
 ผลาทินิ ปาปุณฺณิสฺสูติ.

เวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมาก
 บรรลุโสดาปัตติผล เป็นต้น ดังนี้แล.

ปพฺพการวาสิติสฺสูตฺถเรวตฺถุ เอกวีสฺติมฺ.

เรื่องพระตีสสเถระผู้อยู่เฝ้าอมเข
 เรื่องที่ ๒๑ จบ.

๒๒. อภยตรภิกขุขตฤ

๔๐๕. นิธาย ทณฺฑํ ฏฺเตสุ
ตเสสุ ภาวเรสุ จ
โย น หนฺติ น ฆาเตติ
ตมฺหํ พฺรุมิ พฺราหฺมณฺ.

๒๒. เรื่องภิกขุรูปไกรูปหนึ่ง

๔๐๕. เราเรียกผู้วางอาชญา. . . ในสัตว์
ทั้งหลาย ผู้สะดุ้ง และมั่นคง
ไม่ฆ่าเอง . . . ไม่ใช่ให้ผู้อื่นฆ่าว่า
เป็นพราหมณ์.

๒๒. อณฺเฏตรภิกขุวตฺตฺ

นินายาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา
เซตวเน วิหรนฺโต อณฺเฏตรํ ภิกขุํ
อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร ภิกขุ สตฺถุ สนฺติเก
กมฺมฏฺจานํ คเหตุวา อรณฺเณ
วายนฺโต อรหตฺตํ ปตฺวา "ปฏิสทฺธคุณํ
สตฺถุ อโรเจสุสามี"ติ ตโต นิกฺขมิ.
อถ นํ เอกสุมี คาเม เอกา อิตฺถิ
สามิเกน สทฺธิ กลหํ กตฺวา ตสมิ
พฺหิ นิกฺขมนฺเต "กุลสมรํ คมิสุสามี"ติ
มคฺคํ ปฏิปนฺนา อนุตฺรามคฺเค ทิสฺวา
"อิมํ เถรํ นิสฺสาย คมิสุสามี"ติ ปิฏฺจิตฺ
ปิฏฺจิตฺ อนุพฺนุชฺชิตฺ. เถโร ปน ตํ น
ปสฺสตี. อถสุสา สามิโก เคนํ อาคโต
ตํ อทิสฺวา "กุลคามํ คตา ภวิสฺสตี"ติ
อนุพฺนุชฺชิตฺ ตํ ทิสฺวา "น สกฺกา
อิมาย เอกิกาย อิมํ อฏฺวี ปฏิปชฺชิตฺ,
กิณฺนุ โข นิสฺสาย คจฺจตี"ติ
โธโลเกนฺโต เถรํ ทิสฺวา "อโย อิมํ
คณฺหิตฺวา นิกฺขนฺโต ภวิสฺสตี"ติ
จินฺเตตฺวา เถรํ สนฺตชฺเชสิ.

๒๒. เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง

พระศาสดาประทับ ณ พระเชตวัน
ทรงปรารภภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ตรัส
พระธรรมเทศานี้ว่า วางแล้ว เป็นต้น.

ทราบว่ ภิกษุนั้น เรียนกัมมัฏฐาน
สำนักพระศาสดา พยายามในป่า บรรลุ
อรหัตผลแล้ว คิดว่า "จักกราบทูลคุณ
ที่ได้ แต่พระศาสดา" จึงออกจากบ้านั้น.
ครานั้น ณ หมู่บ้านตำบลหนึ่ง หญิง
คนหนึ่งทะเลาะกับสามี เมื่อสามีนั้น
ออกไปภายนอก คิดว่า "จักไปเรือน
ตระกูล" จึงเดินทางไป ระหว่างทางพบ
พระเถระนั้น คิดว่า "จักอาศัยพระเถระ
นี้ไป" จึงเดินตามไปข้างหลัง ๆ. แต่
พระเถระไม่เห็นนาง ครั้งนั้น สามีนาง
กลับมาเรือน ไม่พบนาง คิดว่า "คงกลับ
ไปบ้านตระกูล" ตามไปพบนาง คิดว่า
"หญิงนี้ ไม่อาจเดินข้ามดงนี้คนเดียวได้
เธออาศัยใครหนอ จึงไปได้" ตรวดูเห็น
พระเถระ คิดว่า "พระเถระนี้จักพาหญิงนี้
ออกไป" จึงขู่พระเถระ.

อถ นํ สา อิตถิ "เนว มํ เอส
 ภทฺทนฺโต ปสฺสติ น อาลปติ, มา นํ
 กิณฺจि อวจา"ติ อาห. โส "กึ ปน
 ตวํ อตฺตํ คเหตุวา คจฺจนฺตํ มม
 อาจิกฺขิสฺสสิ, ตยฺหํเยว อนฺจฺจวักกํ อิมสฺส
 กสิสฺสามิ"ติ อูปฺปนฺนโกโร อิตฺถิยา
 อาฆาเตน เถรํ โปเถตฺวา ตํ อาทาย
 นินฺวตฺติ. เถรสฺส สกฺลสรีรํ สณฺชาตคณฺท์
 อโหสิ. อถสฺส วิหารํ อาคตกาเล
 ภิกฺขุ สรีรํ สมฺพาหนฺตา คณฺเฑ ทิสฺวา
 "กึ อิทนฺ"ติ ปุจฺจิสฺสุ. โส เตสํ ตมตฺถํ
 อารุเจสิ. อถ นํ ภิกฺขุ "อารุโส
 ตสฺมี ปุริเส เอวํ ปหฺรณเต กึ ตวํ
 อวจ, กึ วา เต โกโร อูปฺปนฺโน"ติ.
 "น เม อารุโส โกโร อูปฺปชฺชตี"ติ.

เต สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา ตมตฺถํ
 อารุเจตฺวา "ภนฺเต เอส ภิกฺขุ 'โกโร
 เต อูปฺปชฺชตี'ติ วุจฺจมาโน 'น เม
 อารุโส โกโร อูปฺปชฺชตี'ติ วเทติ,
 อภฺตํ วตฺวา อญฺญํ พุยากรโธตี"ติ.

ครานั้น หญิงนั้น กล่าวกับสามีนั้นว่า
 "ท่านผู้เจริญนั้น มิได้เห็น มิได้ร้องเรียก
 ดิฉัน คุณอย่าว่ากล่าวอะไรท่านเลย".
 สามีนั้น เกิดความโกรธว่า "เจ้าไม่บอก
 คนซึ่งพาตนไปแก่เราหรือ เราจักทำกรรม
 อันสมควรแก่ภิกษุนี้ (แทน)ตัวเจ้าทีเดียว"
 เพราะอาฆาตหญิงจึงตีพระเถระ พานาง
 กลับไป. ทั้งทั้งตัวของพระเถระได้มีปม
 เกิดขึ้น. ต่อมา เวลาท่านมาวิหาร ภิกษุ
 ทั้งหลาย พากันนวดสรีระ เห็นปมแล้ว
 ถามว่า "นี่อะไร". ท่านบอกเนื้อความนั้น
 แก่ภิกษุเหล่านั้น. ลำดับนั้น พวกภิกษุ
 ถามท่านว่า "ผู้มีอายุ เมื่อบุรุษนั้น
 ประหารอยู่ ท่านพูดอย่างไร ความโกรธ
 เกิดแก่ท่านไหม". พระเถระกล่าวว่า
 "ผู้มีอายุทั้งหลาย ความโกรธไม่เกิด
 แก่ผม".

พวกภิกษุเหล่านั้น ไปสำนักพระศาสดา
 กราบทูลเนื้อความนั้น แล้วกราบทูลว่า
 "พระเจ้าข้า ภิกษุนั้น ถูกข้าพระองค์
 กล่าวว่า 'ความโกรธเกิดแก่ท่านไหม'
 กลับกล่าวว่า 'ผู้มีอายุทั้งหลาย ความ
 โกรธไม่เกิดแก่ผม' ภิกษุนั้นกล่าวคำไม่จริง
 พยากรณ์อรรถผล".

สตถา เตสํ กถํ สุตฺวา "ภิกฺขเว
 ชีณาสฺวา นาม นินิตทณฺหา, เตสุ
 ปหรนฺเตสุปี โภถํ น กโรนฺติเยวา"ติ
 วตฺวา อิมํ คาถมาห

๔๐๕."นินาย ทณฺท์ ภูเตสุ
 ตเสสุ ถาวเรสุ จ
 โย น หนฺติ น ฆาเตติ
 ตมหนํ พุริมิ พุราหฺมณฺน"ติ.

ตตถ นินายาติ นิกฺขิปิตฺวา
 อาริเปตฺวา. ตเสสุ ถาวเรสุ จาติ
 ตณฺหาตาเสน ตเสสุ ตณฺหาภาเวน
 ธิรตาย ถาวเรสุ จ.

โย น หนฺตีติ โย เอวํ สพฺพสตฺเตสุ
 วิคตปฏิฆตาย นิกฺขิตฺตทณฺโท เวน
 กญฺจิ สยํ หนฺติ อญฺณํ น ฆาเตติ,
 ตมหนํ พุราหฺมณํ วทามิตี อตฺถเ.

เทสนาวसानเน พหุ โสตาปตฺติ-
 ผลาทีนิ ปาปฺณิสฺสูติ.

อญฺญตฺรภิกฺขุวตฺถุ พาวีสตีม.

พระศาสดาทรงสดับถ้อยคำของภิกษุ
 เหล่านั้น ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ธรรมดา
 พระชีณาสพ วางอาชญาแล้ว ไม่ทำ
 ความโกรธในชนเหล่านั้น แม้ประหารอยู่"
 ตรัสพระคาถานี้ว่า

๔๐๕."เราเรียกผู้วางอาชญา ในสัตว์
 ทั้งหลาย ผู้สะดุ้ง และมั่นคง
 ไม่ฆ่าเอง ไม่ใช่ให้ผู้อื่นฆ่าว่า
 เป็นพราหมณ์".

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า วางแล้ว
 ได้แก่ วาง คือปลงลงแล้ว. คำว่า
 ผู้สะดุ้งและมั่นคง ความว่า ผู้ชื่อว่า
 สะดุ้ง เพราะความสะดุ้งด้วยอำนาจ
 ตัณหา และชื่อว่ามั่นคง เพราะมั่นคง
 เหตุไม่มีตัณหา.

คำว่า ผู้ใด ไม่ฆ่าเอง เป็นต้น ความว่า
 เราเรียกผู้ชื่อว่าวางอาชญา เหตุปราศจาก
 การกระทบกระทั่งสัตว์ทั้งปวง ไม่ฆ่าเอง
 หรือไม่ใช่ให้ผู้อื่นฆ่าสัตว์อะไร ๆ ว่าเป็น
 พราหมณ์.

เวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมาก
 บรรลุโสดาปัตติผล เป็นต้น ดังนี้แล.

เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง เรื่อง ๒๒ จบ.

๒๓. สามเณรตฤ

๔๐๖. อวิรุทธี วิรุทธเสถ
 อตตทณฺฑเสถ นิพพุตํ
 สาทาเนสฺส อนาทานํ
 ตมहिํ พุริมิ พุราหมณฺ.

๒๓. เรื่องสามเณร

๔๐๖. เราเรียกคนผู้ไม่โกรธแค้น ในคนผู้
 โกรธแค้น คนผู้ดับในคนผู้มี
 อาชญาในตน คนผู้ไม่ถือมั่นใน
 คนผู้ถือมั่นนั้น ว่าเป็นพราหมณ์.

๒๓. สามเณรวตฺถุ

อวิรุทฺถนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สุตฺตา
 เขตวเน วิหรนฺโต สามเณเร อารพฺภ
 กเถสิ.

เอกา กิร พฺราหฺมณิ จตฺนุํ
 ภิกฺขุํ อุตฺเทศมตฺตํ สขุเขตฺวา
 พฺราหฺมณิ อาน "พฺราหฺมณ วิหาริ
 คนฺตฺวา จตฺตาริ มหฺลลกพฺราหฺมณ
 อุตฺทิสฺสาเปตฺวา อานะหิ"ติ. โส วิหาริ
 คนฺตฺวา "จตฺตาริ เม พฺราหฺมณ
 อุตฺทิสฺสาเปตฺวา เทถา"ติ อาน. ตสฺส
 "สงฺกิจฺจ ปรณฺชิตฺโต โสปาโก เรวโต"ติ
 สตฺตวรสฺสิกา จตฺตาริ ชีณาสวสามเณรา
 ปาปฺถึสุ. พฺราหฺมณิ มหารหานิ
 อาสนานิ ปณฺญาเปตฺวา จิตฺตา
 สามเณเร ทิสฺวา ว กุปีตา อุตฺทเน
 ปกฺขิตฺตโลณิ วิย ตฺถุตฺถายมานา "ตฺว
 วิหาริ คนฺตฺวา อตฺตโน นตฺตุมตฺเตปิ
 อปฺปโหนฺเต จตฺตาริ กุมารเก คเหตุวา
 อาคโตสิ"ติ วตฺวา เตสํ เตสุ อาสนนฺสุ
 นิสิตฺตุ อทฺตฺวา นิจฺปิฏกานิ อตฺถริตฺวา
 "เอเตสุ นิสิตฺถา"ติ วตฺวา "คจฺฉ
 พฺราหฺมณ มหฺลลเก โอลิเกตฺวา

๒๓. เรื่องสามเณร

พระศาสดาประทับ ณ พระเชตวัน
 ทรงปรารภสามเณรทั้งหลาย ตรัสพระ
 ธรรมเทศานี้ว่า ผู้ไม่โกรธแค้น เป็นต้น.

ทราบว่ พราหมณ์คนหนึ่ง จัดแจง
 อุทเทศภัตเพื่อภิกษุ ๔ รูป กล่าวกับ
 พราหมณ์ว่า "พราหมณ์ท่านจงไปวิหาร
 แล้วนิมนต์เจอะจงนำพราหมณ์แก่มา
 ๔ คน". พราหมณ์นั้นไปวิหาร กล่าวว่
 "ขอท่านทั้งหลาย จงนิมนต์เจอะจง
 พราหมณ์ให้ผม ๔ คน". สามเณรชีณาสพ
 ๔ รูป อายุ ๗ ปี คือ "สังกิจจสามเณร
 ภัณฑิตสามเณร โสปากสามเณร เรวต-
 สามเณร" ถึงแก่พราหมณ์นั้น. นาง
 พราหมณีให้ปุอาสนะมีค่ามากไว้ เห็น
 สามเณรแล้ว โกรธ บ่นพึมพำ เหมือน
 เปลือซึ่งใส่ลงเตาไฟ กล่าวว่ "ท่านไป
 วิหารแล้วพาเด็ก ๔ คน ซึ่งไม่เหมาะแม้
 ปุนหลานมา" ไม่ให้สามเณรเหล่านั้นนั่ง
 บนอาสนะเหล่านั้น ลาดตั้งที่ต่ำๆ พุดว่
 "จงนั่งบนตั้งเหล่านั้น" พลังกล่าวว่
 "พราหมณ์ ท่านจงไปเลือกพราหมณ์แก่
 นำมา". พราหมณ์ไปวิหาร พบพระ

อาเนही"ติ อาห. พุราหุมนเณ วิหาริ
คนุตวา สาริปุตตตเถริ ทิสฺวา "เอหิ
อมุหากิ เคนิ คมิสฺสามา"ติ อาเนสิ.

เถโร อาคนุตวา สามเณเร ทิสฺวา
"อิเมหิ พุราหุมนเณหิ ภาตตี ลทฺธนุ"ติ
ปุจฺฉิตฺวา "น ลทฺธนุ"ติ วุตฺเต,
จตุณฺนเมว ภาตฺตสฺส ปฏฺยิตฺตภาวึ
ณตฺวา "อาหฺรถ เม ปตฺตนุ"ติ ปตฺตี
คเหตุวา ปกุกามิ. พุราหุมนิ "กึ
อิมินา วุตฺตนุ"ติ ปุจฺฉิตฺวา "เอเตสึ
นินฺนุพฺพราหุมนานึ ลทฺธึ ฏฺฏติ, อาห
เม ปตฺตนุ"ติ อตฺตโน ปตฺตี คเหตุวา
คโต"ติ "น ภูณฺชิตฺกามา ภูวิสฺสตี สึสมิ
คนุตวา อญฺญํ โอลิเกตฺวา อาเนही"ติ.

พุราหุมนเณ คนุตวา มหาโมคฺคัลลานตฺ-
เถริ ทิสฺวา ตเถว วตฺวา อาเนสิ.
โสปี สามเณเร ทิสฺวา ตเถว วตฺวา
ปตฺตี คเหตุวา ปกุกามิ. อถ นึ
พุราหุมนิ อาห "เอเต น ภูณฺชิตฺกามา,
พุราหุมนวาทกึ คนุตวา เอกึ
มหลฺลคพุราหุมนึ อาเนही"ติ.

สาริปุตฺรเถระแล้ว เรียนว่า "มาเถิดท่าน
ไปเรื่อนเราทั้งหลายกัน" นำมา.

พระเถระมาเห็นสามเณรแล้ว ถามว่า
"พราหมณ์เหล่านี้ ได้ภักดิ์แล้วหรือ" เมื่อ
เขาตอบว่า "ยังไม่ได้" ทราบว่า เขาจัด
ภักดิ์ไว้เพื่อพราหมณ์ ๔ คน กล่าวว่
"นำบาตรเรามา" แล้วรับบาตรเหล็กไป.
พราหมณ์ถามว่า "พราหมณ์นี้กล่าว
อะไร" เมื่อพราหมณ์ตอบว่า "ท่านกล่าว
ว่า 'พราหมณ์ผู้นั่งเหล่านั้น ควรได้ก่อน
นำบาตรเรามา' รับบาตรของตนแล้วไป"
จึงกล่าวว่า "พระเถระนั้น คงไม่ประสงค์
จะฉัน จึงรีบไปเลือกนำพราหมณ์อื่นมา".

พราหมณ์ไปพบพระมหาโมคคัลลานะ
ก็กล่าวเช่นนั้น นำมาแล้ว. แม้ท่านเห็น
สามเณรก็กล่าวเช่นนั้น รับบาตรแล้ว
เหล็กไป. ครานั้น นางพราหมณ์ก็กล่าวกับ
พราหมณ์นั้นว่า "พราหมณ์เหล่านั้น
คงไม่ประสงค์จะฉัน ท่านจงไปโรงสวด
ของพราหมณ์ นำพราหมณ์เก่ามา
คนหนึ่ง".

สามเนรปปี ปาโต ปฏุจาย กิณฺจ
 อลภมานา ชิมฺจฉาย ปีพิตา นิสฺสีทิสฺสุ.
 อถ เนสฺสิ คุณเตเชน สกุกุสฺส อาสนํ
 อุณฺหการํ ทสฺเสสิ. โส อาวชฺเชนฺโต
 เตสฺสิ ปาโต ปฏุจาย นิสฺสินฺนํ
 กิลนฺตภาวํ ฅตฺวา "มยา ตตฺถ คนฺตุ
 วฏฺฏตี"ติ ชราชินฺณมหลฺลกพฺราหฺมณเณ
 หุตฺวา ตสฺมี พฺราหฺมณวาทเก
 พฺราหฺมณํ อคฺคาสเน นิสฺสีทิตฺติ.
 พฺราหฺมณเณ ตํ ทิสฺวา "อิทานิ เม
 พฺราหฺมณี อตฺตมฺนา ภวิสฺสตี"ติ "เอहि
 เคนฺหิ คมิสฺสามา"ติ ตํ อาทาย เคนฺหิ
 อคฺมาสิ.

พฺราหฺมณี ตํ ทิสฺวา ว ตฺถุจจิตฺตา
 ทฺวิสฺสุ อาสเนสฺสุ อตฺถรณํ เอกสฺมี
 อตฺถริตฺวา "อญฺย อิธ นิสฺสีทา"ติ อาห.
 สกุกุ โคนฺหิ ปวิสฺสิตฺวา จตฺตาโร
 สามเนเร ปณฺจปฺปติฏฺฐิตฺเตน วนฺทิตฺวา
 เตสฺสิ อาสนปฺริยนฺเต ภูมียํ ปลฺลงฺเกน
 นิสฺสีทิตฺติ.

อถ นํ ทิสฺวา พฺราหฺมณี พฺราหฺมณํ
 อาห "อโห เต พฺราหฺมณเณ อานีโต,

ฝ่ายสามเนรไม่ได้อะไรเลย ตั้งแต่
 เข้า ถูกความหิวบีบคั้น นั่งแล้ว. ครานั้น
 เพราะเดชคุณของสามเนรเหล่านั้น
 อาสนะทำวสัฏกะแสดงอาการร้อน. ทำวเธอ
 ทรงใคร่ครวญ ก็ทราบว สามเนร
 เหล่านั้น นั่งหิวโหยแต่เข้า ทรงดำริว
 "เราควรไป ณ ที่นั้น" จึงแปลงร่างเป็น
 พราหมณ์แก่ง่อมเพราะชรา ประทับนั่ง
 บนอาสนะชั้นเยี่ยมของพราหมณ์ในโรงสวด
 ของพราหมณ์นั้น. พราหมณ์พอเห็น
 ทำวสัฏกะนั้น คิดว "ครานี้
 นางพราหมณีคงพอใจ" กล่าวว
 "มาเถิด ไปเรือกัน" พาทำวเธอ
 ไปเรือกแล้ว.

นางพราหมณ์พอเห็นทำวสัฏกะนั้น ก็ดีใจ
 ลาดเครื่องลาดบนอาสนะ ๒ ชั้น ในที่
 เดียวกัน กล่าวว "นิมนต์พระผู้เป็นเจ้าของ
 นั่งบนอาสนะนี้". ทำวสัฏกะเข้าไปสู่เรือก
 ไหว้สามเนรทั้ง ๔ รูป ด้วยเบญจางค-
 ประดิษฐ์ แล้วประทับนั่งขัดสมาธิบนพื้น
 ทำวอาสนะสามเนรเหล่านั้น.

ครานั้น นางพราหมณีเห็นทำวเธอแล้ว
 กล่าวกับพราหมณ์ว "แย่จริง ท่านนำ

เอตปิ อุมมตตักิ คเหตุวา อาคโตสิ,
 อตตโน นตตุมตเต วนุทนโต วิจรติ,
 กิ อิมินา, นีหราหิ นนุ"ติ. โส
 ขนุเอปิ หตฺเถปิ กจฺฉายปิ คเหตุวา
 นิกทฺตมิมานปิ อฏฺจาทฺปิ น อิจฺจติ.
 อถ นํ พุราหมณิ "เอหิ พุราหมณ
 ตวํ เอกสฺมี หตฺเถ คณฺห, อหํ
 เอกสฺมี หตฺเถ คณฺหิสฺสสามิ"ติ. อุมปิ
 ทฺวิสฺส หตฺเถสฺส คเหตุวา ปิฏฺฐิจฺย
 ไปเถนฺดา เคหทฺวารโต พหิ อํสฺ.
 สกฺโกปิ นิสินฺนฏฺจาเนเยว นิสินฺโน หตฺถํ
 ปริวตฺเตสิ.

เต นีวตฺเตตฺวา ตํ นิสินฺนเมว ทิสฺวา
 กิตฺตรวํ รวนฺตา วิสฺสชฺเชสฺสํ. ตสฺมี ขณ
 สกฺโก อตฺตโน สกฺกภาวํ ชานาเปสิ.
 อถ เต เนสํ อาหารํ อํสฺ. ปญฺจปี
 ชนา อาหารํ คเหตุวา เอโก
 กณฺณิกมณฺทลํ วินิวิชฺฐิตฺวา เอโก
 ฉทนฺตสฺส ปุริมภาคํ เอโก ปจฺฉิมภาคํ
 เอโก ปจฺฉิมํ นิมุชฺชิตฺวา สกฺโกปิ เอเกน
 จาเนน นิกฺขมิตฺติ. เอวํ ปญฺจปี ชนา
 ปญฺจ จานานิ อคมฺสฺ. ตโต ปฏฺจาย
 จ ปน ตํ เคหํ กิร ปญฺจฉิทฺทเคหํ

พราหมณฺมา เธอพาเอาพราหมณฺบ้ำ
 แม้นั้นมา พราหมณฺนั้นเที่ยวไหว้สามเณร
 ปุณฺหลานตน จะมีประโยชน์อะไรด้วย
 พราหมณฺนี้ จงขับไล่พราหมณฺนั้นออกไป
 เสีย". ท้าวสັกกะนั้นแม้ถูกเขาจับคอบ้าง
 มือบ้าง รักแร้บ้าง จุดคร่าออกไป ไม่
 ปรารถนาจะลุก. ครานั้น นางพราหมณฺ
 กล่าวกับพราหมณฺสามีนั้นว่า "มาเถิด
 พราหมณฺ ท่านจับมือข้างหนึ่ง ฉันจับมือ
 ข้างหนึ่ง". แม้ทั้ง ๒ คน ต่างช่วยกัน
 จุดมือทั้ง ๒ โบยหลัง ได้ทำไว้ภายนอก
 ประตูเรือน. ฝ่ายท้าวสັกกะประทับนั่ง
 ในที่ตนนั่งตามเดิม กวักพระหัตถ์แล้ว.

ทั้ง ๒ ฝ่ายเมื่อยเหล่านั้น กลับมา เห็น
 ท้าวสັกกะนั้นนั่งตามเดิม ก็ร้องลั่น
 ด้วยความกลัว ปล่อยไปแล้ว. ขณะนั้น
 ท้าวสັกกะให้เขาทราบว่ ตัวเองเป็น
 ท้าวสັกกะ. ครานั้น ๒ ฝ่ายเมื่อยเหล่านั้น
 ได้ถวายอาหาร แก่สามเณรเหล่านั้น.
 ชนแม้ทั้ง ๕ รับอาหารแล้ว รูปหนึ่งทำลาย
 มณฑลช่อฟ้าไป, รูปหนึ่งทำลายส่วน
 เบื้องหน้าหลังคาไป, รูปหนึ่งทำลายส่วน
 เบื้องหลังหลังคาไป, รูปหนึ่งดำลงแผ่นดิน
 ไป, ฝ่ายท้าวสັกกะก็เสด็จออกไปทางหนึ่ง,

นาม ชาดิ.

สามเณรไป วิหารคตกาเล ภิกขุ
 “อาวุโส ก็ทิสนุ”ติ ปุจฉิสฺสุ. “มา โน
 ปุจฉถ, อมุหาก็ ทิฏฐกาลโต ปฏฺฐาย
 พฺราหมณิ โภธาภิกูตา ปญฺญตฺตาสเนสุ
 ‘โน นิสฺสิตฺตฺปิ อทตฺวา ‘สฺสํ มหฺลล-
 กพฺราหมณิ อาเนหิ’ติ อาห, อมุหาก็
 อฺปชฺชมาโย อาคนฺตฺวา อเมห ทิสฺวา
 ‘อิมสฺส นิสฺสินฺนพฺราหมณานํ ลทฺถุ
 วฏฺฐตี’ติ ปตฺตํ อหฺราเปตฺวา นิภฺขมิ,
 ‘อณฺณํ มหฺลลกพฺราหมณิ อาเนหิ’ติ
 วุตฺเต, พฺราหมเณ มหาโมคคฺคฺลลนตฺเถริ
 อาเนสิ, โส อเมห ทิสฺวา ตเถว
 วตฺวา ปกฺกามิ, อถ พฺราหมณิ ‘น
 เอเต ญฺญชิตฺตฺกามา, คจฺฉ พฺราหมณ-
 วาทกโต เอกํ มหฺลลกพฺราหมณิ
 อาเนหิ’ติ พฺราหมณิ ปหิณฺนิ, โส ตตฺถ
 คนฺตฺวา พฺราหมณเวเสน อาคตํ สกฺกํ
 อาเนสิ, ตสฺสาคตกาเล อมุหาก็ อหฺารํ
 อทฺถิสฺสุ”ติ.

แม่ทั้ง ๕ คน ไปที่ ๕ แห่ง ฉะนี้. ก็แล
 ตั้งแต่นั้นมาได้ทราบว่าเป็นเช่นนั้น จึงมีชื่อว่า
 เรือน ๕ ช่อง.

เวลาสามเณรไปวิหาร พวกภิกษุ
 ถามแม่สามเณรว่า “เรื่องเป็นเช่นไร ผู้มี
 อายุ”. พวกสามเณรกล่าวว่า “อย่าถาม
 พวกกระผมเลย จำเดิมแต่กาลที่นาง
 พราหมณีเห็นพวกกระผม นางพราหมณี
 ถูกความโกรธครอบงำ ไม่ให้แม่พวกผม
 นั่งบนอาสนะซึ่งตักแต่งไว้ ยังกล่าวว่า
 ‘นำพราหมณ์แก่มาเร็ว’ พระอุปัชฌาย์
 ของพวกผม มาพบพวกกระผมแล้ว
 กล่าวว่า ‘พราหมณ์ที่นั่งอยู่เหล่านี้ ควร
 ได้ก่อน’ ให้นำบาตรมาแล้วออกไป, เมื่อ
 นางกล่าวอีกว่า ‘จงนำพราหมณ์แก่คนอื่น
 มา’ พราหมณ์นำพระมหาโมคคัลลน-
 เถระมา, ท่านเห็นพวกกระผมก็กล่าว
 เช่นนั้นแล้วหลีกไป, ครานั้น นางพราหมณี
 กล่าวว่า ‘พราหมณ์เหล่านี้ไม่ประสงค์
 จะฉัน ท่านจงไปนำพราหมณ์แก่จาก
 โรงสวดของพราหมณ์มาคนหนึ่งเถิด’ ส่ง
 พราหมณีไป, พราหมณ์นั้นไปโรงสวดนั้น
 นำท้าวสักกะซึ่งแปลงร่างเป็นพราหมณ์มา,

“เอวํ กโรนฺตานํ ปน เตสํ ตุมฺเห น
 กุชฺฌิตฺตา”ติ. “น กุชฺฌิมฺหา”ติ. ภิกฺขุ
 ตํ สุตฺวา สตฺถุ อารโหเจสฺสุ “ภนฺเต
 อิมํ ‘น กุชฺฌามมา’ติ อญฺตํ วตฺวา
 อญฺญํ พุยากรโณตี”ติ. สตฺถา “ภิกฺขเว
 ชีณาสวา นาม วิรุฑฺเธสุปี น
 วิรุฑฺณนฺติเยวา”ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

๔๐๖. “อวิรุฑฺธํ วิรุฑฺเธสุ
 อตฺตทณฺฑเทสุ นิพฺพุตํ
 สาทาเนสุ อนาทานํ
 ตมฺหํ พุรุมิ พุราหฺมณฺนุ”ติ.

ตตฺถ อวิรุฑฺธนฺติ อาฆาตวเสน
 วิรุฑฺเธสุปี โลกิยมหาชเนสุ อาฆาตา-
 ภาเวน อวิรุฑฺธํ หตฺถคเต ทณฺฑเท วา
 สตฺถเ วา อวิชฺชมาเนปี ปเรสํ
 ปหารทานโต อวิรตตฺตา อตฺตทณฺฑเทสุ
 ชเนสุ นิพฺพุตํ นิกฺขิตฺตทณฺฑํ ปญฺจนฺนํ
 ขนฺธานํ “อหํ มมฺนุ”ติ คหิตตฺตา
 สาทาเนสุ ตสฺส คหณฺสฺส อภาเวน

เวลาทำวเธอเสด็จมา ๒ ผัวเมีย ได้ถวาย
 อาหารแก่พวกกระผม”.

พวกภิกษุถามว่า “ก็พวกเธอไม่โกรธ
 พวกเขาซึ่งทำเช่นนั้นหรือ”. พวกสามเณร
 ตอบว่า “ไม่โกรธ”. พวกภิกษุฟังคำนั้น
 แล้ว กราบทูลพระศาสดาว่า “พระเจ้าข้า
 สามเณรเหล่านี้ กล่าวคำไม่เป็นจริงว่า
 ‘ไม่โกรธ’ พยากรณ์พระอรหันต์ผล”. พระ
 ศาสดาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ธรรมดา
 พระชีณาสพ ไม่เคียดแค้น ในชนผู้
 เคียดแค้นเลย” ตรัสพระคาถานี้ว่า

๔๐๖. “เราเรียกคนผู้ไม่โกรธแค้น ในคนผู้
 โกรธแค้น คนผู้ดับในคนผู้มี
 อาชญาในตน คนผู้ไม่ถือมั่นใน
 คนผู้ถือมั่นนั้น ว่าเป็นพราหมณ์”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ผู้ไม่
 โกรธแค้น เป็นต้น ความว่า เราเรียก
 คนผู้เห็นปานนั้น ผู้ชื่อว่า ไม่โกรธแค้น
 เหตุไม่มีความอาฆาต ในโลกิยมหาชน
 แม้โกรธแค้น ด้วยอำนาจความอาฆาต
 ชื่อว่าดับ คือ วางอาชญาลง ในชนผู้
 ชื่อว่า มีอาชญาในตน เพราะเมื่อท่อนไม้
 หรือค้อนตราอยู่ในมือ แม้ไม่มีอยู่ ก็ไม่เว้น

อนาทานํ ตํ เอวรูปํ อหํ พุราหมณํ
วทามิติ อตุโถ.

จากการให้ประหารคนเหล่านี้ ผู้ชื่อว่า
ไม่ถือมั่น เพราะไม่มีการยึดถือมั่น ในชน
ผู้ถือมั่น เพราะถือขั้นที่ ๕ ว่า "เรา" ว่า
"ของเรา" ว่าเป็นพราหมณ์.

เทสนาวसानะ พหุ โสตาปัตติ-
ผลาทินิ ปาปุณิสฺสูติ.

เวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมาก
บรรลุโสตปาตติผล เป็นต้น ดังนี้แล.

สามเณรวตฺถุ เตวีสติมฺ.

เรื่องสามเณร เรื่องที่ ๒๓ จบ.

๒๔. มหาปณฺธกตฺเถรวตฺถุ

๔๐๗. ยสฺส ราโค จ โทโส จ
 มาโน มกุโข จ ปาติโต
 สาสไปริว อารคฺคา
 ตมฺหิ พุรุมิ พุราหฺมณฺ.

๒๕. เรื่องพระมหาปณฺธกเถระ

๔๐๗. บุคคลใด ขจัดราคะ โทสะ มานะ
 และมักขะให้ตกไป เหมือนเมล็ด
 พันธุ์ผักกาด ตกจากปลายเหล็ก-
 แหลม ฉะนั้น เราเรียกบุคคลนั้น
 ว่าเป็นพราหมณ์.

๒๔. มหาปณฺถกตฺเถรวตฺถุ

ยสฺส ราโค จาติ อิมํ ธมฺมเทศนํ
สตฺถา เวฬุวเน วิหรนฺโต มหาปณฺถกํ
อารพฺภ กถေสิ.

โส หิ อายสฺมา จุฬปณฺถกํ จตุหิ
มาเสหิ เอกํ คาคํ ปคฺฉนํ กาคุํ
อสกฺโกนฺตํ “ตวํ พุทฺธสาสนเนปิ อภพฺโพ
คิหิโกคาปิ ปริหิโน, กิณฺเต อธิ วาเสน,
อิตฺโต นิกฺขมสฺสุ”ติ วิหารา นิกฺกขตฺมิตฺวา
ทวารํ กถေสิ. ภิกฺขุ กถํ สมฺภูจาเปสฺสุ
“อาวุโส มหาปณฺถกตฺเถเรน อิทนฺนาม
กถํ, ชีณาสวานํปิ มณฺเฎ โภโร
อุปฺปชฺชตี”ติ.

สตฺถา อาคนฺตุวา “กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว
เอตฺรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา”ติ ปุจฺฉิตฺวา
“อิมาย นามา”ติ วุตฺเต, “น ภิกฺขเว
ชีณาสวานํ รากาทยโย กิเลสา อตฺถิ,
มม ปฺตฺเตน ปน อตฺถปฺเรกฺขารตาย
เจว ธมฺมปฺเรกฺขารตาย จ ตํ กตฺนุ”ติ

๒๔. เรื่องพระมหาปณฺถกเถระ

พระศาสดา ประทับ ณ พระเวฬุวัน
ทรงปรารภพระมหาปณฺถกเถระ ตรัสพระ
ธรรมเทศนานี้ว่า ผู้โดยจัดราคาให้ตกไป
เป็นต้น.

ความพิสดารว่า ท่านผู้มีอายุนั้น
ขับไล่พระจุฬปณฺถก ซึ่งไม่อาจท่อง
คาถา ๆ เดียวให้คล่องแคล่วได้โดยเวลา
๔ เดือน ออกจากวิหารด้วยคำพูดว่า
“เธอเป็นคนอัมพาต ทั้งในพระพุทธศาสนา
ทั้งเสื่อมจากโมคชะคฤหัสถ์ มีประโยชน์
อะไรที่เธอจะอยู่ในวิหารนี้ เธอจงออกไป
เสียจากวิหารนี้” ปิดประตูแล้ว. ภิกฺขุ
ทั้งหลายสนทนากันว่า “ผู้มีอายุ พระ
มหาปณฺถกเถระ ทำกรรมชื่อนี้ได้
ความโกรธคงจะเกิดขึ้น แม้แก่พระ
ชีณาสพ”.

พระศาสดาเสด็จมา ตรัสถามว่า “ภิกฺขุ
ทั้งหลาย บัดนี้ พวกเธอนั่งประชุม
สนทนาเรื่องอะไรกัน” เมื่อภิกฺขุเหล่านั้น
กราบทูลว่า “เรื่องชื่อนี้”, จึงตรัสว่า
“ภิกฺขุทั้งหลาย พระชีณาสพไม่มีกิเลส
มีราคาเป็นต้น แต่ เพราะมุ่งอรรถ

วตฺวา อิมํ คาถมาห

๔๐๗. "ยสฺส ภาโค จ โทโส จ
 มาโน มกุโข จ ปาติโต
 สาสไปริว อารคฺคา
 ตมหนํ พุริมิ พุราหฺมณฺน"ติ.

ตตถ อารคฺคาติ ยสฺเสเต
 ราคาทโย อยญฺจ ปฺรคฺณมกฺขลกฺขณ
 มกุโข อารคฺคา สาสไป วิย ปาติตา,
 ยถา สาสไป อารคฺเค น สนฺติฎฺฐติ,
 เอวํ จิตฺเต น สนฺติฎฺฐนฺติ, ตมหนํ
 พุราหฺมณํ วทามิตี อตฺถเ.

เทสนาวสานเน พหุ โสตาปตฺติ-
 ผลาทีนิ ปาปฺณิสฺสูติ.

มหาปณกตฺเถรวตฺถุ จตฺวิสฺติมิ.

มุ่งธรรมเป็นเบื้องหน้า บุตรเราจึงทำกรรม
 นั้น" ตรัสพระคาถานี้ว่า

๔๐๗. "บุคคลใด ขจัดราคะ โทสะ มานะ
 และมักขะให้ตกไป เหมือนเมล็ด
 พันธุ์ฝักกาด ตกจากปลายเหล็ก-
 แหลม ฉะนั้น เราเรียกบุคคลนั้น
 ว่าเป็นพราหมณ์".

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า จาก
 ปลายเหล็กแหลม เป็นต้น ความว่า ผู้ใด
 ขจัดราคะ เป็นต้น เหล่านั้น และมักขะ
 มีการลบหลู่คุณผู้อื่นเป็นลักษณะนี้ ให้
 ตกไป เหมือนเมล็ดพันธุ์ฝักกาดตกจาก
 ปลายเหล็กแหลม ก็เลสย่อมไม่ตั้งอยู่
 ในจิต เหมือนเมล็ดพันธุ์ฝักกาด ไม่ติดบน
 ปลายเหล็กแหลม ฉะนั้น เราเรียกผู้นั้น
 ว่าเป็นพราหมณ์.

เวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมาก
 บรรลุโสดาปัตติผล เป็นต้น ดังนี้แล.

เรื่องพระมหาปณกเถระ เรื่องที่ ๒๔

จบ.

๒๕. ปิณฑุทวจจตุเถรวตฺต

๔๐๘. อกกกสฺส วิณฺญาปณิ
คิรํ สจฺจํ อุทฺธิรเย
ยาย นามิสฺเส กณฺจ
ตมํ พุริ พุราหมณฺ.

๒๕. เรื่องพระปิณฑุทวจจตุเถระ

๔๐๘. เราเรียกผู้กล่าวถ้อยคำไม่ระคายหู
เข้าใจง่าย คำจริงที่ไม่เป็นเหตุ
ทำให้ใคร ๆ ชัดใจ ว่าเป็น
พราหมณ์.

๒๕. ปิลินทวัจฉณเถรวตฺถุ

อกกุกสนฺติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตฺถา
เวฬุวเน วิหรนฺโต ปิลินทวัจฉณเถรํ
อารพฺภ กเถสิ.

โส กิรายสฺมา “เอहि วสฺสิ,
ยาหิ วสฺสิ”ติอาทีนํ วทนฺโต คิหิปี
ปพฺพชิตฺเตปี วสฺสิวาเทเนว สมฺมาจรติ.
อเถกทิวสํ สมฺพหุลา ภิกฺขุ สตฺถุ
อาโรเจสฺสุ “อายสฺมา ภนฺเต ปิลินทวัจฉ
ณเถรํ วสฺสิวาเทเนว สมฺมาจรติ”ติ.

สตฺถา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา “สจฺจํ กิร
ตฺวํ ปิลินทวัจฉณ ภิกฺขุ วสฺสิวาเทเนว
สมฺมาจรสิ”ติ ปุจฺฉิตฺวา “เอวํ ภนฺเต”ติ
วุตฺเต, ตสฺสสายสมฺโต ปุพฺพเพนิวาสํ
มนสิกริตฺวา “มา โข ตฺเมห ภิกฺขเว
ปิลินทวัจฉณสฺส ภิกฺขุโน อฺชฺฌมฺมายิตฺถ,
น ภิกฺขเว วจฺฉเน โทสนฺตโร ภิกฺขุ
วสฺสิวาเทเนว สมฺมาจรติ, วจฺฉณสฺส
ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปณฺจ ชาติสฺตานิ
อพฺโพกิณฺณานิ สพฺพานิ ตานิ

๒๕. เรื่องพระปิลินทวัจฉณเถระ

พระศาสดา ประทับ ณ พระเวฬุวัน
ทรงปรารภพระปิลินทวัจฉณเถระ ตรัส
พระธรรมเทศนานี้ว่า คำไม่ระคายหู
เป็นต้น.

ทราบว่ามีอายุนั้น กล่าวคำ
เป็นต้นว่า “จงมา คนถ้อย จงไป
คนถ้อย” ร้องเรียกทั้งคฤหัสถ์ ทั้ง
บรรพชิต ด้วยวาทีว่า คนถ้อยทั้งนั้น.
ภายหลังวันหนึ่ง ภิกษุหลายรูปกราบทูล
พระศาสดาว่า “พระเจ้าข้า ท่าน
ปิลินทวัจฉณจะเรียกภิกษุ ด้วยวาทีว่า
คนถ้อย”.

พระศาสดารับสั่งให้เรียกเธอมา ตรัสถาม
ว่า “ปิลินทวัจฉณ นัยว่า เธอเรียกพวก
ภิกษุด้วยวาทีว่า คนถ้อย จริงหรือ”
เมื่อเธอกราบทูลว่า “เช่นนั้น พระเจ้าข้า”
ทรงใส่ใจถึงบุพเพนิวาสท่านปิลินทวัจฉณ
ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธออย่า
ยกโทษภิกษุชื่อปิลินทวัจฉณเลย ภิกษุ
ทั้งหลาย วัจฉณาได้มีโทษะภายใน แล้ว
เรียกภิกษุด้วยวาทีว่า คนถ้อยไม่, ภิกษุ
ทั้งหลาย ๕๐๐ ชาตีสุดท้ายของภิกษุ

พราหมณกุล ปจฺฉา ชาทานิ, โส
ตสฺส ที่สมรตฺตํ วสสฺวาทิ สมฺมทาจินฺโน,
ชีณาสวสฺส นาม กกฺกสฺสํ ผรฺสฺสํ ปเรสฺสํ
สมฺมฏฺเฐน วณฺเมว นตฺถิ, อัจฉินฺนวเสน
หิ มม ปฺตฺโต เหวํ กเถสฺสํ"ติ วตฺวา
ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

๔๐๘."อกกุกสฺสํ วิญญาปนํ
คิริ สจฺจํ อูทฺธิรเย
ยาย นามิสฺเส กณฺฉิ
ตมฺหํ พุริมิ พฺราหมณฺน"ติ.

ตตฺถ อกฺกุกสนฺตํ อผรฺสฺสํ.
วิญญาปนินฺตํ อตฺถวิญญาปนํ. สจฺจนฺตํ
ภูตตฺถํ. นามิสฺเสติ ยาย คิราย อณฺณํ
กฺขุณฺณวเสน น ลคฺคาเปยฺย,
ชีณาสโว นาม เหวรูปเมวคิริ ภาเสยฺย,
ตสฺมา ตมฺหํ พฺราหมณฺนํ วทามิ"ติ
อตฺถโถ.

เทสนาวสานเน พุ ใสตาปตฺติ-
ผลาทีนิ ปาปุณฺิสฺสูติ.

ปิลินฺทวจฺจตฺถเธรวตฺถ ปณฺจวิสฺติมํ.

ชื่อว่าจะ เกิดในตระกูลพราหมณ์ทุกชาติ,
วาทะว่าคนถ้อยนั้น เธอร้องเรียกมาแล้ว
เป็นเวลานาน, ธรรมดาพระชีณาสพ
ไม่พูดคำที่ระคายหู หยาบคายกระทบ
กระทั่งคนอื่น, เพราะอำนาจความเคยชิน
บุตรเราจึงกล่าวอย่างนั้น" เมื่อแสดงธรรม
จึงตรัสพระคาถานี้ว่า

๔๐๘. "เราเรียกผู้กล่าวถ้อยคำไม่ระคายหู
เข้าใจง่าย คำจริงที่ไม่เป็นเหตุ
ทำให้ใคร ๆ ชัดใจ ว่าเป็น
พราหมณ์".

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า คำไม่
ระคายหู ได้แก่คำไม่หยาบ. คำว่า
เข้าใจง่าย คือให้รู้ความหมายได้. คำว่า
คำจริง ได้แก่ เป็นเรื่องจริง. คำว่า
ไม่ทำให้ใคร ๆ ชัดใจ ความว่า ธรรมดา
พระชีณาสพ พึ่งกล่าวถ้อยคำที่ไม่เป็น
เหตุทำให้ผู้อื่นข้องใจ เห็นปานนั้น ด้วย
อำนาจทำให้เขาโกรธ เหตุนั้น เราจึง
เรียกผู้นั้น ว่าเป็นพราหมณ์.

เวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมาก
บรรลุไสดาปตติผลเป็นต้น ดังนี้แล.

เรื่องพระปิลินท์วจฺจตฺถเธระ เรื่องที่ ๒๕ จบ.

๒๖. อัญมตรภิกขุขตฤ

๔๐๙. โยธ ทีฆัง วา รสฺสํ วา
อณฺเฏ ญฺลํ สุภาสุภํ
โลกิเย อทินฺนํ นาทียตี
ตมฺหํ พุรุมิ พุราหมณฺ.

๒๖. เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง

๔๐๙. เราเรียก ผู้ไม่ถือเอาของที่เขาไม่ให้
ยาวหรือสั้นก็ตาม ละเอียดหรือ
หยาบก็ตาม งามหรือไม่งาม
ก็ตาม ในโลกนี้ ว่าเป็นพราหมณ์.

๒๖. อถุณตฺรภิกขุวตฺตฺ

โย ทิมฺนติ อิมํ ธมฺมเทสนํ
สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต อถุณตฺรํ
ภิกขุํ อารพฺภ กเถสิ.

สาวตฺติยํ กิเรโก มิจฺฉาทิฏฺฐิโก
พฺราหฺมโณ สรีเร คนฺธคณฺณภเยน
อุตฺตริสาฎกํ อปเนตฺวา เอกมฺนตฺ
จเปตฺวา เคหทฺวาเร พหิมุโข นิสฺสีทิ.
อเถโก ชีณาสโว ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา
วิหารํ คจฺฉนฺโต ตํ สาฎกํ ทิสฺวา
อิโต จิตฺ ๑ โอลิเกตฺวา กณฺจิ
อปสฺสนฺโต "นิสฺสามิโก อยนฺ"ติ ปัสฺสุถฺลํ
อธิฏฺฐหิตฺวา คณฺหิ.

อถ นํ พฺราหฺมโณ ทิสฺวา อุกฺโกสนฺโต
ว อุปสงฺกมิตฺวา "มฺนุชฺคสมณฺ มม
สาฎกํ คณฺหสิ"ติ อาห. "ตเวโส
พฺราหฺมณา"ติ. "อาม สมณา"ติ. "มยา
กณฺจิ อปสฺสนฺเตน ปัสฺสุถฺลสณฺญา
คหิตฺ, คณฺห นนฺ"ติ ตสฺส ทตฺวา
วิหารํ คนฺตฺวา ภิกขุณฺํ ตมตฺถํ อโรเจสิ.

๒๖. เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง

พระศาสดาประทับ ณ พระเชตวัน
ทรงปรารภภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ตรัสพระ
ธรรมเทศานี้ว่า โยธ ทิม (ผู้ไม่ถือเอา
ของที่เขาไม่ให้ ยาวหรือสั้นก็ตาม
ในโลกนี้) เป็นต้น.

ทราบว่า ณ กรุงสาวัตถี พราหมณ์
ผู้เห็นผิดคนหนึ่ง เหตุกลัวถูกกลืนตัวจับ
จึงเปลื้องผ้าสาฎกสำหรับห่มวาง ณ ส่วน
ข้างหนึ่ง นั่งผินหน้าออกนอกประตูเรือน.
ครานั้น พระชีณาสพฺรูปหนึ่ง ทำภักติก
แล้ว เดินไปวิหาร เห็นผ้าสาฎกนั้น
เหลียวดูข้างโน้น ข้างนี้ ไม่พบใคร ๆ
คิดว่า "ผ้าสาฎกนี้ ไม่มีเจ้าของ"
อธิษฐาน ถือเอาเป็นผ้าบังสกุล.

ขณะนั้น พราหมณ์เห็นท่าน ดำพลา
เข้าไปหา กล่าวว่ "สมณะไล่น ท่าน
ขโมยผ้าสาฎกของข้าพเจ้า". พระชีณาสพ
ถามว่า "ผ้าสาฎกนั้นของท่านหรือ
พราหมณ์". พราหมณ์ตอบว่า "ใช่
สมณะ". พระชีณาสพกล่าวว่า "อาตมา
ไม่เห็นใคร ๆ จึงถือเอาผ้าสาฎกด้วยเข้าใจ
ว่าผ้าบังสกุล ท่านรับผ้าสาฎกนั้น

อดสูส วจัน สุตวา ภิกขุ เตน สหุธิ
 เกพี กโรนุตา "กิณฺหุ โข อาวุโส
 สาฎโก ทีโฆ รสุโส ฐโล สณฺโห"ติ.
 "อาวุโส ทีโฆ วา โหตุ รสุโส วา
 ฐโล วา สณฺโห วา, นตฺถิ มยฺหํ
 ตสฺมี อาลโย, ปัสสูกฺลสณฺญา ย ตํ
 คณฺหิณฺ"ติ. ตํ สุตวา ภิกขุ ตถาคตสูส
 อาโรเจสฺ "เฮส ภนฺเต ภิกขุ อภูตํ
 วตฺวา อณฺเฑ พุยากรโธตี"ติ. สตฺถา
 "ภูตํ ภิกขเว เฮส กเถสิ, ชีณาสวา
 นาม ปเรสฺ สนฺตกํ น คณฺหนฺตี"ติ
 วตฺวา อิมํ คาถมาห

๔๐๙. "โยธ ทีฆํ วา รสุสํ วา
 อณฺุ ฐลํ สุภาสุภํ
 โลก อทินฺนํ นาทียติ
 ตมฺหํ พุริมิ พุราหฺมณฺนุ"ติ.

ตสฺสตุเถ สาฎกาภรณาทีสุ ทีฆํ
 วา รสุสํ วา มณฺิมุตฺตาทีสุ อณฺุ วา
 ฐลํ วา มหคฺฆํ วา อปฺปคฺฆํ วา

คินไปเถิด" คินให้พราหมณ์นั้น ไปวิหาร
 บอกเนื้อความนั้นแก่พวกภิกษุ.

ครานั้น พวกภิกษุพอฟังคำท่าน เมื่อ
 จะเยาะเย้ยท่านจึงกล่าวว่า "ผู้มีอายุ
 ผ้าสาฎกยาวหรือสั้น หยาบหรือละเอียด
 หนอ". พระชีณาสพกล่าวว่า "ผู้มีอายุ
 ทั้งหลาย ยาวหรือสั้น หยาบหรือละเอียด
 ก็ช่างเถิด ผมไม่มีความอาลัยผ้าสาฎก
 นั้น ผมถือเอาผ้าสาฎกนั้นก็ด้วยเข้าใจว่า
 ผ้าบังสุกุล". พวกภิกษุฟังคำนั้นแล้ว
 กราบทูลพระตถาคตว่า "พระเจ้าข้า
 ภิกษุท่านนั้น กล่าวคำไม่จริง พยากรณ์
 พระอรหัตผล". พระศาสดาตรัสว่า "ภิกษุ
 ทั้งหลาย ภิกษุท่านพูดจริง ธรรมดาว่า
 พระชีณาสพ ไม่ถือเอาสิ่งของ ๆ คนอื่น"
 ตรัสพระคาถานี้ว่า

๔๐๙. "เราเรียก ผู้ไม่ถือเอาของที่เขาไม่ให้
 ยาวหรือสั้นก็ตาม ละเอียดหรือ
 หยาบก็ตาม งามหรือไม่งาม
 ก็ตาม ในโลกนี้ ว่าเป็นพราหมณ์".

ฟังทราบเนื้อความพระคาถานี้ดังนี้
 ว่า เราเรียกบุคคลผู้ไม่ถือเอาบรรดาผ้า
 สาฎกและอาภรณ์เป็นต้น ยาวหรือสั้น

๒๖. เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง

เสนาสนาที่สุ สุภี วา อสุภี วา โย
 ปุคฺคโล อิมสฺมี โลเก ปรปริคฺคหิตฺ
 นาทียติ, ตมห์ พุราหฺมณํ วทามิ
 อตฺถเ.

เทสนาวสานะ พหุ โสตาปัตติ-
 ผลาทินิ ปาปุณิสฺสูติ.

อญฺญตรภิกฺขวตฺถุ จพฺพิสฺตีม.

บรรดาแก้วมณีและมุกดาเป็นต้น ละเอียด
 หรือหยาบ มีค่ามากหรือมีค่าน้อย
 บรรดาเสนาสนะเป็นต้น งามหรือไม่งาม
 ที่คนอื่นหวงแหน ในโลกนี้ ว่าเป็น
 พราหมณ์.

เวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมาก
 บรรลุโสตาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล.

เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง เรื่องที่ ๒๖ จบ.

๒๗. สารีปุตตตฤณ

๔๑๐. อาสา ยสฺส น วิชฺชนฺติ
อสมิ โลกํ ปรมฺหิ จ
นिरาสํ วิสฺยตฺตํ
ตมฺหิ พฺรุมิ พฺร่าหฺมณฺ.

๒๗. เรื่องพระสารีบุตรเถระ

๔๑๐. ผู้ใด ไม่มีความหวัง ทั้งโลกนี้ทั้ง
โลกหน้า เราเรียกผู้นั้น ผู้หมด
ความหวัง ผู้พราจจาก(กิเลส)ว่า
เป็นพราหมณ์.

๒๗. สารีปุตตตฤณวตถุ

อาสา ยสุสาติ อิมํ ธมฺมเทศนํ
 สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต สาริปุตตตฤณํ
 อารพฺภ กเถสิ.

เถโร กิร ปญฺจสตภิกขุปริวาโร
 ชนปเท เอกํ วิหารํ คนฺตุวา วสุสํ
 อุปคณฺฉิ. มนุสฺสา เถโร ทิสฺวา พหุ
 วสุสาวาสิกํ ปฏิสฺฐณฺสี. เถโร ปวาเรตฺวา
 สพฺพสมฺมํ วสุสาวาสิกเ อสมฺปตฺเตยเว
 สตุถุ สนฺติกํ คจฺจนฺโต ภิกขุ อหา
 “ทหฺรานณฺเจว สามเณรานณฺจ มนุสฺเสหิ
 วสุสาวาสิกเ อหาญฺ คเหตุวา
 เปเสยฺยาถ, จเปตฺวา วา สาสนํ
 ปหิณฺเวยฺยาถา”ติ. เอวํ วตฺวา จ ปน
 สตุถุ สนฺติกํ อคมาสิ. ภิกขุ กถํ
 สมฺภูจาเปสฺสึ “อชฺชาปี มณฺเถ
 สาริปุตตสฺส ตณฺหา อตฺถิเยว, ตถา
 หิ ‘มนุสฺเสหิ วสุสาวาสิกเ ทินฺเน
 อตฺตโน สทฺธิวิหาริกานํ วสุสาวาสิกํ
 เปเสยฺยาถ, จเปตฺวา วา สาสนํ
 ปหิณฺเวยฺยาถา’ติ ภิกขุณํ วตฺวา
 อาคโต”ติ.

๒๗. เรื่องพระสารีบุตรเถระ

พระศาสดาประทับ ณ พระเชตวัน
 ทรงปรารภพระสารีบุตรเถระ ตรัสพระ
 ธรรมเทศนานี้ว่า **ผู้ใดไม่มีความหวัง**
 เป็นต้น.

ทราบว่าเป็นว่า พระเถระพร้อมภิกษุ
 บริวาร ๕๐๐ รูป ไปยังวิหารแห่งหนึ่ง
 ในชนบท เข้าจำพรรษา. พวกมนุษย์เห็น
 พระเถระต่างตระเตรียมผ้าจําพรรษาไว้
 มากมาย. พระเถระพิจารณาแล้ว เมื่อผ้า
 จําพรรษาทั้งหมดยังไม่ทันถึงนั้นเที่ยว
 ไปสำนักพระศาสดาสั่งพวกภิกษุไว้ว่า
 “เมื่อมนุษย์นำผ้าจําพรรษามาถวาย
 ภิกษุหนุ่มและสามเณร พวกท่านรับไว้
 แล้ว ส่งไปหรือเก็บไว้ ส่งข่าวไป”. ก็แล
 ท่านครั้งสั่งแล้วอย่างนั้น ก็ไปสำนัก
 พระศาสดา. พวกภิกษุสนทนากันว่า
 “ทุกวันนี้ พระสารีบุตรเถระ คงยังมีความ
 ออยากเป็นแน่ จริงอย่างนั้น พระเถระสั่ง
 พวกภิกษุว่า ‘เมื่อพวกมนุษย์ถวายผ้า
 จําพรรษา พวกท่านพึงส่งผ้าจํา
 พรรษาให้สัทธิวิหาริกของตน หรือเก็บไว้
 แล้ว ส่งข่าวไป’ มาแล้ว”.

สตถา อากนุตฺวา “กาย นุตถ
 ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สฺนุณฺสีสนฺนา”ติ
 ปุจฺฉิตฺวา “อิมาย นามา”ติ วุตฺเต,
 น ภิกฺขเว มม ปุตฺตสฺส ตณฺหา
 อตฺถิ, ‘มนุสฺसानํ ปน ปุณฺณโต
 ทหรสามเณรานญจ ธมฺมิกลามโต
 ปริหานิ มา อโหสี’ติ เตเนวํ กถิตนุ”ติ
 วตฺวา อิมํ คาถมาห

พระศาสดาเสด็จมา ตรัสถามว่า “ภิกษุ
 ทั้งหลาย บัดนี้ พวกเธอนั่งสนทนาเรื่อง
 อะไรกัน” เมื่อภิกษุกราบทูลว่า “เรื่อง
 เรื่องนี้” จึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย บุตรเรา
 ไม่มีความอยาก แต่เธอพูดเช่นนั้น ด้วย
 คิดว่า ‘ก็ ความเสื่อมจากบุญของพวกเขา
 มนุษย์ และจากลามกอันชอบธรรมของ
 พวกภิกษุหนุ่มและสามเณร อย่าได้มี”
 ตรัสพระคาถานี้ว่า

๔๑๐. “อาสา ยสฺส น วิชฺชนฺติ
 อสฺมี โลกํ ปรมฺหิ จ
 นิราสาสํ วิสํยุตฺตํ
 ตมหนํ พุรุมิ พุราหุมนนุ”ติ.

๔๑๐. “ผู้ใด ไม่มีความหวัง ทั้งโลกนี้ทั้ง
 โลกหน้า เราเรียกผู้นั้น ผู้หมด
 ความหวัง ผู้พราจจาก(กิเลส)ว่า
 เป็นพราหมณ์”.

ตตฺถ อาสาติ ตณฺหา.
 นิราสาสนฺติ นิตฺตณฺหนํ. วิสํยุตฺตนฺติ
 สพุพกิเลสฺหิ วิสํยุตฺตํ ตมหนํ พุรุมิ
 “พุราหุมนนุ”ติ อตฺถเ.

ตณหา ชื่อว่า ความหวัง ใน
 พระคาถานั้น. คำว่า ปราศจากความหวัง
 ได้แก่ ปราศจากตณหา. คำว่า
 พราจแล้ว ความว่า เราเรียกผู้พราจ
 กิเลสทั้งปวงนั้นได้ว่า “เป็นพราหมณ์”.

เทสนาวसानะ พหุ โสตาปตฺติ-
 ผลาทีนํ ปาปฺณีสฺสูติ.

เวลาจบเทศนา ชนมากมาย
 บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล.

สารีปุตฺตตฺเถรวตฺถุ สตฺตวิสฺติมํ.

เรื่องพระสารีบุตรเถระ เรื่องที่ ๒๗ จบ.

**๒๘. มหาโมคคัลลานตะเถระ-
วตฺถุ**

๔๑๑. ยสฺสาลยา น วิชฺชุนฺติ
อญฺญา ย อกถํกถึ
อมโตครํ อญฺปฺปตฺตํ
ตมหนํ พุริมิ พุราหมณฺ.

**๒๘. เรื่องพระมหา-
โมคคัลลานเถระ**

๔๑๑. เราเรียกคนไม่มีอาลัย รู้ชัด ไม่มี
ความสงสัยกล่าวว่อย่างไร หยั่ง-
ลงอมตะ ตามบรรลุลแล้ว ว่เป็น
พราหมณ์.

๒๘. มหาโมคคัลลานตเถรวตฺถุ

ยสฺสาลยาติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ
 สตฺถา เขตฺตวเน วิหรนฺโต
 มหาโมคคฺลลานตเถรํ อารพฺภ กเถสิ.
 วตฺถุ ปุริมสทิสเมว. อธิ ปน สตฺถา
 มหาโมคคฺลลานตเถรสฺส นิตฺตณฺหนภาวํ
 วตฺวา อิมํ คาถมาห

๔๑๑. "ยสฺสาลยา น วิชฺชนฺติ
 อญฺญา ย อกถํกถิ
 อมโตครํ อนุปรตฺตํ
 ตมหนํ พุรุมิ พุราหฺมณฺนุ"ติ.

ตตฺถ อาลยาติ ตณฺหา. อญฺญา ย
 อกถํกถิตฺติ อญฺส วตฺถุณี ยถาภูตํ
 ชานิตฺวา อญฺสวตฺถุกาย วิจิกิจฺจาย
 นิพฺพิจิกิจฺจเ. อมโตครํ อนุปรตฺตณฺติ
 อมตนิพฺพานํ โอคาเหตุวา อนุปรตฺตํ
 ตมหนํ พุรุมิ พุราหฺมณฺนฺติ อตฺถเ.

๒๘. เรื่องพระมหาโมคคัลลาน-
เถระ

พระศาสดาประทับ ณ พระเชตวัน
 ทรงปรารภพระมหาโมคคัลลานเถระ
 ตรัสพระธรรมเทศานี้ว่า ผู้ใด ไม่มี
 ความอาลัย เป็นต้น. เรื่องเหมือนกับ
 เรื่องก่อน. แต่เรื่องนี้ พระศาสดาตรัสว่า
 พระมหาโมคคัลลานเถระ ไม่มีต้นหา
 แล้ว ตรัสพระคาถานี้ว่า

๔๑๑. "เราเรียกคนไม่มีอาลัย รู้ชัด ไม่มี
 ความสงสัยกล่าวว่าจะอย่างไร หยั่ง-
 ลงอมตะ ตามบรรลุลแล้ว ว่าเป็น
 พราหมณ์".

ต้นหา ชื่อว่า อาลัย ในพระคาถา
 นั้น. คำว่า รู้ชัด ไม่มี ความสงสัย
 กล่าวว่าจะอย่างไร ความว่า รู้ชัด ๘ ตาม
 เป็นจริง หมดความสงสัย ด้วยความ
 สงสัยมีวัตถุ ๘. คำว่า หยั่งลงอมตะ
 ตามบรรลุลแล้ว ความว่า เราเรียกคน
 ซึ่งหยั่งลงพระนิพพานชื่ออมตะ ตาม
 บรรลุลแล้วนั้น ว่าเป็นพราหมณ์.

เทสนาวสานเน พหู โสตาปัตติ-
ผลาทีนิ ปาปุณีสูติ.

มหาโมคคัลลานตเถรวตถุ อฏฐวิสติม.

เวลาจบเทศนา ชนมากมาย บรรลุ
โสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล.

เรื่องพระมหาโมคคัลลานเถระ
เรื่องที่ ๒๘ จบ.

๒๙. เรวัตตฤทธ

๔๑๒. โยธ ปุณฺณนฺจ ปาปนฺจ
อฺโห สงฺคํ อฺปจฺจคา
อฺโสภํ วิรชํ สฺสทฺธํ
ตมหนํ พุรุมิ พุราหฺมณฺ.

๒๙. เรื่องพระเรวัตเถระ

๔๑๒. เราเรียกผู้ล่วงบุญและบาปทั้ง ๒
ทั้งกิเลสเครื่องข้อง ในโลกนี้ได้
ไม่เศร้าโศก ปราศจากธุลี
บริสุทธิ์ ว่าเป็นพราหมณ์.

๒๙. เรวัตตฤทเทรวตฤ

โยธ ปุณฺณญจาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ
 สตุถา ปุพฺพพาราเม วิหรนฺโต เรวัตตฤเท
 อารพฺภ กเถสิ. วตฺถุ "คาเม วา
 ยทิ วารญญเ"ติ คาทาวณฺณนาย
 วิตุถาริตเมว. วุตฺตญฺหิ ตตฺถ

ปุเนกทิวสํ ภิกฺขุ กถํ สมฺภูจฺจาเปสฺสุ
 "อโห สามณฺเรรสฺส ลามา, อโห
 ปุณฺณํ, เยน เอกเกน ปญฺจนฺนํ
 ภิกฺขุสฺตานํ ปญฺจกฺกฺวาคารสฺตานิ
 กตานิ"ติ. สตุถา อาคนฺตุวา "กาย
 นุตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย
 สนฺนินฺสินฺนา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อิมาย
 นามา"ติ วุตฺเต, "ภิกฺขเว มยฺหํ
 ปุตฺตสฺส เนว ปุณฺณํ อตฺถิ, น ปาปํ,
 อุมายมฺสฺส ปหีนนฺ"ติ วตฺวา อิมํ
 คาทมาห

๔๑๒. "โยธ ปุณฺณญจ ปาปญฺจ
 อุกา สงฺคํ อฺปจฺจคา
 อโสภํ วิรชํ สฺทฺธํ
 ตมํ พุทฺธิ พฺราหฺมณนฺ"ติ.

๒๙. เรื่องพระเรวัตเถระ

พระศาสดาประทับ ณ บุพพาราม
 ทรงปรารภพระเรวัตเถระ ตรัสพระธรรม
 เทศนาว่า **ผู้ใดล่วงบุญในโลกนี้**
 เป็นต้น. ข้าพเจ้ากล่าวเรื่องอย่างพิสดาร
 ในการพรรณนาพระคาถาว่า "ในบ้าน
 หรือในป่า เป็นต้น". ก็ในเรื่อง ข้าพเจ้า
 กล่าวไว้ว่า

วันรุ่งขึ้น พวกภิกษุสนทนากันว่า
 "ช่างน่าอัศจรรย์ สามณเรมีลาม มีบุญ
 รูปเดียวแท้ สร้างเรือนยอด ๕๐๐ หลัง
 เพื่อภิกษุ ๕๐๐ รูปได้". พระศาสดาเสด็จ
 มาตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้
 พวกเธอนั่งสนทนาเรื่องอะไรกัน" เมื่อภิกษุ
 เหล่านั้น กราบทูลว่า "เรื่องชื่อนี้" จึง
 ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย บุตรเราไม่มี
 ทั้งบุญไม่มีทั้งบาป เธอละบุญและบาป
 ทั้ง ๒ ได้แล้ว" ตรัสพระคาถานี้ว่า

๔๑๒. "เราเรียกผู้ล่วงบุญและบาปทั้ง ๒
 ทั้งกิเลสเครื่องข้อง ในโลกนี้ได้
 ไม่เศร้าโศก ปราศจากอริ บริสุทธิ์
 ว่าเป็นพราหมณ์".

ตตถ อุโภติ เทวปี ปุณฺณานิ จ
 ปาปานิ จ จตุเทตฺวาติ อตฺถ.
 สงฺคนฺติ ราคาทิเภาทํ สงฺคํ. อุปฺจฺจคฺคาติ
 อติกฺกนฺโต. วมฺมมฺลฺกโสกาภาเวน อโสภํ
 อพฺภนฺตเร ราคฺชาทึนํ อภาเวน วิรชํ
 นิรฺูปกฺกิลฺเสตาย สฺสุทฺธํ ตมฺหํ พฺรหฺมณํ
 วทามิตี อตฺถ.

เทสนาวसानเน พหุ โสตาปตฺติ-
 ผลาทึนํ ปาปฺณิสฺสูติ.

เวทตฺถเถรวตฺถุ เอกฺกนฺตีสฺติมํ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ทั้ง ๒
 ความว่า ละบุญและบาป แม้ ๒ อย่าง.
 คำว่า เครื่องข้อง ได้แก่ กิเลสเครื่องข้อง
 มีราคะเป็นต้น. คำว่า ล่วงแล้ว ได้แก่
 ก้าวล่วงแล้ว. อธิบายว่า เราเรียกคน
 ที่ไม่เศร้าโศก เหตุไม่มีความโศก ซึ่งมี
 วัฏฏะเป็นมูล ชื่อว่าปราศจากธุลี เพราะ
 ไม่มีธุลีคือราคะเป็นต้น ในภายในชื่อว่า
 บริสุทธิ์ เหตุปราศจากอุปกิเลสนั้น ว่า
 เป็นพราหมณ์.

เวลาจบเทศนา ชนมากมาย
 บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล.

เรื่องพระเวทเถระเรื่องที่ ๒๙ จบ.

๓๐. จันทาทกฤถรวตถุ

๔๑๓. จันทว วิมล สุธธ
วิปสนนมนาวิล
นนทิกวปริกษีณ
ตมท พฐมิ พฐาหมณ.

๓๐. เรื่องพระจันทาทกฤถะ

๔๑๓. เราเรียกผู้บริสุทธิ์ ผ่องใส ไม่ขุ่นมัว
สีนภาพ เป็นที่เพลิดเพลิด เหมือน
พระจันทรไรมลทิน ว่าเป็น
พฐาหมณ.

๓๐. จันทาทกเถระ

จันทน์ วาติ อิมิ ธรรมเทศน์
 สตุถา เขตวเน วิหรนุโต จันทาทกเถระ
 อารพุก กเถสิ.

ตตฺรรายํ อนุปฺพุพิกถา. อตีเต กิร
 เอโก พาราณสียํ วาณิไซ "ปัจจุณฺตํ
 คนฺตุวา จนฺทนี อหริสฺสามี"ติ พหฺนินิ
 วตฺถาภรณาทินิ คเหตุวา ปญฺจหิ
 สกฺกฺสเตหิ ปัจจุณฺตํ คนฺตุวา ความทฺวาเร
 นิवासํ คเหตุวา อฏฺวิยํ โคปาลทฺวารเก
 ปุจฺฉิ "อิมสฺสามี คามะ ปพฺพตปาท-
 กมฺมิโก โกจิ มนุสฺสโส อตฺถี"ติ. "อาม
 อตฺถี"ติ. "โก นามิ"ติ. "อสุโก
 นามา"ติ. "ภริยาย ปนฺสฺส ปุตฺตานํ
 วา ก็ นามนุ"ติ "อิทฺถจฺจ อิทฺถจา"ติ.
 "กนฺหิ ปนฺสฺส จาเน เคหนุ"ติ.
 "อสุกฺกฺจจาเน นามา"ติ. โส เตหิ
 ทินฺนสฺสญฺญาย สฺขยานเก นิสฺสีทิตฺวา
 ตสฺส เคหทฺวารํ คนฺตุวา ยานา
 โอริยฺหุ เคหํ ปวิสิทฺวา "อสุกฺกนาเม"ติ
 ตํ อิตฺถิ ปกฺโกสิ.

๓๐. เรื่องพระจันทาทกเถระ

พระศาสดาประทับ ณ พระเชตวัน
 ทรงปรารภพระจันทาทกเถระ ตรัสพระ
 ธรรมเทศนานี้ว่า . **ดูจพระจันท์** เป็นต้น.

ในเรื่องพระจันทาทกเถระนั้น มี
 ถ้อยคำเรียงลำดับดังต่อไปนี้. ทราบว่า
 อดีตกาล พ่อค้าในเมืองพาราณสีคนหนึ่ง
 คิดว่า "จักไปปัจฉิมตชนบท ขนไม้
 จันท์แดงมา" ขนเอาผ้าและอาภรณ์
 เป็นต้น เป็นอันมาก ไปปัจฉิมตชนบท
 ด้วยเกวียน ๕๐๐ เล่ม ยึดเอาที่พักใกล้
 ประตุมุ่บ้าน ถ้ามพวกเด็กเลี้ยงโคในดง
 ว่า "บ้านนี้ มีคนทำงานที่เชิงเขาไร ๆ
 หรือเปล่า". พวกเด็กเลี้ยงโคตอบว่า
 "มีจ๊ะ". พ่อค้าถามว่า "เขาชื่ออะไร".
 พวกเด็กเลี้ยงโคตอบว่า "ชื่อโน้น". พ่อค้า
 ถามว่า "ก็ภรรยาและพวกบุตรเขาชื่อ
 อะไร". พวกเด็กเลี้ยงโคตอบว่า "ชื่อ
 อย่างนี้ ๆ". พ่อค้าถามว่า "ก็เรือนเขา
 อยู่ที่ไหน". พวกเด็กเลี้ยงโคกล่าววว่า
 "อยู่ที่ชื่อโน้น". พ่อค่านั้น นั่งบนยานน้อย
 แสนสบาย ไปประตูเรือนเขาตาม

สา "เอโก โน ฌาตโก ภวิสฺสตี"ติ
 เวเคนาคนฺตฺวา อาสนํ ปญฺญาเปสิ.
 โส ตตฺถ นิสิตฺตฺวา นามํ วตฺวา
 "สหાયิ เม กหนฺ"ติ ปุจฺฉิ. "อรุณํ
 คโต สามิ"ติ. "มม ปุตฺโต อสุโก
 นาม มม ธิตา อสุกา นาม กหนฺ"ติ
 สพุเพสฺส นามํ กิตฺเตนฺโต ว ปุจฺฉิตฺวา
 "อิมานิ เตสฺส วตฺถาภรณานิ ทเทยฺยาสิ,
 สหายกสฺสาปิ เม อฏฺวิโต อาคตกาเล
 อิทํ วตฺถาภรณํ ทเทยฺยาสี"ติ อทาสิ.
 สา ตสฺส อุพารสฺสกฺวาริ กตฺวา
 สามิกสฺส อาคตกาเล "สามิ อิมินา
 อาคตกาลโต ปญฺจาย สพุเพสฺส นามํ
 วตฺวา อิทญฺจิทญฺจ ทินฺนุนฺ"ติ อาน.
 โสปิสฺส กตฺตพฺพยุตฺตํ กริ.

อถ นํ สายิ สยเน นิสินฺโน
 ปุจฺฉิ "สมฺม ปพฺพตปาทำ จรณฺเตน เต
 กิ พนฺุ ทิฏฺฐปฺพพฺนฺ"ติ. "อรุณํ น
 ปสฺสามิ, วตฺตสาขา ปน พนฺุ รุกฺขา
 ทิฏฺฐา"ติ. "พนฺุ รุกฺขา"ติ. "อาม พนฺุ"ติ.
 "เตนฺหิ เน อมฺหากิ ทสฺเสหิ"ติ เตน

เครื่องหมายที่เด็กเหล่านั้นให้ ลงจากยาน
 เข้าบ้านเรียกหาหญิงนั้นว่า "ชื่อโน้น".

หญิงนั้นคิดว่า "เขาคงเป็นญาติพวกเรา
 คนหนึ่ง" รีบมาปูอาสนะ. พ่อค่านั้นนั่ง
 บนอาสนะนั้น ถามระบุชื่อว่า "เพื่อนฉัน
 ไปไหน". หญิงตอบว่า "ไปป่า นาย".
 พ่อค้ำถามระบุชื่อทุก ๆ คนว่า "บุตรฉัน
 ชื่อโน้น ธิดาฉันชื่อโน้น ไปไหน" กล่าวว่
 "ท่านพึงให้ผ้าและอาภรณ์เหล่านี้ แก่ชน
 เหล่านั้น เวลาแม่เพื่อนฉันกลับจากดง
 พึงให้ผ้าและเครื่องอาภรณ์นี้" ได้ให้ไว้แล้ว.
 เวลาสามีกลับมา นางทำสักการะ
 อย่างมากแก่เขา กล่าวว่ "นาย คนผู้นี้
 จำเดิมแต่กาลที่มาถึง กล่าวชื่อของคน
 ทุก ๆ คนให้สิ่งของนี้และนี้". ฝ่ายสามีนาง
 นั้น ทำกิจที่ควรทำแก่เขา.

ครั้นเวลาเย็น พ่อค้ำนั่งบนที่นอน
 ถามเขาว่ "สหาย ท่านเที่ยวไปตาม
 เเชิงเขา เคยเห็นอะไรมากที่สุด". ชาย
 เจ้าถิ่นตอบว่ "ไม่เห็นสิ่งอื่น แต่เราเห็น
 แต่ต้นไม้กิ่งสีแดงมากมาย". พ่อค้ำ
 ถามว่ "ต้นไม้มีมากจริงหรือ". ชาย

สทธิ คนุตวา รตตจุนทนรูกุเข ฉินุทิตวา
 ปญจสกฏสตานิ ปุเรตวา อากจุนโต
 ตํ อาห "สมุม พาราณสียํ อสุกฏจาเน
 นาม มม เคหํ, กาลานุกาลํ มม
 สนุติกํ อากจเขยยาสิ, อญเณน เม
 ปญณากาเรน อตโต นตติ. รตตสาธา-
 รุกขํ เอว อาหเรยยาสิ"ติ. โส "สาธู"ติ
 วตวา กาลเนน กาลํ ตสฺส สนุติกํ
 อากจุนโต รตตจุนทนมว อหฺรติ.
 โสปีสฺส พหุ ฐนํ เทติ.

ตโต อปเรน สมเยน ปรีนิพพุเต
 กสฺสปทสพลเ ปตฺติฏฺจิตเ กาญจนญเป
 โส ปุริโส พหุ จุนทนํ อาทาย
 พาราณสี อคมาสิ. อถสฺส โส
 สหายโก วาณิไซ พหุ จุนทนํ
 ปีสาเปตวา ปาตี ปุเรตวา "เอहि
 สมุม. ยาว ภตฺตํ ปจฺจติ ตาว
 เจตียกรณญจานํ คนุตวา อากมิสฺ-
 สามา"ติ ตํ อาทาย ตตฺถ คนุตวา
 จุนทนปฺุชฺชํ อกาสิ. โสปีสฺส ปจฺจุนตวาสิ
 สหายโก เจตียกฺุจฺฉิยํ จุนทเนน

เจ้าถิ่นตอบว่า "มีมากครับ". พ่อค้า
 กล่าวว่า "เช่นนั้นท่านจงแสดงต้นไม้
 เหล่านั้นแก่พวกเรา" ไปกับเขา ตัดต้นไม้
 จันทน์แดง บรรทุกเต็มเกวียน ๕๐๐ เล่ม
 เดินกลับ กล่าวกับชายนั้นว่า "สหาย
 เรือนฉันอยู่ในที่ที่ชื่อโน้น ในกรุงพาราณสี
 ท่านพึงมาสำนักฉัน ตามกาลสมควร
 ฉันไม่มีความต้องการเครื่องบรรณาการ
 อย่างอื่น โปรดนำมาแต่ต้นไม้กิ่งแดง
 เท่านั้น". เขารับรองว่า "ดีละ" เมื่อมา
 สำนักพ่อค้านั้น ตามกาลสมควร ก็นำ
 เอาแต่ไม้จันทน์แดงมาเท่านั้น. ฝ่ายพ่อค้า
 แม้นั้น ก็มอบทรัพย์ให้เขามากมาย.

สมัยอื่น แต่กาลนั้น เมื่อพระ
 กัสสปทศพลปรีนิพพานแล้ว เมื่อเขา
 ก่อสถูปทองไว้ บุรุษนั้น บรรทุกไม้
 จันทน์แดงมากมาย ไปกรุงพาราณสี.
 ครานั้น พ่อค้านั้น ซึ่งเป็นเพื่อนของบุรุษ
 นั้นให้บดไม้จันทน์มาก จนเต็มถาด
 กล่าวว่า "มาเถิด เพื่อน พวกเราจักไป
 ที่ก่อเจดีย์จนกว่าเราจะหุงภัตเสร็จ จึง
 จักกลับ" พาเขาไปที่นั้น ได้ทำการบูชา
 ด้วยไม้จันทน์. เพื่อนชาวปัจฉิมตชนบท
 ของเขาแม้นั้น ใช้ไม้จันทน์สร้างที่ดูจ

จนฺทมนฺฑลํ อกาสิ. เอตตฺกเมว ตสฺส
ปฺพพกมฺมํ.

โส ตโต จโต เทวโลก
นิพฺพตฺติตฺวา เอกํ พุทฺธนฺตรํ ตตฺถ
เชเปตฺวา อิมสฺมึ พุทฺธปฺปาเท
ราชคชนฺคเร พุราหฺมณมหาสาลกฺกุเล
นิพฺพตฺติ. ตสฺส นาภิมนฺฑลโต
จนฺทมนฺฑลสฺสทิสสา ปภา อญฺฺจหิ. เตนสฺส
“จนฺทาโก”เตวว นามํ กิริสฺส. เจติเย
กิริสฺส จนฺทมนฺฑลกรณสฺส นิสฺสนฺนฺโท
เอส. พุราหฺมณา จินฺตยิสฺส “สกฺกา
อเมฺหนิ อิมํ คเหตุวา โลกํ วญฺเจตฺนฺ”ติ
ติ ยานเก นิสฺสทาเปตฺวา “โย อิมสฺส
สรีริ หตฺถเณน ปรามสฺติ โส เอวรูป
นาม อิสฺสริยสมฺปตฺติ ลภิสฺสตี”ติ วตฺวา
วิจริสฺส.

สตี วา สหสฺสํ วา สตสฺสสฺสํ วา
ททมานา เอว ตสฺส สรีริ หตฺถเณน
มุสิตฺถํ ลภนฺติ. เต เอวํ อญฺฺจวณฺตา
สาวตฺถิ อญฺฺปตฺตา นครสฺส จ
วิหารสฺส จ อญฺฺตรา นิवासํ คณฺหิสฺส.
สาวตฺถิยํปี ปญฺจโกฏิมตฺตา อริยสาวกา
ปฺเรมาตฺติ ทานํ ทตฺวา ปจฺจมาตฺติ

มณฺฑลพระจันทรํ ณ ท้องพระเจดีย์.
กรรมเก่าของเขามีเพียงเท่านั้น.

เขาจุติจากอัฐภพนั้น เกิด ณ
เทวโลก ยังพุทธันดรหนึ่งให้สิ้นไป ใน
เทวโลกนั้น ในพุทธรูปบาทกาลนี้ เกิด ณ
ตระกูลพราหมณ์มหาศาล ในกรุง
ราชคฤห์. แสงสว่างเหมือนดวงพระจันทร์
พุ่งออกจากกลางสะดือของเขา. เหตุนั้น
พวกญาติจึงตั้งชื่อเขาว่า “จันทาภะ”.
นั่นเป็นผลแห่งกรรมที่เขาสร้างที่ดูจ
ดวงจันทร์ที่เจดีย์. พวกพราหมณ์คิดกันว่า
“พวกเราสามารถพาพราหมณ์นี้ไป เพื่อ
หลอกลวงชาวโลกได้” ให้เขานั่งบน
ยานน้อย เทียบกล่าววว่า “ผู้ที่ใช้มือ
ลูปค้ำสรีระจันทาภพราหมณ์นี้ จะได้
อิสริยสมบัติปานนี้”.

ชนทั้งหลาย เมื่อให้ทรัพย์ ๑๐๐ บ้าง
๑,๐๐๐ บ้าง ๑๐๐,๐๐๐ บ้างนั้นแล
ได้เพื่อใช้มือถูกต้องสรีระพราหมณ์นั้น.
พราหมณ์เหล่านั้น เทียบไปเรื่อยๆ ด้วย
อาการอย่างนี้จนถึงเมืองสาวตฺถิ ยึดการ
พักอยู่ระหว่างพระนครกับพระวิหาร. ณ
กรุงสาวตฺถิ อริยสาวกประมาณ ๕ โกฏิ

คนธมาลาเวทมนต์ชุกชาติหตุธา ฌมมสุ-
สวนาย คจฺจนฺติ.

พราหมณา เต ทิสฺวา "กนฺ ฺคจฺจนฺติ"
ปฺจฺจิสฺสุ. "สฺตฺถุ สฺนฺตฺกํ ฌมฺมสุสวนายา"
"เอธ, ตตฺถ คนฺตฺวา กิ ฺกริสฺสธ,
อมฺหากํ จนฺทาทภฺสฺส พฺราหมณฺสฺส
อานุกาเวสฺสทิสฺโส อานุกาโว นตฺถิ, เอตฺสฺส
หิ สฺริริ มุสฺนฺตา อิทํ นาม ลภนฺติ,
เอธ ปสฺสธ นนฺ"
"ตฺมฺหากํ จนฺทาทภฺสฺส พฺราหมณฺสฺส โภ อานุกาโว
นาม, อมฺหากํ สฺตฺถาเยว มหฺทานุกาโว"
เต อญฺญมญฺญํ สญฺญาเปตฺตุ
อสฺกฺโกนฺตฺวา "วิหาริ คนฺตฺวา จนฺทาทภฺสฺส
วา อมฺหากํ วา สฺตฺถุ อานุกาโว
ชานิสฺสสามา"
ติ ตํ คเหตุวา วิหาริ
อคมฺสฺสุ.

สฺตฺถา ตสฺมี อุตฺตโน สฺนฺตฺกํ
อุปฺสงฺกมฺนฺเตเยว จนฺทาทภฺสฺส อนฺตรธานิ

เวลาก่อนภัต ถวายทาน เวลาหลังภัต
ถือของหอม ระเบียบดอกไม้ ผ้า และ
เภสัชเป็นต้น ไปฟังธรรม.

พวกพราหมณ์เห็นอริยสาวกเหล่านั้น
ถามว่า "พวกท่านจะไปไหนกัน". พวก
อริยสาวกตอบว่า "พวกเราจะไปสำนัก
พระศาสดาเพื่อฟังธรรม". พวกพราหมณ์
กล่าวว่า "มาเถิดท่านทั้งหลาย ไปที่นั่น
จักทำอะไรได้ ไม่มีอำนาจ จะเหมือน
อำนาจจันทาทภพราหมณ์ของเรา
เพราะชนทั้งหลาย ถูกต้องสรีระเขา
ยอมได้สมบัตินี้ มาเถิดท่านทั้งหลาย
มาดูจันทาทภพราหมณ์นั้น". อริยสาวก
เหล่านั้น กล่าวว่า "จันทาทภพราหมณ์
ของพวกท่าน มีอำนาจอย่างไร พระ
ศาสดาพวกเราเท่านั้นมีอำนาจมาก"
เมื่อไม่อาจจะยังกันและกันให้ยินยอมได้
จึงกล่าวว่า "พวกเราไปวิหาร จักรู้
อำนาจจันทาทภพราหมณ์ หรือพระ
ศาสดาพวกเรา" จึงพาจันทาทภพราหมณ์
นั้นไปวิหาร.

พระศาสดา เมื่อจันทาทภพราหมณ์
นั้น เข้าไปสำนักของพระองค์เท่านั้น ทรง

อกาสี. โส สตุถุ สนฺติเก อญฺคารปจฺฉิยํ
กาโก วยิ อโหสิ. อถ นํ เต
เอกมนฺตํ นยีสฺสุ. อภา ปฏฺิปากตฺติกา
อโหสิ. ปุณฺ สตุถุ สนฺติกํ อานยีสฺสุ.
อภา ตเถว อนฺตรธายิ. เอวํ ติกฺขตฺตํ
คนฺตฺวา อนฺตรธายมานํ อภํ ทิสฺวา
จฺนฺทาโก จินฺตฺสิ “อัยํ อภา
อนฺตรธานมนฺตํ ชานาติ มณฺเฑ”ติ.

โส สตุถารํ ปุจฺฉิ “กินฺนุ โข อภา
อนฺตรธานมนฺตํ ชานาธา”ติ. “อาม
ชานามิ”ติ. “เตนหิ เม เทธา”ติ. “น
สกุภา อปฺพชิตฺตสฺส ทาตฺนุ”ติ. / โส
พฺราหมณฺ อหา “เอตสฺมี มนฺเต
คหิตฺเต อหํ สกลชฺมพฺุทีเป เชฏฺุจโก
ภวิสฺสามิ, ตฺเมหฺ เอตฺเถว โหถ, อหํ
ปฺพชิตฺตฺวา กติปาเหเนว มนฺตํ
คณฺหิสฺสามิ”ติ. โส สตุถารํ ปฺพชฺชํ
ยาจิตฺวา อุปฺสมบฺพทํ ลภิ.

อถสฺส ทฺวตฺตีสาการํ อัจฺฉิ. โส “กิ
อิทฺนุ”ติ ปุจฺฉิ. “อิทํ มนฺตสฺส ปริกมฺมํ,

ทำรัศมีดุจพระจันทร์ให้หายไป. เขาเป็น
ดุจกาในกระเช้าถ่านในสำนักพระศาสดา.
ครานั้น พวกพราหมณ์เหล่านั้น นำเขา
ไปได้ ณ ส่วนข้างหนึ่ง. รัศมีกลับเป็น
ปกติเช่นเดิม. พราหมณ์นำกลับมาสำนัก
พระศาสดาอีก. รัศมีก็หายไปเช่นเดิม.
จันทภพราหมณ์ไปอย่างนี้ถึง ๓ ครั้ง เห็น
รัศมีหายไป จึงคิดว่า “ผู้
เห็นจะรุ่มนตร์ทำรัศมีให้หายไป”.

เขาจึงทูลถามพระศาสดาว่า “พระองค์
ทรงทราบมนตร์ทำรัศมีให้หายไป หรือ”.
พระศาสดาตรัสว่า “ใช่ เราทราบ”.
จันทภพราหมณ์กราบทูลว่า “ถ้าเช่นนั้น
โปรดประทานแก่ข้าพระองค์เถิด”. พระ
ศาสดาตรัสว่า “ไม่อาจให้คนที่ไม่ได้บวช”.
จันทภพะนั้น กล่าวกับพวกพราหมณ์ว่า
“เมื่อฉันเรียนมนตร์นั้น ฉันก็จะประเสริฐสุด
ในชมพูทวีปทั้งสิ้น พวกท่านรอตงนี้ก่อน
ฉันจักบวชเรียนมนตร์ ๒-๓ วันเท่านั้น”.
เขาทูลขอพระศาสดาบรรพชา ได้
อุปสมบทแล้ว.

ครานั้น พระศาสดาตรัสบอกอาการ ๓๒
แก่เธอ. เธอทูลถามว่า “นี่อะไร”.

สขุมายิตฺ วฏฺฏตี"ติ. พุราหุมนปิ
อนฺตรนฺตรวา อาคนฺตฺวา "คฺหิตฺ เต
มนฺโต"ติ ปุจฺฉิสฺสุ. "น ตาว, คณฺหามิ"ติ.
โส กติปาหจฺเจเนว อรหฺตฺตํ ปตฺวา
พุราหุมนฺเหหิ อาคนฺตฺวา ปุจฺฉิตกาเล
"ยถ ตฺเมห, อิทานานํ อคฺมนธฺมโม
ชาโต"ติ อาห. ภิกฺขุ ตถาคตฺสฺส
อาโรเจสฺสุ "อโย ภนฺเต อฏฺฏํ วตฺวา
อญฺณํ พฺยากรโเวตี"ติ. สตฺถา "ซีณาสโว
อิทานิ ภิกฺขเว มม ปฺตฺโต จนฺทาโก
ภุตเมว กเถตี"ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

๔๑๓. "จฺนทฺว วิมลํ สุทฺธํ

วิปฺปสฺสนนฺนาวิลํ

นฺนุทิกาวปริกฺขีณํ

ตมฺหํ พุริมิ พุราหุมนฺนุ"ติ.

ตตฺถ วิมลนฺติ อพฺภาทิมลวิริหิตฺ.

สุทฺธนฺติ นิรฺปกฺกิลฺลํ. วิปฺปสฺสนนฺติ

ปฺสนนฺจิตฺตํ. อนาวิลนฺติ กิลฺลสาทิ-

มลวิริหิตฺ. นฺนุทิกาวปริกฺขีณนฺติ ตีสุ

ภเวสฺสุ ปริกฺขีณตฺถนฺหํ. ตมฺหํ พุราหุมนฺ

วทามิตฺติ อตฺถเ.

พระศาสดาตรัสว่า "นี่ เป็นบริกรรมมนต์
เธอควรสาธยาย". แม้พวกพราหมณ์
มาถามไม่ขาดระยะว่า "ท่านเรียนมนต์
ได้แล้วหรือ". จันทาทกพราหมณ์กล่าวว่า
"ยังก่อน (แต่) กำลังเรียน". ๒-๓ วัน
เท่านั้น ท่านบรรลุอรหัตผล เวลาพวก
พราหมณ์มาถามก็กล่าวว่า "พวกท่านไป
กันเถิด บัดนี้ ฉันมีอันไม่ไปเป็นธรรมดา".
ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลพระตถาคตว่า
"พระเจ้าข้า ภิกษุนี้พูดเท็จ พยากรณ์
พระอรหัตผล". พระศาสดาตรัสว่า "ภิกษุ
ทั้งหลาย บัดนี้ จันทาทกบุตรเราไร้อาสวะ
พูดแต่คำจริงเท่านั้น" ตรัสพระคาถานี้ว่า

๔๑๓. "เราเรียกผู้บริสุทธิ์ ผ่องใส ไม่ขุ่นมัว
สิ้นภพ เป็นที่เปลิดเปล็น เหมือน
พระจันทร์ไร้มลทิน ว่าเป็น
พราหมณ์".

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ไร้มลทิน
ได้แก่ ปราศจากมลทินมีหมอกเป็นต้น.
คำว่า บริสุทธิ์ คือ ไม่มีอุปกิเลส. คำว่า
ผ่องใส ได้แก่ มีจิตผ่องใส. คำว่า
ไม่ขุ่นมัว คือ เว้นมลทินมีกิเลสเป็นต้น.
คำว่า สิ้นภพเป็นที่เปลิดเปล็น

ความว่า เราเรียกคนสิ้นตณหาในภพ ๓
นั้น ว่าเป็นพราหมณ์.

เทศनावसानะ พหุ โสตาปัตติ-
ผลาทีนิ ปาปุณีสูติ.

เวลาจบเทศนา ชนมากมาย
บรรลุโสตาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล.

จันทาภตฺเถรวตฺถุ ตีสติมฺ.

เรื่องพระจันทาภเถระ เรื่องที่ ๓๐ จบ.

๓๑. สิวลิตุเถรวตฺถุ

๔๑๔. โย อิมํ ปลิตํ ทุคฺคํ
 สํสารํ โมหมจฺจคา
 ติณฺณเณ ปารคโต ฉายี
 อเนโช อกถํกถี
 อนุปาทาย นิพฺพุโต
 ตมหนํ พุรุมิ พุราหมณฺ.

๓๑. เรื่องพระสิวลีเถระ

๔๑๔. เราเรียกผู้ล่วงข้ามทางอ้อม หล่ม
 สงสาร และโมหะได้ ถึงฝั่ง
 ชอบฟัง ไม่มีกิเลสเครื่องหวั่นไหว
 ไม่มีความสงสัย กล่าวว่าจะอย่างไร
 ดับแล้วเพราะไม่ถือมั่น ว่าเป็น
 พราหมณ์.

๓๑. สิวลิตุเถรวตฺถุ

โย อิมนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ
 สตฺถา กุณฺทิกโกพียํ นิสฺสาย
 กุณฺทธานวเน วิหรนฺโต สิวลิตุเถรํ
 อารพฺภ กเถสิ.

เอกสมฺมึ หิ สมเย สุปฺปวาสา
 โกพียธิตา สตฺต วสุธานี คพฺภํ
 ธาเรตฺวา สตฺตาทํ มุพฺหคพฺภา ทุกฺชาติ
 ติปุพาหิ ขราหิ กุฎฺกาหิ เวทนาหิ
 ฉฺฉุจา "สมฺมาสมฺพุทฺโธ วต โส ภควา,
 โย อิมสฺเสว รุปฺสฺส ทุกฺขสฺส ปหานาย
 ธมฺมํ เทเสติ, สุปฺปฏิปนฺโน วตสฺส
 ภควโต สาวกสฺสโม, โย ว อิมสฺเสว
 รุปฺสฺส ทุกฺขสฺส ปหานาย ปฺปฏิปนฺโน,
 สฺสุขํ วต นิพฺพานํ, ยตฺถิทํ เอวรूपิ
 ทุกฺขํ น สํวิชฺชตี"ติ อิเมหิ ตีหิ
 วิตฺกฺเกหิ ตํ ทุกฺขํ อธิวาเสนฺตี สามิกํ
 สตฺถุ สนฺติกํ เปเสตฺวา เตน ตสฺสา
 วจเนน สตฺถุ วนฺทนาย อารโหจิตาย
 "สุขินิ โหตุ สุปฺปวาสา โกพียธิตา
 อโรคา, อโรคํ ปฺตฺตํ วิชายนฺตุ"ติ
 สตฺถาราว วุตฺตกฺขณฺเวยว สุขินิ อโรคา

๓๑. เรื่องพระสิวลีเถระ

พระศาสดา ทรงอาศัยเมือง
 กุณฺทิกโกพียะ ประทับ ณ ป่า ชื่อ
 กุณฺทธานะ ทรงปรารภพระสิวลีเถระ
 ตรัสพระธรรมเทศานี้ว่า ผู้ใด (ล่วงทาง
 อ้อม หล่ม สงสารและโมหะ) นี้ เป็นต้น.

ความพิสดารว่า สมัยหนึ่ง พระธิดา
 โกพียวงศ์ พระนามว่าสุปฺปวาสา ทรง
 ครรภ์ถึง ๗ ปี มีครรภ์หลงอีก ๗ วัน
 ถูกทุกขเวทนาอันกล้าเผ็ดร้อนถูกต้อง
 ออกลั่นทุกข์ด้วยวิตก ๓ เหล่านี้ คือ "(๑)
 พระผู้มีพระภาค ผู้แสดงธรรมเพื่อละทุกข์
 แห่งรูปนี้ ตรัสรู้ชอบเองหนอ (๒) พระสงฆ์
 สาวกพระผู้มีพระภาคนั้น ซึ่งปฏิบัติเพื่อ
 ละทุกข์แห่งรูปนี้ ปฏิบัติดีแล้วหนอ (๓)
 ทุกข์ เห็นปานนี้ นี้ไม่มีในพระนิพพานใด
 พระนิพพานนั้นเป็นสุขดีหนอ" ทรงส่ง
 พระสวามีไปสำนักพระศาสดา เมื่อ
 พระสวามีนั้น กราบทูลถวายบังคม
 พระศาสดา ตามคำพระนาง ขณะที่
 พระศาสดาตรัสว่า "พระธิดาโกพียวงศ์
 พระนามว่า สุปฺปวาสา จงมีสุขไร้โรค,
 ประสูติพระโอรสปราศจากโรคเกิด" เป็น

อโรคี ปุตต์ วิชายิตฺวา พุทฺธปฺมุขํ
 ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺเตตฺวา สุตฺตานิ มหาทานํ
 อทาสี. ปุตฺโตปิสฺสุสา ชาตทิวสโต
 ปฏฺจาย ธมฺมกรํ อาทาย สังฆสฺส
 อุทกํ ปริสฺสุสาเวสี. โส อปรภาเค
 นิภฺขมิตฺวา ปพฺพชิตฺ อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ.

อถกทิวสํ ภิกฺขุ ธมฺมสภายํ กถํ
 สมฺภูจาเปสุํ “ปฺสฺสธ อวฺุโส, เอวฺุโป
 นาม อรหตฺตสฺส อุปฺนิสฺสยสมฺปนฺโน
 ภิกฺขุ เอตฺตกํ กาลํ มาตุ กุจฺฉิสฺมี
 ทุกฺขํ อญฺโฆสี, กิมงฺคํ ปน อญฺเณ,
 พหุํ วต อิมินา ทุกฺขํ นิตฺถินฺนนฺ”ติ.
 สุตฺถา อาคนฺตุวาท “กาย นุตฺถ ภิกฺขเว
 เอตฺรหิ กถาย สนฺนิสิฺนฺนา”ติ ปุจฺฉิตฺวา
 “อิมาย นามา”ติ วุตฺเต, “อาม ภิกฺขเว
 มม ปุตฺโต เอตฺตกา ทุกฺขา มุจฺฉิตฺวา
 อิทานิ นิพฺพานํ สจฺฉิกฺริตฺวา วิหฺรตี”ติ
 วตฺวา อิมํ คาถมาห

๔๑๔. “โย อิมํ ปฺลিপถํ ทฺวคฺคํ
 สํสารํ โมหฺมจฺจคา

ผู้สบายหายพระโรค ประสูติพระโอรส
 ไร้โรค ทรงนิมนต์ภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้า
 เป็นประมุข ถวายมหาทานถึง ๗ วัน.
 ฝ่ายโอรสพระนาง ตั้งแต่วันประสูติ
 ก็ถือเอาธมมกรกรองน้ำถวายพระสงฆ์.
 ต่อมา เธอเสด็จออกบรรพชา บรรลุ
 พระอรหัต.

ต่อมาวันหนึ่ง พวกภิกษุสนทนากัน
 ในโรงธรรมว่า “จงดูเถิด ผู้มีอายุทั้งหลาย
 ภิกษุสมบุรณ์ด้วยอุปนิสัย พระอรหัตเห็น
 ปานนี้ ยังเสวยทุกข์ในท้องมารดา ตลอด
 กาลเท่านั้น ปวຍការที่จะกล่าวถึงชน
 เหล่าอื่น ภิกษุนี้ถอนทุกข์เป็นอันมากได้
 นหนอ”. พระศาสดาเสด็จมา ตรัสถามว่า
 “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ พวกเธอนั่งประชุม
 สนทนาเรื่องอะไรกัน” เมื่อพวกภิกษุ
 กราบทูลว่า “เรื่องชื่อนี้” จึงตรัสว่า
 “ภิกษุทั้งหลาย บุตรเราพ้นทุกข์ประมาณ
 เท่านี้แล้ว บัดนี้ ทำพระนิพพานให้แจ้ง
 อยู่” ตรัสพระคาถานี้ว่า

๔๑๕. “เราเรียกผู้ล่วงข้ามทางอ้อม หล่ม
 สงสาร . และโมหะได้ ถึงฝั่ง

ติณฺณเณ ปารคโต ฉายี
 อเนไซ อกถักถิ
 ออนุปาทาย นิพพุโต
 ตมหนิ พุรุมิ พุราหุมนนุ"ติ.

ตสฺสตุโถ โย ภิกขุ อิมิ
 ราคปถญฺเจว กิเลสทฺคฺคญฺจ สํสาร-
 วฏฺฏญฺจ จตฺตุนนํ อริยสจฺจานํ
 อปฺปปฏิวิชฺฌนกโมหญฺจ อตีโต, จตฺตวาโร
 โอสมฺ เติณฺณเณ หุตฺวา ปาริ ออนุปฺตฺโต
 ทฺวิเรน ฉาเนน ฉายี, ตณฺุหาย
 อภาเวน อเนไซ กถักถาย อภาเวน
 อกถักถิ, ออนุปาทานานํ อภาเวน
 ออนุปาทิตฺตฺวา, กิเลสนิพฺพาเนน นิพฺพุโต,
 ตมหนิ พุราหุมนํ วทามิตี อตฺถโถ.

เทสนาวसानะ พหุ โสตาปตฺติ-
 ผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ.

สึวลิตฺตฺเถรวตฺถุ เอกถีสติม.

ชอบเพ่ง ไม่มีกิเลสเครื่องหวั่นไหว
 ไม่มี ความสงสัย กล่าวว่าจะอย่างไร
 ดับแล้วเพราะไม่ถือมั่น ว่าเป็น
 พราหมณ์".

พึงทราบเนื้อความพระคาถานั้นดังนี้
 ความว่า เราเรียกภิกษุผู้ล่วงทางคือราคะ
 หล่มคือกิเลส สังสารวัฏและโมหะ ซึ่ง
 ไม่ให้แทงตลอดอริยสัจ ๔ ข้ามโอชะทั้ง ๔
 ถึงฝั่ง เพ่งด้วยฉาน ๒ อย่าง ชื่อว่าไม่มี
 กิเลสเครื่องหวั่นไหว เหตุไม่มีค้นหา
 ชื่อว่าไม่มี ความสงสัย กล่าวว่าจะอย่างไร
 เหตุไม่มีคำพูดว่าอย่างไร ไม่ถือมั่น เพราะ
 ไม่มีอนุปาทาน ชื่อว่าดับ เพราะดับกิเลส
 ว่าเป็นพราหมณ์.

เวลาจบเทศนา ชนมามากมาย
 บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล.

เรื่องพระสึวลิตฺเถระ เรื่องที่ ๓๑ จบ.

๓๒. สุนทรสมุทตฤๅวตฤๅ

๔๑๕. โยธ กามะ ปหนตุวาน
อนาคาโร ปริพพเช,
กามภาวปริกขีณั
ตมห์ พุรุมิ พุราหมณั.

๓๒. เร็องพระสุนทรสมุท- ฤๅวะ

๔๑๕. เราเรียกคนที่ละกาม ในโลกนี้
ไม่มีเรื้อน งดเว้นเสียได้ สิ้นกาม
และภพ ว่าเป็นพราหมณั.

๓๑. สุนทรสมุทฺตฤๅวตฺถุ

โยธ กามเตติ อิมํ ธมฺมเทศนํ
สตฺถา เขตวเน วิหรนฺโต สุนทร-
สมุทฺตฤๅวตฺถุ นาม อารพฺภ กถเอส.

สาวตฺถิยํ กิเรโก กุลปฺตฺโต
สุนทรสมุทฺตฤๅวตฺถุ นาม จตฺตาศีส-
โกฏวิภเว มหากุลเ นิพฺพตฺติ. โส
เอกทิวสํ ปจฺจามตฺตํ คนฺธมาลาทิตฺตํ
มหาชนํ ธมฺมสฺสวณตฺถาย เขตวณํ
คจฺจนฺตํ ทิสฺวา "กนฺหิ คจฺจนฺตา"ติ
ปฺจฺจิจิตฺวา "สตฺถุ สนฺตํกํ
ธมฺมสฺสวณตฺถายา"ติ วุตฺเต, "อหํปิ
คมิสฺสสามิ"ติ วตฺวา เตน สทฺธิ คนฺตฺวา
ปริสฺปริยนฺเต นิสฺสีทิ. สตฺถา ตสฺส
อชฺฌมาสยํ วิทิตฺวา อนุปฺพุพฺพิกถํ กถเอส.

โส "น สกฺกา อคาริ อชฺฌมาวสนฺเตน
มยา สงฺขลิจิตํ พฺรหฺมจฺริยํ จริตฺนุ"ติ
สตฺถุ กถํ นิสฺสาย ปพฺพชฺชาย
ชาตฺสฺสาเห ปริสาย ปกฺกนฺตฺาย,
สตฺถาริ ปพฺพชฺชํ ยาจิตฺวา "มาตาปิตฺุหิ
อนนฺนุณฺวาทิ ตถาคตา น
ปพฺพชาเชนฺติ"ติ สุตฺวา เคนฺหิ คนฺตฺวา

๓๒. เรื่องพระสุนทรสมุทฺตฤๅวตฺถุ

พระศาสดาประทับ ณ พระเชตวัน
ทรงปรารภพระสุนทรสมุทฺตฤๅวตฺถุ ตรัสพระ
ธรรมเทศนาว่า ผู้ใด ละกามในโลกนี้
เป็นต้น.

ทราบว่า กุลบุตรคนหนึ่ง ชื่อ
สุนทรสมุทฺตฤๅวตฺถุ เกิดในตระกูลใหญ่
มีสมบัติ ๔๐ โกฏิ ในเมืองสาวัตถี. วันหนึ่ง
เวลาภายหลังภัต เขาเห็นมหาชนถ่อ
ของหอมและระเบียบดอกไม้ ไปยังพระ
เชตวัน เพื่อต้องการฟังธรรม จึงถามว่า
"พวกท่านไปไหนกัน" เมื่อมหาชนบอกว่า
"ไปฟังธรรมสำนักพระศาสดา" กล่าวว่า
"แม้ฉันก็จักไป" ไปพร้อมมหาชนนั้น
นั่งท้ายบริษัท. พระศาสดาทรงทราบ
อัธยาศัยเขา จึงทรงแสดงอนุปฺพุพฺพิกถา.

เขาคิดว่า "คนครองเรือน ไม่อาจ
ประพฤติพรหมจรรย์ ให้เป็นดุจสังข์ที่ขัด
แล้วได้" อาศัยพระกถาพระศาสดาเกิด
อุตสาหะในบรรพชา เมื่อบริษัทหลีกไป
แล้ว ทูลขอบรรพชาแก่พระศาสดา
สดับว่า "พระตถาคตไม่บรรพชา ให้
กุลบุตรที่มารดาบิดาไม่อนุญาต" กลับเวียน

รณจปาลกุลปุตตาทโย วีย มหนุตเตน
 วายาเมน มาตาปิตโร อนุชานาเปตฺวา
 สตฺถุ สนฺตฺติเก ปพฺพชิตฺวา ลทฺฐปสมฺปโท
 "กิมฺเม อธิ วาเสนา"ติ ตโต นิภฺขมิตฺวา
 ราชคหํ คนฺตฺวา ปิณฺฑทาย จรณฺโต
 วิดีนาเมสิ.

อถกทิวสํ สวตฺถิยํ ตสฺส
 มาตาปิตโร เอกสฺมี ฉณาทิวเส
 มหนุตเตน สิริโสภคฺเคน ตสฺส
 สหายกุมารเก กิฬฺมานเ ทิสฺวา
 "อมฺหากํ ปุตฺตสฺส อิทํ ทฺลลภํ ชาตณฺ"ติ
 ปรีเทวีสุ. ตสฺมี ขณเ เอกา คณิกา
 ตํ กุลํ คนฺตฺวา ตสฺส มาตริ โรทมานํ
 นิสินฺนํ ทิสฺวา "อมฺม กิการณา
 โรทสี"ติ ปฺจจฺฉิ. "ปุตฺตํ อนุสฺสริตฺวา
 โรทามิ"ติ. "กหํ ปน โส อมฺมา"ติ.
 "ภิกฺขุสุ ปพฺพชิตฺโต"ติ. "กิ อฺปฺปพฺพาเซตฺตํ
 น วฏฺฏตี"ติ. "วฏฺฏตี, น ปน อิจฺฉตี,
 อิตฺโต นิภฺขมิตฺวา ราชคหํ คโต"ติ.
 "สจฺจํ ตํ อฺปฺปพฺพาเซยฺยํ, กิมฺเม
 กเรยฺยาถา"ติ.

ให้มารดาบิดาอนุญาต ด้วยความ
 พยายามอย่างมาก ดุจกุลบุตรชื่อ
 รัฏฐบาลเป็นต้น ได้บรรพชาอุปสมบท
 ณ สำนักพระศาสดา คิดว่า "เราอยู่ที่นี้
 จะมีประโยชน์อะไร" จึงออกจากเมือง
 สวตถีนัน ไปกรุงราชคฤห์ เที่ยว
 บิณฑบาต ปล่อยให้เวลาล่วงไป.

ต่อมาวันหนึ่ง มารดาบิดาของ
 พระสุนทรสมุทรเถระนั้น พบกุมาร
 เพื่อนท่าน กำลังเล่นด้วยสิริโสภาคย์
 อันใหญ่ ณ วันมหรสพ วันหนึ่ง ในเมือง
 สวตถี คร่ำครวญว่า "บุตรเรายากจะได้
 การเล่นชนิดนี้". ขณะนั้น หญิงแพศยา
 คนหนึ่ง ไปตระกุลนั้น พบมารดาท่าน
 นั่งร้องไห้ จึงถามว่า "เหตุไร คุณแม่
 จึงร้องไห้". มารดาพระสุนทรสมุทร
 ตอบว่า "ฉันร้องไห้ เพราะคิดถึงลูก".
 หญิงแพศยาถามว่า "คุณแม่ ก็บุตรนั้น
 ไปไหนแล้ว". มารดาพระสุนทรสมุทร
 ตอบว่า "บวชในสำนักภิกษุทั้งหลาย".
 หญิงแพศยากล่าวว่า "การให้ท่านสึก
 ไม่ควรหรือ". มารดาพระสุนทรสมุทร
 ตอบว่า "ควร แต่ท่านไม่ต้องการ จึง
 ออกไปจากเมืองสวตถีนัน มุ่งกรุง

“อิมสฺส เต กุลสฺส กุญฺมพฺสामินิ
 กเรยฺยามา”ติ. “เตนฺหิ เม ปริพฺพยํ
 โถกํ เทธา”ติ. ปริพฺพยํ คเหตุวา
 มหนฺเตน ปริวารเณ ราชคฺหิ คนฺตฺวา
 ตสฺส ปิณฺฑทาย จรณวีถิ สลฺลกุเชตฺวา
 ตตฺถเถว นิवासนเคหํ คเหตุวา ปาโตว
 ปณฺีตํ. อาหารํ ปฏฺิยาเทตฺวา เถรสฺส
 ปิณฺฑทาย ปวิฏฺฐกาเล ภิกฺขุํ ทตฺวา
 กติปาหจฺจเยน “ภนฺเต อีเรว นิสฺสีทิตฺวา
 ภตฺตทิกจฺจํ กโรธา”ติ. ปตฺตํ คนฺฺหิ. โส
 ปตฺตํ อทาสิ.

อต นํ ปณฺีเตนาหาเรณ ปริวีสิตฺวา
 “ภนฺเต อีเรว ปิณฺฑทาย จริตฺตุํ ผาสฺสกนฺ”ติ
 วตฺวา กติปาหํ อาลินฺฺเท นิสฺสีทาเปตฺวา
 โภเชตฺวา ทารเก ปุเวหิ สงฺคณฺฺหิตฺวา
 “เอถ ตฺเมห, เถรสฺสาคตกาเล มยิ
 วาเรนฺฺติยาปิ อีธาคนฺฺตฺวา รชฺชํ
 อญฺฺจาเปยฺยาธา”ติ. อาห.

ราชคฤห์”. หญิงแพศยาถามว่า “ถ้าดิฉัน
 ทำให้ท่านสึกได้ คุณแม่จะทำอะไรแก่
 ดิฉัน”.

มารดาพระสุนทรสมุทรรกล่าวว่า “แต่งตั้ง
 เจ้าให้เป็นเจ้าของขุมทรัพย์ตระกูลนี้”.
 หญิงแพศยา กล่าวว่า “ถ้าเช่นนั้น คุณแม่
 โปรดให้ค่าจ้างดิฉันหน่อยหนึ่ง” รับค่าจ้าง
 ไปกรุงราชคฤห์ พร้อมบริวารหมู่ใหญ่
 กำหนดถนนที่ท่านเที่ยวบิณฑบาต ยึดเอา
 เรือนเป็นที่อยู่อาศัย ณ ที่นั้น ตกแต่ง
 อาหารอย่างประณีตแต่เช้าตรู่ เวลา
 พระเถระเข้าไปบิณฑบาต ถวายภิกษา
 ผ่านไป ๒-๓ วัน จึงนิมนต์ว่า “ท่านเจ้าข้า
 ท่านนั่งทำภักติกิจที่นี้เถิด” รับบาตรแล้ว.
 ท่านก็ได้ให้บาตร.

ครานั้น หญิงแพศยา อังคาส
 พระเถระ ด้วยอาหารประณีต เรียนว่า
 “ท่านเจ้าข้า ท่านเที่ยวบิณฑบาตที่นี้
 แหละสะดวกดี” นิมนต์พระเถระนั่งฉัน
 ที่ระเบียง ๒-๓ วัน เอาขนมเกลี้ยกล่อม
 พวกเด็กพูดว่า “พวกเจ้า จงมาเวลา
 พระเถระมา แม้จะถูกฉันห้าม ก็มาค้ำยฐลี
 ให้ฟังฉัน ณ ที่นี้”.

ฌฏฏติ ปาเทน ปาทำ อุกุมติ
 กฏเจน ปจวี วิลิขติ ทารกั อุลลงฺฆเมติ
 โอลงฺฆาเปติ กิพีติ กิพีาเปติ จุมุพติ
 จุมุพาเปติ ภูณฺชติ ภูณฺชาเปติ ททาติ
 อายาจติ กตมฺนุกโรติ อฺจจํ ภาสติ
 นีจํ ภาสติ อาวิจจํ ภาสติ วิวิจจํ
 ภาสติ นจฺเจน คีเตน วาทีเตน
 โรทีเตน วิลลิตฺเตน วิญฺญิตฺเตน ชคฺชติ
 เปกฺกชติ กฏี จาเลติ คฺชฺชภณฺนทกั
 จาเลติ อฺจฺจํ วิวรติ อฺจฺจํ ปิทฺทติ ถนั
 ทสฺสเสติ กจฺจํ ทสฺสเสติ นาภี ทสฺสเสติ
 อกฺขี นิชนติ ภมฺกั อุกฺขิปติ โอลฺกจํ
 ปลิขติ ชิวฺหํ นิลฺลาเลติ ทสฺสสํ มฺลฺลจติ
 ทสฺสสํ พนฺธติ ลีรฺสํ มฺลฺลจติ ลีรฺสํ
 พนฺธติ"ติ เอวํ อาคตํ อิตฺถีกุตฺตํ
 อิตฺถีลีฬฺหํ ทสฺสเสตฺวา ตสฺส ปฺรโต
 จิตา อิมํ คาถมาห

คือ ๑ สะบัดสบึง ๒ ก้มลง ๓ กรีดกราย
 ๔ ชมดชม้อย ๕. ใช้เล็บขีดเล็บ ๖ ใช้เท้า
 เหยียบเท้า ๗ เอาไม้ขีดแผ่นดิน
 ๘ ชูเด็ก ขึ้น ๙ ลดเด็กลง ๑๐ เล่นเอง
 ๑๑ ให้เด็กเล่น ๑๒ รวบเอง ๑๓ ให้เด็กจับ
 ๑๔ รับประทานเอง ๑๕ ให้เด็กรับประทาน
 ๑๖ ให้ของเด็ก ๑๗ ขอบของคั้น
 ๑๘ ล้อเลียนเด็ก ๑๙ พุดดัง ๒๐ พุดค่อย
 ๒๑ พุดคำเปิดเผย ๒๒ พุดคำลับ
 ๒๓ ทำเครื่องหมายด้วยการพ้อน การขับ
 การประคิม การร้องไห้ การเยื้องกราย
 การแต่งตัว ๒๔ ซิกซี่ ๒๕ จ้องมองดู
 ๒๖ สั่นสะเอว ๒๗ ทำของลับให้ไหว
 ๒๘ ถ่างขา ๒๙ หุบขา ๓๐ แสดงถัน
 ๓๑ แสดงรักแร้ ๓๒ แสดงสะดือ
 ๓๓ ขยิบตา ๓๔ ยักคิ้ว ๓๕ แม้มริมฝีปาก
 ๓๖ แลบลิ้น ๓๗ เปลื้องผ้า ๓๘ นุ่งผ้า
 ๓๙ สยายผม ๔๐ เกล้าผม" ยืนข้างหน้า
 พระเถระนั้น กล่าวคำถานีว่า

"อลตฺตกกตา ปาทา
 ปาทุการุญฺห เวลียา
 ตวญฺจาปี ทฺทโร มม
 อหฺปี ทฺทรา ตว

"หญิงแพศยา มีทำย้อมด้วยน้ำครั้ง
 สวมเชียงเท้า (กล่าวว่า) แม้ท่าน
 เป็นชายหนุ่มสำหรับดิฉัน ฝ่าย
 ดิฉัน ก็เป็นหญิงสาวสำหรับท่าน

อุโบปิ ปพพชิสสาม

ชินฺนุณา ทนฺตฺตปฺรายนนา"ติ.

อถ เถรสฺส "อโห วต เม
ภาริยํ อนุปฺธาเรตฺวา กมฺมํ กตฺนุ"ติ
มหาสํเวโค อุทปาที. ตสฺมี ขณ
สตฺถา ปญฺจจตฺตาทิสโยชนมตฺถเก
เชตฺวเน นิสินฺโน ว ตํ การณํ ทิสฺวา
สิตํ ปาตฺวากาสี. อถ นํ อานนฺตฺตเถโร
ปฺจุฉิ "ภนฺเต โภ นุ โข เหตุ, โภ
ปฺจุจโย สิตฺสฺส ปาตฺกมฺมายา"ติ.
"อานนฺตฺต ราชคฺชนคเร สตฺตภูมิก-
ปาสาทตฺเล สุนฺทรสมฺมุตฺตสฺส ภิกฺขุโน
คณิกาย จ สงฺคาโม วตฺตตี"ติ. "กสฺส
นุ โข ภนฺเต ชโย ภวิสฺสตี, กสฺส
ปฺราชโย"ติ.

สตฺถา "อานนฺตฺต สุนฺทรสมฺมุตฺตสฺส ชโย
ภวิสฺสตี, คณิกาย ปฺราชโย"ติ เถรสฺส
ชยํ ปกาเสตฺวา ตตฺถ นิสินฺนโก ว
โอบาสํ ผริตฺวา "ภิกฺขุ อุโบปิ กาม
นिरเปกฺโข ปชหา"ติ วตฺวา อิมํ
คาถมาห

เราทั้ง ๒ แก่จนมีไม้เท้ายันข้างหน้า
จึงจักบวช".

ครานั้น พระเถระเกิดสังเวชอย่าง-
มากกว่า "โอหนอ เราไม่ใคร่ควรนุทำกรรม
หนักแล้ว". ขณะนั้น พระศาสดาประทับ
นั่ง ณ พระเชตวัน ไกล ๔๕ โยชน์
ทรงเห็นเหตุนั้น ทำการแยมให้ปรากฏ.
ครั้งนั้น พระอานนตเถระทูลถามพระองค์
ว่า "พระเจ้าข้า อะไรเป็นเหตุ อะไร
เป็นปัจจัยแห่งการทำการแยมให้ปรากฏ".
พระศาสดาตรัสว่า "อานนตบัณฑิต
ปราสาท ๗ ชั้น กรุงราชคฤห์ สงคราม
ระหว่างพระสุนทรสมุทร และหญิงแพศยา
กำลังเป็นไป". พระอานนตทูลถามว่า
"พระเจ้าข้า ใครจักชนะ ใครจักแพ้".

พระศาสดาตรัสว่า "อานนต พระสุนทร-
สมุทรจักชนะ หญิงแพศยาจักแพ้" ทรง
ประกาศความชนะของพระเถระ ประทับ
นั่ง ณ พระเชตวันนั้น แม่พระรัศมีไป
ตรัสว่า "ภิกษุ เธอจงหมดอาลัย ละกาม
แม้ทั้ง ๒ เสีย" ตรัสพระคาถานี้ว่า

๔๑๕. "โยธ กามะ ปหนุตวาน
 อนาคาโร ปริพพเช
 กามภวปริกฺขีณํ
 ตมห์ พุริมิ พุราหุมนน"ติ.

ตสฺสตุโถ โย ปุคฺคโล อธิ โลก
 อุโปปี กามะ หิตฺวา อนาคาโร หุตฺวา
 ปริพพชติ, ตํ ปริกฺขีณกามญฺเจว
 ปริกฺขีณภวญฺจ อหํ พุราหุมนํ วทามิติ
 อตุโถ.

เทสนาวसानะ โส เถโร อรหตุตํ
 ปตุวา อิทฺธิพเลน เวหาลํ อพฺมุคฺคนุตฺวา
 กณฺณิกามญฺจลํ วินิวิชฺฐเมิตฺวา สตุถุ
 สรฺวีโร โถเมนุโตเยว อาคฺคนุตฺวา สตุถารํ
 วนฺทิต.

ธมฺมสภายํปี กถํ สมฺภูจาเปสุ "อาวฺโส
 ชิวฺหาวิญญฺเวยยํ รลํ นิสฺสาย มนํ
 ญฺจโจะ สุนฺทรสมฺมุทฺตเถโร, สตุถา
 ปนฺสฺส อวฺสฺสโย ชาโต"ติ. สตุถา ตํ
 กถํ สุตฺวา "น ภิกฺขเว อิทาเนว,
 ปุพฺเพปาหํ เอตสฺส รสฺตณฺหา
 พชฺฌมานสฺส อวฺสฺสโย ชาโตเยวา"ติ
 วตุวา เตหิ ยาจิโต ตสฺส อตุถสฺส
 ปกาสนตุถํ อตีตํ อหริตุวา

๔๑๕. "เราเรียกคนที่ละกาม ในโลกนี้
 ผู้ไม่มีเรื่อน งดเว้นเสียได้ ลั่นกาม
 และภพ ว่าเป็นพราหมณ."

ฟังทราบเนื้อความพระคาถานั้น
 ดังนี้ ความว่า เราเรียกบุคคลที่ละกาม
 แม้ทั้ง ๒ ในโลกนี้ ผู้ไม่มีเรื่อน งดเว้น
 เสียได้ ลั่นกามและลั่นภพ ว่าเป็น
 พราหมณ."

เวลาจบเทศนา พระเถระบรรล
 พระอรหัต เหาะขึ้นไปด้วยกำลังฤทธิ์ ทะลุ
 มณฑลช่อฟ้าออกไป ชมเชยพระสรีระ
 พระศาสดา มาถวายบังคมแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย สนทนากันในโรงธรรมว่า
 "ผู้มีอายุทั้งหลาย พระสุนทรสมุทฺธเถระ
 อาศัยรสที่ฟังรู้ได้ด้วยลิ้น เกือบเสียท่า
 แต่พระศาสดา เป็นที่ฟังของเธอ".
 พระศาสดาทรงสดับกถานั้น ตรัสว่า
 "ภิกษุทั้งหลาย มิใช่แต่บัดนี้เท่านั้น
 ในกาลก่อน เราก็คือเป็นที่ฟังสุนทรสมุทฺธ
 ซึ่งติดในรสตันทาเหมือนกัน" ถูกภิกษุ
 เหล่านั้นทูลอ้อนวอน เพื่อประกาศ

เนื้อความนั้น ทรงนำอดีตนิทานมาแสดง
วาทมิตชาดกนี้ ให้พิสดารว่า

“น กิรตติ รเสหิ ปาปิโย
อวาเสหิ วา สนุถเวหิ วา
วาทมิกัง คหณนิสสุลิตัง
วสมานะสิ รเสหิ สญชโย”ติ

“ทราบว่ามีสภาพอื่นที่เร็วกว่า
รสทั้งหลาย คือ ความเคยชิน
หรือความสนิทสนม นาย
อุยยาบาลชื่อสัญชัย นำเนื้อสมัน
ตัวอาศัยอยู่ในรอกชฎ มาสู่อำนาจ
ได้ เพราะรสทั้งหลาย”

อิมัง วาทมิตชาดกั วิตุถาเรตุวา “ตทา
สุนทรสมุทโท วาทมิโค อโหสิ, อิมัง
ปน คากัง วตุวา ตสสุ วิสสุชชาปิโต
รญโณ มหามจฺใจ อหเมวา”ติ ชาตกั
สโมธานะสิ.

ทรงประมวลชาดกว่า “กาลนั้น พระ
สุนทรสมุทรเป็นเนื้อสมัน ส่วนมหา-
อำมาตย์ของพระราชา ผู้กล่าวคาถานี้
ให้ปล่อยเนื้อนั้นไป คือเราเอง”.

สุนทรสมุทฺตเถรวตฺถุ พตฺตีสตีมัง.

เรื่องพระสุนทรสมุทรเถระ เรื่องที่ ๓๒

จบ.

๓๓. บัญญัติเกรวตฤ

๔๑๖. โยธ ตณห์ ปหนุตวาน
อนาคาโร ปริพพเช
ตณฺหาภวปริกฺขีณํ
ตมห์ พุริมิ พุราหฺมณํ.

๓๓. เรื่องพระบัญญัติเกร

๔๑๖. เราเรียก ผู้ที่ละตณหาในโลกนี้ได้
ผู้ไม่มีเรื่อน เว้นเสียได้ สิ้นตณหา
และภพ ว่าเป็นพราหฺมณ.

๓๓. ขุฎิเถระวตฺถุ

โยธ ตณฺหนฺติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ
สตุถา เวฬุวเน วิหรนฺโต ขุฎิเถระ
อารพฺภ กเถสิ.

ตตฺตฺรายํ อณฺุพฺพิกธา. อตีเต กิร
พาราณสียํ เทว ภาตโร กุฎุมพิกา
มหนฺตํ อฺุจฺจุกฺเขตฺตํ กาเรสุ. อเถกทิวสํ
กนิฏฺฐภาตา อฺุจฺจุกฺเขตฺตํ คนฺตุวา “เอกํ
เชฏฺฐภาติกสฺส ทสฺสามิ, เอกํ มยฺหํ
ภวิสฺสตี”ติ เทว อฺุจฺจุยฺภูจฺิโย รสสฺส
อนิกฺขมนตฺถาย ฉินฺนญฺจาเน พนฺธิตฺวา
คณฺหิ.

ตทา กิร อฺุจฺจฺุณฺนิ ยนฺเตน ปิพฺนิกิจฺจํ
นตฺถิ. อคฺเค วา มฺุเล วา ฉินฺนิตฺวา
อฺุกฺขิตฺตกาเล ฌมกรกโต อฺุทกํ วิย
สยเมว รโส นิกฺขมตี. ตสฺส ปน
เขตฺตโต เทว อฺุจฺจุยฺภูจฺิโย คเหตุวา
อาคมนกาเล คนฺธมาทนปพฺพเต
ปจฺเจกพฺพุโร สฺมาปตฺติโต วุฏฺฐาย
“กสฺส นฺุ โข อชฺช อนฺุคฺคหํ
กวิสฺสามิ”ติ อฺุปธาเรนฺโต ตํ อตฺตโน
ถาณชาเล ปวิฏฺฐํ ทิสฺวา สงฺคหํ

๓๓. เรื่องพระขุฎิเถระ

พระศาสดาประทับ ณ พระเวฬุวัน
ทรงปรารภพระขุฎิเถระ ตรัสพระธรรม
เทศานี้ว่า ผู้ใดละตัณหา ในโลกนี้ได้
เป็นต้น.

เรื่องนั้น มีลำดับถ้อยคำดังต่อไปนี้.
ทราบว่า ในอดีต กุฎุมพี ๒ พี่น้อง เมือง
พาราณสี ให้ทำไร่อ้อยเป็นจำนวนมาก.
ต่อมาวันหนึ่ง น้องชายไปไร่อ้อย คิดว่า
“เราจักให้อ้อยพี่ชายลำหนึ่ง ส่วนอีก
ลำหนึ่งเป็นของเรา” ผูกอ้อยทั้ง ๒ ลำ
ในที่ตัดเพื่อป้องกันไม่ให้รสไหลออก ถือ
เอาแล้ว.

ทราบว่า ครั้งนั้น ไม่มีการใช้เครื่องยนต์
หีบอ้อย. เวลาเขาตัดปลาย หรือโคน
ลำอ้อย ยกขึ้น รส ก็ไหลออกเองทันที
ดูจน้ำไหลจากธมกรก ฉะนั้น. ก็เวลา
เขาถือลำอ้อย ๒ ลำ เดินมาจากนา
พระปัจเจกพุทธเจ้า ณ ภูเขาคันธมาทน์
ออกจากสมาบัติแล้ว ใคร่ครวญว่า “วันนี้
เราจักอนุเคราะห์ใครหนอ” เห็นเขาเข้าไป
ในชายคือญาณของตน และทราบว่า
เขาสามารถอนุเคราะห์ได้ จึงห่มจีวร

กาตุ์ สมตถภาวญจสุตฺต. ฌตฺวา
 ปตฺตจิวรมาทาย อิทฺธิยา อาคนฺตฺวา
 ตสฺส ปุรโต อฏฺฐาสี. โส ตํ ทิสฺวา
 ว ปสนฺนจิตฺโต อุตฺตรสาฎกํ อจฺจุตเว
 ฎฺมิปฺปเทเส อตฺถริตฺวา "ภนฺเต อธิ
 นิสฺสิทธา"ติ ปจฺเจกพุทฺธํ นิสฺสิททาเปตฺวา
 "ปตฺตํ อูปนาเมธา"ติ อจฺจุยฺยฎฺฐิจฺยา
 พนฺธณญฺจานํ โมเจตฺวา ปตฺตตสฺส อูปริ
 อกาสิ.

รโส โอตริตฺวา ปตฺตํ ปุเรสิ.
 ปจฺเจกพุทฺธเณ ตสฺมี รเส ปีเต "สาธุกํ
 วต เม อยุเยน รโส ปีโต, สเจ เม
 เชฎฺฐภาทิโก มฺลํ อหฺราเปสฺสตี, มฺลํ
 ทสฺสามิ, สเจ ปตฺตี อหฺราเปสฺสตี,
 ปตฺตีปิ ทสฺสามี"ติ จินฺตเตตฺวา "ภนฺเต
 ปตฺตํ อูปนาเปธา"ติ ทฺติยํปิ อจฺจุยฺยฎฺฐิ
 โมเจตฺวา รสํ อทาสี.

"โส ภاتا เม อจฺจุยฺยเขตฺตโต อญฺญํ
 อจฺจุ อหฺริตฺวา ขาทิสฺสตี"ติ เอตฺตกํปิ
 กิรฺสฺส วญฺจนจิตฺตํ นาโหสิ.
 ปจฺเจกพุทฺธโร ปน ปจฺมํ อจฺจุรฺสฺส
 ปีตตฺตา ตํ อจฺจุรฺสํ อญฺญเอหิ สทฺธิ
 สฺวิภชิตฺกามา หุตฺวา คเหตฺวา ว นิสฺสิทฺติ.

ถึอบาตร เหาะมาด้วยฤทธิ์ ยืนข้างหน้า
 เขา. เขาพอเห็นพระปัจเจกพุทธเจ้านั้น
 เท่านั้น มีจิตเลื่อมใส ใช้ผ้าห่มลาด
 ฎมิประเทศที่สูง นิมนต์พระปัจเจก-
 พุทธเจ้า ให้นั่งว่า "นิมนต์นั่งที่นี่ ขอรับ"
 กล่าวอีกว่า "น้อมบาตรมาเถิด" แก่ที่ผูก
 ลำอ้อย วางไว้บนบาตร.

รสไหลลงเต็มบาตรแล้ว. เมื่อพระปัจเจก-
 พุทธเจ้า จันรสนั้นแล้ว เขาคิดว่า "ดีแท้
 พระคุณเจ้าของเรา จันรสแล้ว ถ้าพี่ชาย
 ของเราให้นำมูลค่ามา เราก็จักให้มูลค่า
 ถ้าให้นำส่วนบุญมา ก็จักให้แม่ส่วนบุญ"
 กล่าววว่า "นิมนต์น้อมบาตรมาเถิด ขอรับ"
 แก่อ้อย แม่ลำที่ ๒ ถวายน้ำอ้อยแล้ว.

นัยว่า เขาไม่มีความคิดลวง แม้เพียง
 เท่านั้นว่า "พี่ชายนั้นของเรา จักนำอ้อย
 ลำอื่นจากไร่อ้อยมาเคี้ยวกิน". ส่วนพระ
 ปัจเจกพุทธเจ้า ใครจะแบ่งน้ำอ้อยนั้นกับ
 พระปัจเจกพุทธะเหล่าอื่น เหตุที่ตนจัน
 รสอ้อยลำแรกแล้ว รับไว้เท่านั้น แล้ว

ไส ตสฺส อากาโร ฌตฺวา ปญฺจ-
 ปติฏฺฐิตฺเตน วนฺทิตฺวา “ภนฺเต โย อัย-
 มยา ทินฺโน อคฺครไส, อิมสฺส
 นิสฺสนฺนฺเตน เทวมนุสฺเสสฺส สมฺปตฺตี
 อนฺนํวิตฺวา ปรีโยसानเ ตฺเมหิ
 ปตฺตธมฺมเมว ปาปุณฺเณยฺยน”ติ ปตฺถนํ
 จเปสิ. ปจฺเจกพุทฺโธปิสุส “เอวํ โหตุ”ติ
 วตฺวา “อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตฺยฺหนุ”ติอาทิตฺ-
 ทวีทิตฺ คธาทิต อนฺนํเมทํ กตฺวา, ยถา
 ไส ปสฺสตี, เอวํ อธิฏฺฐิตฺวา
 อากาเสน คนฺธมาทํ คนฺตฺวา
 ปญฺจนฺนํ ปจฺเจกพุทฺธสฺตานํ ตํ รสํ
 อทาสี.

ไส ตํ ปาฏิกฺขิตํ ทิสฺวา ภาตฺ-
 สนฺตํ คนฺตฺวา “กนฺ คโตสิ”ติ วตฺเต
 “อฺจุจฺจุเชตฺตํ โอลิเกตฺตํ คโตมฺหิ”ติ, “กิ-
 ตาทิสฺเสน อฺจุจฺจุเชตฺตํ คเตน, นนฺ
 นาม เอกํ วา เทว วา อฺจุจฺจุยฺยญฺจโย
 อาทาย อาคนฺตพุทฺ ภาเวยฺยา”ติ ภาตฺรา
 วตฺเต, “อาม ภาติก, เทว เม
 อฺจุจฺจุยฺยญฺจโย คหิตา, เอกํ ปน
 ปจฺเจกพุทฺธํ ทิสฺวา มม อฺจุจฺจุยฺยญฺจโต
 รสํปี ทตฺวา ‘มฺลํ วา ปตฺตี วา
 ทสฺสสามิ’ติ ตฺมฺหากํปี เม อฺจุจฺจุยฺยญฺจโต

นั่งอยู่. เขาทราบอาการของท่าน ไขว้
 ด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ปรารภว่า
 “ท่านขอรับ ด้วยผลรสเลิศที่กระผมถวาย
 นี้ กระผมพึงเสวยสมบัติในเทวโลกและ
 มนุษย์โลก สุดท้ายพึงบรรลุนิพพานที่ท่าน
 บรรลุแล้ว”. ฝ่ายพระปัจเจกพุทธเจ้า
 ก็กล่าวว่า “จงสำเร็จสมดังท่านปรารภ
 อนุเมทนาเขาด้วย ๒ คาถาว่า “อิจฺฉิตํ
 ปตฺถิตํ ตฺยฺหนุ” เป็นต้น แล้วอธิษฐาน
 โดยประการที่เขาจะเห็นได้ เหาะไปภูเข
 คันธมาทน์ ถวายน้ำอ้อยนั้นแก่พระ
 ปัจเจกพุทธะ ๕๐๐ รูป.

เขาเห็นปาฏิหาริย์นั้นแล้ว ไปสำนัก
 พี่ชาย เมื่อพี่ชายถามว่า “เจ้าไปไหนมา”
 จึงบอกว่า “ผมไปตรวจดูไร่อ้อย” ถูกพี่ชาย
 กล่าวว่า “คนเช่นท่าน ไปไร่อ้อยจะมี
 ประโยชน์อะไร, น่าจะถืออ้อยสักลำ หรือ
 ๒ ลำมา ซ้อมีไชหรือ” บอกว่า “ถูกครับพี่
 ผมถือมา ๒ ลำ แต่ผมพบพระปัจเจก-
 พุทธองค์หนึ่ง จึงถวายแม่น้ำอ้อยจาก
 ลำอ้อยของผม ถวายรสจากลำอ้อยแม่
 ของพี่ ด้วยคิดว่า ‘เราจักให้มูลค่า
 หรือสรวงบุญ’ พี่จักรับเอามูลค่าแห่งอ้อย

พระบรมมหาราชวัง-๒๒๑

รโสี ทินฺโน, กิณฺณุ โข ตสฺส มฺลํ
 คณฺหิสฺสถ อุทาทุ ปตฺติณฺ"ติ อาท. "กั
 ปน ปจฺเจกพุทฺธเณ กตณฺ"ติ. "มม
 อจฺจุยฺยจฺฉิตฺโต รสํ ปิวิตฺวา ตุมหากํ
 อจฺจุยฺยจฺฉิตฺโต รสํ อาทาย อากาเสน
 คณฺธมาทณฺ คณฺตฺวา ปณฺจสฺตานํ
 ปจฺเจกพุทฺธานํ อทาสี"ติ. โส ตสฺมี
 กเถนฺเตยฺว นินฺนฺตรํ ปิตฺติยา ผุฏฺจสฺริโร
 หุตฺวา "เตน เม ปจฺเจกพุทฺธเณ
 ทิฏฺฐธมฺมสฺเสว อธิคฺมิ ภเวยฺยา"ติ
 ปตฺถนํ อกาสิ. เอวํ กนิฏฺเฐน ติสฺโส
 สมฺปตฺติโย ปตฺติตา, เขฏฺเฐน ปน
 อรหฺตํ ปตฺติตฺตณฺติ. อิทํ เตสํ
 ปุพฺพกมฺมํ.

เต ยาวตายุกํ จตฺวา ตโต จฺตา
 เทวโลเก นิพฺพตฺติตฺวา เอกํ พุทฺธนฺตรํ
 เขปยีสฺสุ. เตสํ เทวโลกํ คตกาเลยฺว
 วิปฺสฺสีสมฺมาสมฺพุทฺโธ โลกํ อูปฺชฺชฺชิตฺติ.
 เตปิ เทวโลกโต จวิตฺวา พนฺธุมฺตฺติยํ
 เอกสฺมี กุลเคเห เขฏฺเฐน เขฏฺเฐน ว
 หุตฺวา กนิฏฺเฐน กนิฏฺเฐน ว หุตฺวา
 ปฏฺิสนฺธิ คณฺหิสฺสุ. เตสฺสุ เขฏฺเฐน
 "เสโน"ติ นามํ อกัสมฺ, กนิฏฺเฐน
 "อปฺราชิโต"ติ. เตสฺสุ วยฺยปฺตฺตกาเล

นั้น หรือจ้กรับเอาส่วนบุญ". พี่ชาย
 ถามว่า "พระปัจเจกพุทธะทำอะไร".
 น้องชายตอบว่า "ท่านฉันรสจากลำอ้อย
 ของผม ถือเอารสจากลำอ้อยของพี่
 เหาะไปภูเขาคันธมาทน์ ถวายแก่พระ
 ปัจเจกพุทธะ ๕๐๐ รูป". พี่ชายนั้น
 เมื่อเขากล่าวอยู่นั้นเอง มีสรีระอันเปื้อน
 ถูกต้องแล้วอย่างต่อเนือง ปราศจาก
 "เราพึงบรรลุธรรมที่พระปัจเจกพุทธะนั้น
 เห็นแล้ว". น้องชายปราศรัยสมบัติ ๓
 อย่าง, ส่วนพี่ชายปราศรัยพระอรหันต์
 ด้วยประการฉะนี้. นี้ เป็นกรรมเก่าของ
 ชนทั้ง ๒ นั้น.

ชนทั้ง ๒ นั้น ดำรงตลอดอายุ
 เคลื่อนจากอภัพพนั้น บังเกิดในเทวโลก
 ยังพุทธานดรหนึ่งให้สิ้นไป. เวลาที่ชนทั้ง ๒
 เหล่านั้นไปเทวโลก พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
 พระนามว่าวิปัสสี อุตฺตฺติขึ้นในโลก. ๒
 พี่น้องแม่เหล่านั้น เคลื่อนจากเทวโลก
 พี่ชายก็คงเป็นพี่ชาย น้องชายก็เป็น
 น้องชายตามเดิม ปฏิสนธิ ณ เวื่อน
 ตระกูลหนึ่งในพันธุมดินคร. บรรดาเด็ก
 ทั้ง ๒ เหล่านั้น พี่ชายมารดาบิดา ตั้งชื่อ

กฤษณัมพัส สณฺหุเปตฺวา วิหรนฺตฺส
 “พุทฺธรตฺนํ โลกํ อุปฺปนฺนํ, ฐมฺมรตฺนํ,
 สัมมรตฺนํ, ทานานิ เทถ, ปุณฺณานิ
 กโรถ, อชฺช จาตุทฺทสี, อชฺช ปณฺณรสี
 อุโปสถํ กโรถ, ฐมฺมํ สุณาถา”ติ
 ฐมฺมโฆสฺส กุสฺส พนฺธุมนฺตฺนคฺเร โฆสนํ
 สุตฺวา มหาชนํ ปุเรภตฺตํ ทานํ ทตฺวา
 ปจฺจภตฺตํ ฐมฺมสุสฺสวณาย คจฺจนฺตํ
 ทิสฺวา เสนกฤษฺณมฺพิกโก “กนฺทํ คจฺจถา”ติ
 ปุจฺจิตฺวา “สตุถุ สนฺตฺกํ ฐมฺมสุส-
 สวณายา”ติ วุตฺเต “อหฺปิ คมิสฺสสามี”ติ
 เตหิ สทฺธิเยว คนฺตฺวา ปริสฺปริยนฺเต
 นิสฺสิทฺติ.

สตุถา ตสฺส อชฺชมาสยํ วิทิตฺวา
 อนุปฺพุพฺพิกถํ กเถสิ. โส สตุถุ ฐมฺมํ
 สุตฺวา ปพฺพชฺชชย อสุสาหชาโต
 สตุถารํ ปพฺพชฺชชํ ยาจิ. อถ นํ
 สตุถา “อตุถิ ปน เต อปฺโลเกตพฺพา
 ภาตกา”ติ ปุจฺจิ. “อตุถิ ภานฺเต”ติ.
 “เตนหิ อปฺโลเกตฺวา เอหิ”ติ. โส
 กนิฏฺฐสุส สนฺตฺกํ คนฺตฺวา “ยํ อิมสฺสมิ
 กุเล สาปเตยฺยํ, ตํ สพฺพํ ตว โหตุ”ติ
 อาห. “ตุเมห ปน สามี”ติ. “อหฺ

ให้ว่า “เสนะ”, น้องชายชื่อว่า “อปราจิต”.
 เมื่อ ๒ พี่น้องเหล่านั้น รวบรวมทรัพย์
 สมบัติอยู่ในเวลาเติบโต เสนกฤษณัมพัสได้ยื่น
 การป่าวร้องของอุบาสกผู้ประกาศธรรม
 ในพันธุมตีนครว่า “พุทฺธรตฺนํ ฐมฺมรตฺนํ
 สัมมรตฺนํ อุบัติขึ้นในโลกแล้ว, พวกท่าน
 จงถวายทาน ทำบุญ วันนี้ ๑๔ ค่ำ, วันนี้
 ๑๕ ค่ำ, จงทำอุโบสถฟังธรรม” เห็น
 มหาชน เวลาก่อนภัตถวายทาน หลังภัต
 ไปฟังธรรม จึงถามว่า “พวกท่านจะ
 ไปไหน” เมื่อมหาชนบอกว่า “ไปฟังธรรม
 สำนักพระศาสดา” จึงพูดว่า “แม้ฉัน
 ก็จักไป” ไปพร้อมชนเหล่านั้น นั่งทำ
 บริษัท.

พระศาสดาทรงทราบอัธยาศัยเขา
 จึงตรัสอนุปฺพุพฺพิกถา. เขาฟังธรรมพระ
 ศาสดาแล้ว เกิดอุตสาหะในบรรพชา
 จึงทูลขอบรรพชา กับพระศาสดา. ครานั้น
 พระศาสดาตรัสถามเขาว่า “มีพวกญาติ
 ที่ท่านพึ่งอำลาไหม”. เสนกฤษณัมพัสทูล
 ว่า “มี พระเจ้าข้า”. พระศาสดาตรัสว่า
 “เช่นนั้น อำลาแล้วค่อยมา”. เขาไป
 สำนักน้องชาย กล่าววว่า “ทรัพย์สมบัติ
 ในตระกูลนี้ทั้งหมด จงเป็นของเจ้า”.

สตฺถุ สนฺติเก ปพฺพชิสฺสามี”ติ.

“สามิ ก็ วเทถ, อหิ มาตริ มาตาย
 มาตริ วิย, ปิตริ มเตปี ปิตริ วิย
 ตฺเมห อลตฺถิ, อิทํ กุลํ มหาโกคํ,
 เคเห จิตฺเนว สกฺกา ปุณฺณานิ กาคฺตุ,
 มา เอวํ กริตฺถา”ติ. “มยา สตฺถุ
 สนฺติเก ธมฺโม สฺสูเต, น สกฺกา ตํ
 อคารมชฺเฒ จิตฺนํ ปุเรตฺถํ,
 ปพฺพชิสฺสามิวาหํ, ตฺวํ นินฺวตฺตาทิ”ติ.
 เอวํ โส กนิญฺจํ นินฺวตฺเตตฺวา สตฺถุ
 สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา ลทฺฐปสมฺปโท น
 จิรสฺเสว อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ.

กนิญฺจปิ “ภาตฺถุ ปพฺพชิตฺสฺส สกฺกาภิ
 กริสฺสามี”ติ สตฺถานํ พุทฺธปมฺขสฺส
 ภิกฺขุสํมสฺส ทานํ ทตฺวา ภาตฺริ
 วนฺทิตฺวา อาห “ภนฺเต ตฺเมหฺหิ อตฺตโน
 ภวนิสฺสรณํ กตํ, อหิ ปน ปณฺจहि
 กามคฺเณหิ พทฺโธ, นิภฺขมิตฺวา
 ปพฺพชิตฺฺปิ น สกฺโกมิ, มยฺหิ เคเห
 จิตฺสฺเสว อนฺุจฺจวิกิ มหนฺตํ ปุณฺณกมฺมํ

นึ่งชายถามว่า “พี่เล่า ขอรับ”.
 เสนกฺกมฺพีกกล่าวว่่า “ฉันจักบวชในสำนัก
 พระศาสดา”.

นึ่งชายกล่าวว่่า “พี่ พุดอะไร เมื่อมารดา
 ตายลง ฉันก็ได้พี่นี้แหละ เป็นเหมือน
 มารดา, เมื่อบิดาแม่ตายไป ฉันได้พี่
 เหมือนบิดา, ตระกูลนี้ก็มีโศคะมาก,
 พี่ดำรงอยู่ในเรือน ก็สามารถทำบุญได้,
 พี่อย่าทำอย่างนั้นเลย”. เสนกฺกมฺพีก
 กล่าวว่่า “ฉันพึงธรรม ในสำนักพระ
 ศาสดาแล้ว ฉันดำรงอยู่ในเรือน ไม่อาจ
 บำเพ็ญธรรมนั้นได้ ฉันจักบวชให้ได้
 เจ้ากลับเถิด”. เขาไถ่ นึ่งชายกลับแล้ว
 อย่างนี้ ได้บรรพชาอุปสมบทในสำนัก
 พระศาสดา ไม่นานก็บรรลุพระอรหัต.

ฝ่ายนึ่งชายคิดว่า “เราจักทำสักการะ
 บรรพชิตพี่ชาย” จึงถวายทานภิกษุสงฆ์
 มีพระพุทฺธเจ้าเป็นประมุข ทั้ง ๗ วัน
 ใหญ่ พี่ชายกล่าวว่่า “ท่านขอรับ ท่าน
 ทำการสลัดตนออกจากภพได้แล้ว ส่วน
 กระผมยังพัวพันด้วยกามคุณ ๕ ไม่
 สามารถแม้จะออกบวช, ขอท่านช่วยบอก
 การทำบุญอย่างยิ่งใหญ่ ซึ่งเหมาะสมกับ

อาชิตยา"ติ. อถ นํ เถโร "สาธุ
ปณฺธิต สตุถุ คณฺธกุฎี กาเรหี"ติ
อาห.

โส "สาธุ"ติ สมฺปญฺจิฉิตฺวา นานาทารุณิ
อาหฺราเปตฺวา ฅมฺภาทีนํ อตุถาย
ตจฺฉาเปตฺวา "เอกํ สุวณฺณขจิตฺ, เอกํ
รชตขจิตฺ, เอกํ มณฺนิขจิตนุ"ติ สพฺพานิ
สตุตฺรตนขจิตานิ กาเรตฺวา เตหิ ตํ
คณฺธกุฎี กาเรตฺวา สตุตฺรตนขจิตาเหว
ฉทนิญฺจกาหิ ฉาทาเปสิ. คณฺธกุฎียา
กรณกาเลเยว ปน ตํ อตุตโน
สมานนามโก อปราชิโตเยว นาม
ภาคิเนยฺโย อุปสงฺกमितฺวา "อหํปิ
กริสฺสุสามิ, มยฺหํปิ ปตฺตี เทถ
มาตุลา"ติ อาห. "น เทมิ ตาต,
อญฺเญหิ อสาทารณํ กริสฺสุสามี"ติ. โส
พหุํปิ ยาจิตฺวา ปตฺตี อลภมาโน
"คณฺธกุฎียา ปุโรโต กุญฺชรสาละ ลหุํ
วญฺญตี"ติ สตุตฺรตนมยํ กุญฺชรสาละ
กาเรสิ. โส อิมสฺมุหิ พุทฺธูปปาเท
เมณฺชกเสฏฺฐี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

กรรมผู้ดำรงอยู่ในเรือนเกิด" ครานั้น
พระเถระกล่าวกับน้องชายนั้นว่า "ดีละ
บัณฑิตเจ้าจงให้สร้างพระคันธกุฎี ถวาย
พระศาสดาเถิด".

น้องชายนั้น รับว่า "ดีละ" ให้ชนชนไม่
หลายชนิดมาให้ถากเป็นเสาเป็นต้น ให้
ทำเสาทุกต้นประดับด้วยแก้ว ๗ ประการ
คือประดับด้วยทองคำต้นหนึ่ง ประดับ
ด้วยเงินต้นหนึ่ง ประดับด้วยแก้วมณี
ต้นหนึ่ง เป็นต้น แล้วให้ใช้เสาเหล่านั้น
ก่อสร้างพระคันธกุฎี ให้ใช้กระเบื้อง
ประดับด้วยแก้ว ๗ ประการมุง. เวลา
สร้างพระคันธกุฎี หลานชายชื่อปราชิตะ
ชื่อเหมือนกับตน เข้าไปหาปราชิต
กุมภพินันท์ กล่าวว่า "แม้ฉันก็จะสร้าง
แบ่งส่วนบุญให้แม่แก่ฉันบ้าง เถิดลุง".
เขากล่าวว่า "ให้ไม่ได้ พ่อ, ฉันสร้าง
ไม่ทั่วไปกับชนเหล่าอื่น". หลานชายนั้น
อ่อนวอนแม่หลายครั้ง เมื่อไม่ได้ส่วนบุญ
คิดว่า "เราควรได้ศาลาราย หน้าพระ
คันธกุฎี" จึงให้สร้างศาลาราย สำเร็จ
ด้วยแก้ว ๗ ประการ. ในพุทธอุปบาทกาลนี้
เขาเกิดเป็นเมณฑกเศรษฐี.

คณธกฺขิย์ ปน สตุตฺรตนมยานิ
 ตีณิ มหาวาทปานานิ อหฺเส. เตสํ
 อภิมุขเ เหฏฺฐา สุธาปริกมฺมกตา ติสฺโส
 โปกฺขรณิโย กาเรตฺวา จตฺตฺชาติกคณฺธ-
 อุกทสุส ปุเรตฺวา อปฺราจิตคหปติ
 ปญฺจวณฺณานิ กุสุมานิ โรปาเปสิ.
 ตถาคตสุส อนฺโต นิสินฺนกาเล
 วาทเวเคน สมฺภูจิตาหิ เรณฺวภูฏีหิ
 สรีรสฺส โเอกิรณตฺถํ คณฺธกฺขิฏฺฐิปิกาย
 กปลฺลํ รตฺตสุวณฺณมยํ อโหสิ,
 ปวาลมยา สีขรา, เหฏฺฐา มณิมียา
 ฉทนิฏฺฐกา. อิติ สา นจฺจนฺโต วีย
 โมโร โสภมานา อญฺจาสิ. สตุตฺตสุ
 รตเนสฺส โภฏฺฏตพฺพยุตฺตํ โภฏฺฏตฺวา
 อิตฺรํ สกลเมว คเหตุวา ชณฺณุกมตฺเตน
 โอธินา คณฺธกฺขิ ปริกฺขิปีตฺวา ปริเวณฺ
 ปุเรสิ.

เอวํ คณฺธกฺขิ นิฏฺฐาเปตฺวา
 อปฺราจิตอ คหปติ ภาติกเถร
 อฺปสงฺกมิตฺวา อาห "ภนฺเต นิฏฺฐิตา
 คณฺธกฺขิ, ปริโคมสุสา ปจฺจาสีสามิ,
 ปริโคมเณ กิร มหนฺตํ ปุณฺณํ โหตี"ติ.

ที่พระคันธกฺขิมีบ้านหน้าต่างใหญ่
 ๓ บ้าน สำเร็จด้วยแก้ว ๗ ประการ.
 อปฺราจิตคฤหบดีให้ขุดสระโบกขรณี ๓
 สระ ใช้ปูนขาวโบก ภายใต้น้ำ मुख
 บ้านหน้าต่างเหล่านั้น ให้เต็มด้วยน้ำหอม
 อันเกิดแต่ชาติ ๔ ให้ปลูกดอกไม้ ๕ สี.
 เวลาพระตถาคตประทับนั่งภายใน เพื่อ
 ใช้สายเกสรที่มาตามสายลม ไปรยถูก
 พระสรีระ กระเบื้องที่ยอดพระคันธกฺขิ
 สำเร็จด้วยทองคำสุกปลั่ง, หาง(กระเบื้อง)
 สำเร็จด้วยแก้วประพาฬ, ตอนล่าง
 กระเบื้องมุงสำเร็จด้วยแก้วมณี. พระ
 คันธกฺขินั้น ตั้งดงาม ดุจนกยูงรำแพน
 ฉะนั้น ด้วยประการอย่างนี้. อปฺราจิต-
 คฤหบดี ให้ย่อยแก้วที่ควรย่อยได้ บรรดา
 แก้ว ๗ ประการ ถือเอาแก้วนอกนี้ทั้งสิ้น
 ไปรยรอบพระคันธกฺขิ ให้เต็มบริเวณ
 โดยถ่องแหว ประมาณเช่า.

อปฺราจิตคฤหบดี สร้างพระคันธกฺขิ
 สำเร็จแล้วอย่างนี้ เข้าไปหาพระเถระ
 พี่ชาย เรียนว่า "ท่านขอรับ พระคันธกฺขิ
 สร้างเสร็จแล้ว กระผมหวังการใช้สอย
 พระคันธกฺขินั้น, ทราบว่า บุญเป็นอันมาก
 ย่อมมี เพราะการใช้สอย".

ไส สตุถาริ อุปสงกมิตวา "ภนฺเต
 อิมินา กิร โว กุญฺมพิเกน คนฺธกุญฺ
 การิตา, อิทานิ ปริโศคํ ปจฺจาสิสตี"ติ
 อาห. สตุถา อญฺจายาสนา คนฺธกุญฺ
 อภิมุขิ คนฺตวา คนฺธกุญฺ ปริกฺขิปิตวา
 ปกฺขิตตํ รัตนราสี โอลิเกนฺโต
 ทวารโกญฺจเก อญฺจาสี. อถ นํ
 กุญฺมพิโก "ปวิสถ ภนฺเต"ติ อาห.
 สตุถา ตตฺถเว จตฺวา ตติยวาเร
 ตสฺส ภาติกตฺเถริ โอลิเกสิ. ไส
 โอลิกิตากาเรเนว ฅตฺวา กนิญฺจภาตริ
 อาห "เอहि ตาต, 'มเมว รกฺษา
 ภวิสฺสตี, ตฺเมห ยถาสุขิ วสธา"ติ
 สตุถาริ วเทหิ"ติ. ไส ตสฺส วจฺนํ
 สุตฺวา สตุถาริ ปญฺจปฺปติญฺจิตฺเตน
 วนฺทิตฺวา "ภนฺเต ยถา มนุสฺสา
 รกฺขมฺมุเล ปวิสิตฺวา อนเปกฺขา ปกฺกมฺนฺติ,
 ยถา วา นที โอลิตฺตฺวา อุกฺมฺปิ
 อนเปกฺขา ปริจฺจชฺนฺติ, เอวํ อนเปกฺขา
 หุตฺวา ตฺเมห วสธา"ติ อาห.

พระพี่ชายนั้น เข้าไปเฝ้าพระศาสดา
 กราบทูลว่า "พระเจ้าข้า ทราบว่า
 กุญฺมพีนี ให้สร้างพระคันธกุญฺเถวาย
 พระองค์ บัดนี้ เธอหวังการใช้สอย".
 พระศาสดาเสด็จลุกจากอาสนะ เสด็จไป
 หน้าพระคันธกุญฺเถ ทอดพระเนตรทรงวโรว
 ที่เขาใส่รอบพระคันธกุญฺเถ ประทับยืน
 ที่ซุ้มประตู. ครานั้น กุญฺมพีกกราบทูล
 พระศาสดานั้นว่า "เสด็จเข้าไปเฝ้า
 พระเจ้าข้า". พระศาสดาประทับยืน ณ
 ที่นั้นนั่นเอง ทอดพระเนตรดูพระเถระ
 ผู้พี่ชายของกุญฺมพีนี ในวาระที่ ๓.
 พระเถระนั้น ทราบด้วยอาการที่พระองค์
 ทอดพระเนตรนั้นแล จึงกล่าวกับน้องชาย
 ว่า "มาเถิดพ่อ จงกราบทูลพระศาสดา
 ว่า 'การรักษาคันธกุญฺเถที่พระองค์เท่านั้น
 ขอพระองค์ประทับตามสบายเถิด'. เขา
 ฟังคำพระพี่ชายนั้นแล้ว ถวายบังคม
 พระศาสดา ด้วยเบญจางคประดิษฐ์
 กราบทูลว่า "พระเจ้าข้า ขอพระองค์หมด
 เยื่อใย ประทับอยู่ ดูจพวกมนุษย์เข้าไป
 ที่โคนต้นไม้ ไม่เยื่อใย หลีกไป หรือดู
 จพวกมนุษย์ข้ามแม่น้ำ ไม่เยื่อใย สละแพ
 เสี่ยง ฉะนั้นเถิด".

กิมตถิ ปน สตุธา อฏฺฐาสฺสิ. เอวํ กิร
 อโหสิ "พทุธานํ สนฺติกํ ปุเรภตฺตํปี
 ปจฺฉาภตฺตํปี พหุ อาคจฺจนฺติ, เตสุ
 รตนานิ อาทาย ปกฺกมนฺนฺเตสุ น สกฺกา
 อเมหฺหิ วาเรตุ, 'ปริเวณฺนมฺหิ เอตฺตเก
 รตเน โอิกฺกณฺเน อตฺตโน อฏฺฐาเก
 หรฺนฺเตปี น วาเรตี'ติ กุฏฺฐมฺพิโก มยิ
 อาฆาตํ กตฺวา อปายฺปโค ภเวยฺยา"ติ.
 อิมินา การณฺน อฏฺฐาสฺสิ. เตน ปน
 "ภนฺเต มเมว รกฺษา ภวิสฺสตี, ตฺเมห
 ปวิสฺธา"ติ วุตฺเต ปาวิสฺสิ.

กุฏฺฐมฺพิโกปี สมนฺนฺตา รกฺขํ จเปตฺวา
 มนฺุสฺเส อาห "ตาตา อจฺจนฺเคน วา
 ปจฺฉิปฺสิพฺพเกหิ วา อาทาย คจฺจนฺเต
 วาเรยฺยาถ, หตฺถเณ คเหตุวา คจฺจนฺเต
 มา วารยิตฺธา"ติ. อนฺุตฺตนคเรปี
 อาโรจาเปสิ "มยา คณฺธกฺฎฺฐิปริเวณฺ
 สตฺต รตนานิ โอิกฺกณฺณานิ, สตฺถ
 สนฺติเก ธมฺมํ สุตฺวา คจฺจนฺตา
 ทฺคฺคตฺมฺนฺุสฺสา อุกฺโก หตฺถเณ ปุเรตฺวา

มีคำถามสอดเข้ามาว่า พระศาสดา
 ประทับยืนเพื่ออะไร. แก้วว่า นัยว่า
 พระองค์ทรงปริวิตกอย่างนี้ว่า "ก่อนมัต
 ก็ดี หลังมัตก็ดี ชนจำนวนมากมาสำนัก
 พระพุทธเจ้า เมื่อพวกเขาถือเอารัตนะไป
 พวกเราไม่อาจห้ามได้ กฎุมพีดำหนิว่า
 'พระศาสนาไม่ห้ามอุปัฏฐากพระองค์ ซึ่ง
 นำรัตนะมีประมาณเท่านี้ ที่เราไปรย ณ
 บริเวณนี้ไป' ทำความอาฆาตเรา พึงเข้า
 ถึงอบาย". เหตุฉะนี้ พระศาสดาจึง
 ประทับยืนอยู่. แต่เมื่อกฎุมพีนั้น กราบทูล
 ว่า "พระเจ้าข้า การรักษามีแก่ข้าพระองค์
 เท่านั้น ขอพระองค์เสด็จเข้าไปเถิด".
 พระศาสดาจึงได้เสด็จเข้าไป.

ฝ่ายกฎุมพี วางอารักรขาขอบ ๆ
 สั่งพวกมนุษย์ไว้ว่า "พ่อ พวกท่านจงห้าม
 ชนที่ใช้พกผ้า กระเช้า หรือกระสอบ
 ชนไป ไม่ต้องห้ามคนที่ถือเอาด้วยมือไป".
 ถึงภายในพระนคร ก็ให้บอกว่ "เรา
 ไปรยรัตนะ ๗ ประการ ลงบริเวณพระ
 คันธกฺฎฺฐิ มนฺุสฺยฺเชยฺยใจพึงธรรมสำนัก
 พระศาสดาแล้ว เมื่อไปถือเอาเต็มทั้ง
 ๒ มือ แม้คนที่มีสุขแล้ว จงถือเอา

คณฺหตุ, สุขปฺปตฺตปิ เอเกน หตฺถเณ
คณฺหตุ"ติ.

เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ "สทฺธา ตาว ธมฺมํ
โสตุกามา คมิสฺสนฺติเยว, อสฺสทฺธาปิ
ธนฺโลเกน คนฺตฺวา ธมฺมํ สุตฺวา ทุกฺขโต
มุญฺจิสฺสนฺติ"ติ. ตสฺมา ชนฺสงฺคหตฺถาย
เอวํ อารโจะสิ. มหาชนฺ เตน วุตฺต-
นินฺยาเมเนว รตนานิ คณฺหิ. สกฺกิ
โอยฺกณฺณรตฺเนสุ ชีเณสุ ยาวตฺติยํ
ชณฺณมุตฺเตน โอยฺนา โอยฺราเปสิเยว.
สตุฏฺ ปน ปาทฺมุเล ติปุสฺมตฺตํ อนคฺขํ
มณฺิรตฺนํ จเปสิ. เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ
"สตุฏฺ สวีรโต สุวณฺณวณฺณาย ปภาย
สทฺธิ มณฺิปรํ โยโลเกนฺตานิ ติตฺติ
นาม น ภวิสฺสตี"ติ. ตสฺมา เอวมกาสิ.
มหาชนฺปิ อตฺตโต ว โยโลเกติ.

อถกทิวสํ เอโก มิจฺจาทิฏฺฐิก-
พฺราหฺมณฺ "สตุฏฺ กิร ปาทฺมุเล มหคฺขํ
มณฺิรตฺนํ นิภฺชิตฺตํ, หริสฺสามิ นนฺ"ติ
วิหารํ คนฺตฺวา สตุฏฺถารํ วนฺทิตฺตํ

มือเดียวเกิด".
ทราบว่าเขามีความคิดเช่นนี้ว่า "ชน
ผู้มีศรัทธาประสงค์จะฟังธรรม จักไปก่อน
ส่วนคนไม่มีศรัทธา ไปเพราะโลกในทรัพย์
พอฟังธรรม จักพ้นทุกข์ได้". เหตุนั้น
เพื่อสงเคราะห์ชน เขาจึงบอกอย่างนั้น.
มหาชนถือเอารัตนะตามกำหนดที่เขาบอก.
เมื่อหมดรัตนะที่ไปรยลงเพียงครั้งเดียว
เขาก็ให้ไปรยไปเรื่อย ๆ โดยถ่องแถว
สูงเพียงเข้าถึง ๓ ครั้ง. อนึ่ง เทพบาทมูล
พระศาสดา เขาวางแก้วมณีมีค่านับมิได้
ประมาณเท่าผลแดงมิไฉน. นัยว่า เขามี
ความคิดว่า "ชื่อว่า ความอิม จักไม่มี
แก่ชนผู้แลดูรัศมีแก้วมณี พร้อมพระรัศมี
สรีระพระศาสดา ซึ่งมีสีดุจทองคำ". ฉะนั้น
เขาจึงทำเช่นนั้น. ฝ่ายมหาชนก็แลดูไม่
อิมเลย.

ต่อมาวันหนึ่ง พราหฺมณฺเห็นผิด
คนหนึ่ง คิดว่า "ทราบว่า กุฏุมพี
วางแก้วมณีมีค่ามาก เทพบาทมูล
พระศาสดา เราจักขโมยแก้วมณีนั้น"

อาคตสุส มหาชนสุส อนุตเรน ปาวีสึ.

กุกุมพิโก ตสุส ปวิสนากาเรเนว "มณีนี
 คณฺหิตุกาโม"ติ สลฺลกุเชตฺวา "อโห
 วต น คณฺเหยฺยา"ติ จินฺเตสฺสิ. โสปี
 สตุถารํ วนฺทนฺโต วยิ ปาทมฺมุเล หตฺถํ
 จเปตฺวา มณีนี คเหตุวา โอวฏฺฐิกาย
 กตฺวา ปกุกามิ. กุกุมพิโก ตสุมฺมึ จิตฺตํ
 ปสาเทตฺถํ นาสกฺขิ. โส ธมฺมกถาวसानเ
 สตุถารํ อุปสงฺกมิตฺวา "ภนฺเต มยา
 ติกฺขตฺตํ คณฺธกฺกุฏี ปริกฺขิปปิตฺวา
 ชนฺดณฺมตฺเตน โอิธินา สตุต รัตนานิ
 โอิกิณฺณานิ, ตานิ เม คณฺหนฺเตสุ
 อาฆาโต นาม นาโหสิ, จิตฺตํ ภิยฺโย
 ภิยฺโย ปสฺสีทติเยว, อชฺช ปน 'อโห
 วตายํ พฺราหฺมณเณ มณีนี น คณฺเหยฺยา'ติ
 จินฺเตตฺวา ตสุมฺมึ มณีนี อาทาย คเต
 จิตฺตํ ปสาเทตฺถํ นาสกฺขินฺ"ติ.

สตุถา ตสุส วจันํ สุตฺวา "นนุ
 อุปาสก อตฺตโน สนฺตกํ ปเรหิ
 อนาหรณฺยํ กาทฺถํ น สกฺโกสฺสี"ติ นยํ

ไปวิหาร เข้าไปโดยระหว่างมหาชน ซึ่ง
 มาถวายบังคมพระศาสดา.

กุกุมพีกำหนดไว้ว่า "พราหมณนี่ประสงค์
 ขโมยแก้วมณี" ตามอาการที่พราหมณนี่นั้น
 เข้าไป คิดว่า "โอหนอ เขาไม่ควรถือเอา".
 ฝ่ายพราหมณนี่นั้น วางมือไว้ใกล้บาทมุล
 คล้ายถวายบังคมพระศาสดา ถือเอา
 แก้วมณี ซ่อนในเกสียวผ้า หลีกไป.
 กุกุมพีก่อนจะทำใจให้เลื่อมใสในพราหมณ
 นั้นได้. เวลาจบธรรมกถา กุกุมพีนั้น
 เข้าเฝ้าพระศาสดากราบทูลว่า "พระเจ้าข้า
 ข้าพระองค์ไปรยรัตนะ ๗ ประการ
 รอบพระคันธกุกูฏี โดยถ่องแหว สูงเพียง
 เข้าถึง ๓ ครั้ง เมื่อชนถือเอารัตนะ
 เหล่านั้น ข้าพระองค์มิได้มีความอาฆาต
 เลย จิตกลับเลื่อมใสขึ้นเรื่อย ๆ แต่วันนี้
 ข้าพระองค์คิดว่า 'โอหนอ พราหมณนี่
 ไม่ควรถือเอาแก้วมณี' เมื่อเขาถือเอา
 แก้วมณีไป ข้าพระองค์ไม่อาจทำใจ
 ให้เลื่อมใสได้".

พระศาสดาสดับคำกุกุมพีนั้นแล้ว ตรัสว่า
 "อุปาสก ท่านไม่อาจทำของตนให้เป็น
 ของอันชนเหล่าอื่นนำไปไม่ได้ มิใช่หรือ"

อทาสี. โส สตุถารา ทินนเนเย จตุวา
 สตุถาริ วนุทิตวา "ภนุเต อชฺชาที
 กตุวา มม สนฺตกั ทลิกฺสตุตฺตปิ มํ
 อภิกฺวิทฺวา อเนกสตาปี ราชาโน วา
 โจรา วา อรี วา คณฺหิตุ สมตฺถา
 นาม มา โหนฺตุ, อคฺคินาปี มม
 สนฺตกั มา ทฺยฺหตุ, อุตฺเทนปี มา
 วุยฺหตุ"ติ ปตฺถนํ อกาสิ. สตุถาปีสุส
 "เอวํ โหนฺตุ"ติ อนฺุโมทนํ อกาสิ. โส
 สตุถุ คณฺุฏฺฐิมหํ กโรนฺุโต อญฺุจสญฺุจฺฉิยา
 ภิกฺขุสฺตสฺสสฺสสฺส อนฺุโตวิหาเรเยว นว
 มาเส มหาทานํ ทตุวา ปริโยसानเ
 สพฺเพสํ ติจีวรํ อทาสี. สํฆนวกสฺส
 จีวรสาญฺญา สหสฺสคฺฆนิกา อหฺสิ.

โส เอวํ ยาวตายุกั จตุวา
 ปุณฺณานิ กริตฺวา ตโต จุโต เทวโลเก
 นิพฺพตฺติตฺวา เอตฺตกั กาลํ เทวมนุสฺสเสสุ
 สํสริตฺวา อิมสฺมี พุทฺธบุปฺปาเท ราชคฺเห
 เอกสฺมี เสญฺุจฺฉิเก ปฏิสนฺธิ คเหตุวา
 อทฺตมมาสาธิเก นว มาเส มาตุ
 กุจฺฉิยํ วสิ.

ได้ประทานนัยแล้ว. กุณฺมพีดำรงในนัยที่
 พระศาสดาประทาน ถวายบังคมพระ
 ศาสดาแล้ว ได้ทำความปรารภว่า
 "พระเจ้าข้า นับจากวันนี้เป็นต้นไป
 พระราชา โจร หรือข้าศึกแม่ตั้งหลายร้อย
 ชื่อว่า สามารถข่มเหงข้าพระองค์ ถือเอา
 เพียงเส้นด้ายแห่งชายผ้าของข้าพระองค์ได้
 จงอย่ามี, สิ่งของ ของข้าพระองค์อย่า
 ถูกไฟไหม้ อย่าถูกน้ำพัด". แม้พระ
 ศาสดาทรงอนุโมทนาเขาว่า "จงสำเร็จ
 สมดังปรารภนา". เขาเมื่อทำการฉลอง
 พระคันธกุฎีแห่งพระศาสดา ถวาย
 มหาทานแก่ภิกษุ ๖,๘๐๐,๐๐๐ รูป
 ภายในวิหารนั่นเอง ถึง ๙ เดือน วันสุดท้าย
 ถวายไตรจีวรภิกษุทุกรูป. ภิกษุใหม่
 ในสงฆ์ ได้ผ้าสาฎกสำหรับทำจีวร ราคา
 ถึง ๑,๐๐๐.

เขาดำรงชั่วอายุอย่างนี้ ทำบุญ
 เคลื่อนจากอัฐภาพนั้นแล้ว บังเกิด
 ในเทวโลก ท่องเที่ยวในเทวโลกและ
 มนุษย์โลก ตลอดกาลประมาณเท่านี้
 ในพุทฺธบุปฺปาทกาลนี้ ถือปฏิสนฺธิในตระกูล
 เศรษฐีตระกูลหนึ่ง ในเมืองราชคฤห์
 อยู่ในท้องมารดา ๙ เดือนครึ่ง.

ชาติทิวเส ปนสฺส สกนคเร
 สพฺพาวุธานิ ปชฺชลีสฺส. สพฺเพสํ
 กายารุฬฺหานิ อามรณานิปี ปชฺชลิตานิ
 วีย โอภาสํ มุญฺจีสฺส. นครํ เอกปฺปชฺชิตํ
 อโหสิ. เสฏฺฐีปี ปาโต ว ราชูปฏฺฐานํ
 อคมาสิ. อถ นํ ราชา ปุจฺฉิ “อชฺช
 สพฺพาวุธานิ ปชฺชลีสฺส, นครํ เอกปฺปชฺชิตํ
 ชาตํ, ชานาสิ นุ โข เอตถ
 การณนุ”ติ. “ชานามิ เทวา”ติ. “กี
 เสฏฺฐี”ติ. “มม เคเห ตุมหากํ
 ทาโส ชาโต, ตสฺส ปุณฺณเตเชเนว
 อโหสิ”ติ. “ภินฺนุ โข โจรโร ภวิสฺสตี”ติ.
 “นตฺถเตตี เทว, ปุณฺณวา สตุโต
 กตานิหารโร”ติ. “เตนหิ นํ สมฺมา
 ไปเสตุํ วญฺญติ, อิทมสฺส ชีรฺมุลํ
 โหตุ”ติ เทวสิกํ สหสฺสํ ปฏฺจเปสิ.
 อถสฺส นามคฺคหณทิวเส สกนครสฺส
 เอกชฺชิติกภูตตฺตา “ชฺชิติกโก”เตวว นามํ
 กรีสฺส.

วันที่เขาเกิด สรรพาวุธสว่างไสวทั่ว
 พระนคร. แม้อาภรณ์ที่สวมกายของชน
 ทุกคน เป็นดุจสว่างไสว เปล่งรัศมีออก.
 พระนครสว่างไสวเป็นอันเดียวกัน. ฝ่าย
 เศรษฐีไปที่บำรุงพระราชชาติเข้าตรู.
 ครานั้น พระราชาถามเศรษฐีนั้นว่า “วันนี้
 ทั้งสรรพาวุธลุกเพลิง, พระนครเกิด
 สว่างไสวเป็นอันเดียวกัน ท่านรู้เหตุใน
 เรื่องนี้บ้างไหม”. เศรษฐีกราบทูลว่า
 “ข้าแต่สมมติเทพ ข้าพระองค์ทราบ”.
 พระราชาตรัสถามว่า “เหตุอะไร เศรษฐี”.
 เศรษฐีกราบทูลว่า “ในเรือนข้าพระองค์
 ทาสของพระองค์เกิด, ด้วยเดชบุญของเขา
 นั้นเอง จึงได้มีความสว่างไสว”. พระราชา
 ตรัสถามว่า “เขา เป็นโจรหรือหนอ”.
 เศรษฐีกราบทูลว่า “ข้าแต่สมมติเทพ
 ข้าพระองค์ไม่มี สัตว์มีบุญทำอภินิหารไว้แล้ว”.
 พระราชาตรัสว่า “ถ้าอย่างนั้น เธอควร
 เลี้ยงเขาไว้ให้ดี นี่เป็นค่าน้ำนมสำหรับ
 เขา” เริ่มตั้งทรัพย์วันละ ๑,๐๐๐. ต่อมา
 วันตั้งชื่อเขา เหตุที่พระนครทั้งสิ้น
 สว่างไสวเป็นอันเดียวกัน ชนทั้งหลาย
 จึงตั้งชื่อให้เขาว่า “ชฺชิติกะ”.

อดสูส วยปุตตกาเล
เคหกรรมตถาย ภูมิตเล ไสธียมานะ
สกุกสูส ภวนิ อุนุหาคาริ ทสฺเสสิ.
สกุกโก "กิณฺนุ โข อิทฺนุ"ติ อุปธารยมาโน
"โชติกสูส เคหภูจฺจანი คณฺหนฺตฺตี"ติ
ถตฺวา "นายํ เอเตหิ กตฺเคเห วสิสูสตี,
มยา เอตถ คณฺตุํ วฏฺฏตี"ติ
วฑฺฒกฺกีเวเสน ตตฺถ คณฺตุวา "กิ
กโรธา"ติ อาน. "โชติกสูส เคหภูจฺจანი
คณฺหามา"ติ. "อเปถ, นายํ ตฺเมหิ
กตฺเคเห วสิสูสตี"ติ วตฺวา ไสพฺส-
กรีสฺมตฺตํ ภูมิปเทสํ โอลิเกสิ. ไส
ดาวเทว กสิณฺมณฺฑลํ วิย สมิ อโหสิ.
ปุณฺ "อิมฺสูมี จฺจานะ ปจฺจวี ภินฺนิตฺวา
สตุตฺตรตฺนมโย สตุตฺตภูมิกปาสาโท
อุฏฺฐหนฺตฺตู"ติ จินฺนเตตฺวา โอลิเกสิ.
ดาวเทว ปาสาโท อุฏฺฐหิ. ปุณฺ "อิมํ
ปริกฺขิปีตฺวา สตุตฺตรตฺนมยา สตุต
ปาการา อุฏฺฐหนฺตฺตู"ติ จินฺนเตตฺวา
โอลิเกสิ. ตถารูปา ปาการา อุฏฺฐหิสฺสุ.

ต่อมา เวลาเขาเติบโต เมื่อเขา
ชำระภาคพื้น เพื่อปลูกบ้าน ภาพท้าวสักกะ
แสดงอาการร้อน. ท้าวเธอทรงใคร่ครวญ
ดูว่า "นี่ เหตุอะไรหนอ" ทรงทราบ
ว่า "ชนกำลังจับจองที่สร้างเรือน เพื่อนาย
โชติกะ" ทรงดำริว่า "โชติกะนี้ จักไม่อยู่
ในเรือนที่ชนเหล่านั้นสร้างให้ ควรที่เรา
จะไปที่นั่น" ปลอมเพศเป็นนายช่างไม้
เสด็จไปที่นั่น ตรัสว่า "พวกท่านทำอะไร
กัน". พวกชนกล่าวว่า "พวกฉันจับจอง
ที่สร้างเรือนสำหรับนายโชติกะ". ท้าว
สักกะตรัสว่า "พวกท่านหลีกเลี่ยงไปก่อน เขา
จักไม่อยู่ในเรือนที่ท่านสร้าง" ทอด
พระเนตรดูภูมิประเทศ ประมาณ ๑๖ กรีส.
ทันใดนั้น ภูมิประเทศนั้นก็ราบเรียบดุจ
วงกลีณ. ท้าวเธอทรงดำริอีกว่า "ณ
สถานที่นี้ ขอปราสาท ๗ ชั้น สำเร็จด้วย
แก้ว ๗ ประการ จงผูกข้าแรกแผ่นดินขึ้น"
ทอดพระเนตรดูแล้ว. ทันใดนั้น ปราสาท
ก็ผุดขึ้น. ท้าวเธอทรงดำริอีกว่า "ขอ
กำแพง ๗ ชั้น สำเร็จด้วยแก้ว ๗ ประการ
จงผูกขึ้น แวดล้อมปราสาทนี้" ทอด
พระเนตรดูแล้ว. กำแพงเห็นปานนั้นก็
ผุดขึ้นแล้ว.

อถ “เนลล์ ปริยนุเต กปฺปรุกฺขา
 อญฺจหนฺตฺตฺติ จินฺนุเตตฺตฺวา โอลิเกสิ.
 ตถารูปา กปฺปรุกฺขา อญฺจหีสฺสุ.
 “ปาสาทสฺส จตฺตฺสฺส กณฺเณสฺส จตฺตฺสฺส
 นิธิกฺุมฺภิโย อญฺจหนฺตฺตฺติ จินฺนุเตตฺตฺวา
 โอลิเกสิ. ตาวเทว สพฺพํ ตถเว อโหสิ.
 นิธิกฺุมฺภิสฺสุ ปน เอกา โยชนิกา อโหสิ,
 เอกา ติวาตฺติกา, เอกา อชฺชตฺมโยชนิกา,
 เอกา คาวุตฺตปฺปมาณา. ปจฺจิมภิก-
 โภทิสฺส ตฺตฺสฺส นิพฺพตฺตฺตฺติ นิธิกฺุมฺภินิ ปน
 เอตํ ปจฺจํ มุขปฺปมาณํ อโหสิ. เหฏฺฐา
 ปจฺจวิปริยนฺตฺตา ว อเหสฺสุ. ไชติกฺสฺส
 นิพฺพตฺตฺตฺติ นิธิกฺุมฺภินิ มุขปฺปมาณํ น
 กติตํ, สพฺพา มุขจฺจินฺนุตาผลลํ วิย
 ปริปฺนฺณา ว อญฺจหีสฺสุ. ปาสาทสฺส
 จตฺตฺสฺส กณฺเณสฺส ตฺรณฺตฺตฺลขนฺธปฺปมาณา
 จตฺตฺสฺส สฺวณฺณมยา อจฺจฺจฺยญฺจโย
 นิพฺพตฺตฺตฺติ. ตาสํ มณฺนิมยานิ ปตฺตฺตานิ
 สฺวณฺณมยานิ ปพฺพานิ อเหสฺสุ.
 ปุพฺพกมฺมสฺส ทสฺสสนฺตฺถิ กิเรตา
 นิพฺพตฺตฺตฺติ.

สตฺตฺสฺส ทฺวารโกญฺจเกสฺส สตฺต
 ยกฺขา อารกฺขิ คณฺหีสฺสุ. ปจฺจมทฺวาร-
 โภทฺสฺส ยมฺมิลิ นาม ยกฺโข อตฺตฺตฺน

ครั้งนั้น ท้าวเธอทรงดำริว่า “สุดท้าย
 กำแพงเหล่านั้น ขอต้นกัลปพฤกษ์จงผุด
 ขึ้น” ทอดพระเนตรดูแล้ว. ต้นกัลปพฤกษ์
 ป่านั้น ก็ผุดขึ้น. ท้าวเธอทรงดำริว่า
 “ณ มุมปราสาททั้ง ๔ ชุมทรัพย์ จงผุดขึ้น
 ๔ มุม” ทอดพระเนตรดูแล้ว. ทันใดนั้น
 ได้มีทุกสิ่งเช่นนั้นเหมือนกัน. บรรดา
 ชุมทรัพย์ทั้งหลาย ชุมหนึ่งมีประมาณ
 โยชน์หนึ่ง ชุมหนึ่งประมาณ ๓ คาวุต,
 ชุมหนึ่งกิ่งโยชน์, ชุมหนึ่งประมาณคาวุต
 หนึ่ง. นั้นเป็นประมาณปากที่หนึ่งแห่ง
 ชุมทรัพย์ ที่เกิดแก่พระโพธิสัตว์ภพ
 สุดท้าย. เบื้องล่างเป็นที่สุดแห่งแผ่นดิน.
 ท่านมิได้กล่าวถึงประมาณปากชุมทรัพย์
 ที่เกิดกับชาติกะ, ชุมทรัพย์ทุกชุมผุดขึ้น
 เต็มเปี่ยม เหมือนผลตาลที่เขาฝานหัว
 ฉะนั้น. มุมปราสาท ๔ มุม มีลำอ้อย
 ทองคำ ๔ ลำ ขนาดเท่าต้นตาลรุ่น ๆ
 เกิดขึ้น. ลำอ้อยเหล่านั้น มีใบเป็น
 แก้วมณี มีข้อเป็นทองคำ. นัยว่า สมบัติ
 เหล่านั้นเกิดขึ้น เพื่อแสดงกรรมเก่า.

ชุมประตูทั้ง ๗ มียักษ์รักษาอยู่ ๗
 ตน. ชุมประตูที่ ๑ ยักษ์ชื่อว่ายมมิลิ
 ยึดการรักษาพร้อมยักษ์บริวาร ๑,๐๐๐

ปริวารณ ยกขสหัสเสน สหุติ อารกขั
 คณฺหิ. ทุตฺติเย อูปฺปโล นาม อตฺตโน
 ปริวารยกฺขานํ ทฺวิหิ สหฺสฺเสหิ สหุติ.
 ตติเย วชิโร นาม ตีหิ สหฺสฺเสหิ
 สหุติ, จตฺตเถ วชิรพาหุ นาม จตฺตหิ
 สหฺสฺเสหิ สหุติ, ปญฺจเม สงฺกณฺโณ
 นาม ปญฺจหิ สหฺสฺเสหิ สหุติ, ฉฎฺฐ
 กณฺตเถ นาม ฉหิ สหฺสฺเสหิ สหุติ,
 สตฺตเม ทิสปาโมกฺโข นาม สตฺตหิ
 สหฺสฺเสหิ สหุติ อารกขั คณฺหิ. เอวํ
 ปาสาทสฺส อนฺโต จ พหิ จ คัพฺพา
 รกฺษา อโหสิ. “ไซติกสฺส กิร
 สตฺตรตนมโย สตฺตมฺมิกปาสาท
 อญฺจิตฺ, สตฺต ปาการา สตฺต
 ทวารโกญฺจกา จตฺสฺส นิธิกมฺมโย
 อญฺจตา”ติ สุตฺวา พิมฺพิสารโ รธา
 เสฏฺฐิจฺจตฺตํ ปหิณฺนิ. โส ไซติกเสฏฺฐี
 นาม อโหสิ.

เตน ปน สหุติ กตฺปญฺญกมฺมา
 อิตฺถิ อุตฺตรกฺรุมฺหิ นิพฺพตฺติ. อถ นํ
 เทวตา ตโต อาเนตฺวา สิริคพฺพา
 นิสีทาเปสฺสุ. สว อาคจฺจมานา เอกํ

ตน. ชุ้มประตู่ที่ ๒ ยักษ์ชื่ออุปปละ
 ยึดการรักษาพร้อมยักษ์บริวาร ๒,๐๐๐
 ตน, ชุ้มประตู่ที่ ๓ ยักษ์ชื่อวชิระ ยึดการ
 รักษาพร้อมยักษ์บริวาร ๓,๐๐๐ ตน. ชุ้ม
 ประตู่ที่ ๔ ยักษ์ชื่อวชิรพาหุ ยึดการรักษา
 พร้อมยักษ์บริวาร ๔,๐๐๐ ตน. ชุ้มประตู่
 ที่ ๕ ยักษ์ชื่อสังกัณณะ ยึดการรักษา
 พร้อมยักษ์บริวาร ๕,๐๐๐ ตน. ชุ้มประตู่
 ที่ ๖ ยักษ์ชื่อกฏัตถะ ยึดการรักษาพร้อม
 ยักษ์บริวาร ๖,๐๐๐ ตน. ชุ้มประตู่ที่ ๗
 ยักษ์ชื่อทิสปาโมกข์ ยึดการรักษาพร้อม
 ยักษ์บริวาร ๗,๐๐๐ ตน. ทั้งภายในทั้ง
 ภายนอกปราสาทมีการรักษาอย่างเข้มแข็ง
 ด้วยประการอย่างนี้. พระเจ้าพิมพิสาร
 ทรงสดับว่า “ทราบว่ ปราสาท ๗ ชั้น
 สำเร็จด้วยแก้ว ๗ ประการ กำแพง ๗ ชั้น
 ชุ้มประตู่ ๗ ชุ้ม ชุมทรัพย์ ๔ ชุม ผุดขึ้น
 เพื่อนายไซติกะ” ทรงส่งฉัตรตำแหน่ง
 เศรษฐีไปให้. เขาจึงได้ชื่อว่า ‘ไซติก-
 เศรษฐี’.

ส่วนสตรีที่ทำบุญร่วมกับเขา เกิด
 ณ อุตฺตรกฐทวีป. ครานั้น เทพดาน่านาง
 มาจากทวีปนั้น ให้นั่งในห้องอันเป็นสิริ.
 หญิงนั้น เมื่อมา ก็ถือเอาข้าวสารทะนนาน

ตณฺฑุลนาฬิ ตโย จ ไชติปาสาณ
 คณฺหิ. เตสํ ยาวซีวํ ตายเว
 ตณฺฑุลนาฬิยา ภตฺตํ อโหสิ. สเจ กิร
 เต สกฏสตีปิ ตณฺฑุลานํ ปุเรตูกามา
 โหนติ, สว ตณฺฑุลนาฬิเยว หุตฺวา
 ติฏฺฐติ. ภตฺตปจฺจนกาเล ตณฺฑุเล
 อุกฺขลียํ ปกฺขิปิตฺวา เตสํ ปาसानนํ
 อฺุปริ จเปนฺติ, ปาसानา ตาวเทว
 ปชฺชติตฺวา, ภตฺเต ปกฺกมตฺเต
 นิพฺพายนฺติ. เตเนว สณฺณาณน
 ภตฺตสฺส ปกฺกภาวํ ชานนฺติ.
 สฺุเปยฺยาทีปจฺจนกาเลปี เอเสว นโย.
 เอวํ เตสํ ไชติปาสาณหิ อหาโร
 ปจฺจติ. มณฺโฬกาโลเกเนว วสนฺติ.
 อคฺคิสฺส วา ทีปสฺส วา โอบาสเมว
 น ชานีสฺ. ไชติกสฺส กิร เอวรูปา
 สมฺปตฺติ สกฺลชมฺพุทีเป ปากฺภา อโหสิ.

มหาชนา ยานาทีนิ โยเซตฺวา
 ทสฺสนตฺถาย อาคจฺจนฺติ. ไชติกเสฏฺฐี
 อาคตาคตานิ ชนานิ อุตฺตรกฺรตณฺฑุลานํ
 ภตฺตํ ปจาเปตฺวา ทาเปสิ. "กปฺปรุกฺเขหิ
 วตฺถานิ คณฺหนตฺ, อากฺรณานิ
 คณฺหนตฺ"ติ อาณาเปสิ. คาวุติกนิธิ-

๑ และแผ่นศิลา ซึ่งลูกโพลง ๓ แผ่น
 มาด้วย. ภัตตรของชนเหล่านั้นได้มีแล้ว
 ด้วยทะนานข้าวสารทะนาน ๑ ตลอดชีวิต.
 นัยว่า ถ้าคนเหล่านั้นประสงค์บรรพทุก
 ข้าวสารให้เต็มสัก ๑๐๐ เล่มเกวียน,
 ทะนานนั้น คงเป็นทะนานเต็มด้วย
 ข้าวสารนั่นเอง. เวลาหุงข้าว พวกเขา
 กรอกข้าวสารใส่หม้อ ยกตั้งบนแผ่นศิลา
 เหล่านั้น, ทันใดนั้น แผ่นศิลาก็โพลงขึ้น,
 เมื่อพอข้าวสุกก็ดับเอง. เพราะสัญญาณ
 นั้นนั่นเอง พวกเขาจึงรู้ว่าข้าวสุกแล้ว.
 แม้ในเวลาแกงของควรแกงเป็นต้น ก็นัย
 นั้นนั่นเอง. เขาทั้ง ๒ ใช้แผ่นศิลาลูกโพลง
 หุงต้มอาหารอย่างนี้. พวกเขาอยู่ด้วย
 แสงสว่างแก้วมณี. ไม่ทราบถึงแสงสว่าง
 ของไฟหรือประทีปเลย. ได้ยินว่า สมบัติ
 เห็นปานนี้ของนายไชติกะ ปราภฏใน
 ชมพูทวีปทั้งสิ้น.

มหาชนเทียมยานเป็นต้น มา เพื่อดู.
 ไชติกเศรษฐี สั่งให้นำข้าวสารที่นำมาจาก
 อุตฺตรกฺรทวิป หุงแจกคนที่มา ๆ. ทั้งยังสั่ง
 ว่า "มหาชนจงถือเอาผ้า ถือเอาอาภรณ์
 จากต้นกัลปพฤกษ์". ให้เปิดปากชุมทรัพย์
 ประมาณคาวุต ๑ สั่งว่า "ชนทั้งหลาย

กมุขมูขี วิวราเปตวา "ยาปนมตต์
 ธิ คณฺหนตฺต"ติ อาณาเปสิ. สกล-
 ชมฺพฺทึปวาสิเกสุ ธิ คเหตุวา
 คจฺจนฺเตสุ นิธิกมุขมูขี อังคฺลิมตฺตปิ
 ธิ นานิสฺ. คณฺธกฺกฺภิปริเวณ วาลุกํ
 กตฺวา โยกิณฺณรตฺนานิ กิรฺสฺส เอโส
 นิสุสนฺโท.

เอวํ มหาชนฺ เวตฺถาภรณานิ เจว
 ธิณญจ ยทิจฺจกํ อาทาย คจฺจนฺเต
 พิมฺพิสาโร ตสฺส ปาสาทํ ทฏฺฐกาโมปิ
 มหาชนฺ อาคจฺจนฺเต โยกาสิ นาลตฺถ.
 อปรภาเค ยทิจฺจกํ อาทาย คตฺตฺตา
 มนฺสุเสสุ มนฺทิกฺกฺเตสุ, ราชานํ ชิตฺติกฺกฺสุ
 ปิตริ อาน "ตว ปุตฺตสฺส ปาสาทํ
 ทฏฺฐกาโมมฺหิ"ติ.

โส "สาธุ เทวา"ติ วตฺวา คณฺตฺวา
 ปุตฺตสฺส กเถสิ "ตาท ราชานํ เต
 ปาสาทํ ทฏฺฐกาโม"ติ. โส "สาธุ ตาท
 อาคจฺจนฺตฺ"ติ. ราชานํ มหนฺตฺน ปริวาเรน
 สทฺธิ ตตฺถ อคฺมาสิ. ปจฺมทฺวารโกฏฺฐเก
 สมนฺชฺชิตฺวา กจฺวรจฺจทฺทิกานํ ทาสี
 รณฺโณ หตฺถํ อทาสี. ราชานํ
 "เสฏฺฐิจฺจาเย"ติ สณฺณาย ลชฺชมาโน

จงถือเอาทรัพย์พอประทังชีวิต". เมื่อชน
 ชาวชมพูทวีปทั้งสิ้น ถือเอาทรัพย์ไป ปาก
 ชุมทรัพย์ไม่พรั่ง แม้เพียงองคฺลึเดียว.
 ทราบว่า นั้นเป็นผลที่เขาใช้รัตนะไปรย
 แทนทรายไว้ ณ บริเวณพระคณฺธกฺกฺ.

เมื่อมหาชนถือเอาผ้าอาภรณ์และทรัพย์ไป
 ตามปรารถนา, พระเจ้าพิมพิสารประสงค์
 ทอดพระเนตรปราสาทชิตฺติกฺกฺเศรษฐีนั้น
 เมื่อมหาชนมา ไม่ได้โอกาส. กาลต่อมา
 เมื่อมนุษย์เหลือน้อย เหตุถือเอาผ้า
 อาภรณ์และทรัพย์ตามต้องการแล้วไป
 พระราชาจึงตรัสกับบิดาชิตฺติกฺกฺว่า "ฉัน
 ประสงค์ชมปราสาทบุตรของท่าน".

บิดาชิตฺติกฺกฺนั้น กราบทูลว่า "ดีละ
 สมมติเทพ" ไปบอกบุตรชายว่า "พ่อ
 พระราชาประสงค์ทอดพระเนตรปราสาท
 เจ้า". เขาพูดว่า "ดีละ คุณพ่อ พระองค์
 เสด็จมาเถิด". พระราชาเสด็จไปที่นั่น
 พร้อมบริวารจำนวนมาก. ณ ชุมประตู่
 ที่ ๑ ทาสีผู้ปิดกวาดเทหยากเยื่อ ถวาย
 มือแด่พระราชา. พระราชาทรงละอาย

ตสฺสา พาทาย หตฺถํ น จเปสึ.

เอวํ เสสทวารโกฏฺจเกสฺสปี ทาสโย
 "เสฏฺฐิจริยาโย"ติ มนฺดฺมาโน ตาสํ
 พาทาย หตฺถํ น จเปสึ. ไชติโก
 อาคนฺตฺวา ราชานํ ปจฺจุคนฺตฺวา
 วนฺทิตฺวา ปจฺจโต หุตฺวา "ปุรโต ยahi
 เทวา"ติ อาห. รมฺโถ มณฺปิจวี
 อกฺกมนฺตสฺส สตปฺริสฺปาโต วย
 หุตฺวา อฺปฺภูจาทิ. โส "อิมินา มม
 คนฺตฺตาย โอบาโต ขณฺโต"ติ
 มนฺดฺมาโน ปาทํ นิกฺขิปิตฺุ น วิสฺหติ.

ไชติโก "นายํ เทว โอบาโต, มม
 ปจฺจโต อาคจฺจธา"ติ ปุรโต อโหสิ.
 ราชานํ เตน อกฺกนฺตกาเล ภูมึ
 อกฺกมิตฺวา เหมจิมตฺลโต ปฺภูจาย
 ปาสาทํ โอลิเกนฺโต วิจริ. ตทา
 อชาตสฺตฺตฺกมาโร ปิตุ องฺคุลี คเหตุวา
 วิจฺรนฺโต จินฺตฺสิ "อโห อนฺธพาโล
 มม ปิตา, คนฺปติเก นาม
 สตฺตรตฺนเม ปาสาทฺเท วสนฺเต เอส
 ราชานํ หุตฺวา ทารุเม เคเห วสฺติ,
 อหนฺทานิ ราชานํ หุตฺวา อิมสฺส อิมสฺมิ

เข้าใจว่า "ภรรยาเศรษฐี" จึงไม่วาง
 พระหัตถ์บนแขนนาง.

ณ ชุมประตู่ที่เหลือ ก็เข้าใจนางทาสีว่า
 "ภรรยาเศรษฐี" เช่นกัน จึงไม่วางพระหัตถ์
 บนแขนนางทาสีเหล่านั้น. ไชติกเศรษฐี
 ออกมาต้อนรับพระราชา ถวายบังคมแล้ว
 อยู่เบื้องพระปฤษฎางค์ กราบทูลว่า
 "ข้าแต่สมมติเทพ เสด็จข้างหน้าเถิด".
 แผ่นดินประดับแก้วมณีปรากฏแต่พระราชา
 ผู้ทรงเหยียบอยู่ประดู่เหล็ก ชั่ว ๑๐๐
 บุรุษ. ท้าวเธอเข้าใจว่า "เศรษฐีนี้ ขุดบ่อ
 เพื่อจับเรา" ไม่อาจวางพระบาทลงได้.

ไชติกเศรษฐีกราบทูลว่า "นี้ มิใช่บ่อหรือ
 สมมติเทพ โปรดเสด็จตามหลังข้าพระองค์
 เถิด" ได้นำเสด็จแล้ว. เวลาที่ไชติกะนั้น
 เหยียบ พระราชาก็ทรงเหยียบพื้นดิน
 เสด็จเที่ยวทอดพระเนตรปราสาท เริ่มแต่
 พื้นชั้นล่าง. กาลนั้น พระราชกุมาร
 พระนามว่า อชาตศัตรู ทรงจับองคุลี
 พระราชบิดา เสด็จเที่ยวไป ดำริว่า "โอ
 พระราชบิดาเราเป็นอันธพาล, เมื่อ
 คฤหบดีอยู่ในปราสาท ทำด้วยแก้ว ๗
 ประการ พระองค์เป็นถึงพระราชา ยัง

ปราสาท วสิตุ น ทสฺสามี"ติ.

รณฺโณปิ อฺปริตลานิ อภิรฺยหนฺตสฺเสว
ปาดรฺสเวลา ชาตา. โส เสฏฺฐิ
อามนฺเตตฺวา "มหาเสฏฺฐิ อิว
ปาดรฺสํ ภูณฺชิสฺสามี"ติ. "ชานามิ เทว,
สชฺชิโต เทวสฺสาหาโร"ติ.

โส โสฬสฺหิ คนฺโหทกขมฺภุหิ นหายิตฺวา
รตนมเย เสฏฺฐิสฺส นิสฺสิทนฺมณฺทเป
ปณฺณตฺเต ตสฺเสว นิสฺสิทนฺปลฺลงฺเก
นิสฺสิทิ. อถสฺส หตฺถโรวณฺทกํ ทตฺวา
สตสฺสทสฺสคฺขนิกาย สฺวณฺณปาติยา
กิลินฺนปายาสํ วทฺตฺเตตฺวา ปฺรโต
จปยีสฺส. ราชานํ "โกชนนุ"ติ สณฺณาย
ภูณฺชิตฺ อารภิ. เสฏฺฐิ "น ยิทํ เทว
โกชนํ, กิลินฺนปายาโส เอโส"ติ.
อณฺณิสฺสา สฺวณฺณปาติยา โภชนํ
วทฺตฺเตตฺวา ปฺริมปาติยํ จปยีสฺส. ตโต
อณฺณิตฺตฺตฺนา กิร ตํ ภูณฺชิตฺ สฺขํ

ประทับ ณ พระราชมณเฑียรสร้างด้วยไม้,
บัดนี้ เราเป็นพระราชา จักไม่ให้เขาอยู่
ปราสาทนี้".

แม้เมื่อพระราชากำลังเสด็จขึ้นชั้นบน
ปราสาท เป็นเวลาเสวยพระกระยาหาร
เช้า. ท้าวเธอตรัสเรียกเศรษฐีมา ตรัสว่า
"มหาเศรษฐี เราจักเสวยพระกระยาหาร-
เช้า ที่นี่". เศรษฐีกราบทูลว่า "ข้าแต่
สมมติเทพ ข้าพระองค์ทราบ ได้
ตระเตรียมพระกระยาหารสำหรับพระองค์
แล้ว".

ท้าวเธอ ทรงทรงสนานน้ำหอม ๑๖ หม้อ
ประทับนั่งบนบัลลังก์เป็นที่นั่งของเศรษฐี
ที่ตกแต่งในมณฑป ที่นั่งของเศรษฐี
ทำด้วยแก้ว. ครานั้น พวกบุรุษถวาย
น้ำล้างพระหัตถ์แต่พระองค์ คดข้าว
ปายาสเปียกจากภาชนะทองคำ ราคา
๑๐๐,๐๐๐ วาตรงพระพักตร์. พระราชา
ทรงเริ่มเสวย ด้วยเข้าใจว่า "โภชนะ".
เศรษฐีกราบทูลว่า "ข้าแต่สมมติเทพ นี้
มิใช่โภชนะ นั้นเป็นข้าวปายาสเปียก".
จึงให้พวกบุรุษคดโภชนะใส่ภาชนะทองคำ
ใบอื่น วางบนถาดเดิม. ทราบว่า การ

โหดิ. ราชา มธฺรโกชนํ ภูณฺชนฺโต
ปฺมานํ นนฺดาสิ.

อถ นํ เสฏฺฐิ วนฺทิตฺวา อญฺชลิ
ปคฺคยฺห "อลํ เทว, เอตฺตกเมว โหดุ,
อิโต อุตฺตริ ชีราเปตุํ น สกฺกา"ติ
อาห. อถ นํ ราชา อาห "กิ คหปติ
ครุกํ กตฺวา กเถสิ อุตฺตโน ภาตฺตนฺ"ติ.
"เทว นตฺเถตํ ตฺมฺหากํ สพฺพสฺสาปิ หิ
พลกายสฺส อิทเมว ภาตฺตํ, อิทํ สฺสเปยฺยํ,
อปิจฺ โข อหํ อยสฺสสฺส ภายามิ"ติ.

"กึการณา"ติ. "สเจ เทวสฺส
กายาลสิยมตฺตํ ภาเวยฺย, 'หิยฺโย รณฺดา
เสฏฺฐิสฺส เคเห ภาตฺตํ, เสฏฺฐินา
กิญฺจि กตฺ ภาวิสฺสตี'ติ วจนฺสสฺส ภายามิ
เทวา"ติ. "เตนหิ หร ภาตฺตํ, อุกกํ
อาหฺรา"ติ. รณฺโดเ ภาตฺตกิจฺจาวสาเน
สพฺโพ ราชปฺริวาโร ตเทว ภาตฺตํ ภูณฺชิ.

บริโกคโกชนะนั้น พร้อมไอรุ่น ที่ปลั่งขึ้น
จากภาชนะข้าวปายาสเปียกนั้นอร่อยมาก.
พระราชามือเสวยโภชนะอร่อยมีทรงรู้
ประมาณ.

ลำดับนั้น เศรษฐีถวายบังคมท้าวเธอแล้ว
ประคองอัญชลี กราบทูลว่า "พอที่
พระเจ้าข้า เพียงเท่านี้ก็พอ พระองค์ไม่
สามารถให้โภชนะมากกว่านี้ย่อยได้".
ที่นั่น พระราชาตรัสกับเขาว่า "คฤหบดี
เธอหนักใจหรือ จึงพูดถึงภัยของตน".
เศรษฐีกราบทูลว่า "ข้อนั้น หามิได้
พระเจ้าข้า นี่แหละเป็นภัยสำหรับหมู่พล
ของพระองค์ แม้ทั้งหมด, นี้ เป็นแกง
อีกอย่างหนึ่ง ข้าพระองค์กลัวเสื่อมยศ".

พระราชชาติตรัสถามว่า "เพราะเหตุไร".
เศรษฐีกราบทูลว่า "ถ้าพระองค์
สมมติเทพ ฟังมีเหตุสักว่าความอึดอัด
พระวรกายไซ้, ข้าพระองค์กลัวต่อ
คำกล่าวที่ว่า 'วานนี้ พระราชาเสวยภัต
ณ เรือนเศรษฐี เศรษฐีคงทำอะไรถวาย
เป็นแน่' พระเจ้าข้า". พระราชาตรัสว่า
"ถ้าเช่นนั้น จงนำภัตไป นำน้ำมาเถิด".

ราชา สุขกถาย นิสินุโน เสฏฐี
 อามนุเตตวา "กี อิมสมิ เคเห ตว
 ภริยา นตฺถิ"ติ อาน. "อตฺถิ เทวา"ติ.
 "กนฺ ฺสา"ติ. "สิริคพฺพา นิสินุนา เทวสุส
 อาคตภาวํ น ชานาตี"ติ อาน.
 กิณฺจาปี หิ ปาโตว ราชา สปริวาโร
 อาคโต, สา ปน ตสุส อาคตภาวํ
 น ชานาตี. ตโต เสฏฐี "ราชา เม
 ภริยํ ทฏฺฐกาโม"ติ ตสุสา สนฺตีกิ
 คนฺตวา "ราชา อาคโต, กี ตว ราชาณํ
 ทฏฺฐํ น วฏฺฐตี"ติ อาน.

สา นิปนฺนกา ว "โส โภ สามิ
 ราชา นามา"ติ วตฺวา "ราชา นาม
 อมฺหากํ อิสฺสโร"ติ วตฺเต, อนตฺตมณฺตี
 ปเวเทนฺตี "ทุกกฺวานิ วต โน
 ปุณฺณกมฺมานิ, เยสํ โส อิสฺสโรปี
 อตฺถิ อสฺสทฺธาเย นาม ปุณฺณกมฺมานิ
 กตฺวา มยํ สมฺปตฺตี ปาปุณฺตีวา
 อณฺณสฺส อิสฺสรียฎฺฐาเน นิพฺพตฺตมฺหา,

เวลาพระราชเสวยเสร็จ ราชบริพาร
 ทั้งหมด ก็บริโภคน้ำนั้น.

พระราชประทีบนั่งสนทนาปรารภ
 ถึงความสุข ตรัสเรียกเศรษฐีมา ตรัสว่า
 "ภรรยาท่าน ไม่มีในเรือนนี้หรือ". เศรษฐี
 กราบทูลว่า "มีอยู่ พระเจ้าข้า". พระ
 ราชตรัสถามว่า "นางอยู่ไหน". เศรษฐี
 กราบทูลว่า "นางนั่งในห้องมีสิริ ไม่ทราบ
 ว่าพระองค์เสด็จมา". นัยว่า พระราชา
 เสด็จมาพร้อมบริวารแต่เข้าตรู่ แม้ก็จริง,
 ถึงอย่างนั้น นางก็ไม่ทราบว่า พระองค์
 เสด็จมา. ครานั้น เศรษฐีทราบ
 ว่า "พระราชประสงค์ทอดพระเนตรภรรยา
 เรา" จึงไปสำนักนางบอกว่า "พระราช
 เสด็จมา, เธอเฝ้าพระราชินีไม่ควรหรือ".

นางนอนกล่าวว่า "นาย ใครนั้นชื่อว่า
 พระราชา" เมื่อเขาบอกว่า "คนเป็นใหญ่
 กว่าพวกเรา ชื่อว่า พระราชา" ให้ทราบ
 ว่าตนไม่แฉ่มชื่นใจ กล่าววว่า "พวกเรา
 ทำบุญกรรมไว้ไม่ดี จึงมีคนเป็นใหญ่กว่า
 พวกเราทำบุญกรรมชื่อด้วยไม่มีศรัทธา
 จึงได้สมบัติแล้วบังเกิดในที่เป็นใหญ่ของชน
 อื่น, พวกเราจักไม่เชื่อถวาทานแน่แท้,

อทฐา อเมหิ อสททหิตฺวา ทานํ
 ทินฺนํ ภวิสฺสตี, ตสฺสเสตี ผลนฺ"ตี วตฺวา
 "กั ทานิ กโรมิ สามี"ตี อาห.
 "ตาลปณฺณํ อาทาย คนฺตฺวา ราชานํ
 วิชาหี"ตี. ตสฺสา ตาลปณฺณํ อาทาย
 คนฺตฺวา ราชานํ วิชาญฺติยา รณฺโถ
 เวจนฺสฺส คนฺธฺวาโต อุกฺชีนิ ปหริ.
 อถสฺสา อุกฺชีหิ อสฺสุธารา ปวตฺตีสุ.

ตี ทิสฺวา ราชา เสฏฺฐี อาห
 "มหาเสฏฺฐี มาตุคามิ นาม อปฺปพฺพุทฺธิโก
 'ราชา เม สามิกสฺส สมฺปตฺตี
 คนฺนฺเหยยา'ตี ภเยน โรทตี มณฺเฎ
 อสฺสาเสหิ น, น เม ตว สมฺปตฺติยา
 อตฺโถ"ตี.

"น เอสา เทว โรทตี"ตี. "อถ กั
 เอตนฺ"ตี. "ตุมฺหากั เวจนฺคนฺธฺเนนฺสฺสา
 อสฺสุนิ ปวตฺตีสุ อยฺ หิ ทีโปภาสํ วา
 อคฺคิโภาสํ วา อทิสฺวา มณฺโนิอาโลเกเนว
 ภูณฺชตี จ นิสฺสตี จ นิปฺชชตี จ,
 เทโว ปน ทีปาโลเกน นิสฺสนฺโน
 ภวิสฺสตี"ตี. "อาม เสฏฺฐี"ตี. "เตนหิ
 เทว อชฺชโต ปญฺจาย มณฺโนิอาโลเกน
 นิสฺสตี"ตี มหนฺตํ ติปฺสฺมตฺตํ อนคฺขํ

นั้นเป็นผลของท่านนั้น" กล่าวว่่า "บัดนี้
 ฉันจักทำอย่างไร นาย". สามีกล่าวว่่า
 "จงถือพัดก้านตาล ไปพัดถวายพระราชา
 เกิด". เมื่อนางถือพัดก้านตาลไปพัดถวาย
 พระราชา ลมกลืนพระภุษาไฟกของพระ
 ราชากะทบนิยน์ตา. ครั้งนั้น สายน้ำตา
 ไหลออกจากนิยน์ตาของนาง.

พระราชาทอดพระเนตรเห็นนาง จึงตรัส
 กับเศรษฺฐีว่่า "มหาเศรษฺฐี ธรรมดว่่า
 มาตุคาม มีความรู้่น้อย คงร้องให้เพราะ
 กลั้วว่่า 'พระราชาจะยึดสมบัติของสามี
 เรา' ท่านจงปลอบนางเกิด เราไม่ต้องการ
 สมบัติท่าน".

เศรษฺฐีกราบทูลว่่า "ข้าแต่สมมติเทพ
 นางมิได้ร้องให้". พระราชาตรัสถามว่่า
 "เมื่อเป็นเช่นนั้น นั้นเรื่องอะไรกัน".
 เศรษฺฐีกราบทูลว่่า "เพราะกลืนพระ
 ภุษาไฟกของพระองค์ นางจึงน้ำตาไหล
 เพราะภรรยาข้าพระองค์นี้ ไม่เคยเห็น
 แสงสว่างประทีป หรือแสงสว่างไฟ
 บริโภคนึ่งและนอนด้วย แสงสว่างแก้วมณี
 เท่านั้น ส่วนพระองค์สมมติเทพประทับนึ่ง

มณีนรตน์ อทาสี. ราชา เคนห์ โอลิเกตุวา
 “มหนุตตา วต ไชติกสุส สมุปตติ”ติ
 วตุวา อคมาสี. อยมนุตาว ไชติกสุส
 อูปตติ เวทิตพพา.

อิทานิ ชฎิลสุส อูปตติ
 เวทิตพพา. พาราณสีย์ หิ เอกา
 เสฏฐิจีตา อภีรูปา อโหสี.

ตี ปณฺณรชโสฬสวสุสุทฺเทสิกกกาล
 อารกฺขนตฺถาย เอกํ ทาสี ทตุวา
 สตุตฺถมิกสุส ปาสาทสุส อูปริตเล
 สิริคพฺเภ วาสยีสฺ. ตํ เอกทิวสํ
 วาตปานํ วิวริตุวา พหิ โอลิเกยมานํ
 อากาเสน คจฺจนฺโต เอกโก วิชฺชาโร
 ทิสฺวา อูปนฺนสินเนโห วาตปานเนน
 ปวิสิตฺวา ตาย สทฺธิ สนฺถวํ อกาสี.
 สา เตน สทฺธิ สํวาสมนฺวาย นจิริสฺเสว
 คพฺภํ ปฏฺิลภิ. อถ นํ สา ทาสี

ด้วยแสงสว่างประทีป”. พระราชาตรัสว่า
 “ถูกละ เศรษฐี”. เศรษฐีกราบทูลว่า
 “ข้าแต่สมมติเทพ ถ้าอย่างนั้น ตั้งแต่นี้
 เป็นต้นไป ขอพระองค์ประทับนั่งด้วย
 แสงสว่างแก้วมณีเถิด” ถวายแก้วมณี
 ประเมินค่ามิได้ใหญ่เท่าผลแตงโม. พระ
 ราชาทอดพระเนตรเวียนแล้ว ตรัสว่า
 “ไชติกเศรษฐี มีสมบัติมากจริง ๆ” ได้
 เสด็จไปแล้ว. ฟังทราบการเกิดขึ้นของ
 ไชติกะเท่านี้ก่อน.

บัดนี้ ฟังทราบการอุบัติของพระ
 ชฎิลเถระ. ความพิสดารว่า มีธิดาเศรษฐี
 ในกรุงพาราณสี รูปร่างงดงามคนหนึ่ง.

เวลานางอายุประมาณ ๑๕-๑๖ ปี มารดา
 บิดามอบหญิงรับใช้คนหนึ่งไว้ เพื่อ
 ประโยชน์รักษา ให้นางพักในห้องมีสิริ
 ชั้นบนปราสาท ๗ ชั้น. วันหนึ่ง วิทยาธร
 ตนหนึ่งกำลังเหาะไป พบนางกำลังเปิด
 หน้าต่างมองดูภายนอก เกิดสิเนหา
 เข้าไปทางหน้าต่าง ได้ทำความความ
 เชยชิดกับนางแล้ว. นางอาศัยการอยู่
 ร่วมกันกับวิทยาธรนั้น ไม่นานกลับได้
 ครรภ์. ครานั้น หญิงรับใช้นั้นเห็นเหตุนั้น

ทิสฺวา "อมฺม กิ อิทฺนฺ"ติ วตฺวา
 "โหตุ, มา กสฺสจฺจ อัจฺฉิ"ติ ตาย
 วุตฺตา ภเยน ตฺนฺหิ อโหสิ. สปิ
 ทสฺมาสจฺจเยน ปฺตฺตํ วิชายิตฺวา
 นวภานฺนํ ออาหาราเปตฺวา ตตฺถ ตํ
 ทารกํ นิปชฺชาเปตฺวา ตํ ภานฺนํ
 ปิทฺทิตฺวา อฺปฺริ ปุปฺผทามาณี จเปตฺวา
 "อิมํ สีเสณ อุกฺขิปิตฺวา คนฺตฺวา คงคาย
 วิสฺสชฺเชหิ, 'กิ อิทฺนฺ'ติ จ ปฺนฺจ
 'อຍຍាយ เม พลิกมฺม'ติ วทฺเยยาสี"ติ
 ทาสี อาณาเปสิ. สปิ ตถา อกาสิ.

เหฏฺฐา คงคาย จ เทว อิตฺติโย
 นหายมานา ตํ ภานฺนํ อุกฺเณนาหฺริยมานํ
 ทิสฺวา เอกา อิตฺถิ "มยฺหเมตํ
 ภานฺนํ"ติ อาห. เอกา "ยํ เอตฺสฺส
 อนฺโต, ตํ มยฺห'ติ วตฺวา ภานฺเน
 สฺมฺปตฺเต ตํ อาทาย ถเล จเปตฺวา
 วิวริตฺวา ทารกํ ทิสฺวา เอกา "มม
 ภานฺนํ"ติ วุตฺตตฺตา ทารโก มเมว
 โหตี"ติ อาห. เอกา "ยํ ภานฺนํ
 อนฺโต, ตํ มเมว โหตี"ติ วุตฺตตฺตา
 มม ทารโก"ติ อาห. ตา วิวทฺมานา
 วินิจฺฉยํ คนฺตฺวา ตมตฺถํ อโรเจตฺวา
 อมจฺเจสุปี วินิจฺฉิตฺุ อสฺกฺโกเนเตสุ

กล่าวว่า "อะไรกันนี้ คุณนาย" ฤคนาง
 บอกว่า "เหตุนั้น จงยกไว้ เจ้าอย่าบอก
 ใคร ๆ" เพราะกลัวจึงนิ่งเสีย. ล่วงไป
 ๑๐ เดือน แม่นางคลอดบุตรแล้วให้คนใช้
 นำภาชนะใหม่มา ให้เด็กนั้นนอนใน
 ภาชนะ ปิดภาชนะนั้น วางพวงดอกไม้
 ข้างบน สั่งหญิงคนใช้ว่า "เจ้าเอภาชนะ
 นี้เทินศีรษะไปลอยในแม่น้ำคงคา, ถูก
 ใคร ๆ ถามว่า 'นี่ อะไร' พึงบอกว่า
 'พลีกรรมของคุณนายดิฉัน'. หญิงคนใช้
 ได้ทำเช่นนั้น.

ก็ตอนปลายน้ำของแม่น้ำคงคา
 หญิง ๒ คน กำลังอาบน้ำ เห็นภาชนะนั้น
 ภูน้ำพัดมา, หญิงคนหนึ่งพูดว่า
 "นั่นภาชนะของฉัน". คนหนึ่งพูดว่า
 "สิ่งของภายในภาชนะนั้นเป็นของฉัน"
 เมื่อภาชนะลอยมาถึง ช่วยกันยกวาง
 บนบก เปิดดูพบเด็ก หญิงคนหนึ่งพูดว่า
 "เด็กของฉันทีเดียว เพราะฉันกล่าวว่า
 'ภาชนะของฉัน'. อีกคนพูดว่า "เด็กเป็น
 ของฉัน เพราะฉันกล่าวว่า 'สิ่งของ
 ภายในภาชนะเป็นของฉันเท่านั้น". หญิง
 ทั้ง ๒ นั้นเถียงกัน ไปสู่ที่วินิจฉัยแจ้งความ
 นั้น แม้เมื่อพวกอำมาตย์ไม่อาจตัดสินได้

รณโณ สนฺตีกํ อคมฺสฺ. ราชานํ ตาสํ
 วณฺณํ สุตฺวา "ตฺวํ ทารกํ คณฺห, ตฺวํ
 ภาชนํ คณฺหา"ติ อาน. ยาย ปน
 ทารโก ลทฺโธ, สานํ มหากจฺจายนตฺเตรสฺส
 อฺปฺปญฺจายิกา อโหสิ. ตสฺมา ตํ ทารกํ
 "อิมํ เถรสฺส สนฺตีกเก ปพฺพาเชสฺสสามี"ติ
 ไปเสสิ. ตสฺส ชาตทิวเส คพฺพมลลสฺส
 โธวิตฺวา อนปฺนิตตาย เกสา ชฺชิตฺวา
 หุตฺวา อฏฺฐจฺจํ. เตนสฺส "ชฺชิตฺวา"เตว
 นามํ กวีสุ.

ตสฺส ปทสา วิจฺรณกาเล เถโร ตํ
 เคนํ ปิณฺฑทาย ปาวิสสิ. อฺปาสิกา เถโร
 นิสิตฺวาเปตฺวา อานหารํ อทาสสิ. เถโร
 ทารกํ ทิสฺวา "กึ อฺปาสิกเก ทารโก
 เต ลทฺโธ"ติ ปุจฺฉิ. "อาม ฆนฺเต 'อิมานํ
 ตุมฺหากํ สนฺตีกเก ปพฺพาเชสฺสสามี'ติ
 ไปเสสิ, ปพฺพาเชถ นนฺ"ติ อทาสสิ.
 เถโร "สาธฺม"ติ ตํ อาทาย คจฺจนฺโต
 "อตุถิ นุ โข อิมสฺส คิหิสฺมปฺตฺติ
 อนฺนวิตุํ ปุณฺณกมฺมณฺ"ติ โอลิเกนฺโต
 "มหาปุณฺโณ สตฺโต มหาสมฺปตฺติ
 อนฺนวิสุตฺติ, ททโร เอส ตาว, ภาณฺปิ
 ตาวสฺส ปรีปากํ น คจฺจติ"ติ

จึงไปสำนักพระราชาน. พระราชานัด
 ถ้อยคำหญิงทั้ง ๒ เหล่านั้น ตรัสว่า
 "เจ้ารับเอาเด็ก เจ้าถือเอาภานะ".
 ก็หญิงที่ได้เด็กเป็นอุปฐายิกาพระมหา-
 กจฺจายนนะ. ฉะนั้น นางจึงเลี้ยงเด็กนั้น
 ด้วยตั้งใจว่า "จักให้เด็กนี้บวช ณ สำนัก
 พระเถระ". เพราะในวันที่เขาเกิด เขา
 ล้างมลทินกรรมไม่หมด ผมจึงรุงรัง.
 เหตุนั้น ชนทั้งหลาย จึงตั้งชื่อให้เขาว่า
 "ชฺชิตฺวา".

เวลาเขาเดินได้ พระเถระเข้าไปบิณฑบาต.
 ยังเรื่อนั้น. อฺปาสิกานิมนต์ให้พระเถระ
 นั้น ถวายอาหารแล้ว. พระเถระเห็นเด็ก
 จึงถามว่า "อฺปาสิกา ท่านได้เด็กมาหรือ".
 อฺปาสิกาเรียนว่า "เจ้าคะท่าน ดิฉันเลี้ยง
 ด้วยตั้งใจว่า 'จักให้เด็กนี้บวชในสำนัก
 ท่าน' ท่านบวชให้เขาเถิด" ได้ถวายแล้ว.
 พระเถระรับว่า "ดีละ" พาเขาไป ตรวจดู
 ว่า "เด็กนี้มีบุญกรรม เพื่อตามเสวย
 สมบัติแห่งคฤหัสถ์หรือหนอแล" คิดว่า
 "สัตว์มีบุญมาก จักต้องเสวยสมบัติใหญ่
 เขายังเล็กน้อย แม้ญาณของเขาก็ยังไม่ถึง
 ความแก่กล้า" จึงพาเด็กนั้นไปเรื่อน

จินุเตตฺวา ตํ อาทาย ตกฺกสิลา ยํ
เอกสฺส อุปฏฺฐากสฺส เคนฺหิ อคฺมาสิ.

โส เถรํ วนฺทิตฺวา จิตฺตํ ตํ
ทารกํ ทิสฺวา “ทารโก โว ภนฺเต
ลทฺโธ”ติ ปุจฺฉิ.

“อาม อุปาสก, ปพฺพชิสฺสติ, ททโร
ดาว, ตว สนฺติเก โหตุ”ติ. โส “สาธุ
ภนฺเต”ติ ตํ ปุตฺตฏฺฐาเนว จเปตฺวา
ปฏฺิชคฺคิ. ตสฺส ปน เคนฺเห
ทฺวาทสฺวสฺสานิ ภณฺทกํ อสฺสนฺนํ โหติ,
โส คามนฺตรํ คจฺจนฺโต สพฺพปี ภณฺทํ
อาปณฺํ อหริตฺวา ทารกํ อาปณฺเ
นีสึทาเปตฺวา ตสฺส ตสฺส ภณฺทกสฺส
มุลฺลํ อัจฺฉิตฺวา “อิทฺถจฺฉิทฺถจฺ ฉเอตฺตํ
นาม ธนฺํ คเหตฺวา ททฺเยยาสึ”ติ วตฺวา
ปกฺกามิ. ตํทิวสฺสํ นครปริคฺคาหกา
เทวตา อนฺตมโส มริจฺฉิรกมตฺเตนาปี
อตฺถิเก ตสฺสเสว อาปณฺาภิมุเช กริสฺสุ.
โส ทฺวาทสฺวสฺสานิ อสฺสนฺนํ ภณฺทกํ
เอกทิวเสเนว วิกฺกึณฺนิ. กุฏฺฐมฺพิโก
อาคณฺตฺวา อาปณฺเ กิณฺนุจฺฉิ อทิสฺวา
“สพฺพํ เต ตาต ภณฺทํ นาสิตนฺ”ติ
อาห. “น นวเสมิ สพฺพํ ตฺเมหฺหิ

อุปฏฺฐากคนหนึ่ง ในกรุงตักสิลา.

อุปฏฺฐากนั้น ยืนไหว้พระเถระอยู่
เห็นเด็กนั้นแล้ว เรียนถามว่า “ท่านได้
เด็กมาหรือ ขอรับ”.

พระเถระตอบว่า “ใช่ อุปาสก เขาจับบวช
แต่ยังเด็กเล็กนัก จงอยู่ในสำนักท่านก่อน
เถิด”. อุปาสกนั้นรับว่า “ดีละ ขอรับ”
ตั้งเด็กนั้น ในฐานเพียงดั่งบุตรนั่นเอง
บำรุงแล้ว. อนึ่ง ในเรือนอุปาสกนั้น
มีสินค้าที่เขาสั่งสมไว้ถึง ๑๒ ปี, เขาไป
ระหว่างหมู่บ้านชนสินค้าแม่ทั้งหมดไปตลาด
ให้เด็กนั่งขายในร้านตลาด บอกราคา
สินค้านั้น ๆ ไว้ กล่าวว่า “เจ้ารับทรัพย์
ชื่อเท่านี้ ให้สิ่งนี้และสิ่งนี้” หลีกไปแล้ว.
วันนั้น เทพดาผู้รักษาพระนครทำคนที่
ต้องการ โดยที่สุดแม่เพียงพริกและผักชี
ให้มุ่งหน้าเฉพาะตลาดของเด็กนั้น. เด็กนั้น
ขายสินค้าที่สะสมไว้ถึง ๑๒ ปี ในวันเดียว
เท่านั้น. กุฏฺฐมฺพิมาไม่เห็นอะไรในตลาด
กล่าวว่า “เจ้าทำสินค้าทั้งหมดให้ฉิบหาย
หรือพ่อ”. เด็กตอบว่า “ผมมิได้ทำให้
ฉิบหาย แต่ผมขายสินค้าทั้งหมด

วุดตนเยเนว วิกุกีณิตัง, อิทัง อสุกสฺส
มุลล์. อิทัง อสุกสฺสา"ติ.

กุกุมพิโก ปสฺสิตฺวา "อนคฺโข ปุริโส
ยตฺถ กตฺถจि ชีวิตฺถุ สมตฺถิ"ติ อตฺตโน
เคเห วยปฺปตฺตํ ธีตฺริ ตสฺส ทตฺวา
"เคหฺมสฺส กโรธา"ติ ปุริเส อาณาเปตฺวา
นิฏฺฐิตฺเต เคเห "คจฺจถ ตฺเมห อตฺตโน
เคเห วสธา"ติ อาห.

อดสฺส เคหํ ปวิสฺนกาเล เอเกน
ปาเทน อุมฺมาเว อุกฺกนฺตมตฺเต เคหสฺส
ปจฺฉิมภาเค ภูมि ฆินฺนิตฺวา อสฺสิตฺถิ
สฺวณฺณปพฺพโต อุกฺกนฺติ. ราชา
"ชฎิลกุมารสฺส กิร เคเห ภูมि ฆินฺนิตฺวา
สฺวณฺณปพฺพโต อุกฺกนฺติ"ติ สุตฺวา ว
ตสฺส เสฏฺฐิจฺจตฺตํ เปเสสิ. โส
ชฎิลเสฏฺฐิ นาม อโหสิ. ตสฺส ตโย
ปุตฺตา อหฺลํ. โส เตสํ วยปฺปตฺตกาเล
ปพฺพชฺชชย จิตฺตํ อฺปฺปาเทตฺวา "สเจ
อเมหฺมิ สฺมานโภคํ เสฏฺฐิกุลํ ฆวิสฺสติ,
ปพฺพชิตฺถุ ทสฺสนฺติ, โน เจ, น ทสฺสนฺติ,
อตฺถิ นุ ไซ ชมฺพฺพิเป อเมหฺมิ
สฺมานโภคํ กุลนุ"ติ วิมฺสนตฺถาย
สฺวณฺณมยํ อิกฺกนํ สฺวณฺณมยํ

ตามนัยที่ท่านบอกนั้นแล นี่เป็นมูลค่า
สินค้านั้น นี่เป็นมูลค่าสินค้านั้น".

กุกุมพิเลื่อมใส คิดว่า "บุรุษมีค่าสามารถ
อยู่ที่ไหนก็ได้" จึงยกลูกสาวผู้เจริญวัย
ในเรือนตนแก่เขา สั่งพวกบุรุษว่า "จง
สร้างเรือนให้เขา" เมื่อสร้างเรือนเสร็จ
จึงบอกว่า "พวกเจ้าจงไปอยู่ในเรือน
ของตน".

ต่อมา เวลาเขาก้าวเข้าเรือนเมื่อ
พอเอาเท้าข้างหนึ่งเหยียบธรณีประตู
ภูเขาทองคำ ๘๐ ศอก ช้าแรกแผ่นดิน
ผุดขึ้นข้างหลังเรือน. พระราชาพอสดับว่า
"ข่าวว่า ภูเขาทองช้าแรกแผ่นดินขึ้น
ใกล้เรือนชฎิลกุมาร" จึงส่งฉัตรสำหรับ
เศรษฐีไปประทานเขา. เขาจึงชื่อว่า
ชฎิลเศรษฐี. เขามีบุตรชาย ๓ คน. เวลา
บุตรเหล่านั้นเจริญวัยแล้ว เขายังจิตให้
เกิดขึ้นในการบวช คิดว่า "ถ้ามีตระกูล
เศรษฐี มีโภคะเสมอกันกับเรา บุตรก็ควร
ให้บวช ถ้าไม่มี ก็คงไม่ให้บวช ทั่ว
ชมพูทวีปมีตระกูลที่มีโภคะเท่ากับเราหรือ
หนอ" เพื่อต้องการทดลองดู จึงให้ช่าง
ทำอิฐทองคำด้ามปฏักทองคำ และ

ปโตทลภูจี" สุวณฺณปามงฺคญจ
 การาเปตฺวา ปุริสานํ หตฺเถ ทตฺวา
 "คจฺฉณ, อิมานิ อาทาย กิณฺจิทเว
 โอลิทยมานา วีย ชมฺพฺที่ปตฺเล
 วิจฺริตฺวา อเมหิ สมานโมคฺสฺส
 เสฏฺฐิภุคฺคฺสฺส อตฺติภาวํ วา นตฺติภาวํ
 วา ฅตฺวา อาคจฺฉณา"ติ ปหิณฺนิ.

เต จาริกํ จรฺนฺตา ภาทฺทียนคฺรํ
 ปาปฺณิสฺสุ. อถ เเน เมณฺชกเสฏฺฐิ ทิสฺวา
 "ตาด กิ กโรนฺตา วิจฺรณา"ติ ปุจฺฉิตฺวา
 "เอกํ โอลิเกนฺตา วิจฺรามา"ติ วุตฺเต,
 "อิมสํ อิมานิ คเหตฺุวา กิณฺจิทเว
 โอลิเกตุํ วิจฺรณกิจฺจํ นตฺติ, เสฏฺฐิ
 ปริคณฺหมานา วิจฺรนฺตี"ติ ฅตฺวา
 "ตาดา อมฺหากํ ปุจฺฉิมเคหํ ปวิสิตฺวา
 โอลิเกธา"ติ อาน. เต ตตฺถ
 อญฺจกรีสฺมตฺเต จานเ หตฺถิอฺสฺส-
 อฺสภปฺปมาเน ปิฏฺฐิยา ปิฏฺฐิ อานจฺจ
 ปจฺวี ภินฺทิตฺวา อญฺจิตเ เหญจา
 วุตฺตปฺปกาเร สุวณฺณเมณฺชกเ ทิสฺวา
 เตสํ อนฺตรนฺตฺรา วิจฺริตฺวา นิภฺขมฺิสฺสุ.

เขียงเท้าทองคำให้ในมือพวกบุรุษ ส่งไป
 ว่า "พวกเจ้าจงไปพร้อมถืออิฐทองคำ
 เป็นต้นเหล่านี้ไปด้วย ทำเหมือนค้นหา
 อะไร ๆ เทียวไปทั่วพื้นชมพูทวีป รู้ว่ามี
 ตระกูลเศรษฐี ซึ่งมีโศคะเท่ากับเราหรือ
 ไม่มี ค่อยกลับมา".

พวกบุรุษเหล่านั้น เทียวจาริกไป
 จนถึงภัททียนคร. ครานั้น เมณชกเศรษฐี
 พบบุรุษเหล่านั้น ถามว่า "พวกพ่อเทียว
 ทำอะไรกัน" เมื่อพวกเขาบอกว่า "เทียว
 ค้นหาสิ่งหนึ่ง" ทราบว่า "บุรุษเหล่านี้
 ไม่มีกิจคือ การถือเอาอิฐทองคำเป็นต้น
 เหล่านี้ เทียวค้นหาอะไร ๆ เป็นแน่
 พวกเขาคงเทียวสืบดูเศรษฐี" จึงกล่าวว่า
 "เข้าไปค้นหาหลังเรือนเราเถิด พ่อ". พวก
 บุรุษเหล่านั้นเห็นแพะทองคำ มีประการ
 ดังกล่าวแล้วหนหลัง ขนาดเท่าช้างม้า
 และโคอูสภะ เอาหลังดุนกัน ชำแรก
 แผ่นดินผุดขึ้นในเนื้อที่ประมาณ ๘ กรีส
 ที่หลังเรือนนั้น เทียวอยู่ในระหว่างแพะ
 เหล่านั้น ออกไปแล้ว.

อด เน เสฎฐิ “ตาดดา ยั โอลเณตดา
 วิจรรณ, ทิฏฐิโจ โว โส”ติ ปุจจิตตวา
 “อาม ปสฺสาม สามิ”ติ วุตเต, “เตนหิ
 คจฺจณดา”ติ อญฺโยเชสิ. เต ตโต ว
 คนฺตวา อตฺตโน เสฎฐินา “กั ตาดดา
 ทิฏฐิ โว อมฺหากั สมานโณคั
 เสฎฐิกุลนุ”ติ วุตเต “สามิ ตมฺหากั กั
 อตฺถิ, ภาทฺทียนคเร เมณฺทกเสฎฐิโน
 เอวรฺุโป นาม วิภโว”ติ สพฺพั ตั
 ปวตฺตี อาจิกฺขีสุ. ตั สุตฺวา เสฎฐิ
 อตฺตมโน หุตฺวา “เอกั ตาว เสฎฐิกุลั
 ลทฺธั อเมหฺหิ, อปฺริปี นุ โข อตฺถิ”ติ
 สตสฺหสฺสคฺขมฺนิกั กมฺพลั ทตฺวา “คจฺจณ
 ตาดดา, อณฺเฏปี เสฎฐิกุลั วิจฺจินถา”ติ
 ปหิณฺนิ.

เต ราชคหิ คนฺตวา ไชติกสฺส
 เคหโต อวิทฺุเว ทารฺุราสี กตฺวา อคฺคิ
 ทตฺวา อฏฺฐิสฺสุ.

“กั อิทนุ”ติ ปุฏฺฐกาเล จ “เอกั โน
 มหคฺขมฺ กมฺพลั วิกฺกัณฺนตฺตานั กยโก
 นตฺถิ. คเหตุวา วิจฺจรฺนตฺตาปี โจรานั
 ภายาม, เตน ตั ฉมาเปตฺวา

ครานั้น เศรษฐีถามพวกบุรุษเหล่านั้นว่า
 “พ่อทั้งหลาย พวกท่านพบผู้ที่เที่ยวค้นหา
 แล้วหรือ” เมื่อพวกเขาบอกว่า “เห็นแล้ว
 ครั้นนาย” จึงส่งไปพร้อมพูดว่า “ถ้า
 อย่างนั้น พวกท่านไปเถิด”. บุรุษเหล่านั้น
 ไปจากที่นั่นแล้ว เมื่อเศรษฐีของตนพูดว่า
 “พ่อทั้งหลาย พวกท่านพบตระกูลเศรษฐี
 มีโผคะเท่าเราแล้วหรือ” ก็บอกว่า “นาย
 ท่านจะมีอะไร เมณฺทกเศรษฐีในภัทฺทีย-
 นคร ก็มีสมบัติเห็นปานนี้” บอกเรื่องราว
 ทั้งหมดนั้น. เศรษฐีฟังคำนั้นแล้ว ดีใจ
 คิดว่า “เราได้ตระกูลเศรษฐีตระกูลหนึ่ง
 แล้ว, ตระกูลอื่นมีอีกไหมหนอ” มอบผ้า
 กัมพลราคา ๑๐๐,๐๐๐ ให้ ส่งไปว่า
 “ไปเถิดพ่อทั้งหลาย ไปเสาะหาตระกูล
 เศรษฐีแม่อื่น”.

พวกเขาไปกรุงราชคฤห์ ก่อ
 กองฟืน ไม่ไกลเรือนไชติกเศรษฐี จุดไฟ
 ยืนอยู่แล้ว.

เวลาคนมาถามว่า “อะไรกัน นี้”
 ก็บอกว่า “เมื่อพวกฉันขายผ้ากัมพล มี
 ราคาแพงผืนหนึ่ง ไม่มีคนซื้อ, พวกฉัน
 แม้จะถือเที่ยวไปด้วย ก็กลัวใจ, ฉะนั้น

คมิสฺสา มา"ติ วทีสุ. อถ เน
 ไชติกเสฏฺฐี ทิสฺวา "อิเม ก็ กโรนฺตี"ติ
 ปุจฺฉิตฺวา ตมตฺถํ สุตฺวา ปกฺโกสาเปตฺวา
 "กือคฺโข กมฺพล"ติ ปุจฺฉิตฺวา
 "สทฺสทฺสคฺคฺขนิโก"ติ วุตฺเต, สทฺสทฺส
 ทาเปตฺวา "ทฺวารโกฏฺฐกํ สมฺมุชฺชิตฺวา
 กจฺวรจฺจทฺทิกาย ทาสฺยา เทธา"ติ
 เตสฺสเยว หตฺถे ปหิณฺนิ.

สา กมฺพลํ คเหตุวา โรทมาณา
 สามิกสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา "ก็ มํ
 สามิ อปราเถ สติ ปหริตฺถุ น วิญฺญติ,
 กสฺมา เม เอวํ ญฺลคมฺพลํ ปหิณฺนิตฺถ,
 กถาหิ อิมํ นิवासิสฺสามิ วา
 ปารุปีสฺสามิ วา"ติ. "นาหิ ตว
 เอตทตฺถาย ปหิณฺนิ, เอตํ ปน กมฺพลํ
 ปลิวเจตฺวา ตว สยนมฺมุเล จเปตฺวา
 นิปชฺชนกาเล คนฺโธทเกน โธตานํ
 ปาทานํ ปุณฺชนตฺถาย เต ปหิณฺนิ, ก็
 เอตํปี กาทฺถุ น สกฺโกสิ"ติ. สา "เอตํ
 ปน กาทฺถุ สกฺขิสฺสามิ"ติ คเหตุวา
 อคมาสิ.

จะเผาผ้ากัมพลนั้นเสีย แล้วค่อยไป".
 ครั้งนั้น ไชติกเศรษฐีพบพวกเขา จึงถาม
 ว่า "พวกคนเหล่านี้ ทำอะไรกัน" ฟังเรื่อง
 นั้นแล้ว ให้เรียกมาถามว่า "ผ้ากัมพล
 ราคาเท่าไร" เมื่อพวกเขาบอกว่า
 "๑๐๐,๐๐๐" จึงสั่งให้จ่ายทรัพย์
 ๑๐๐,๐๐๐ บอกว่า "จงให้แก่นางทาสี
 ผู้เก็บกวาดซุ้มประตู เทหยากเยื่อ"
 สั่งให้แล้วในมือของชนเหล่านั้นนั่นเอง.

นางทาสีนั้นรับผ้ากัมพลแล้ว ร้องให้ไป
 สำนักนาย กล่าวว่ "นาย เมื่อมี
 ความผิดประหารดิฉันเสีย ไม่ควรหรือ
 เหตุไร จึงส่งผ้าเนื้อหยาบอย่างนี้ให้ดิฉัน
 ดิฉันจักนุ่งหรือห่มผ้านี้ได้อย่างไร". ไชติก-
 เศรษฐีกล่าวว่า "ฉันไม่ได้ส่งไปเพื่อ
 ประโยชน์แก่การนุ่งหรือห่ม แก่เจ้า
 แต่ส่งผ้ากัมพลผืนนั้นไปให้เจ้า เพื่อ
 ประโยชน์แก่การพับเก็บไว้ใกล้ที่นอนของเจ้า
 ในเวลานอน เช็ดเท้าที่ล้างแล้วด้วย
 น้ำหอม เจ้าไม่อาจทำแม้กิจนั้นได้ หรือ".
 นางทาสีกล่าวว่า "ฉันอาจทำกิจนั้นได้"
 รับเอาไปแล้ว.

เต จ ปุริสา ตั การณ์ ทิสฺวา
 อตฺตโน เสฏฺฐิสฺส สนฺติกั คนฺตฺวา “กั
 ตาตา ทิฏฺฐัง โว เสฏฺฐิกุลนุ”ติ วุตฺเต,
 “สามิ กั ตุมฺหากั อตฺถิ, ราชคฺชนฺคเร
 ไชติกสฺส เสฏฺฐิสฺส เอวรูปา นาม
 สมฺปตฺตี”ติ สพุพฺพิ เคนสมฺปตฺตี
 อาโรเจตฺวา ตั ปวตฺตี อาจิกฺขิสฺส. เสฏฺฐิ
 เตสํ วจันํ สุตฺวา ตฺถุจฺมานโส “อิทาณิ
 ปพฺพชิตฺตํ ลภิสฺสามิ”ติ ญโย สนฺติกั
 คนฺตฺวา “ปพฺพชิตฺตฺกามมุหิ เทวา”ติ
 อาห. “สาธุ มหาเสฏฺฐิ ปพฺพชาหิ”ติ.
 โส เคนํ คนฺตฺวา ปุตฺเต ปกฺโกสาเปตฺวา
 สฺวณฺณทณฺฑํ วชิรลลํ กุฑฺฑาลํ
 เชฏฺฐปุตฺตสฺส หตฺถे จเปตฺวา
 “ตาต ปจฺฉิมเคเห สฺวณฺณปพฺพตฺโต
 สฺวณฺณปิตฺตํ อุตฺถรา”ติ อาห.

โส กุฑฺฑาลํ อาทาย คนฺตฺวา
 สฺวณฺณปพฺพตฺตํ ปหริ. ปิฏฺฐิปาสาณ
 ปหตฺกาลี วิย อโหสิ. ตสฺส หตฺถโต
 กุฑฺฑาลํ คเหตฺวา มชฺฉิมปุตฺตสฺส
 หตฺถे ทตฺวา ปหิณิ. ตสฺสปิ
 สฺวณฺณปพฺพตฺตํ ปหณฺตสฺส ปิฏฺฐิปาสาณ
 ปหตฺกาลี วิย อโหสิ. อถ นั

ก็พวกบุรุษเหล่านั้น เห็นเหตุนั้นแล้ว
 ไปสำนักเศรษฐีของตน เมื่อเศรษฐี
 กล่าวว่า “พ่อทั้งหลาย พวกเจ้าพบ
 ตระกูลเศรษฐีแล้วหรือ” เรียนว่า “นาย
 ท่านจะมีอะไร เศรษฐีไชติกะ ในกรุง
 ราชคฤห์ ก็มีสมบัติชื่อเห็นปานนี้”.
 บอกถึงสมบัติในเรือนทั้งหมด แล้วแจ้ง
 เรื่องนั้น. เศรษฐีฟังคำพวกบุรุษเหล่านั้น
 แล้ว ดีใจ คิดว่า “คราวนี้เราจักได้บวช”
 ไปสำนักพระราชาทราบทูลว่า “ข้าแต่
 สมมติเทพ ข้าพระองค์ประสงค์จะบวช”.
 พระราชาตรัสว่า “ดีละ มหาเศรษฐี
 บวชเถิด”. เศรษฐีนั้นกลับไปเรือน
 ให้เรียกบุตรทั้งหลายมา วางจอบด้าม
 ทองคำ ตัวจอบเป็นเพชร บนมือบุตรชาย
 คนโต กล่าวว่า “พ่อ เจ้าจงขุดลิ้มทอง
 จากภูเขาทองหลังเรือนเถิด”.

ลูกชายคนโตนั้น ถือจอบไปสับภูเขาทอง.
 เวลาเขาสับเป็นเหมือนเวลาสับหินดา
 ฉะนั้น. เศรษฐีรับจอบจากมือลูกชาย
 คนโตนั้น วางบนมือลูกชายคนกลาง
 ส่งไป. แม้เมื่อเขาสับภูเขาทองนั้น เวลา
 เขาสับเป็นเหมือนเวลาสับหินดา ฉะนั้น.
 ครานั้น เศรษฐีให้จอบนั้นในมือลูกชาย

กนิฏฐปุตตสฺส หตฺถเต ทตฺวา ปหิณฺนิ.
ตสฺส ตํ คเหตุวา ปหฺรณตสฺส
โกฏฺฐตฺวา ราสิกตาย มตฺติกาย
ปหตกาโล วีย อโหสิ.

อถ นํ เสฏฺฐิ "เอหิ ตาต, อลํ
เอตตเกนา"ติ วตฺวา อิตเร เทว
เชฏฺฐภาติเก ปกฺโกสาเปตฺวา "อัย
สุวณฺณปพฺพโต น ตุมหากํ, มยฺหญฺจ
กนิฏฺฐสฺส จ นิพฺพตฺโต, อิมินา สทฺธิ
เอกโต หตฺวา ปริภุชฺชตา"ติ อาห.
"กสฺมา ปน โส เตสเมว นิพฺพตฺตติ
กสฺมา จ ชฎิลิ ชาตกาเล อุกฺเก
ปาโต"ติ. อตฺตโน กตกมฺเมเนว.

กสฺสปสฺมมาสมฺพุทฺธสฺส หิ เจติเย
กยิรมาเน เอโก ชีณาสโว เจติยญฺจานํ
คนฺตฺวา โอลิเกตฺวา "ตาตา กสฺมา
เจติยสฺส อุตฺตเรน มุขํ น อญฺจหตี"ติ
ปฺจุจฺฉิ. "สุวณฺณํ นปฺปโหตี"ติ อาหฺสิ.
"อหํ อนฺุตคามํ ปวิสิตฺวา
สมาทเปสฺสามิ, ตุมฺเห อาทเรน กมฺมํ
กโรธา"ติ. โส เอวํ วตฺวา นครํ
ปวิสิตฺวา "อมฺมตาตา ตุมฺหากํ เจติยสฺส

คนเล็ก ส่งไป. เมื่อเขารับจอบนั้นไปฟัน
เวลาเขาฟัน เป็นเหมือนสับดินเหนียว
ที่เขาทุบทำให้เป็นกองไว้ ฉะนั้น.

ครานั้น เศรษฐีกล่าวกับลูกชายคนเล็ก
นั้นว่า "มาเถิด พ่อ ทรัพย์เท่านี้ก็พอแล้ว"
ให้เรียกพี่ชาย ๒ คนมาบอกว่า "ภูเขาทอง
นี้ มิได้เกิดเพื่อพวกเจ้า แต่เกิดสำหรับ
พ่อและลูกชายคนเล็กเท่านั้น พวกเจ้าจง
ใช้สอยร่วมกับน้องชายนี้เถิด". ถ้ามว่า
"เหตุไรภูเขาทองนั้น จึงเกิดเพื่อบิดาและ
ลูกชายคนเล็กเหล่านั้นเท่านั้น และเหตุไร
เวลาเกิด ชฎิลเศรษฐีจึงถูกโยนลงน้ำ".
แก้ว่า เพราะตนทำกรรมไว้.

ความพิสดารว่า เมื่อมหาชนกำลัง
สร้างพระเจดีย์ เพื่อพระกัสสปสัมมา
สัมพุทฺธเจ้า พระชีณาสพงศ์หนึ่งไป
เจติยสถาน แลดู ถ้ามว่า "พ่อทั้งหลาย
เหตุไรมุขเจดีย์ทางทิศอุดร ยังไม่ก่อขึ้น".
มหาชนเรียนว่า "ทองไม่พอ". พระชีณาสพ
กล่าวว่า "ฉันจักเข้าไปภายในบ้าน
ชักชวน, พวกท่านทำกรรมโดยเอื้อเพื่อ
เถิด". ท่านกล่าวอย่างนี้ ก็เข้าไปพระนคร

เอกสมิ มุเข สุวณฺณํ นปฺปโหติ,
 สุวณฺณํ ชานาถา"ติ มหาชนํ
 สมาทเปนฺโต สุวณฺณการุฬํ อคมาสิ.
 สุวณฺณกาโรปิ ตํชนํเยว ภริยาย สทฺฐี
 กลหํ กโรนฺโต นิสินฺโน โหติ.

อถ นํ เถโร "เจติเย ตุมฺเหหิ
 คหิตมุขสฺส สุวณฺณํ นปฺปโหติ, ตํ
 ชานิตุํ วฏฺฏตี"ติ อาท. โส ภริยาย
 โกเปน "ตว สตุถาริ อุตเท ปกุชฺชิตฺวา
 คจฺฉา"ติ อาท. อถ นํ ส
 "อติสาหสิกํ กมฺมํ เต กตํ, มม
 กุฑฺเธน เต อหเมว อุกุโสิตพฺพา วา
 ปหริตพฺพา วา, กสฺมา อตีตानาคต-
 ปจฺจุปฺปนฺเนสุ พุฑฺเธสุ เวรมกาสิ"ติ
 อาท.

สุวณฺณกาโร ตาวเทว สํเวคปฺปโต
 หุตฺวา "ขมถ เม ฆนฺเต"ติ วตฺวา
 เถรสฺส ปาทมุเล นิปชฺชติ. "ตาท อหิ
 ตยา น กิณฺจิจิ วุตฺโต, สตุถาริ
 ขมาเปหิ"ติ. "กินฺจติ กตฺวา ขมาเปมิ
 ฆนฺเต"ติ อาท. "สุวณฺณปฺปฺพานํ ตโย
 กุมฺภก กตฺวา อนฺโตธาตุนิธานเ

ชัชชวณฺมหาชนวํ "พ่อแม่ทั้งหลาย
 หน้ามุขพระเจติย์ด้านหนึ่งของพวกท่าน
 ทองไม่เพียงพอ, พวกท่านจงรู้ทองเถิด"
 ไปตระกุลช่างทอง. ขณะนั้นนั่นเอง แม้
 นายช่างทองกำลังนั่งทำการทะเลาะกับ
 ภรรยา.

ครานั้น พระเถระกล่าวกับเขาว่า "หน้ามุข
 พระเจติย์ ที่พวกท่านรับไว้ทองยังไม่พอ,
 ท่านควรทราบทองนั้น". เพราะโกรธภรรยา
 เขาก็กล่าวว่า "โยนพระศาสดาท่าน
 ลงน้ำไปเถิด". ลำดับนั้น ภรรยา กล่าวกับ
 เขาว่า "ท่านทำกรรมสาหัสยิ่ง, ท่านโกรธ
 ดิฉัน ก็ควรดูดำ หรือเขียนตีดิฉันเท่านั้น,
 เพราะเหตุอะไร ท่านจึงได้ทำเวรใน
 พระพุทธเจ้าที่เป็นอดีตอนาคตและปัจจุบัน".

ทันใดนั้น ช่างทองถึงความสังเวช
 กล่าวว่า "ท่านเจ้าข้า ยกโทษให้ผมเถิด"
 หมอบแทบเท้าพระเถระ. พระเถระ
 กล่าวว่า "โยม ท่านไม่ได้ว่าอะไรฉัน,
 จงขอโทษพระศาสดาเถิด". นายช่างทอง
 ถามว่า "ท่านเจ้าข้า กระผมต้องทำ
 อย่างไร จึงขอโทษพระศาสดาได้".

ปกฺขิปิตฺวา อลฺลวตฺโต อลฺลเกสฺส หุตฺวา
ขมาเปหิ ตาตา”ติ.

โส “สาธุ ภาณฺเต”ติ สฺวณฺณปฺปฺพานิ
กโรนฺโต ติสฺส ปฺตฺเตสฺส เขฎฺฐปฺตฺตํ
ปกฺโกสาเปตฺวา “เอหิ, ตาต, อหํ
สตุฏฺฐารํ เวรวจเนน อวจํ, ตสฺมา อิมานิ
ปฺปฺพานิ กตฺวา ธาตุนิธานเ ปกฺขิปิตฺวา
ขมาเปสฺสามิ, ตฺวํปิ โข สหาโย เม
โหหิ”ติ อาน. โส “น ตฺวํ มยา
เวรวจนํ วทาปิโต, ตฺวํเยว กโรหิ”ติ
กาตุํ น อิจฺฉิ. มชฺฌิมปฺตฺตํ
ปกฺโกสาเปตฺวา ตเถวาท. โสปิ ตเถว
วตฺวา น อิจฺฉิ.

กนิฏฺฐํ ปกฺโกสาเปตฺวา อาน. โส “ปิตุ
อุปฺปนฺนกิจฺจํ นาม ปฺตฺตสฺส ภาโร”ติ
ปิตุ สหาโย หุตฺวา ปฺปฺพานิ อกาสิ.
สฺวณฺณกาโร วิทตฺธิปมานานํ ปฺปฺพานํ
ตโย กุมฺภานิฏฺฐาเปตฺวา ธาตุนิธานเ
ปกฺขิปิตฺวา อลฺลวตฺโต อลฺลเกสฺส
สตุฏฺฐารํ ขมาเปสิ. อิติ โส สตุตฺกขตฺตํ

พระเถระกล่าวว่า “ท่านทำหม้อดอกไม้
ทองคำ ๓ หม้อ บรรจุที่บรรจุพระธาตุ
ไว้ภายใน นุ่งผ้าชุ่ม ทำम्मชุ่ม ขอโทษ
พระศาสดาเถิด โยม”.

เขารับว่า “ดีละ ขอรับ” เมื่อจะทำ
ดอกไม้ทองคำ ให้เรียกบรรดาบุตร ๓ คน
เฉพาะบุตรชายคนโตมากล่าวว่า “มานี้
แน่ะพ่อ, พ่อ พุดคำผูกเวรกับพระศาสดา,
เหตุนี้ จึงจักทำดอกไม้เหล่านี้ บรรจุ
ในที่บรรจุพระธาตุ ขอโทษ, แม่เจ้าแล
เป็นเพื่อนพ่อเถิด”. ลูกชายคนโตนั้น
บอกว่า “ฉันมิได้ใช้ให้พ่อพุดคำผูกเวร,
พ่อเท่านั้น จงทำเถิด” ไม่ต้องการจะทำ.
ช่างทองให้เรียกลูกชายคนกลางมา พุด
เช่นนั้นเหมือนกัน. เขาก็กล่าวเช่นนั้น
ไม่ต้องการ.

ช่างทอง เลยให้เรียกลูกชายคนเล็กมา
กล่าวเช่นเดิม. ลูกชายคนเล็กนั้นคิดว่า
“ชื่อว่ากิจเกิดขึ้นแก่บิดา เป็นภาระของ
บุตร” จึงเป็นเพื่อนบิดา ทำดอกไม้
ทั้งหลาย. ช่างทอง ทำหม้อดอกไม้ขนาด
หนึ่งคืบ เสร็จ ๓ หม้อ บรรจุที่บรรจุ
พระธาตุไว้ นุ่งผ้าชุ่ม ทำम्मเปียก ขอโทษ

ชาติกาล ปาตน์ ลภี. อัย ปนสฺส
โกภฺยํ จิตฺตํ อุตฺตมาโว อิทานิปี ตสฺสเสว
นิสฺสนุเทเน อุตฺเท ปาติโต.

เย ปนสฺส เทว ปุตฺตา สุวณฺณปฺปผานํ
กรณกาลํ สหายา ภวิตุํ น อิจฺฉิสฺส
เตสํ เตเน การณํ สุวณฺณปฺพุทฺโต
น นิพฺพุตฺติ. กนิฏฺฐปุตฺตสฺส จ ชฎิลสฺส
จ เอกโต กตภาเวเน นิพฺพุตฺติ. อิติ
โส ปุตฺเต อนุสาสิตฺวา สตฺถุ สนฺติเก
ปฺพุทฺชิตฺวา กติปาเหเนว อรหตฺตํ
ปาปุณฺนิ. สตฺถา อปเรน สมเยน
ปญฺจหิ ภิกฺขุสฺส เตหิ สทฺธิ ปิณฺฑทาย
จรรนฺโต ตสฺส ปุตฺตานํ เคหทวารํ
อคมาสิ. เต พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสฺสํ สสฺส
อหฺตมมาสํ ภิกฺขาหารํ อทฺส.

ภิกฺขุปี ฅมฺมสภายํ กถํ
สมฺภูชาเปสฺสุ "อชฺชปิ เต อาวุโส
ชฎิล อสีติหตฺถํ สุวณฺณปฺพุทฺเต จ
ปุตฺเตสฺส จ ตณฺหา อตฺถิ"ติ. "น เม
อาวุโส เอเตสฺส ตณฺหา วา มาโน
อตฺถิ"ติ. เต "อัย ชฎิลตฺถโร อฏฺถํ

พระศาสดา. เวลาเกิดเขาได้การถูกโยน
ลงน้ำถึง ๗ ครั้ง ด้วยประการฉะนี้. ก็
อัฐภาพของเขานี้ ตั้งอยู่แล้วในที่สุด
แม้บัดนี้ ก็ถูกโยนลงในน้ำ เพราะผล
แห่งกรรมนั้นนั่นเอง.

เหตุนั้น ภูเขาทองจึงไม่เกิดสำหรับบุตร
ทั้ง ๒ ของเขา ซึ่งไม่ปรารถนาเป็นเพื่อน
เวลาทำดอกไม้ทอง แต่เกิดสำหรับ
บุตรคนเล็กและชฎิล เพราะทำร่วมกัน.
เศรษฐีนั้นสั่งสอนบุตรแล้ว บวชสำนัก
พระศาสดา ๒-๓ วันเท่านั้น ก็บรรลु
พระอรหัตต์ด้วยประการฉะนี้. สมัยอื่น
พระศาสดาเสด็จบิณฑบาตพร้อมภิกษุ
๕๐๐ รูป เสด็จถึงประตูเรือนบุตรชาย
เศรษฐีนั้น. บุตรเหล่านั้น ถวายภิกษาหาร
แต่ภิกษุสงฆ์ มีพระพุทฺธเจ้าเป็นประมุข
ตลอดถึงเดือน.

แม้พวกภิกษุสนทนากันในโรงธรรม
ว่า "ท่านชฎิละ ถึงวันนี้ ท่านยังมีความ
ทะยานอยากในภูเขาทองคำสูง ๘๐ ศอก
และบุตรชายทั้งหลาย หรือเปล่า".
พระชฎิละตอบว่า "ผู้มีอายุ ผมไม่มีทั้ง
ความทะยานอยาก ทั้งการยึดถือ ใน

วตฺวา อญฺญํ พุยากรโธตี"ติ วทีสุ.
 สตุถา เตสํ กถํ สุตฺวา "น ภิกฺขเว
 มม ปุตุตฺตสฺส เตสฺส ตณฺหา วา มาโน
 วา อตฺถิ"ติ วตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต
 อิมํ คาถมาห

๔๑๖. "โยธ ตณฺหํ ปหนฺตฺวาน
 อนาคาโร ปริพฺพเช
 ตณฺหาภวปริกฺชีณํ
 ตมหนํ พุริมิ พุราหฺมณฺนุ"ติ.

ตสฺสตุถโถ โย อธิ โลก
 จทฺวาริกตณฺหํ ชหิตฺวา สมฺราวาเสน
 อนตฺถิโก อนาคาโร หุตฺวา ปริพฺพชติ,
 ตณฺหาเย เจว ภวสฺส จ ปริกฺชีณตฺตา
 ตณฺหาภวปริกฺชีณํ ตมหนํ พุราหฺมณํ
 วทามิตี อตฺถโถ.

เทสนาวसानะ พหุ โสตาปตฺติ-
 ผลาทินิ ปาปฺณิสฺสุ.

ชฎิลตุเถรวตฺถุ เตตฺถีสติมิ.

ภูเขาทองและบุตรเหล่านั้น". พวกภิกษุ
 กล่าวว่า "พระชฎิละนี้ พูดคำไม่จริง
 พยากรณ์พระอรหันต์ผล". พระศาสดา
 สดับคำภิกษุเหล่านั้น ตรัสว่า "ภิกษุ
 ทั้งหลาย บุตรเราไม่มีความทะยานอยาก
 ทั้งไม่ยึดถือในภูเขาทองและเหล่าบุตรชาย"
 เมื่อทรงแสดงธรรม จึงตรัสพระคาถานี้ว่า

๔๑๖. "เราเรียก ผู้ที่ละตัณหาในโลกนี้ได้
 ผู้ไม่มีเรือน เว้นเสียได้ สิ้นตัณหา
 และภพ ว่าเป็นพราหมณ์".

พึงทราบเนื้อความพระคาถานี้ว่า
 เราเรียกผู้ที่ละตัณหาเป็นไปทางทวาร ๖
 ในโลกนี้ ไม่ต้องการครองเรือน ชื่อว่า
 เป็นผู้ไม่มีเรือน เว้นเสียได้, สิ้นตัณหา
 และภพ เหตุหมดสิ้นทั้งตัณหาทั้งภพว่า
 เป็นพราหมณ์.

เวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมาก
 บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น.

เรื่องพระชฎิลเถระ เรื่องที่ ๓๓. จบ.

๓๔. โขติกตฤณรตฤ

๔๑๖. โยธ ตฤนั ปหนตุวาน
อนาคาโร ปรีพพะ
ตฤนักรวปรีกัชนี
ตมหนั พุรุมิ พุราหมณั.

๓๔. เรืองพระโขติกเถระ

๔๑๖. เราเรียก ผู้ที่ละตฤนัในโลกรนี้ได้
ผู้ไม่มีเรื้อน เว้นเสียได้ สิ้นตฤนั
และภพ ว่าเป็นพราหมณั.

๓๔. ไชติกตฺเถรวตฺถุ

โยธ ตณฺหนฺติ อิมํ ธมฺมเทศนํ
สตุถา เวฬุวเน วิหรนฺโต ไชติกตฺเถรํ
อารพฺภ กเถสิ.

อชาตสตุตฺถุมาโรปิ เทวทตฺเตน
สทฺธิ เอกโต หุตฺวา ปิตฺรํ ฆาเตตฺวา
รชฺเช ปติฏฺจิตฺโต "ไชติกสฺส มหาปาสาทํ
คณฺหิสฺสามิ"ติ ยฺยทฺธสฺสชฺช นิกฺขมิตฺวา
มณฺธิปาทเว สปริวารสฺส อตฺตโน ฉายํ
ทิสฺวา "คหปติโก ยฺยทฺธสฺสชฺช หุตฺวา
พลํ อาทาย นิกฺขนฺโต"ติ สลฺลภฺเขตฺวา
อุปคณฺตุํ น วิสฺหิ. เสฏฺฐิปี ตํทิวสํ
อุโปสเถโก หุตฺวา ปาโต ว
ภุตฺตปาทราเส วิหารํ คณฺตุวา สตุถ
สนฺติเก ธมฺมํ สฺถนฺนโต นิสินฺนโน โหติ.
ปจฺมทฺวารโกฏฺจเก อารกฺขํ คเหตุวา
จฺจิตฺโต ปน ยมเมสิ ยกฺโข ตํ ทิสฺวา
"กหํ คจฺจสิ"ติ สปริวารํ วิทฺธฺเสตฺวา
ทิสาวิทิสาสฺส อณฺุพฺนฺธิ. ราชา วิหารเมว
อคมาสิ.

อถ นํ เสฏฺฐิํ ทิสฺวา ว "กํ
เทวา"ติ วตฺวา อญฺญาสาสนา อญฺจาสิ.

๓๕. เรื่องพระไชติกเถระ

พระศาสดาประทับ ณ พระเวฬุวัน
ทรงปรารภพระไชติกเถระ ตรัสพระธรรม
เทศานี้ว่า ผู้ใดละตัณหาในโลกนี้
เป็นต้น.

ฝ่ายพระเจ้าอชาตศัตรูกุมาร สมคบ
พระเทวทัตปลงพระชนม์พระราชบิดา
ดำรงในราชสมบัติ ทรงดำริว่า "เราจัก
ยึดมหาปราสาทไชติกเศรษฐี" จึงเตรียม
การรบ เสด็จไป พอทอดพระเนตรเห็น
พระฉายาพระองค์พร้อมบริวาร ที่กำแพง
แก้ว เข้าพระทัยว่า "คฤหบดีเตรียมรบ
คุมกำลังพลออกมาแล้ว" ไม่สามารถ
เสด็จเข้าไปได้. วันนั้น ฝ่ายเศรษฐีรักษา
อุโบสถ บริโภคอาหารเช้า เวลาเช้าตรู
ไปวิหาร นั่งฟังธรรมสำนักพระศาสดา.
ส่วนยักษย์มเมสิ ยืนรักษาขุมประตูที่ ๑
อยู่ เห็นพระเจ้าอชาตศรูนั่น จึงถามว่า
"ท่านจะไปไหน" ไล่ติดตามกำจัดพระเจ้า
อชาตศัตรูพร้อมทั้งบริวารไปทุกทิศ. พระ
ราชาได้เสด็จไปวิหารเช่นกัน.

ครานั้น เศรษฐีพอเห็นท้าวเธอ
จึงทูลว่า "มีเรื่องอะไร พระเจ้าข้า" ลุกจาก

"คหปติ ก็ ตู๋ ตว ปุริเส 'มยา สหุธิ
 ยุชฌณา'ติ อาณาเปตวา อิตาคุมม
 ธมมํ สุนนุโต วย นิสินโน"ติ. "ก็
 ปน เทโว มม เคนิ คณหิตุ คโต"ติ.
 "อาม คโตมहि"ติ. "มม อนิจจาย มม
 เคนิ คณหิตุ ราชสหัสสปี น สกุโกติ
 เทวา"ติ. "ก็ ปน ตู๋ ราชา ภวิสสสี"ติ
 กุชฌมิ. "นาหิ ราชา, มม สนุตกํ ปน
 ทสิกสุตตปิ มม อนิจจาย ราชูหิ วา
 โจเรหิ วา คเหตุํ น สกุกา"ติ. "ก็
 ปนาหิ ตว รุจिया คณหิสสามิ"ติ.
 "เตนหิ เทว อิมมา เม ทสสุ องคฺลิสสุ
 วิสติมุตทิกกา, อิมานิ ตุมหากํ น เทมิ,
 สเจ สกุโกถ, คณุหธา"ติ.

อาสนะ ยืนอยู่. พระราชาตรัสถามว่า
 "คฤหบดี ท่านบังคับบุตรของท่านว่า
 'จงรบกับเรา' แล้วมาที่นี่ ทำเหมือนนั่ง
 ฟังธรรมหรือ". เศรษฐีทูลถามว่า
 "สมมติเทพ เสด็จไปยึดเรือน ข้าพระองค์
 หรือ". พระราชาตรัสว่า "ใช่ เราไป".
 เศรษฐีกราบทูลว่า "ข้าแต่สมมติเทพ
 เพราะข้าพระองค์ไม่ปรารถนา พระราชา
 ถึง ๑,๐๐๐ พระองค์ ก็ไม่อาจยึดเรือน
 ของข้าพระองค์ได้". ท้าวเธอทรงกริ้วว่า
 "ท่านจักเป็นพระราชาหรือ". เศรษฐี
 กราบทูลว่า "ไม่เป็นพระราชา พระเจ้าข้า
 แต่เพราะข้าพระองค์ไม่ปรารถนา พระ
 ราชาหรือใจร ก็ไม่อาจถือเอาเพียง
 เส้นด้ายที่ชายผ้า อันเป็นของมีอยู่ของ
 ข้าพระองค์ได้". พระราชาตรัสว่า "ฉัน
 จักถือตามความพอใจท่านได้อย่างไร".
 เศรษฐีกราบทูลว่า "ข้าแต่สมมติเทพ
 ถ้าเช่นนั้น แหวน ๒๐ วง ที่นิ้วทั้ง ๑๐
 นิ้วของข้าพระองค์ มีอยู่. แต่ข้าพระองค์
 ไม่ถวายเป็นแหวนเหล่านี้แต่พระองค์. ถ้า
 พระองค์ทรงสามารถ, ก็ทรงถือเอาเถิด".

โส ปน ราชา ภูมิมิ อุกกุฏิกิ นิสิติตวา
 อุลลงฺฆนุโต อฏฺฐารสเหตุถิ จานํ
 อภิรุหติ จตุวา อุลลงฺฆนุโต อสตีเหตุถิ
 จานํ อภิรุหติ. เอวํ มหาพโล สมานปิ
 อิตโต จิตโต จ. ปริวตฺตฺนุโต เอกํ
 มุทฺทิกํปิ กทฺตฺมิตฺตุํ. นาสกฺขิ. อถ นํ
 เสฏฺฐิ "สาฎกํ ปตฺตฺร เทวา"ติ วตฺวา
 อองฺคฺลฺโย อชฺชํ อกาสิ. วิสฺสติ มุทฺทิกกา
 นิกฺขมฺมิสุ.

อถ นํ เสฏฺฐิ "เอวํ เทว มม สนฺตํ
 มม อนิจฺจาย น สกฺกา คณฺหิตฺตฺนุ"ติ
 วตฺวา รณฺโณ กิริยาย อฺปฺปนฺนสฺสเวโค
 "ปพฺพชิตฺตุํ เม อณฺุชานาถ เทวา"ติ
 อาน. โส "อิมสฺสมิ ปพฺพชิตฺเต สฺขํ
 ปาสาทํ คณฺหิสฺสสามิ"ติ จินฺตฺเตตฺวา
 เอกวจเนเนว "ตฺวํ ปพฺพชานี"ติ อาน.
 โส สตฺถุ สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺสเสว
 อรหฺตฺตํ ปตฺวา ไชติกตฺเถโร นาม
 อโหสิ.

ก็ พระราชานั้น ประทับนั่งกระโหรง
 บนพื้น เมื่อทรงกระโดด ก็กระโดดถึง
 ๑๘ ศอก ประทับยืน กระโดดก็ทรง
 กระโดดได้ถึง ๘๐ ศอก. พระราชาถึงมี
 กำลังมากเช่นนี้ กระโดดไปข้างโน้นข้างนี้
 ก็ไม่สามารถถอดแม้แหวนสังข์ได้.
 ครานั้น เศรษฐีกราบทูลท้าวเธอว่า
 "ข้าแต่สมมติเทพ ทรงลาดผ้าสาฎกเถิด"
 ได้ทำนิ้วให้ตรง. แหวนทั้ง ๒๐ วง
 หลุดออกแล้ว.

ลำดับนั้น เศรษฐีกราบทูลท้าวเธอว่า
 "ข้าแต่สมมติเทพ ใคร ๆ ก็ไม่อาจถือเอา
 ทรัพย์สมบัติ อันเป็นของข้าพระองค์
 เพราะข้าพระองค์ไม่ปรารถนา" เกิดความ
 สลดใจพระกิริยาของพระราชา จึง
 กราบทูลว่า "อนุญาตให้ข้าพระองค์
 บวชเถิด สมมติเทพ". ท้าวเธอทรงดำริว่า
 "เมื่อเศรษฐีนี้บวช เราก็ยึดปราสาทได้
 สะดวก" จึงตรัสว่า "ท่านจงบวชเถิด"
 ด้วยคำเดียวเท่านั้น. เศรษฐีนั้นบวชใน
 สำนักพระศาสดา ไม่นาน บรรลุพระ
 อรหัต มีชื่อว่า พระไชติกเถระ.

ตสฺส อรหตฺตปตฺตกฺขณเวยว สพฺพปาปี
 สสา สมฺปตฺติ อนฺตรธาเย. ตํปีสฺส
 สตุลกายํ นาม ภริยํ เทวตา
 อุตฺตรกฺรุเมว นยีสฺสุ.

ในขณะที่ท่านบรรลุพระอรหัตต์นั้นแล สมบัติ
 นั้น ก็อันตรธานไปทั้งหมด. พวกเทพดา
 ก็นำภรรยาเศรษฐีชื่อสตุลกายะไปอุตฺตร-
 กฺรุทวีป.

อถกทิวสํ ภิกฺขุ นํ อามนฺเตตฺวา
 "อาวุโส ไชติก ตสฺมี ปน เต ปาสาเท
 วา อิตฺถิยา วา ตณฺหา อตฺถิ"ติ
 ปุจฺฉิตฺวา "นตฺถาวุโส"ติ วุตฺเต, สตุถ
 อาโรเจสฺสุ "อโย ภนฺเต อภฺตํ วตฺวา
 อญฺญํ พฺยากรโเวตี"ติ. สตุถา "นตฺถเว
 ภิกฺขเว มม ปุตฺตสฺส ตสฺมี ตณฺหา"ติ
 วตฺวา อิมํ คาถมาห

ต่อมาวันหนึ่ง พวกภิกษุเรียก
 ไชติกเถระนั้นมา ถามว่า "ท่านไซติกะ
 ก็ท่านยังมีความทะยานอยากในปราสาท
 หรือหญิงนั้น อยู่หรือเปล่า" เมื่อท่าน
 บอกว่า "ไม่มี ผู้มีอายุ" จึงกราบทูล
 พระศาสดาว่า "พระเจ้าข้า พระไซติกะนี้
 กล่าวคำไม่จริง พยากรณ์พระอรหัตผล".
 พระศาสดาตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย บุตร
 เราไม่มีความทะยานอยาก ในปราสาท
 หรือหญิงนั้นเลย" ตรัสพระคาถานี้ว่า

๔๑๖. "โยธ ตณฺหํ ปหนฺตฺวาน
 อนาคาโร ปริพฺพเช
 ตณฺหาภวปริกฺชีณํ
 ตมฺหํ พุรฺุมิ พุราหฺมณฺนุ"ติ.

๔๑๖. "เราเรียก ผู้ที่ละตัณหาในโลกนี้ได้
 ผู้ไม่มีเรื่อน เว้นเสียได้ ลิ่นตัณหา
 และภพ ว่าเป็นพราหมณ์".

เทสนาวसानเ พหุ โสตาปตฺติ-
 ผลาทีนิ ปาปฺณีสฺสูติ.

เวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมาก
 บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้นดังนี้แล.

ไซติกตฺเถรวตฺถุ จตฺตฺตีสฺติมฺ.

เรื่องพระไซติกเถระ เรื่องที่ ๓๔ จบ.

๓๕. ปฐมนฤปบุพพกวัตถุ

๔๑๗. หิตฺวา มานุสํ โยคํ
ทิวฬํ โยคํ อุตฺตจฺจคา
สพฺพโยควิสยฺตตํ
ตมहिํ พุริมิ พุราหมณฺ.

๓๕. เรื่องภิกษุเคยเป็น นักฟ้อน รูปที่ ๑

๔๑๗. เราเรียกบุคคล ผู้ละกิเลสเครื่อง
ประกอบ อันเป็นของมนุษย์ ล่วง
กิเลสเครื่องประกอบ อันเป็นทิพย์
พรากกิเลสเครื่องประกอบทั้งปวง
ได้ ว่าเป็นพราหมณ์.

๓๕. ปฐมนฏปุพพกตถุ

หิตฺวาติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตุถา
เวฬุวเน วิหรนฺโต เอกํ นฏปุพฺพกํ
อารพฺภา กเถสิ.

โส กิร เอกํ นฏกัฬิ กัฬมาโน
วิจฺรนฺโต สตุถุ ฐมฺมกถํ สุตฺวา
ปพฺพชิตฺวา อรหตุตํ ปาปุณฺนิ. ตสฺมี
พฺพุธปฺมุเชน ภิกฺขุสํเฆน สทฺธิ
ปิณฺฑทาย ปวิสนฺเต ภิกฺขุ เอกํ นฏปฺตุตํ
กัฬนฺตุํ ทิสฺวา ตํ ปุจฺฉิสฺสุ อาวุโส เอส
ตฺยา กัฬิตกัฬิตํ กัฬิติ, อตฺถิ นุ โข
เต เอตฺถ สิเนโห"ติ ปุจฺฉิตฺวา "นตฺถิ"ติ
วตุเต, "อโย ภานฺเต อญฺตุํ วตุวา
อญฺญํ พฺยากรโรตี"ติ อาหํสฺ. สตุถา
เตสํ กถํ สุตฺวา "ภิกฺขเว มม ปฺตุโต
สพฺพโยเค อติกฺกนฺโต"ติ วตุวา อิมํ
คาถมาห

๔๑๗. "หิตฺวา มานุสฺสํ โยคํ
ทิวพฺพิ โยคํ อฺปฺจุจฺจา

**๓๕. เรื่องภิกษุเคยเป็นนักฟ้อน
รูปที่ ๑**

พระศาสดาประทับ ณ เวฬุวัน ทรง
ปรารภภิกษุเคยเป็นนักฟ้อนรูปหนึ่ง ตรัส
พระธรรมเทศานี้ว่า ละแล้ว เป็นต้น.

ทราบว่า นักฟ้อนนั้น เทียวเล่นกีฬา
ฟ้อนรำชนิดหนึ่ง ฟังธรรมกถาพระศาสดา
บวชแล้ว บรรลุอรหัตผล. เมื่อท่าน
พร้อมภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธรูปเจ้าเป็น
ประมุข กำลังเข้าไปบิณฑบาต พวกภิกษุ
เห็นบุตรนักฟ้อนคนหนึ่ง กำลังเล่น จึง
ถามท่านว่า "ผู้มีอายุ บุตรนักฟ้อนนั้น
เล่นกีฬาที่ท่านเล่นแล้ว ๆ ท่านยังมีความ
เยื่อใยในกีฬาชนิดนี้อยู่หรือหนอ" เมื่อ
ท่านตอบว่า "ไม่มี" จึงพูดกันว่า "ท่าน
ผู้เจริญ ภิกษุนี้กล่าวเท็จ พยากรณ์
พระอรหัตผล". พระศาสดาทรงสดับคำ
ภิกษุเหล่านั้น ได้ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย
บุตรเราก้าวล่วงกิเลสเครื่องประกอบทั้งปวง
ได้" ตรัสพระคาถานี้ว่า

๔๑๗. "เราเรียกบุคคล ผู้ละกิเลสเครื่อง
ประกอบ อันเป็นของมนุษย์ ล่วง

สพฺพโยคีวิสัยุตฺตํ

ตมฺหํ พุรุมิ พุราหฺมณฺนุ"ติ.

ตตฺถ มานุสํ โยคนฺติ มานุสํ
อายุญฺเจว ปณฺจกามคุณ ๑.
ทิพฺพโยเคปี เอสฺว นโย. อฺปจฺจคฺคํ
โย มานุสํ โยคํ หิตฺวา ทิพฺพโยคํ
อติกฺกนฺโต, ตํ สพฺเพหิ จตฺตฺหิปี โยเคหิ
วิสัยุตฺตํ อหํ พุราหฺมณฺนํ วทามิตี อตฺถ.

เทสนาวสานเ พหุ โสตาปตฺติ-
ผลาทีนํ ปาปฺณิสฺสูติ.

ปจฺมณฺญปฺพทวตฺถุ ปณฺจตีสฺติมฺ.

กิเลสเครื่องประกอบ อันเป็นทิพย์
พรากกิเลสเครื่องประกอบทั้งปวง
ได้ ว่าเป็นพรหมณ์".

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า กิเลส
เครื่องประกอบของมนุษย์ ความว่า
อายุและกามคุณ ๕ ของมนุษย์. แม้ใน
กิเลสเครื่องประกอบทิพย์ ก็นัยนี้. คำว่า
ก้าวล่วง เป็นต้น ความว่า เราเรียกผู้
ละกิเลส เครื่องประกอบของมนุษย์
ก้าวล่วงกิเลสเครื่องประกอบเป็นทิพย์ได้
พรากกิเลสเครื่องประกอบแม้ ๔ อย่าง
ทั้งปวง ว่าเป็นพรหมณ์.

เวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมาก
บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล.

เรื่องภิกษุเคยเป็นนักฟ้อน รูปที่ ๑
เรื่องที่ ๓๕ จบ.

๓๖. ทุตินนฎปุพพกตถุ

๔๑๘. หิตฺวา รติญฺจ อรติญฺจ
 สีติญฺจํ นิรุปรี
 สพฺพโลกาภีญฺจ วีรํ
 ตมฺหํ พุรุมิ พุราหมณฺ.

๓๖. เรื่องภิกษุเคยเป็น นักฟ้อน รูปที่ ๒

๔๑๘. เราเรียกคนที่ละความยินดี และ
 ความไม่ยินดี ผู้เย็น ไม่มีอุปธิ
 ครอบงำโลกทั้งปวง ผู้แก้แค้น
 ว่าเป็นพราหมณ์.

๓๖. ทุตียนฎปุพพกตตุ

หิตฺวา รัตติยฺจาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ
 สตฺถา เวฬุวเน วิหรนฺโต เอกํ
 ญฎปุพฺพกัเวย อารพฺภ กถเส. วตฺตุ
 ปุริมสทิสเมว. อิทฺ ปน สตฺถา “ภิกฺขเว
 มม ปฺตฺโต รัตติยฺจ อรติยฺจ ปหาย
 จิตฺ”ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

๔๑๘.“หิตฺวา รัตติยฺจ อรติยฺจ
 สิตฺถุตฺตํ นิรุปรี
 สพฺพโลกาภิกุํ วีริ
 ตมฺหิ พุรุมิ พุราหฺมณฺน”ติ.

ตตฺถ รัตนฺติ ปญฺจกามคุณฺรตี.
 อรติณฺติ อรณฺยวเส อุกฺกณฺจิตฺ.
 สิตฺถุตฺตณฺติ นิพฺพุตฺ. นิรุปรินฺติ นิรุปกิเลสํ.

วีรณฺติ ตํ เอวรूपิ สพฺพชนฺธโลกํ
 อภิกฺกวิตฺวา จิตฺ วิริยวณฺตํ อหิ
 พุราหฺมณฺนิ วทามิตี อตฺถเ.

๓๖. เรื่องภิกษุเคยเป็นนักฟ้อน รูปที่ ๒

พระศาสดาประทับ ณ พระเวฬุวัน
 ทรงปรารภภิกษุเคยเป็นนักฟ้อนรูปหนึ่ง
 ตรัสพระธรรมเทศานี้ว่า ละความยินดี
 เป็นต้น. เรื่องเหมือนกับเรื่องก่อน. แต่
 เรื่องนี้พระศาสดาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย
 บุตรเราละทั้งความยินดี ทั้งความไม่ยินดี
 ดำรงอยู่” ตรัสพระคาถานี้ว่า

๔๑๘.“เราเรียกคนที่ละความยินดี และ
 ความไม่ยินดี ผู้เย็น ไม่มีอุปธิ
 ครอบงำโลกทั้งปวง ผู้แก้ตัวกล้า
 ว่าเป็นพราหมณ์”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ความ
 ยินดี ได้แก่ ความยินดีกามคุณ ๕. คำว่า
 ความไม่ยินดี คือ เบื่อหน่ายในการ
 อยู่ป่า. คำว่า ผู้เย็น ได้แก่ ผู้ดับแล้ว.
 คำว่า ไม่มีอุปธิ คือ ไร้อุปกิเลส.

คำว่า ผู้แก้ตัวกล้า ความว่า เราเรียก
 บุคคลผู้ครอบงำขันธ์โลกทั้งหมดได้ ดำรง
 อยู่ มีความเพียรนั้น คือ เห็นปานนั้น
 ว่าเป็นพราหมณ์.

เทศนาว่าสาเน พหู โสตาปัตติ-
ผลาทีนิ ปาปุณิสฺสูติ.

เวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมาก
บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล.

ทุติยอนุพุทธกวตฺถุ ๑๑๑ สติม.

เรื่องภิกษุเคยเป็นนักฟ้อน รูปที่ ๒
เรื่องที่ ๓๖ จบ.

๓๗. วงศ์สัตว์เดรอต

๔๑๙. จุติ โย เวที สตุตัน
อุปตติญจ สพุทโส
อสตุต สุกต พุท
ตมห์ พุริ พุราหมณ

๔๒๐. ยสุส คตี น ชานนติ
เทวา คนุพพมานุสา
ชีณาสว อรหนต
ตมห์ พุริ พุราหมณ.

๓๗. เรื่องพระวังศ์เดระ

๔๑๙. เราเรียกผู้รู้จุดและอุบัติของเหล่า-
สัตว์ทุกอย่าง ไม่ข้อง ไปดี รู้แล้ว
ว่าเป็นพราหมณ์

๔๒๐. เทพดาคนธรรพ์และมนุษย์ ไม่
ทราบคติของบุคคลใด เราเรียก
บุคคลนั้นผู้สิ้นอาสวะ ผู้ไกลจาก
กิเลส ว่าเป็นพราหมณ์.

๓๗. วังคีส์เถระวตถุ

จตุ โย เวทีติ อิมิ ธมฺมเทสนํ
 สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต วังคีส์เถโร
 อารพฺภ กเถสิ.

ราชคเห กิเรโก พุราหฺมณเ
 วังคีโส นาม มตฺมณฺสุสานํ สีลํ
 อาโกญฺหตุวา "อิทํ นิรเย นิพฺพตฺตฺสฺส
 สีลํ, อิทํ ติรจฺจฺยานโยนิยํ, อิทํ
 เปตฺติวิสยโยนิยํ, อิทํ มนฺุสฺสโลก, อิทํ
 เทวโลก นิพฺพตฺตฺสฺส สีลนฺ"ติ ชานาติ.
 พุราหฺมณา "สกฺกา อิมิ นิสฺสาย โลกํ
 วญฺจิตฺนฺ"ติ จินฺุเตตฺวา ตํ เทว
 รตฺตวตฺถานิ ปริทหาเปตฺวา อาทาย
 ชนปทํ จรฺนฺตา มนฺุสฺเส วทฺนฺติ "เอโส
 วังคีโส นาม พุราหฺมณเ มตฺมณฺสุสานํ
 สีลํ อาโกญฺหตุวา นิพฺพตฺตฺมฺจฺจํ
 ชานาติ, อตฺตโน ภาตกานํ
 นิพฺพตฺตฺมฺจฺจํ ปุจฺจกา"ติ.

มนฺุสฺสา ยถาพลํ ทลปิ กหาปณเ
 วิสํปี สตํปี ทตฺวา ภาตกานํ
 นิพฺพตฺตฺมฺจฺจํ ปุจฺจนฺติ. เต อนฺุพฺพเพน
 สาวตฺถิ ปตฺวา เขตฺวณฺสุส อวิหฺวเร
 นิवासํ คณฺุหิสุ. เต ภูตฺตปาตฺราลํ

๓๗. เรื่องพระวังคีส์เถระ

พระศาสดาประทับ ณ พระเชตวัน
 ทรงปรารภพระวังคีส์เถระ ตรัสพระธรรม
 เทศนาว่า ผู้ใคร่จตุ เป็นต้น.

ทราบว่า พุราหฺมณเในกรุงราชคฤห์
 คนหนึ่ง ชื่อวังคีสะ เคาะศีรชะพวก
 มนุษย์ที่ตายแล้ว ทราบได้ว่า "นี่
 เป็นศีรชะคนเกิดในนรก, นี่ เป็นศีรชะ
 คนเกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฺจฺยาน, นี่ เป็น
 ศีรชะคนเกิดในเปรตวิสัย, นี่ เป็นศีรชะ
 คนเกิด ณ มนุษยโลก, นี่ เป็นศีรชะ
 คนเกิด ณ เทวโลก". พวกพุราหฺมณเคิดว่า
 "พวกเราอาศัยวังคีสะ สามารถหลอกลวง
 ชาวโลกได้" ให้เขานุ่งห่มผ้าแดง ๒ ผืน
 พาเที่ยวไปชนบท กล่าวกับมนุษย์ว่า
 "พุราหฺมณเวังคีสะนั้น เคาะศีรชะมนุษย์
 ที่ตาย ก็รู้จักที่เกิด, พวกท่านจงถาม
 สถานที่ที่ที่ญาติของตนเกิดเถิด".

พวกมนุษย์ให้หาปณะ ๑๐ บ้าง ๒๐ บ้าง
 ๑๐๐ บ้าง ตามกำลัง ถาถึงสถานที่
 ที่ญาติเกิด. พวกเขาถึงกรุงสาวัตถี ตาม
 ลำดับ ยึดเอาที่พักไม้ไผ่พระเชตวัน.
 พวกเขาเห็นมหาชนบริโภคอาหารเข้าแล้ว

มหาชนี คนุธมาลาทิหตุถิ ธมฺมสุสวนาย
 คจฺจนฺตํ ทิสฺวา “กนฺหิ คจฺจนฺตา”ติ
 ปุจฺฉิตฺวา “วิหาริ ธมฺมสุสวนายา”ติ
 วุตฺเต, “ตตฺถ คนฺตฺวา ก็ กริสฺสถ
 อมฺหากิ วฺจฺสีสฺพฺราหฺมณสฺทิสฺโส นาม
 นตฺถิ, มตฺมฺนุสฺसानํ สีลํ อากฺโขตฺวา
 นิพฺพตฺตฺกฺจฺจํ ชานาติ, ฌาตฺกานํ
 นิพฺพตฺตฺกฺจฺจํ ปุจฺฉนฺตา”ติ อานฺหฺสุ.

เต “วฺจฺสีสฺโส ก็ ชานาติ, อมฺหากิ
 สตฺถารา สฺทิสฺโส นตฺถิ”ติ วุตฺวา
 อิตฺเรหิปี “วฺจฺสีสฺสฺทิสฺโส นตฺถิ”ติ วุตฺเต,
 กถํ วชฺชฺเตตฺวา “เอถ อิทานิ โว
 วฺจฺสีสฺสฺส อมฺหากิ วา สตฺถุ ชานนฺภาวํ
 ชานิสฺสฺสามา”ติ เต อาทาย วิหาริ
 อคมฺภฺสุ.

สตฺถา เตสํ อากฺมฺนฺภาวํ ฌตฺวา “นโรเย
 ติริจฺจนฺโยนิยํ มนุสฺสฺสฺโลก เทวโลเกติ
 จตฺตุสฺส จาเนสฺสุ นิพฺพตฺตฺกานํ จตฺตาริ
 สีสานิ ชีณาสวสีสฺสฺสฺวา”ติ ปณฺดฺร สีสานิ
 ออาหาราเปตฺวา ปฏิปาฏิยา จปาเปตฺวา
 อากตฺกฺวเล วฺจฺสีลํ ปุจฺฉิ “ตฺวํ
 กิร สีลํ อากฺโขตฺวา มตฺกานํ

ถิอของหอมและระเบียบดอกไม้เป็นต้น
 เดินไปฟังธรรมจึงถามว่า “พวกท่าน
 ไปไหนกัน” เมื่อมหาชนบอกว่า “ไปวัด
 ฟังธรรม” กล่าวว่า “พวกท่านไปที่นั่น
 จักทำอะไรได้ ไม่มีคนที่ทัดเทียมวงศ์ส-
 พราหมณ์ของพวกเรา เขาเคาะกะโหลก
 มนุษย์ที่ตาย ก็รู้ที่เกิด พวกท่านจงถาม
 ถึงสถานที่ ที่พวกญาติเกิดเถิด”.

พวกมนุษย์เหล่านั้น กล่าวว่า “วงศ์สะ
 จะรู้อะไร ไม่มีใครทัดเทียมพระศาสดา
 ของเรา” เมื่อพราหมณ์เฝ้าอยู่นี้กล่าวว่า
 “ไม่มีใครทัดเทียมวงศ์สะ” เถียงกัน
 กล่าวว่า “มาเถิด บัดนี้ จะได้รู้เสียที่ว่า
 วงศ์สะของพวกท่าน หรือพระศาสดา
 ของพวกเรา รู้” พาพวกพราหมณ์
 เหล่านั้นไปวิหาร.

พระศาสดาทรงทราบที่พวกชนเหล่านั้นมา
 รับสั่งให้นำศิระะมา ๕ ศิระะ คือ “ศิระะ
 ของสัตว์ที่เกิดในสถานที่ทั้ง ๔ คือ นรก
 กำเนิดสัตว์ดิรัจฺจน มนุษยโลก เทวโลก
 รวม ๔ ศิระะ และศิระะพระชีณาสพ”
 รับสั่งให้วางเรียงเป็นลำดับ เวลาวงศ์สะ
 มา ตรัสถามวงศ์สะว่า “ทราบที่ ท่าน

นิพพตตฎฐานัน ชานาสี"ติ. "อาม
ชานามิ"ติ. "อิหัง กสฺส สีสนุ"ติ. โส
ตี อาโกญฺหตุวา "นिरเย นิพพตตสฺสา"ติ
อาห. อถสฺส สตุถา "สาธู"ติ
สาธุกาโร ทตุวา อิตฺธานิปี ตินิ
สีสานิ ปุจฺจิตฺวา เตน อวิรัชฺชิตฺวา
วุตฺตวุตฺตกฺขณเณ ตเถว สาธุกาโร ทตุวา
ปญฺจมํ สีลํ ทสฺเสตฺวา "อิหัง กสฺส"ติ
ปุจฺจิ. โส ตี อาโกญฺหตุวา
นิพพตตฎฐานัน น ชานาติ.

อถ นํ สตุถา "กึ วังคีส น
ชานาสี"ติ วตุวา "อาม น ชานามิ"ติ
วตุเต, "อิหัง ชานามิ"ติ อาห.

โส "เกน ชานาสี"ติ. "มนุตฺพลเณ
ชานามิ"ติ. อถ นํ วังคีสโย ยาจิ "เทถ
เม อิมํ มนุตฺนุ"ติ. "น สกฺกา
อปพฺพชิตสฺส ทาตฺนุ"ติ. โส "อิมสฺมิมิ
มนุเต คหิตฺเต, สกฺลชมฺพุทฺธิเป อิหัง
เชฏฺฐโก ภวิสฺสामी"ติ จินฺเตตฺวา เต
พฺรหฺมณเณ "ตุเมห ตตฺเถว กติปาหัง
วสถ, อิหัง ปพฺพชิตฺสामी"ติ อญฺโยเชตฺวา
สตุถุ สนฺตฺติเก ปพฺพชิตฺวา ลทฺฐปสฺมฺปโท
วังคีสตฺเถโร นาม อโหสิ.

เคาะคีระษะรู้สถานที่เกิดของสัตว์ตายแล้ว
หรือ". วังคีสะกราบทูลว่า "รู้ พระเจ้าข้า".
พระศาสดาตรัสถามว่า "นี่ คีระษะใคร".
เขาเคาะคีระษะนั้นแล้ว กราบทูลว่า "คีระษะ
ของสัตว์เกิดในนรก". ครานั้น พระศาสดา
ประทานสาธุการเขาว่า "ดีละ" ตรัสถาม
ถึงอีก ๓ คีระษะแม้นอกนี้ ขณะเขากราบทูล
ไม่ผิด ก็ประทานสาธุการเช่นนั้น แสดง
คีระษะที่ ๕ ตรัสถามว่า "นี่ คีระษะใคร".
เขาเคาะคีระษะนั้น ไม่รู้ที่เกิด.

ที่นั่น พระศาสดาตรัสกับเขาว่า
"ไม่รู้หรือ วังคีสะ" เมื่อเขากราบทูลว่า
"ไม่รู้ พระเจ้าข้า" จึงตรัสว่า "เรารู้".

วังคีสะทูลถามว่า "พระองค์ทรงทราบ
ได้ด้วยอะไร". พระศาสดาตรัสว่า "ทราบ
ด้วยกำลังมนต์". ครานั้น วังคีสะทูล
วิงวอนพระองค์ว่า "ขอพระองค์ประทาน
มนต์นี้แก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด". พระ
ศาสดาตรัสว่า "เราไม่อาจให้แก่คนยัง
ไม่ได้บวช". เขาคิดว่า "เมื่อเราเรียนมนต์นี้
ก็จักประเสริฐ ในชมพูทวีปทั้งสิ้น" ส่ง
พราหมณ์เหล่านั้นไปว่า "พวกท่านอยู่ที่นี้
๒-๓ วัน จันจักบวช" แล้วได้บรรพชา

อดสฺส ทฺวตฺตีสาการกมฺมญฺจํ ทตฺวา
 “มนฺตสฺส ปริกมฺมํ สขุฌายาหิ”ติ อห.
 โส ตํ สขุฌายนฺโต อนฺตรนฺตฺรา
 พฺราหฺมณฺเหหิ “คฺหิตฺเต เต มนฺโต”ติ
 ปุจฺฉิยาโม “อาคเมถ ตาว, คณฺหามิ”ติ
 วตฺวา กติปาหสฺเสว อรหตฺตํ ปตฺวา
 ปุณ พฺราหฺมณฺเหหิ ปุญฺโจ
 “อภพฺโพทานาหํ ว อวฺโส คณฺตฺนุ”ติ
 อห.

ตํ สุตฺวา ภิกฺขุ “อัยฺ ภนฺเต อญฺเตน
 อญฺญํ พฺยากรโเวตี”ติ สตฺถุ อารโจะสฺสุ.
 สตฺถา “มา ภิกฺขเว เอวํ อวฺจฺตถ
 อิทานิ ภิกฺขเว มม ปุตฺโต จฺติปฺปฏิสนฺธิ-
 กุสโล ชาโต”ติ วตฺวา อีมา คาถา
 อภาสิ

๔๑๙. “จฺตี โย เวทฺติ สตฺตานํ
 อุปฺปตฺติญฺจ สพฺพโส
 อสตฺตํ สุกตํ พุทฺธํ
 ตมฺหํ พุทฺธํ พฺราหฺมณฺ

อุปสมบทในสำนักพระศาสดา มีชื่อว่า
 วัจคีสเถระ.

ลำดับนั้น พระศาสดาประทานกัมมัญฐาน
 มีอาการ ๓๒ เป็นอารมณ์แก่เขา ตรัสว่า
 “เธอจงสาธยายปริกรรมมนต์”. พระ
 วัจคีสเถระนั้นสาธยายมนต์นั้นอยู่ ถูก
 พวกพราหมณ์ถามเป็นระยะ ๆ ว่า “ท่าน
 เรียนมนต์ได้หรือยัง” จึงบอกว่า “รอก่อน
 เถิด ฉันกำลังเรียน” เพียง ๒-๓ วัน
 ก็บรรลุอรหัตผล ถูกพราหมณ์ถามอีก
 จึงกล่าวว่า “ท่านผู้มีอายุ บัดนี้ ฉันไม่
 ควรไป”.

พวกภิกษุได้ยินคำนั้น กราบทูลพระ
 ศาสดาว่า “พระเจ้าข้า พระวัจคีสเถระนี้
 พยากรณ์พระอรหัตผลด้วยคำไม่เป็นจริง”.
 พระศาสดาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย
 พวกเธออย่ากล่าวเช่นนั้น ภิกษุทั้งหลาย
 บัดนี้ บุตรเราฉลาดในการจฺติและ
 ปฏิสนธิแล้ว” ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า

๔๑๙. “เราเรียกผู้รู้จฺติและอุบัติของเหล่า-
 สัตว์ทุกอย่าง ไม่ข้อง ไปได้ รู้แล้ว
 ว่าเป็นพราหมณ์

๔๒๐. ยสฺส คตี น ชานนฺติ

เทวา คนฺธพุมานุสา
 ชีณาสวํ อรหนตํ
 ตมํ พุริ มุพฺราหฺมณนฺ"ติ.

ตตฺถ โย เวทีติ โย สตุตฺตํ
 สพฺพากาเรน จุตฺตญฺจ ปฏฺยสนฺธิญฺจ
 ปากฏํ กตฺวา ชานาติ, ตมํ
 อลคฺคตฺตาย อสตุตํ ปฏฺยปตฺตฺติยา
 สฺมุจฺจตตฺตฺตา สุกตํ จตฺนุนํ สจฺจจํ
 พุทฺธตฺตาย พุทฺธํ อํ พุพฺราหฺมณํ วทามิตฺติ
 อตฺถโถ.

ยสฺสชาติ ยสฺสเสเต เทวาทโย คตี น
 ชานนฺติ, ตมํ อาสวานํ ชีณตฺตาย
 ชีณาสวํ กิเลสฺหิ อารกตฺตฺตา อรหนตํ
 พุพฺราหฺมณํ วทามิตฺติ อตฺถโถ.

เทสนาวसानเน พหู โสตาปตฺติ-
 ผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ.

วังคีสฺตฺเถรวตฺถุ สตุตฺตตีสฺติมํ.

๔๒๐. เทพดา คนธรรพ์และมนุษย์ ไม่
 ทราบคติของบุคคลใด เราเรียก
 บุคคลนั้นผู้สิ้นอาสวะ ผู้ไกลจาก
 กิเลส ว่าเป็นพราหมณ์".

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ผู้ใด
 รู้แล้ว เป็นต้น ความว่า เราเรียกผู้ที่ทราบ
 จุติและปฏิสนธิของเหล่าสัตว์ โดยอาการ
 ทั้งปวง แจ่มชัด ผู้ชื่อว่าไม่ข้อง เพราะ
 ไม่เกี่ยวข้อง ชื่อว่าไปดี เหตุไปดีโดย
 วิธีปฏิบัติ ชื่อว่ารู้แล้ว เพราะรู้สัจจะ
 ทั้ง ๔ ว่าเป็นพราหมณ์.

คำว่า ผู้ใด เป็นต้น ความว่า เทพดา
 เป็นต้น ไม่ทราบภูมิที่ไปของบุคคลใด
 เราเรียกบุคคลนั้น ชื่อว่า ไร้อาสวะ
 เพราะสิ้นอาสวะทั้งหลาย ชื่อว่าไกลกิเลส
 เหตุห่างไกลกิเลส ว่าเป็นพราหมณ์.

เวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมาก
 บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล.

เรื่องพระวังคีสเถระ เรื่องที่ ๓๗ จบ.

๓๘. ธรรมทินนาเถรีวตฺถุ

๔๒๑. ยสฺส ปุเร จ ปจฺฉา จ
มชฺฌเณ จ นตฺถิ กิณฺจณํ
อกิณฺจณํ อนาทานํ
ตมहिํ พุรุมิ พุราหมณฺ.

๓๘. เรื่องพระธรรมทินนาเถรี

๔๒๑. บุคคลใด ไม่มีความกังวลในกาล-
ก่อน ในภายหลัง และใน
ท่ามกลาง เราเรียกบุคคลนั้น
ผู้ไม่มีความกังวล ไม่ยึดมั่น
ว่าเป็นพราหมณ์.

๓๘. ธรรมทินนาเถรีวัตถุ

ยสุสาติ อิมํ ธรรมเทศนํ สตุธา
เวฬุวเน วิหรนุโต ธรรมทินนํ ภิกขุณี
อารพภ กเถสิ.

เอกทิวสํ หิ ตสุสา คิหิกาเล
สามิโก วิสาโข อุปาสโก สตุถุ สนฺติเก
ธมฺมํ สุตฺวา อนาคามิผลํ ปตฺวา
จินฺตฺสิ "มยา สพุพฺ สุปเตยฺยํ
ธรรมทินนํ ปฏิจฺจําเปตฺว ฏฺฐตี"ติ. โส
ตโต ปุพฺเพ อากฺขณฺโต ธรรมทินนํ
วาทปาเนน โอลิเกนฺตี ทิสฺวา สิตํ
กโรติ. ตํทิวสํ ปน วาทปาเน จิตํ
อนโณลเกนฺโต ว อากมิ. สํ "กํ นุ
โข อิทนุ"ติ จินฺตฺตฺวา "โหดุ,
โกชนกาเล ชานิสฺสามิ"ติ โภชนเวลาย
ภตฺตํ อุปนาเมสิ. โส อญฺเณสุ ทิวเสสุ
"เอหิ, เอกโต ภูฏชามา"ติ วทติ.
ตํทิวสํ ปน ตฺถนฺหิฏฺโต ว ภูฏชิ. สํ
"เกนจิเทว การณฺน กุปีโต ภวิสฺสตี"ติ
จินฺตฺสิ.

๓๘. เรื่องพระธรรมทินนาเถรี

พระศาสดาประทับ ณ พระเวฬุวัน
ทรงปรารภภิกษุณีชื่อธรรมทินนา ตรัส
พระธรรมเทศานี้ว่า ผู้ใด (ไม่มีความ
กังวล) เป็นต้น.

ความพิสดารว่า วันหนึ่ง เวลานั้น
เป็นคฤหัสถ์ วิสาขอุบาสกผู้เป็นสามี
พึงธรรมสำนักพระศาสดา บรรลุ
อนาคามิผล คิดว่า "เราควรให้นาง
ธรรมทินนารับสมบัติทั้งหมด". วันก่อนนั้น
อุบาสกนั้น เมื่อมาเห็นนางธรรมทินนา
มองทางหน้าต่าง ทำการยิ้มแย้ม. แต่
วันนั้น ไม่มองนางซึ่งยืนที่หน้าต่างมาแล้ว.
นางคิดว่า "นี่เรื่องอะไรกันหนอ" คิดว่า
"ช่างเถิด, เวลาบริโภคค่อยรู้" ในเวลา
บริโภคจึงนำภัตเข้าไป. วันอื่นๆ อุบาสก
นั้นพูด "มาเถิด มาบริโภคด้วยกัน".
แต่วันนั้น นิ่งเฉยบริโภค. นางคิดว่า
"สามีจักโกรธเพราะเหตุบางอย่างนั่นเอง".

อด นั วิสาโช สุขนิสินุนเวลา ย ตั
 ปกโกสิตวา "ธมฺมทินฺเน อิมสฺมึ เคเห
 สพฺพํ สาปเตยฺยํ ปฏิจฺฉาหิ"ติ อาห.
 สา "กฺุฑฺธา นาม สาเปเตยฺยํ น
 ปฏิจฺฉาเปนฺติ, กิณฺนุ โข เอตฺนุ"ติ
 จินฺตเตตฺวา "ตุเมห ปน สามิ"ติ อาห.
 "อหิ อิตฺ ปฏฺจาย น กิณฺจ
 วิจาเรสุสามิ"ติ. "ตุเมหิ จฺทฺทิตฺ ฆะพี
 โก ปฏิจฺฉิสฺสติ, เอวํ สนฺเต มม
 ปพฺพชฺชํ อญฺชานาถา"ติ. โส "สาธ
 ภาทฺเท"ติ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา มหฺนฺเตน
 สกฺกาเรน ตั ภิกฺขุณีอุปฺสฺสยํ เนตฺวา
 ปพฺพาเชสิ. สา ลทฺฐปฺสมปทา
 ธมฺมทินฺนาเถรี นาม อโหสิ.

สา วิเวกกามตาย ภิกฺขุณีหิ สทฺธิ
 ชนปทํ คนฺตฺวา ตตฺถ วิหรนฺติ น
 จิรสฺเสว สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ
 ปตฺวา "อิทานิ มํ นิสฺสาย ภาติชฺชา
 ปุณฺณานิ กริสฺสนฺติ"ติ ปฺนทฺเว ราชคหิ
 ปจฺจาจฺฉิ. อุปาสโก ตสฺสา อาคตภาวํ
 สุตฺวา "เกน นุ โข การเณน
 อาคตา"ติ ภิกฺขุณีอุปฺสฺสยํ คนฺตฺวา
 เถรี วนฺทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสินฺโน
 "อุกฺกณฺจิตา นุ โขสิ อยฺเย"ติ วตฺตํ

ครานั้น เวลานั้นตามสบาย วิสาขอุบาสก
 เรียกนางมา กล่าวกับนางว่า "ธรรมทินนา
 หล่อนรับทรัพย์มรดกทั้งหมด ในเรือนนี้
 เกิด". นางคิดว่า "ธรรมดาคนโกรธ
 ไม่มอบทรัพย์สมบัติให้ นี่เรื่องอะไรหนอ"
 จึงกล่าวว่า "ก็ท่านเล่า นาย". อุบาสก
 กล่าวว่า "ตั้งแต่นี้ไป ฉันจะไม่จัดแจง
 อะไร ๆ". นางธรรมทินนากล่าวว่า "ใคร
 จักรับน้ำลายที่ท่านบ้วนทิ้ง, เมื่อเป็น
 เช่นนั้นอนุญาตให้ฉันบวชเถิด". อุบาสกนั้น
 รับคำว่า "ดีละ นางผู้เจริญ" นำนางไป
 สำนักภิกษุณีพร้อมเครื่องสักการะมากมาย
 ให้บวชแล้ว. นางอุปสมบทแล้ว มีชื่อว่า
 ธรรมทินนาเถรี.

เพราะมุ่งความสงบ นางจึงไปชนบท
 พร้อมพวกภิกษุณี อยู่ชนบทนั้นไม่นาน
 เท่าไร ก็บรรลุพระอรหัตพร้อมปฏิสัมภิตา
 คิดว่า "บัดนี้ คนผู้เป็นญาติ อาศัยเรา
 จักทำบุญ" จึงกลับคืนกรุงราชคฤห์อีก.
 อุบาสกทราบข่าว พระเถรีนั้นมา คิดว่า
 "พระเถรีมา เพราะเหตุไรหนอ" ไปสำนัก
 ภิกษุณี ใหว่พระเถรี นั่ง ณ ที่เหมาะสม
 คิดว่า "การพูดว่า 'แม่เจ้า กระสันหรือ
 หนอ' ไม่สมควร, เราจักถามปัญหา

อปุปฺภี, ปณฺหเมกํ นํ ปุจฺฉิสฺสามิ”ติ
 จินฺตเตตฺวา โสตาปตฺติมคฺเค ปณฺหํ ปุจฺฉิ-
 สฺมา ตํ วิสฺสชฺเชหิ. อุปาสโก เตเนว
 อุปาเยน เสสมคฺเคสุปี ปณฺหํ ปุจฺฉิตฺวา
 อติกฺกมฺม ปณฺหสฺส ปุฏฺจกาเล ตาย
 “อจฺจสฺรา โข อาวุโส วิสาขา”ติ วตฺวา
 “อากงฺขมาโน สตฺถาโร อุปสงฺกมิตฺวา
 อิมํ ปณฺหํ ปุจฺเจยฺยาสี”ติ วุตฺเต, เถรี
 วนฺหิตฺวา อฏฺฐายาสนา สตฺถุ สนฺตีกํ
 คนฺตฺวา ตํ กถาสลฺลาปี สพฺพํ ภควโต
 อาโรเจสิ.

สตฺถา “สุกฺกิตฺติ มม อิตฺตาย ธมฺม-
 ทินฺนุทาย, อหํ เจตํ ปณฺหํ วิสฺสชฺเชนฺโต
 เอวเมว วิสฺสชฺเชยฺยนฺ”ติ วตฺวา ธมฺมํ
 เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

๔๒๑. “ยสฺส ปุเร จ ปจฺฉา จ
 มชฺฐเณ จ นตฺถิ กิณฺจณํ
 อกิณฺจณํ อนาทานํ
 ตมฺหํ พุรฺรุมิ พุราหฺมณฺน”ติ.

พระเถรีนั้น สักข์หนึ่ง” ตามปัญหาใน
 โสตาปตติมรรค. พระเถรีนั้นเฉลยปัญหา
 ชื่อนั้นได้. โดยอุบายนั้นแล อุปาสกจึง
 ตามปัญหาแม้ในมรรคที่เหลือ ในเวลา
 อุปาสกถามปัญหาล่วง (วิสัยพระเถรี)
 เมื่อพระเถรีนั้น กล่าวว่า “วิสาขะผู้มีอายุ
 ท่านเล่นเลย(วิสัย)ไปแล้วแล” แล้ว
 กล่าวว่า “เมื่อท่านจำนงหวังโปรดเข้าเฝ้า
 พระศาสดา ทูลถามปัญหานี้เถิด” ให้อ
 พระเถรี ลุกจากอาสนะไปสำนักพระ
 ศาสดา กราบทูลการสนทนาปราศรัยนั้น
 ทั้งหมด แต่พระผู้มีพระภาค.

พระศาสดาตรัสว่า “ธรรมทินนาธิดาเรา
 พุดดีแล้ว ก็เราเมื่อจะแก้ปัญหานั้น ก็พึง
 แก้เช่นนั้นเหมือนกัน” เมื่อแสดงธรรม
 จึงตรัสพระคาถานี้ว่า

๔๒๑. “บุคคลใด ไม่มีความกังวลในกาล-
 ก่อน ในภายหลัง และใน
 ท่ามกลาง เราเรียกบุคคลนั้น
 ผู้ไม่มีความกังวล ไม่ยึดมั่น
 ว่าเป็นพราหมณ์”.

๑
๒
๓
๔
๕
๖
๗
๘
๙
๑๐
๑๑
๑๒
๑๓
๑๔
๑๕
๑๖
๑๗
๑๘
๑๙
๒๐
๒๑
๒๒
๒๓
๒๔
๒๕
๒๖
๒๗
๒๘
๒๙
๓๐
๓๑
๓๒
๓๓
๓๔
๓๕
๓๖
๓๗
๓๘
๓๙
๔๐
๔๑
๔๒
๔๓
๔๔
๔๕
๔๖
๔๗
๔๘
๔๙
๕๐

ตตถ ปุเรติ อตีเตสุ ขนุเรสุ.
 ปจฺจชาติ ออนาคตสุ ขนุเรสุ. มชฺชเมติ
 ปจฺจปุปนฺเนสุ ขนุเรสุ. นตฺถิ กิณฺณนฺนฺติ
 ยสฺเสเตสุ ตีสุ จาเนสุ ตณฺหาคาห-
 สงฺขาตํ กิณฺณํ นตฺถิ, ตมฺหํ
 ราคกิณฺณนาทีหิ อกิณฺณํ กสฺสจฺจ
 คหณฺสฺส อภาเวน อนาทานํ พฺร่าหฺมณํ
 วทามีติ อตฺถเ.

เทสฺนาวสาเน พหุ โสตาปตฺติ-
 ผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ.

ธมฺมทินฺนาเถรีวตฺถุ อญฺจตีสฺติมํ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ใน
 กาลก่อน ได้แก่ ในขั้นที่เป็นอดีต.
 คำว่า ในภายหลัง ได้แก่ ในขั้นที่เป็น
 อนาคต. คำว่า ในท่ามกลาง ได้แก่
 ในขั้นที่เป็นปัจจุบัน. คำว่า ไม่มี ความ
 กังวล เป็นต้น ความว่า ผู้ใดไม่มีความ
 กังวล คือ ความยึดถือด้วยอำนาจตัณหา
 ในฐานะ ๓ เหล่านั้น เราเรียกผู้นั้น ผู้ไม่มี
 ความกังวล ด้วยกิเลสเครื่องกังวลคือ
 ราคะ เป็นต้น ชื่อว่าไม่ยึดมั่น เพราะไม่
 ยึดถืออะไร ๆ ว่าเป็นพราหมณ์.

เวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมาก
 บรรลุโสตาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล.

เรื่องพระธรรมทินนาเถรี เรื่องที่ ๓๘

จบ.

๓๙. องคุลิมาลตฤณรทฤ

๔๒๒. อุกภั ปวรึ วีริ
มเหสี วิชิตาวิณึ
อเนชึ นหาคกั พุทฐึ
ตมหนึ พุฐมิ พุราหมณึ.

๓๙. เรื่องพระองคุลิมาลเถระ

๔๒๒. เราเรียกคนผู้องอาจ ประเสริฐ
แกล้วกล้า แสงหาคุณใหญ่ ชนะ
โดยวิเศษ ไม่หวั่นไหว ล้างแล้ว
ผู้รู้ ว่าเป็นพราหมณ.

๓๙. องคุลิมาลตฺเถรวตฺถุ

อุสภนฺติ อิมํ ธมฺมเทศนํ สตฺถา
 เขตวเน วิหรนฺโต องคุลิมาลตฺเถรํ
 อารพฺภ กถเอสิ. วตฺถุ “น เว กทริยา
 เทวโลกํ วชนฺตี”ติ. คาถาวณฺณนาย
 วุตฺตเมว. วุตฺตญฺหิ ตตฺถ

ภิกฺขุ องคุลิมาลํ ปุจฺฉิสฺสุ “กิณฺนุ
 โข อาวุโส พุทฺธหตฺถิ ฉตฺตํ ธาเรตฺวา
 จิตฺํ ทิสฺวา น ภายสี”ติ. “น ภายมิ
 อาวุโส”ติ. เต สตฺถารํ อานิสฺสุ
 “องคุลิมาโล ฆนฺเต อฏฺเฐน อญฺญํ
 พฺยากโรตี”ติ. สตฺถา “น ภิกฺขเว
 มม ปุตฺโต องคุลิมาโล ภายติ,
 ชีณาสวอุสภานญฺหิ อนฺตเร เขมฺมกอุสภ
 มม ปุตฺตสทิสฺสา ภิกฺขุ น ภายนฺตี”ติ
 วตฺวา พฺราหมณวคฺเค อิมํ คาถมาห

๔๒๒.“อุสมิ ปวริ วีริ

มเหสี วิชิตาวิณิ

อเนชํ นหตํ พุทฺธํ

ตมํ พุริมิ พฺราหมณนฺ”ติ.

๓๙. เรื่องพระองค์อุสิมาลเถระ

พระศาสดาประทับ ณ พระเชตวัน
 ทรงปรารภพระองค์อุสิมาลเถระ ตรัสพระ
 ธรรมเทศนานี้ว่า ผู้องอาจ เป็นต้น.
 ข้าพเจ้ากล่าวเรื่องไว้ในคาถาพรรณนาว่า
 น เว กทริยา เทวโลกํ วชนฺตี”
 เป็นต้น. ความจริง ข้าพเจ้ากล่าวไว้ ณ
 ที่นั้น ว่า

พวกภิกษุถามพระองค์อุสิมาลว่า
 “ผู้มีอายุ ท่านเห็นข้างดรัายยืนกันฉัตรอยู่
 ไม่กลัวหรือ”. พระองค์อุสิมาลตอบว่า
 “ไม่กลัว ผู้มีอายุ”. พวกภิกษุเหล่านั้น
 กราบทูลพระศาสดาว่า “พระเจ้าข้า
 พระองค์อุสิมาลพยากรณ์พระอรหันต์ด้วย
 คำเท็จ”. พระศาสดาตรัสว่า “ภิกษุ
 ทั้งหลาย องคุลิมาลบุตรเรา ไม่กลัว
 เพราะพวกภิกษุเช่นกับบุตรเรา องอาจ
 ที่สุดระหว่างพระชีณาสพผู้องอาจไม่กลัว”
 ตรัสพระคาถานี้ ในพราหมณวรรคว่า

๔๒๒.“เราเรียกคนผู้องอาจ ประเสริฐ

แก่กล้า แสงหาคุณใหญ่ ชนะ

โดยวิเศษ ไม่หวั่นไหว ล้างแล้ว

ผู้รู้ ว่าเป็นพราหมณ”.

ตลุตตโต อจุมภิตตเถน อุตม-
 สทิสตาย อุตม อุตตมตเถน ปวริ
 วิริยสมปตติยา วิริ มหนุตานัน
 สิลกขนุธาทีน เอสิตตตตา มเหสี
 ตินุณิ มารานัน วิชิตตตตา วิชิตาวิน
 นหาคกิเลสตาย นหาคกั จตฺตจจ-
 พุทฺธตาย พุทฺธั ตั เอวรูปิ อหิ
 พราหมณั วทามิติ อตฺโต.

เทศนาวสานเน พหุ โสตาปตติ-
 ผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ.

องฺคฺลิมาลตฺเถรวตฺถุ เอญฺนจตฺตทาพิสฺสั.

พระคาถานั้น มีใจความดังนี้
 ความว่า เราเรียกคนนั้น คือ เห็น
 ปานนั้น ชื่อว่าผู้องอาจ เพราะเป็นดุจ
 โคอุสุภะ เพราะอรรกว่าไม่หวาดเสียว
 ชื่อว่าประเสริฐ เพราะอรรกว่าสูงสุด
 ชื่อว่าแก้แค้น เพราะถึงพร้อมด้วย
 ความเพียร ชื่อว่าแสวงหาคุณใหญ่
 เพราะแสวงหาคุณใหญ่ มีศีลขันธเป็นต้น
 ชื่อว่าชนะโดยวิเศษ เพราะชนะมารทั้ง ๓
 ชื่อว่าล้างแล้ว เพราะล้างกิเลสได้ ชื่อว่า
 ผู้รู้ เพราะรู้สัจจะทั้ง ๔ ว่า เป็นพราหมณ์.

เวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมาก
 บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล.

เรื่องพระองค์ลิมาลเถระ เรื่องที่ ๓๙

จบ.

๔๐. เทวहितพราหมณวตถุ

๔๒๓. ปุพเพ นิวาส โย เวทิต
สคคาปายญจ ปสฺสตี
อโถ ชาตีกุขยํ ปตฺโต
อภิญญา ไวสิตโต มุนิ
สพฺพไวสิตไวสานัน
ตมหนํ พุริมิ พฺราหมณัน.

๔๐. เรื่องเทวहितพราหมณ์

๔๒๓. เราเรียกคนผู้รู้ชั้นนี้ สำหรับอาศัย
ในกาลก่อน และเห็นสวรรค์และ
อบาย อนึ่ง ผู้ถึงความสิ้นชาติ
เสร็จกิจเพราะรู้ยิ่ง เป็นมุนี อยู่
จบพรหมจรรย์เสร็จสรรพแล้ว ว่า
เป็นพราหมณ์.

๔๐. เทวहितพราหมณ์วตถุ

ปุพฺเพ นิวาสนุติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ
 สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต เทวहित-
 พฺราหมณฺสฺส ปณฺหิ อารพฺภ กถေสิ.

เอกสมิณฺหิ สมเย ภควา วาเตน
 อาพาธิโก หุตฺวา อุปฺวานเถรี
 อุโณทฺทกตฺถาย เทวहितพฺราหมณฺสฺส
 สนฺติกํ ปหิณฺนิ โส คนฺตฺวา สตุถุ
 อาพาธิกาวั อัจฺจิชิตฺวา อุโณทฺทกํ
 ยาจิ ตํ สุตฺวา พฺราหมเณ ตฺมฺภุจฺมานโส
 หุตฺวา “ลามา วต เม ยํ มม
 สนฺติกํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ อุโณทฺท-
 กสฺสตุถาย ปหิณฺนิ”ติ อุโณทฺทกสฺส กาชฺ
 ปุริเสน คาหาเปตฺวา ผาณิตฺสฺส ปุณฺ
 อุปฺวานตฺเถรสฺส ปาทาสิ. เถโร ตํ
 คาถาเปตฺวา วิหารํ คนฺตฺวา สตุถารํ
 อุโณทฺทเกน นฺหาเปตฺวา อุโณทฺทเกน
 ผาณิตํ อาโลเพตฺวา ภควโต ปาทาสิ.
 ตสฺส ตํขณฺเวย โส อาพาโธ
 ปฏิปฺสฺสมฺภิ.

๔๐. เรื่องเทวहितพราหมณ์

พระศาสดาประทับ ณ พระเชตวัน
 ทรงปรารภปัญหาของเทวहितพราหมณ์
 ตรัสพระธรรมเทศานี้ว่า **ชั้นเครื่อง**
อาศัยกาลก่อน เป็นต้น.

ความพิสดารว่า สมัยหนึ่ง พระผู้มี
 พระภาคทรงอาพาธ ด้วยพระวาโย จึงส่ง
 พระอุปวานเถระไปสำนักเทวहितพราหมณ์
 เพื่อต้องการน้ำร้อน. ท่านไปบอกว่า
 พระศาสดาอาพาธแล้ว ขอน้ำร้อน.
 พราหมณ์ฟังคำนั้นแล้วดีใจ คิดว่า “ข้อที่
 พระสัมมาสัมพุทธเจ้าส่ง(พระอุปวานเถระ)
 ไปสำนักของเรา เพื่อประสงค์น้ำร้อน
 เป็นลาภของเราหนอ” ใช้นุรุษให้ถือหาบ
 น้ำร้อนและถุงน้ำอ้อย มอบถวายพระ
 อุปวานเถระ. พระเถระให้คนถือน้ำร้อน
 เป็นต้นนั้นไปวิหาร กราบทูลพระศาสดา
 ให้ส่งน้ำร้อน ใช้น้ำร้อนละลายน้ำอ้อย
 ถวายแต่พระผู้มีพระภาค. ขณะนั้นนั่นเอง
 อาพาธนั้นของพระองค์ระงับแล้ว.

พราหมณเณ จินุเตสิ "กสุส นุ โข
 เทยยธมฺโม ทินฺโน มหปฺผลโ อโหสิ,
 สตุถาริ ปุจฺฉิสฺสามิ"ติ.

โส สตุถุ สนฺติกั คนฺตฺวา ตมตฺถั
 ปุจฺฉนฺโต อิมิ คาถมาห

"กตฺถ ทชฺชา เทยยธมฺมึ
 กตฺถ ทินฺนึ มหปฺผลั
 กถฺวฺหิ ยชฺมานสฺส
 กถิ อิชฺฉนฺตฺติ ทกฺขิณา"ติ.

อถสฺส สตุถา "เอวฺรฺปสฺส
 พฺราหฺมณสฺส ทินฺนึ มหปฺผลั โหติ"ติ
 พฺราหฺมณั ปกาเสนฺโต อิมิ คาถมาห

๔๒๓. "ปุพฺเพ นิวาสึ โย เวทิ
 สคฺคาปายญฺจ ปสฺสติ
 อถ ชาติกฺขยํ ปตฺโต
 อภิญญา โวสิตฺโต มฺนิ
 สพฺพโวสิตฺโตสวานิ
 ตมहि พุรฺุมิ พฺราหฺมณนุ"ติ.

พราหมณ์คิดว่า "ไทยธรรม ถวายใครหนอ
 จึงจะมีผลมาก, จักทูลถามพระศาสดา".

เขาไปสำนักพระศาสดา เมื่อทูลถาม
 เนื้อความนั้น จึงกล่าวคานี้ว่า

"คนควรให้ไทยธรรม ในบุคคลไหน
 ไทยธรรมวัตถุบุคคลให้ ในบุคคล
 ไหน มีผลมาก ทักซิณาของ
 บุคคล ผู้บูชาอยู่อย่างไรเล่า ย่อม
 สำเร็จอย่างไร".

ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสว่า
 "บุคคลให้ไทยธรรมวัตถุ แก่พราหมณ์
 เช่นนี้ มีผลมาก" เมื่อจะทรงประกาศ
 คนผู้เป็นพราหมณ์แก่พราหมณ์นั้น จึง
 ตรัสพระคานี้ว่า

๔๒๓. "เราเรียกคนผู้รู้ชั้นนี้ สำหรับอาศัย
 ในกาลก่อน และเห็นสวรรค์และ
 อบาย. อนึ่ง ผู้ถึงความสิ้นชาติ
 เสรีจกิจ เพราะรู้ยิ่ง เป็นมุนี อยู่
 จบพรหมจรรย์เสร็จสรรพแล้ว ว่า
 เป็นพราหมณ์".

ตสฺสตุโถ โย ปุพฺเพ นิवासํ
 ปากฺกํ กตฺวา ชานาติ จพฺพีสตี-
 เทวโลกนาทํ สคฺคญฺจ จตฺตพฺพิธํ
 อปายญฺจ ทิพฺพจกฺขุณา ปสฺสตี, อโถ
 ชาตีกุขยสงฺฆาตํ อรหตฺตํ ปตฺโต
 อภิณฺเวยยธมฺมํ อภิชานิตฺวา ปริณฺเวยยํ
 ปริชานิตฺวา ปหาตพฺพิ ปหาย
 สจฺฉิกาตพฺพิ สจฺฉิกตฺวา โวสีโต
 นิพฺพานํ ปตฺโต วุสิตโอสานํ วา ปตฺโต
 อาสวกุขยปญฺญา ยโมภาวํ ปตฺตตฺตา
 มฺนิ ตมฺหํ สพฺเพสํ กิเลสานํ โอสานํ
 อรหตฺตมคฺคญาณํ พุรฺหมจฺริยวาสํ
 วุตฺตภาเวน สพฺพโอสิตโอสานํ พุราหมณํ
 วทามิตี อตฺโถ.

เทสนาวसानเน พฺหุ โสิตาปตฺติ-
 ผลาทินิ ปาปฺณิสฺสุ. พุราหมโณปิ
 ปสนฺนมานโส สรณฺเอสฺส ปตฺติจาย
 อฺปาสกตฺตํ ปฏฺิวเทตีติ.

เทวहितพฺราหมณวตฺถุ จตฺตาทิสํ.

พฺราหมณวคฺคควณฺณนา นิฏฺจिता.

จพฺพีสตีโม วคฺโค.

พระคาถานั้น มีใจความดังต่อไปนี้
 เราเรียกบุคคลรู้ขั้นที่อาศัย ในกาลก่อน
 ชัดเจน เห็นสวรรค์ต่างโดยเทวโลก ๒๖
 ชั้น และอบาย ๔ ด้วยทิพยจักขุ, อนึ่ง
 ผู้บรรลุพระอรหัต คือ ความสิ้นชาติ
 เสรีจกแล้ว เพราะรู้ธรรมที่ควรรู้ กำหนด
 รู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ ละธรรมที่ควรละ
 ทำให้แจ้งธรรมที่ควรทำให้แจ้ง คือ บรรลุ
 พระนิพพาน หรือบรรลุพรหมจรรย์ที่ตน
 อยู่จบ ชื่อว่าเป็นมุนี เพราะบรรลุความ
 เป็นผู้รู้ด้วยปัญญาเป็นที่สิ้นไปแห่งอาสวะ
 อยู่จบพรหมจรรย์เสร็จสรรพ เพราะอยู่จบ
 พรหมจรรย์ อันเป็นที่สุดแห่งกิเลสทั้งปวง
 คือ อรหัตมรรคญาณ ว่าเป็นพราหมณ์.

เวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมาก
 บรรลุโสดาปัตติผลเป็นต้น. ฝ่ายพราหมณ์
 มีใจเลื่อมใส ตั้งมั่นในสรวณะ ประกาศตน
 เป็นอุบาสก ดังนี้แล.

เรื่องเทวहितพราหมณ์ เรื่องที่ ๔๐ จบ.

การพรรณนาพราหมณวรรคจบ.

วรรคที่ ๒๖ จบ.

(รวมเรื่องทั้งหมด)

เอตตาวตา "สพฺพปจฺเจ ยมกวคฺเค
 จุทฺทส วตฺถุณิ, อปฺปมาทวคฺเค นว,
 จิตฺตวคฺเค นว, ปุปฺผวคฺเค เอกาทส,
 พาลวคฺเค จุทฺทส, ปณฺทิตวคฺเค
 เอกาทส, อรหฺนฺตวคฺเค ทส, สหฺสฺสวคฺเค
 จุทฺทส, ปาปวคฺเค ทฺวาทส, ทณฺฑวคฺเค
 เอกาทส, ชรราวคฺเค นว, อตฺตวคฺเค
 ทส, โลกวคฺเค เอกาทส, พุทฺธวคฺเค
 นว, สุขวคฺเค อฏฺฐ, ปิยวคฺเค นว,
 โภธวคฺเค อฏฺฐ, มลวคฺเค ทฺวาทส,
 ธมฺมฏฺฐวคฺเค ทส, มคฺควคฺเค ทส,
 ปกิณฺณกวคฺเค นว, นิรยวคฺเค นว,
 นาควคฺเค อฏฺฐ, ตณฺหาวคฺเค ทฺวาทส,
 ภิกฺขุวคฺเค ทฺวาทส, พฺรหฺมณวคฺเค
 จตฺตาศีลา"^๑ติ เอเกนฺนนานิ ตีณิ
 วตฺถุสตานิ ปกาเสตฺวา นาติสงฺเขป-
 วิตฺถารวเสน อฺปรจิตฺตา ทฺวาสตฺตติ-
 ภาณวารปฺปมาณา ธมฺมปทฺฐกถา
 นิฏฺฐิตา.

อรรทกถาธรรมบท มีประมาณ
 ๗๒ ภาณวาร อันข้าพเจ้าประกาศเรื่อง
 ๒๙๙ เรื่อง คือ "ยมกวรรคอันเป็น
 วรรคแรกแห่งวรรคทั้งปวง มี ๑๔ เรื่อง,
 อัปฺปมาทวรรค ๙ เรื่อง, จิตตวรรค ๙ เรื่อง,
 ปุปฺผวรรค ๑๑ เรื่อง, พาลวรรค ๑๔ เรื่อง,
 ปณฺทิตวรรค ๑๑ เรื่อง, อรหฺนฺตวรรค ๑๐
 เรื่อง, สหฺสฺสวรรค ๑๔ เรื่อง, ปาปวรรค
 ๑๒ เรื่อง, ทณฺฑวรรค ๑๑ เรื่อง, ชรราวรรค
 ๙ เรื่อง, อตฺตวรรค ๑๐ เรื่อง, โลกวรรค
 ๑๑ เรื่อง, พุทฺธวรรค ๙ เรื่อง, สุขวรรค ๘
 เรื่อง, ปิยวรรค ๙ เรื่อง, โภธวรรค ๘ เรื่อง,
 มลวรรค ๑๒ เรื่อง, ธมฺมฏฺฐวรรค ๑๐ เรื่อง,
 มคฺควรรค ๑๐ เรื่อง, ปกิณฺณกวรรค ๙ เรื่อง,
 นิรยวรรค ๙ เรื่อง, นาควรรค ๘ เรื่อง,
 ตณฺหาวรรค ๑๒ เรื่อง, ภิกฺขุวรรค ๑๒ เรื่อง,
 พฺรหฺมณวรรค ๔๐ เรื่อง" รจนาด้วย
 สามารถไม่ย่ออั้นก ไม่พิศดารนัก จบแล้ว
 ด้วยคำมีประมาณเท่านี้

^๑ สฺยา. เอเกนจตฺตาศีล.

(คำอุทิศผู้เรียบเรียง)

ปตต์ ฐมมปทึ เยน
 ฐมมราเชนนุตตรึ
 คาถา ฐมมปเท เตน
 ภาสิตา ยา มहेสินา
 สเดวีสา จตุสสุตา
 จตุสสุจวิภาวินา
 สดตตยมุหิ วตฺถุนั
 เอเกนฺนุเน สมฺภูจिता
 วิหารเ อธิราเชน
 การิตมุหิ กตถุณฺนา
 ปาสาทเ สิริภูฏสฺส
 รมฺโถ วิหฺรตา มยา
 อตถพฺยณฺชนสมฺปนฺนั
 อตถาย จ หิตาย จ
 โลกสฺส โลกนาถสฺส
 สทฺฐมฺมภูจิติกามตา
 ตาสึ อญฺจกถึ เอตึ
 กโรนฺเตน สุนิมฺมลึ
 ทฺวาสดตฺติปฺปมาณาย
 ภานฺวาเรหิ ปาลิยา
 ยึ ปตฺตึ กุสลึ เตน
 กุสลา สพฺพปาณินึ
 สพฺเพ อิชฺฌนฺตฺ สงฺกปฺปา
 ผลนฺตา มธฺรึ ผลนฺติ.

พระผู้มีพระภาค ผู้พระธรรมราชา
 แสงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ทรงทำ
 สัจจะทั้ง ๔ ให้แจ่มแจ้ง ทรงบรรลุ
 ธรรมบทอันยอดเยี่ยม (และ) ทรง
 ภาสิตพระคาถาธรรมบทประมาณ
 ๔๒๓ พระคาถา ที่ตั้งขึ้นในเพราะ
 เรื่อง ๒๙๙ เรื่อง ด้วยกุศลที่ข้าพเจ้า
 อยู่ ณ ปราสาทพระเจ้าสิริภูฏ
 ภายในวิหารที่พระอธิราชเจ้า ผู้มี
 พระกตัญญู ตรัสให้สร้างไว้เพื่อ
 ประโยชน์แก่อกุล แก่ชาวโลก
 ข้าพเจ้า ไคร่ดำรงพระสัทธรรม
 พระโลกนาถเจ้าไว้ จึงได้เรียบเรียง
 อรรถกถาพระคาถาเหล่านั้น ให้
 พร้อมทั้งอรรถ ทั้งพยัญชนะ หมด
 มลทินดี ตามพระบาลีมีประมาณ
 ๗๒ ภาณวาร ได้บรรลุแล้ว ขอ
 ความดำริอันเป็นกุศลทั้งปวง จง
 เพลิดเพลินที่น่าจับใจ สำเร็จแก่สัตว์
 ทั้งปวง ด้วยประการฉะนี้.

(พรรณนาคุณสมบัติผู้เรียบเรียง
คัมภีร์)

ปรมวิสุทธสัทธาพุทธิวิริยปฏิมณฺหิติน
สีลาจารชฺชวมทฺทวาทิคุณสมุทฺยสมุทฺทิติน
สกสมยสมยนฺตรคฺคณชฺโฆคาคคณสมตฺถน
ปญฺญาเวยฺยตฺตีสมนฺนาคเตน ตปิฏก-
ปริยตฺติปฺปภาทে สาฏฺจกเถ สตฺถ
สาสนे อปฺปฏิหตญฺญานปฺปภาเว
มหาเวยฺยากรणेณ กรณสมฺปตฺตนิ-
สฺสขวินิคฺคตมธฺโรทารวจนลาवणฺณยฺตฺเต
ยฺตฺตมตฺตวาทินา วาทิวเรน มหากวิ-
นปภินฺนปฺปฏิสมฺภิทาปริวारे ฉฝภิญฺญา-
ปภาทคฺคณปฺปฏิมณฺหิตे อุตฺตริมฺนุสฺสธมฺเม
อปฺปฏิหตพุทฺธินิ เถรวสฺสปฺปทีปานิ เถรานิ
มหาวิหารวาสินิ วุสาลงการญฺเต
วิปฺลวิสุทฺธพุทฺธินา “พุทฺธโฆโส”ติ ครุ-
กตนามธฺเยเยน เถเรน กตายิ
ธมฺมปทฺฏจกเถ.

พระเถระ ซึ่งครุชนานนามว่า
“พุทฺธโฆโส” ประดับด้วยศรัทธา ความรู้
ความเพียร บริสุทธีย่างยิ่ง พรั่งพร้อม
ทั้งคุณสมุทฺย มีศีล อากาเร (มารยาท)
ความซื่อตรง และความอ่อนโยนเป็นต้น
สามารถหยั่งลงในกาธือลัทธิตนทั้งลัทธิ
อื่น ประกอบด้วยปัญญาเฉลียวฉลาด
ประกาศญาณไม่ขัดข้องในคำสอนพระ
ศาสดา ต่างโดยปริยัติธรรม คือพระ
ไตรปิฏก พร้อมอรรถกถา ชำนาญเรื่อง
ไวยากรณ์มาก ประกอบด้วยถ้อยคำ
กลมเกลี้ยงไพเราะยิ่ง พุดแบบสบาย ยัง
กรณสมบัติให้เกิด พุดถูกต้องคล่องแคล่ว
พุดประเสริฐเป็นมหากวี ประดับวงศ์
พระเถระ ผู้อยู่ในมหาวิหาร ประดุจ
ประทีปในวงศ์ของพระเถระ ผู้มีความรู้
อันไม่ขัดข้องในอุตริมนุสสรธรรม ประดับ
ด้วยคุณอันต่างด้วยอภิญญา ๖ และ
ปฏิสัมภิทา ๔ เป็นต้น มีความรู้กว้างขวาง
เรียบเรียงอรรถกถาพระธรรมบทนี้ไว้.

อนุโมทนากุศลการสร้างพระคัมภีร์

มูลนิธิภูมิพลโลกิยกุ สร้างพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เพื่อความถูกต้อง แห่งพระสัทธรรม เป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้ผู้ศึกษาประพฤติปฏิบัติด้วย สัมมาทิฐิ อันจะนำมาซึ่งการปฏิบัติที่บริสุทธิ์และเข้าถึงพระนิพพาน

ขออนุโมทนาในกุศลเจตนาของท่านผู้มีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์ เพื่อสร้าง พระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ฉบับภูมิพลโลกิยกุ ขออานิสงส์แห่งกุศลจงเป็นพลวปัจจัย ให้ท่านได้พบแสงสว่างแห่งปัญญา หยั่งถึงพระสัทธรรมอันลึกซึ้งของสมเด็จพระสัมมา- สัมพุทธเจ้า และขอให้ท่านทั้งหลายประสบความสุขสวัสดิ์ดีด้วยเหตุแห่งบุญกุศลที่ได้ บำเพ็ญในครั้งนี้อย่างตลอดกาลนาน เทอญ

สัพพะทานัง ธัมมะทานัง ชินาติ

การให้ธรรมะ ชนะการให้ทั้งปวง

รายนามผู้บริจาคสร้างต้นฉบับพระคัมภีร์

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน(บาท)
๑.	ม.ล.พอจิตต์ ณ ระนอง	๒๐,๐๐๐.-
๒.	ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร	๕,๐๐๐.-
๓.	คุณหญิงบุญเจือ กิติวัธน์	๕,๐๐๐.-
๔.	องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย	๕,๐๐๐.-
๕.	คุณมณี ยอดทุ่งคา	๔,๒๙๕.-
๖.	พลโทเกรียงไกร เจริญศิริ	๓,๑๐๐.-

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน(บาท)
๗.	คุณจงกลณี นาคสมบูรณ์	๓,๐๐๐.-
๘.	คุณกฤษณา นิชิต้า	๓,๐๐๐.-
๙.	คุณหญิงสุหรัย สีวะรา	๓,๐๐๐.-
๑๐.	จังหวัดยโสธร	๓,๐๐๐.-
๑๑.	คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร	๒,๓๐๐.-
๑๒.	คุณประดับ พรหมานุกูล และคุณชยพร สุวรรณมัย	๒,๐๐๐.-
๑๓.	คุณวัจนีย์ เอี่ยมกุล, คุณสำเนียง พฤกษ์ศรี	๒,๐๐๐.-
๑๔.	คุณศิริชัย-คุณจงดี้ บริบาลบุรีภัณฑ์	๒,๐๐๐.-
๑๕.	คุณสมบูรณ์-คุณส่องแสง ประสพเนตร	๒,๐๐๐.-
๑๖.	ศาสตราจารย์ไมรา-คุณอุดมลักษณ์ บุญยผล	๒,๐๐๐.-
๑๗.	คุณโกมินทร์-คุณเยาวดี สุานิตารมภ์	๒,๐๐๐.-
๑๘.	คุณวรวิทย์ สุธีรัชย์	๒,๐๐๐.-
๑๙.	คุณอังสนา ธีระนันท์เวช	๒,๐๐๐.-
๒๐.	คุณมทนา ดวงรัตน์	๒,๐๐๐.-
๒๑.	คุณเลอสรวิศ-คุณศิริพร-คุณคุณซ์ ดุลยธรรมาภิรมย์	๒,๐๐๐.-
๒๒.	คุณนฤมล พันธุ์รัตนมงคล	๒,๐๐๐.-
๒๓.	คุณศรัชัย-คุณอุไร แสงศิรินาคกุล พร้อมบุตรธิดา	๒,๐๐๐.-
๒๔.	คุณนงพงา รัศมีเรืองชัย	๒,๐๐๐.-
๒๕.	ศ.นพ.ธีระ-ศ.พญ.เพ็ญแข-คุณทรรศน์ฤกษ์ ลิมศิลา	๒,๐๐๐.-
๒๖.	คุณสุชาดา จิราธิวัฒน์	๒,๐๐๐.-
๒๗.	คุณณรงค์-คุณวิภาดา ธรรมาวรานุกุปต์	๒,๐๐๐.-
๒๘.	คุณสุพินดา ไชคชัยนิรันดร์	๒,๐๐๐.-
๒๙.	คุณสมจิต-คุณสุชาดา ไชติมณี	๒,๐๐๐.-
๓๐.	คุณกุลนิษฐ์ วงษ์ตระกูลยนต์	๒,๐๐๐.-
๓๑.	คุณจันทรา อินทรทนต์	๒,๐๐๐.-

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน(บาท)
๓๒.	คุณสุนิสา ภูริผล	๒,๐๐๐.-
๓๓.	คุณระพีนทร์-คุณดวงขวัญ จารุคุณ	๒,๐๐๐.-
๓๔.	คุณประสิทธิ์ พงกษาจารศิริ	๒,๐๐๐.-
๓๕.	คุณหญิงเฟื่อง ชลิตอาภรณ์	๒,๐๐๐.-
๓๖.	คุณเกียรติพงศ์ น้อยใจบุญ	๒,๐๐๐.-
๓๗.	พนักงานบริษัทธานินทร์ เอลน่า จำกัด	๑,๖๖๘.-
๓๘.	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๑,๕๕๐.-
๓๙.	ร้านรักเออย	๑,๑๓๕.-
๔๐.	คุณธัญญา นุชนิยม	๑,๐๐๐.-
๔๑.	คุณดิเรก-คุณเพ็ญศรี ครอบครวัสต์ตบรรณสุข	๑,๐๐๐.-
๔๒.	คุณปิ่น ศรีทอง	๑,๐๐๐.-
๔๓.	คุณวัฒนา วัฒนเวคิน	๑,๐๐๐.-
๔๔.	คุณวิศนุ ประจงกิจ	๑,๐๐๐.-
๔๕.	คุณกาญจนา เกษกาญจน์	๑,๐๐๐.-
๔๖.	คุณสมพงษ์ ศิลาลิศ	๑,๐๐๐.-
๔๗.	คุณอภิรักษ์ ว่องวรภัทร	๑,๐๐๐.-
๔๘.	คุณดวงพร อุ๋นนางกูร	๑,๐๐๐.-
๔๙.	คุณปิยะ บุญนรากร	๑,๐๐๐.-
๕๐.	คุณเอื้ออารี นิชิต้า	๑,๐๐๐.-
๕๑.	คุณพยุศรี สวัสดิ์	๑,๐๐๐.-
๕๒.	คุณยุพิน จิระรุ่งโรจน์	๑,๐๐๐.-
๕๓.	คุณนันทพร สิริโชติคุณกร	๑,๐๐๐.-
๕๔.	คุณน้อย นาคเจริญ	๑,๐๐๐.-
๕๕.	คุณเอกพงศ์ วรพงศ์พิเชษฐ	๑,๐๐๐.-
๕๖.	คุณบุญช่วย ชัยชิต	๑,๐๐๐.-

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน(บาท)
๕๗.	คุณชจรศักดิ์ ชัยชิต	๑,๐๐๐.-
๕๘.	คุณศุภณัฐ-คุณธีระศักดิ์ ชัยชิต	๑,๐๐๐.-
๕๙.	คุณสมชาย-คุณสมพร นาคศรี และบุตร	๑,๐๐๐.-
๖๐.	คุณวรรณทนา-คุณมณฑนา ไชติพิศาล	๑,๐๐๐.-
๖๑.	คุณปราโมทย์ ศิวรักษ์	๑,๐๐๐.-
๖๒.	คุณวิชัย อนุวัฒน์นนทเขตต์	๑,๐๐๐.-
๖๓.	คุณปราโมทย์ สัชฌุกร	๑,๐๐๐.-
๖๔.	คุณรวิภา มรรคยาธร	๑,๐๐๐.-
๖๕.	คุณบุญจันทร์ ต้นเจริญ	๑,๐๐๐.-
๖๖.	คุณจุไรลักษณ์ เทียมเมธ	๑,๐๐๐.-
๖๗.	คุณเดือน ปิยะมาลย์มาศ	๑,๐๐๐.-
๖๘.	คุณอมิติน บุรณศิริ, คุณอมิตวดี กาญจนโนมัย	๑,๐๐๐.-
๖๙.	คุณศุภลักษณ์ โกมารกุล ณ นคร	๑,๐๐๐.-
๗๐.	ท่านหญิงอรอำไพ โกมารกุล ณ นคร	๑,๐๐๐.-
๗๑.	คุณสมชาย ตติยวงศ์วิวัฒน์	๑,๐๐๐.-
๗๒.	คุณพิมล จิรวงศ์โรจน์	๑,๐๐๐.-
๗๓.	คุณเดวิด-คุณอภิญา จอห์น	๑,๐๐๐.-
๗๔.	คุณสมชัย-คุณมนต์ทิพย์ ใจตรง	๑,๐๐๐.-
๗๕.	คุณปาริฉัตร สกุลทัพ	๑,๐๐๐.-
๗๖.	คุณเชียรชัย-คุณไพจิต กลุ่มเหรียญทอง	๑,๐๐๐.-
๗๗.	คุณสมศักดิ์ วีระธนานันต์	๑,๐๐๐.-
๗๘.	คุณวิมล ไชยะสานนท์	๑,๐๐๐.-
๗๙.	คุณกมล จิระพันธุ์วานิช	๑,๐๐๐.-
๘๐.	คุณเจริญฤทธิ์ หาดเจียง	๑,๐๐๐.-
๘๑.	คุณทองเปลว ผลเจริญ	๑,๐๐๐.-

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน(บาท)
๘๒.	แพทย์หญิงสุภา ศักดิ์สมบูรณ์	๑,๐๐๐.-
๘๓.	คุณปริดาภรณ์ สถาพร	๑,๐๐๐.-
๘๔.	หจก.เจ.อาร์ (แบ็งค็อก) เทรดดิ้ง	๑,๐๐๐.-
๘๕.	คุณวงศ์วิภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา	๑,๐๐๐.-
๘๖.	คุณชรินทร์-คุณชูชาติ สาครินทร์, คุณชุติมา อรรถวรรรัตน์	๑,๐๐๐.-
๘๗.	คุณหญิงสุชาดา อรรถวิจิตรจรรยาภักษ์	๑,๐๐๐.-
๘๘.	คุณหญิงจวบ จิรโรจน์	๑,๐๐๐.-
๘๙.	คุณสิรินดา จุกาวัง	๑,๐๐๐.-
๙๐.	พลโทบรรจบ จุกาวัง	๑,๐๐๐.-
๙๑.	คุณศศิเกษม ทองยงค์	๑,๐๐๐.-
๙๒.	คุณธารากุล วีระจิตตยากร	๑,๐๐๐.-
๙๓.	คุณอัญญา ตั้งสถาพร	๑,๐๐๐.-
๙๔.	คุณสุชาติ มณี	๑,๐๐๐.-
๙๕.	พล.ต.ต.ชาตรี สุทัศน์ ณ อยุธยา	๑,๐๐๐.-
๙๖.	คุณไชยานนท์ ไชยสุวิรัตน์	๑,๐๐๐.-
๙๗.	คุณพงศ์ทิพย์ น้อยใจบุญ	๑,๐๐๐.-
๙๘.	คุณรัตนา นรพัลลภ	๑,๐๐๐.-
๙๙.	คุณกรทิพย์ สิงห์เสนี	๑,๐๐๐.-
๑๐๐.	คุณจินตนา อัครนิริ	๑,๐๐๐.-
๑๐๑.	คุณวนิดา จิราธิวัฒน์	๑,๐๐๐.-
๑๐๒.	อำเภอหมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี	๑,๐๐๐.-
๑๐๓.	สำนักงานประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี	๑,๐๐๐.-
๑๐๔.	สำนักงานเทศบาลตำบลบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี	๗๕๐.-
๑๐๕.	สำนักงานเขตหนองแขม	๖๐๙.-
๑๐๖.	คุณสุกัญญา แต่งศรี	๖๐๐.-

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน(บาท)
๑๐๗.	คุณสุรชาติ สัตตบรรณสุข และเพื่อน	๕๘๐.-
๑๐๘.	คุณทองยอด-พันโทหญิงสวรรค์ กลิ่นทอง	๕๐๐.-
๑๐๙.	คุณระเบียบ คณิตพันธ์	๕๐๐.-
๑๑๐.	คุณวิรัตน์ สิงหรา ณ อยุธยา	๕๐๐.-
๑๑๑.	คุณธนวีร์ ประวัติ	๕๐๐.-
๑๑๒.	คุณชฎาพร รักษาทรัพย์	๕๐๐.-
๑๑๓.	ผู้บัญชาการโรงเรียนฝีมือทหาร	๕๐๐.-
๑๑๔.	คุณบุศรา เซาว์ประสิทธิ์	๕๐๐.-
๑๑๕.	คุณสมหมาย เอ็มสมบัติ	๕๐๐.-
๑๑๖.	คุณชวลิต สมสกุล	๕๐๐.-
๑๑๗.	รองศาสตราจารย์บรรเลง ศรีนิล	๕๐๐.-
๑๑๘.	คุณจรรยา สว่างจิต	๕๐๐.-
๑๑๙.	คุณจิตรา-คุณสสิพา เตชะไพฑูลย์	๕๐๐.-
๑๒๐.	คุณทิพาพร อชันันต์	๕๐๐.-
๑๒๑.	คุณนิภา รัศมีดารา	๕๐๐.-
๑๒๒.	คุณสุภาพ อุันทรพันธ์	๕๐๐.-
๑๒๓.	ฝ่ายสิ่งแวดล้อมและสุขภาพิบาล	๕๐๐.-
๑๒๔.	คุณมณีพรรณ หัตถวณิชากรกุล	๕๐๐.-
๑๒๕.	คุณนที จันทรหลิน	๕๐๐.-
๑๒๖.	คุณจรรยา จินदानุวัฒน์	๕๐๐.-
๑๒๗.	คุณวิภา อโนทิพย์	๕๐๐.-
๑๒๘.	คุณจรงค์ ปาณิกบุตร	๕๐๐.-
๑๒๙.	คุณพรทิพย์ โพธิ์ปิ่น	๕๐๐.-
๑๓๐.	พ.ต.อ.หญิงพัฒน์ ศรีสวัสดิ์	๕๐๐.-
๑๓๑.	คุณกมลวรรณ กรรเกษม	๕๐๐.-

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน(บาท)
๑๓๒.	คุณยอดฤดี บัณฑุคุณธ์	๕๐๐.-
๑๓๓.	บริษัทไทยประเมินราคาไวเกอร์ (ไทยแลนด์) จำกัด	๕๐๐.-
๑๓๔.	บริษัทเบียร์เบอรรี่ทูทาวชั่น จำกัด	๕๐๐.-
๑๓๕.	คุณปริศนา ตริยะกุล	๕๐๐.-
๑๓๖.	คุณประวดี ศิริจรรยา	๕๐๐.-
๑๓๗.	คุณแอม-คุณน้อม ภูทอง	๕๐๐.-
๑๓๘.	คุณภัทริยา-คุณทวีศักดิ์ เล็กปทุมวรกุล	๕๐๐.-
๑๓๙.	คุณสมจิตต์ รอดชมภู	๕๐๐.-
๑๔๐.	คุณขวัญเรือน บุญมาก พร้อมญาติมิตรและคณะ	๕๐๐.-
๑๔๑.	คุณขจิตพรรณ ไทยเพ็ชร	๕๐๐.-
๑๔๒.	คุณนุชนาฏ โฆษานันตชัย	๕๐๐.-
๑๔๓.	คุณดวงแข โพธิ์สุธน	๕๐๐.-
๑๔๔.	คุณวรัญญา เกวลี และครอบครัว	๔๐๐.-
๑๔๕.	คุณเสริม รักษ์ทอง	๔๐๐.-
๑๔๖.	คุณยงยุทธ เหลี่ยมมุกดา, คุณประทวน อุ่มบางตลาด	๔๐๐.-
๑๔๗.	เจ้าหน้าที่สำนักงานการช่างเทศบาลนครนนทบุรี	๓๙๐.-
๑๔๘.	สำนักงานกลางช่วยเหลือเกษตรกร และแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ	๓๑๐.-
๑๔๙.	องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม	๓๑๐.-
๑๕๐.	คุณสมควร วงษ์พัก	๓๐๐.-
๑๕๑.	คุณทัศนีย์ ชัมทานนท์	๓๐๐.-
๑๕๒.	คุณสุภา ว.เดชะสิทธิ์	๓๐๐.-
๑๕๓.	คุณกัณหา ปานสมุทร	๓๐๐.-
๑๕๔.	คณะข้าราชการ สจพ.	๓๐๐.-
๑๕๕.	คุณสุลิดดา ศักดิ์ธนากุล พร้อมบุตรชาย-หญิง	๓๐๐.-

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน(บาท)
๑๕๖.	คุณวีระพจน์ รักวงษ์	๓๐๐.-
๑๕๗.	ผศ.ดร.ประนอม อุตกฤษฎ์	๓๐๐.-
๑๕๘.	พนักงาน บ.ช.ส.	๓๐๐.-
๑๕๙.	คุณจรัสชัย สุธีวงคุณ	๓๐๐.-
๑๖๐.	คุณไพเนตร ธนาบริบูรณ์	๓๐๐.-
๑๖๑.	คุณอุดมชัย อิมอุดม	๓๐๐.-
๑๖๒.	คุณปรเมษฐ์ บุญญลักษม์ และครอบครัว	๓๐๐.-